

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

TÜRKİYE’DE KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDETLE MÜCADELEDE
SİVİL TOPLUMUN YERİ:

MOR ÇATI KADIN SIĞINAĞI VAKFI VE ŞEFKAT-DER ÖRNEĞİ

Büşra ÖZEN

1230209576

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Songül SALLAN GÜL

ISPARTA – 2015

TEZ SAVUNMA TUTANAĞI

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin Adı Soyadı	B. Z. ÖZEN	
Anabilim Dalı	Sosyoloji	
Tez Başlığı	Türkiye'de Kadın Çoğaltıcı ve Kadın Örgütlerinin Mücadeleleri	
Yeni Tez Başlığı ¹ (Eğer değişmesi önerildi ise)	Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadelede Sivil Toplumun Yeri: Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı Ve Şefkat-Değer Örneği	
Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği hükümleri uyarınca yapılan Yüksek Lisans Tez Savunma Sınavında Jürimiz 03.12.15 tarihinde toplanmış ve yukarıda adı geçen öğrencinin Yüksek Lisans tezi için; ☒ OY BİRLİĞİ ☐ OY ÇOKLUĞU ² ile aşağıdaki kararı almıştır. ☒ Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarılı bulunmuş ve tez KABUL edilmiştir. ☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda tezin DÜZELTİLMESİ ³ kararlaştırılmıştır. ☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarısız bulunmuş ve tezin REDDEDİLMESİ ⁴ kararlaştırılmıştır.		
TEZ SINAV JÜRİSİ	Adı Soyadı/Üniversitesi	İmza
Danışman	Prof. Dr. Serkan SALLAN GİZ Süleyman Demirel Üniversitesi	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. H. Erol KAYA Süleyman Demirel Üniversitesi	
Jüri Üyesi	Yrd. Doç. Dr. Cem ERGUN Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	
Jüri Üyesi		
Jüri Üyesi		

¹ Tez başlığının DEĞİŞTİRİLMESİ ÖNERİLDİ ise yeni tez başlığı ilgili alana yazılacaktır. Değişme yoksa çizgi (-) konacaktır.

² OY ÇOKLUĞU ile alınan karar için muhalefet gerekçesi raporu eklenmelidir.

³ DÜZELTME kararı için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır.

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM-ÖĞRETİM VE SINAV YÖNETMELİĞİ Madde 28-(4) Tezi hakkında DÜZELTME kararı verilen öğrenci sınav tarihinden itibaren en geç üç ay içinde gereğini yaparak tezini aynı jüri önünde yeniden savunur.

⁴ Tezi REDDEDİLEN öğrenciler için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır. Tezi reddedilen öğrenci, yeni tez konusu belirler.

YEMİN METNİ

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadelede Sivil Toplumun Yeri: Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı ve Şefkat-Der Örneği” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

Büşra Özen

07.12.2015

TEŞEKKÜR

Çalışmamın başından sonuna kadar bütün sabrıyla korkularıma ve heyecanıma anlayış gösteren, çalışmamın şekillenmesinde ve tamamlanmasında tecrübe ve birikimlerini benimle paylaşan, desteğini her daim hissettiğim sayın danışman hocam Prof. Dr. Songül Sallan Gül'e, çalışmamın alan bulgularının yorumlanmasında desteğini esirgemeyen, tecrübe ve birikimini benimle paylaşarak heyecanımı yenmemi sağlayan Arş. Gör. Özlem Kahya Nizam'a, yüksek lisans eğitimim boyunca deneyim ve bilgilerini paylaşarak yol gösteren Doç. Dr. Cevdet Yılmaz'a, çalışmamın değerlendirme sürecinde değerli yorumlarını paylaşarak çalışmama katkı sağlayan Doç. Dr. H. Eylem Kaya ve Yrd. Doç. Dr. Cem Ergun'a teşekkür ederim.

Bugüne kadar yaşamımın her anında yanımda olan ve yapmak istediğim her şeyi destekleyen, çalışma boyunca anlayışlarını esirgemeyen annem Yücel Özen'e, babam Ziya Özen'e, abim İlkay Özen'e ve eşi Cemre Özen'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca bu süreçte hem arkadaşım olarak yanımda olan hem de akademik deneyimlerini benimle paylaşan Merve Sezer'e, ismini burada sayamadığım ancak bu süreçte anlayış ve destekleriyle varlıklarını hissettiren dostlarıma teşekkür ederim.

Son olarak çalışmamın alan verilerinin elde edilmesinde sağladıkları katkıdan dolayı Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı ve Şefkat-Der gönüllülerine, değerli zamanlarını ayırdıkları ve kadına yönelik aile içi şiddet gibi önemli bir toplumsal sorunla mücadele ettikleri için sonsuz teşekkürler.

Büşra Özen

Isparta- Aralık 2015

ÖZEN, Büşra, *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadelede Sivil Toplumun Yeri: Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı ve Şefkat-Der Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2015.

ÖZET

Kadına yönelik aile içi şiddet, dünyanın birçok yerinde olduğu gibi Türkiye’de de farklı türleriyle yaşanmaya devam bir insan hakkı ihlalidir. Uluslararası anlaşmalar devletlere toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlama, kadına yönelik aile içi şiddeti önleme noktasında önemli sorumluluklar yüklemektedir. Türkiye’de CEDAW ve İstanbul Sözleşmesi gibi önemli anlaşmaları imzalamış bir ülke olarak kadın politikaları üretmekle yükümlüdür. Ancak günümüzde kadına yönelik aile içi şiddet sorunu önlenmek yerine kadına yönelik aile içi şiddetin en ağır biçimi olan kadın cinayetleri şeklinde artış göstermekte, kadınlar geleneksel cinsiyet rollerine direndikleri için yaşamlarını kaybetmektedir. Dolayısıyla hem aile odaklı üretilen kamusal politikaların hem de kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele eden STK çalışmalarının ataerkillik ve toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında analiz edilmesi şiddete müdahale ve şiddeti önleme noktasında önem taşımaktadır. Çünkü üretilen politikaların şiddetin ardında yatan nedenleri sorgulaması gerekmektedir. Aksi takdirde cinsiyet eşitsizliğinin yeniden üretildiği bir sistemde kadına yönelik aile içi şiddeti önlemek mümkün olmamaktadır.

Bu çalışma içerisinde, feminist ve muhafazakar perspektiften kadına yönelik aile içi şiddet olgusunu sorgulayan ve mücadele çalışmaları yürüten Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı ve Şefkat-Der değerlendirilmiştir. Kadına yönelik aile içi şiddeti ataerkillik doğrultusunda açıklayan iki STK’nın kadına yönelik aile içi şiddetle ve özelinde kadın cinayetleriyle mücadele süreçleri ataerkillik ve toplumsal cinsiyet rolleri göz önünde bulundurularak sorgulanmıştır. 2015 yılında tamamlanan araştırmanın alan sürecine Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı’ndan 7 ve Şefkat-Der’den 7 olmak üzere toplam da 14 gönüllü katılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet, Kadın Cinayetleri, Toplumsal Cinsiyet, Ataerkillik, Feminizm

OZEN, Busra, *The Role of Civil Society to Prevent Domestic Violence Against Women in Turkey: Example of Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı and Şefkat-Der*, Master Thesis, Isparta, 2015.

ABSTRACT

Domestic violence against women in Turkey ,as in many of the country around the world, is a violation of human rights. International agreements give responsibilities to governments about maintaining the equality of gender and preventing domestic violence against women. Signing the agreement of CEDAW and Istanbul, Turkey has responsibilities to provide policies for women. However, nowadays, instead of preventing the domestic violence against women, the rate of domestic violence especially the rate of murder,which is the severest of domestic violence, has been increased dramatically and women are murdered because of resisting against traditional gender role. So in the context of patriarchy and gender equality, both public policies focuse on family and NGO's projects interfere domestic violence against women are very important to be analyzed for the purpose of preventing and interfering domestic violence. Because policies need to question the reasons of violence. Otherwise, it is not possible to prevent domestic violence against women in a system which recreates the inequality of gender.

In this project, from the feminist and conservative perspectives, Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı and Şefkat-Der, which both question domestic violence against women and try to prevent, are evaluated. Taking patriarchy and gender role into consideration, two NGO's process of domestic violence against women, especially murder ,according to which one of the main reason of domestic violence is patriarchal system, are questioned. Including 7 from Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı and 7 from Şefkat-Der, 14 voluntaries participated.

Key Words: Domestic Violence Against Women, Femicide, Gender, Patriarchy, Feminism

İÇİNDEKİLER

TEZ SAVUNMA TUTANAĞI	i
YEMİN METNİ.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	ix
TABLolar	x
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	20
ÇALIŞMANIN KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVESİ.....	20
1.1 KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDET SORUNUYLA İLİŞKİLİ OLARAK TEMEL ALINAN KAVRAMLAR.....	20
1.1.1 Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet.....	20
1.1.2 Ataerkillik	23
1.1.3 Şiddet	26
1.1.3.1 Kadına Yönelik Şiddet.....	27
1.1.3.2 Aile İçi Şiddet	28
1.1.3.3 Kadın Cinayetleri	31
1.1.4. Feminizm	35
1.1.5. Muhafazakârlık	36
1.1.6. Sivil Toplum	39
1.2. KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDET SORUNUNU AÇIKLAMAYA YÖNELİK KURAMSAL ÇERÇEVE.....	42

1.2.1. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Sorunun Suç Kuramları Doğrultusunda Açıklanması	43
1.2.1.1. Sosyal Düzensizlik Kuramı: Sosyal Düzensizliğin Bir Sonucu Olarak Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Ortaya Çıkması.....	43
1.2.1.2. Sosyal Öğrenme Kuramı: Şiddetin Bir Çözüm Yolu Olarak Öğrenilmesi	45
1.2.2. Feminist Kuram: Şiddetin Güç ve Kontrol Mekanizması Olarak Kullanımı	47
1.2.3. Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Kuramı: Düşmanca Cinsiyetçilik- Korumacı Cinsiyetçilik	49
İKİNCİ BÖLÜM	53
DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE FEMİNİST HAREKET DOĞRULTUSUNDA KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDETLE MÜCADELENİN GELİŞİM SEYRİ.....	53
2.1. FEMİNİST HAREKETİN TARİHSEL GELİŞİM SEYRİNDE KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDETLE MÜCADELE.....	53
2.1.1.Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadelenin Uluslararası Alanda Görünürlük Kazanması	58
2.2. TÜRKİYE’DE KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDETLE MÜCADELE: FARKLI TARZLAR, TEPKİLER, HAREKETLER	61
2.2.1. 1980’lerden Günümüze Feminist Hareket Doğrultusunda Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele: Sokak Eylemleri, Kurumsallaşma Çabaları.....	61
2.2.2. İslamcı Kadın Hareketinin Ortaya Çıkış Süreci ve Türkiye’deki Gelişim Seyri	74
2.2.2.1.Geleneksel İslam Dini İçerisinde Cinsiyet İlişkilerinin Kurgulanma Biçimi	80
2.2.2.2. İslamcı Kadın Hareketi İçerisinde Toplumsal Cinsiyet İlişkilerine Bakış Açısı	84
2.2.2.3. İslamcı Kadın Hareketinin Örgütlenme Deneyimleri	88
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	93

KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDETLE MÜCADELE SÜRECİNİN KAMUSAL POLİTİKALAR İÇERİSİNE DAHİL EDİLMESİ.....	93
3.1. KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDET SORUNUNUN DEVLET POLİTİKASI İÇERİSİNDE YER ALMA SÜRECİ: KURUMSALLAŞMA HAREKETİ VE MÜCADELE YÖNTEMLERİ.....	93
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	106
ARAŞTIRMA BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ.....	106
4.1.GÖRÜŞMECİLERİN SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ VE ÖRGÜTSEL POZİSYONLARI	107
4.2. GÖRÜŞMECİLERİN GÖZÜNDEN MOR ÇATI KADIN SİĞİNAĞI VAKFI VE ŞEFKAT-DER	111
4.3. BULGULARIN KATEGORİK İÇERİK ANALİZİ	125
4.3.1. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddete Bakış Açıları.....	125
4.3.2. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin En Uç Noktası: Kadın Cinayetleri	130
4.3.3. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Yeniden Üretim Sürecinde Etkili Temel Dinamikler	135
4.3.4. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Faaliyetleri.....	144
4.3.5. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Sürecine İlişkin Beklenti ve Öneriler	151
SONUÇ VE ÖNERİLER	159
KAYNAKÇA	167
EKLER.....	185

KISALTMALAR

AAK	Aile Araştırma Kurumu
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AKDER	Ayrımcılığa Karşı Kadın Hakları Derneği
ASPB	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
BM	Birleşmiş Milletler
CEDAW	Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenececi Sözleşmesi
İHD	İnsan Hakları Derneği
İFK	İstanbul Feminist Kolektif
KADAV	Kadınlarla Dayanışma Vakfı
KADEM	Kadın ve Demokrasi Derneği
KAMER	Kadın Merkezi Vakfı
KSGM	Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü
LGBT	Lezbiyen, Gay, Biseksüel, Transgender
NOW	Ulusal Kadın Örgütü
SHÇEK	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
ŞÖNİM	Şiddet Önlene ve İzleme Merkezleri
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	Türk Ceza Kanunu
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu

TABLÖLAR

Tablo 1. Şefkat-Der'den Görüşülenlerin Cinsiyetleri ve Örgütsel Pozisyonları.....	15
Tablo 2. Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı'ndan Görüşülenleri Cinsiyetleri ve Örgütsel Pozisyonları.....	15
Tablo 3. Sosyo-Demografik Özellikleri ve Örgütsel Pozisyonları	107

GİRİŞ

Kadına yönelik aile içi şiddet sorunu toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanan bir insan hakkı ihlalidir. Kültürel, ekonomik, coğrafi sınır tanımayan evrensel bir sorun alanıdır. Kadınlar üzerinde fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik anlamda zararların yaşanmasına neden olmaktadır. Dayak, cinsel taciz, tecavüz, tehdit, baskı, zorlama, kadın ticareti gibi farklı biçimleri mevcuttur. En ağır ve ölümcül biçimini de kadınların ölümlerine yol açan kadın cinayetleri oluşturmaktadır. Kadınların en temel insan hakları olan yaşam hakları erkek şiddeti sonucunda ellerinden alınmaktadır (İlkkaracan ve diğ. 1996; Kalan, 1998; Acar, 1998; Özer, 2003; Berktaş, 2006; KSGM, 2009; Yüksel Kaptanoğlu, 2011).

Dünya Sağlık Örgütü'nün 2002 verileri doğrultusunda, hayatlarının bir döneminde erkek partnerleri tarafından fiziksel şiddete maruz kalmış kadınların oranının %10 ile %69 arasında olduğu ortaya çıkmıştır (Sallan Gül, 2011: 34). Türkiye'de de kadına yönelik aile içi şiddet oldukça ciddi boyutlarda yaşanmaya devam etmektedir. Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) tarafından 2008 yılında yürütülen "Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet" araştırması 2014 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) tarafından yinelenmiş ve ulaşılan sonuçlar kadına yönelik aile içi şiddetin farklı boyutlarıyla önemli oranlarda yaşanmaya devam ettiğini göstermiştir. 2014 yılında yinelenen araştırmanın sonuçlarına göre kadınların eşlerinden veya birlikte oldukları erkekler tarafından maruz bırakıldıkları duygusal şiddet oranı % 44, fiziksel şiddet oranı %36, cinsel şiddet oranı %12, ekonomik şiddet oranı %30, hem fiziksel hem de cinsel şiddete maruz kalma oranı ise %38 olarak tespit edilmiştir (KSGM, 2015: 84).

Araştırmalara göre kadına yönelik şiddet, cinsiyet eşitsizliği sonucunda ortaya çıkmakta ve büyük oranda en yakındaki erkekler tarafından uygulanmaktadır. Bu yüzden kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele dünyada olduğu gibi Türkiye'de de önemli bir toplumsal sorun alanını oluşturmaktadır. Sorunun ciddiyeti karşısında hem sivil toplum düzeyinde hem de kamusal politikalar çerçevesinde çeşitli mücadele yolları geliştirilmektedir. Ancak yapılan çalışmalara rağmen kadına yönelik aile içi şiddet sorunu ortadan kalkmamakta, azalmamakta hatta şiddetin en ağır biçimi olan vahşice

ölümlerle gözler önünde yer almaya devam etmektedir. 2009 yılında dönemin Adalet Bakanı bir soru önergesine verdiği cevapta 2002 yılında 66 kadının öldürüldüğünü bu sayının 2009 yılının ilk 7 ayında 953'e ulaştığı belirtmiştir. Bu durum kadın cinayetlerinin 2002 yılından 2009 yılına kadar yüzde 1.400 oranında bir artış gösterdiğini ortaya çıkarmıştır (TBMM, 2011: 25). Ancak bunun dışında günümüzde özellikle kadına yönelik aile içi şiddetle ilgili çalışmalar yürüten Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde kadın cinayetlerinin tespitine yönelik bir veri tutulmamaktadır. Kadın örgütleri tarafından tutulan veriler doğrultusunda ise ortaya çıkan sonuçlar şiddetin cinayet boyutunun artışını ortaya koymaktadır. 2008 yılında 80, 2009 yılında 109, 2010 yılında 180, 2011 yılında 121 kadının, 2012 yılında 210 kadının, 2013 yılında 237 kadının, 2014 yılında 294 kadının ve son olarak 2015 yılının ilk 10 ayı içerisinde 227 kadının erkek şiddetine maruz kalarak yaşamını yitirdiği tespit edilmiştir. Dikkat çekici noktayı ise kadınların büyük çoğunlukla kendilerine biçilen geleneksel değerleri reddetmesi sonucunda öldürülmesi oluşturmaktadır. Kadınların şiddete karşı direnmesi, boşanmak veya ayrılmak istemesi öldürülmelerine yol açmaktadır (Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu).

Bu çalışmanın kapsamını kadına yönelik aile içi şiddetle mücadelede sivil toplumun rolü oluşturmaktadır. Sivil toplum alanındaki çalışmalar üzerinden kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele süreci, iki sivil toplum örneğinde; Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı ve Şefkat-Der temelinde değerlendirilmektedir. Genel suç kuramları ve feminist kuram doğrultusunda kadına yönelik aile içi şiddetin nasıl açıklandığı, nasıl mücadele yolları geliştirildiği, beklentilerin neler olduğu incelenecektir. Çünkü kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele sürecinde sivil toplum alanında geliştirilen mücadele yöntemleri, hem şiddete müdahale etme noktasında hem de kamusal politikaları etkileyerek şiddeti önleme noktasında önemli bir yere sahiptir.

Kadına yönelik aile içi şiddet sorununun dünyada ve Türkiye'de görünürlük kazanması, mücadele yolları geliştirilmesi; feminist hareketle, sivil toplum alanında yaşanan gelişmelerle ilişkili olarak gerçekleşmiştir. Dünyada 1960'lı yıllarda sol hareket içerisinden gelen kadınlar öncülüğünde ikinci dalga feminist hareket olarak bilinen süreç gelişme fırsatı bulmuş ve kadına yönelik aile içi şiddete görünürlük kazandırılmıştır. Çünkü kadınlar bilinç yükseltme toplantılarında şiddetin aslında tüm

kadınların maruz kaldıkları ortak bir sorun olduğunu fark etmeye başlamışlar ve kadın dayanışmasını temel alarak şiddeti ortaya çıkaran erkek egemen sisteme, eril bakışla oluşturulan toplumsal cinsiyet rol ve sorumluluklarına, kurum ve yapılanmalara karşı bir mücadele geliştirmişlerdir (Donovan, 1997; Berktaş, 2006; Scott, 2013).

Feminist hareketin Türkiye’deki gelişimi de benzer şekilde çoğunluğu sol hareket içerisinde yer alan kadınların 1980’den sonra bilinç yükseltme toplantıları düzenlemesine, feminist çeviriler yapmasına, dergilerde yazılar yazmasına dayanmaktadır. Bu süreçte feminist kadınlar öncülüğünde Türkiye’de ilk kez kadına yönelik aile içi şiddet sorunu görünürlük kazanmaya ve mücadele alanı haline dönüştürülmeye başlamıştır. İlk kitlesel mücadele eylemi, 1987 yılında gerçekleştirilen “Dayağa Karşı Dayanışma Yürüyüşü” olmuştur. Eylemin ardından mücadele kampanyaya dönüşmüş ve sergi, etkinlik, yayın çıkarma gibi farklı faaliyetlerle sürdürülmüştür. Kampanya sürecinde kadınların deneyimlerini ve ihtiyaçlarını paylaşması sığınak ve danışma merkezinin gerekliliğini gündeme getirmiş ve bu doğrultuda kadın hareketinin ilk kurumsallaşma örneği olarak 1990 yılında “Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı” kurulmuştur (Şahinoğlu, 1998; Çaha, 2004; Kum ve diğ., 2005; Bora ve Günel, 2009).

Çalışma içerisinde değerlendirilecek kuruluşlardan biri olan Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, Türkiye’de kadın hareketi içerisinde ortaya çıkmış ve günümüzde hala faaliyetleriyle mücadelesini sürdüren en önemli örgütlenmelerden birini oluşturmaktadır. Kuruluş tarafından kadına yönelik aile içi şiddet, erkek egemen sistem ve toplumsal cinsiyet rol ve sorumlulukları doğrultusunda açıklanmaktadır. Çünkü kadınlık ve erkeklik rollerinin cinsiyetler arasında eşitsizliklere ve ayrımcılıklara yol açtığına, şiddeti ortaya çıkardığına inanılmaktadır. Dolayısıyla erkek şiddetinin bütün biçimlerine karşı çıkılmakta, ataerkil ideolojiyle mücadele edilmektedir (Mor Çatı, 1996, 2007, 2014).¹ Kadınlarla dayanışmanın ve güçlenmenin önemine inanan Mor Çatı, 1990 yılından itibaren dayanışma merkezi 1995 yılında itibaren de hem dayanışma merkezi hem de sığınak çalışması yürütmektedir. Bu süreçte dayanışma kurulan ve

¹ <https://www.morcati.org.tr/tr/ana-sayfa/34-kadin-cinayetlerine-karsi-7-24-nobet> (Erişim Tarihi: 10.07.2015)

destek sağlanan kadınların nicel ve nitel verilerinin tespiti yapılarak faaliyet raporları çıkartılmakta, kitap, broşür, makale ve e-bülten gibi yayınlar hazırlanmaktadır.²

Türkiye'nin feminist hareketle geç buluşması dünyada “postmodern feminizm” olarak ifade edilen sürecin başlamasıyla aynı döneme rastlamaktadır. Feminist hareketin ortak kadın kimliği üzerinden yürüttüğü çalışmalar içerisinde, kendi sorun alanlarının yer almadığını düşünen kadınlar ait oldukları farklı kimlikler etrafında birleşerek kendi kadınlık deneyimlerini, konumlarını tartışmaya açmışlar ve mücadele hareketi başlatmışlardır (Sancar, 2011: 60). Kadın hareketi içerisinde önemli bir bağlamı oluşturan İslamcı kadın hareketi de bu süreçte ortaya çıkmıştır. Siyasal İslam'ın yükselişte olduğu 1980'li yıllarda İslamcı anlayış içerisinde yer alan kadınlar hem maruz kaldıkları ayrımcılıklardan dolayı modernleşmeyi eleştirerek hem de içinde bulundukları İslamcı kültürde kendi kadınlık konumlarını sorgulayarak muhafazakar bakış açısıyla ortak bir söz üretmeye, ataerkilliği sorgulamaya başlamışlardır. İslam'ın aslında kadın haklarından yana bir din olduğunu ortaya koymaya çalışmışlardır. İlk dönemde büyük çoğunlukla kamusal alanda yer alma mücadelesi veren kadınlar, ilerleyen yıllarda kadın sorunu olarak nitelendirilen farklı sorunlara değinmeye başlamışlardır (Göle, 2000; Tohidî, 2004; Güç, 2008; Yılmaz, 2015). Ailenin mahrem kabul edilmesi nedeniyle uzun yıllar sorgulamaya açılmayan kadına yönelik aile içi şiddet sorunu muhafazakar perspektifle bu süreçte üzerinde durulan bir konu haline gelmiştir.

Çalışma içerisinde değerdendirilecek olan diğerkuruluş ise Şefkat-Der'dir. Şefkat-Der, 1995 yılında bir grup üniversite öğrencisi tarafından ihtiyaç sahibi bireylere yardım etmek amacıyla kurulmuştur. Erkek bir başkan önderliğinde, geleneksel yaklaşımdan hareketle; ihtiyaç sahibi, korunmaya muhtaç, kurtarılmaya ihtiyaç duyan, güçsüz bireyler olarak görülen kadınlara maddi ve manevi yardımda bulunmaktadır.³ Muhafazakar ve İslami bakış açısından yola çıkılarak kadına yönelik aile içi şiddetle,

² Mor Çatı tarafından çıkartılan “Erkek Şiddetine Karşı Kadın Dayanışması”, “Evdeki Terör”, “Sığınaksız Bir Dünya” gibi çeşitli yayınlara web sitesinden online erişilebilmektedir. <https://www.morcati.org.tr/tr/>

³ <http://www.iha.com.tr/haber-kadina-yonelik-siddete-erkeklerin-bahaneleri-316097/> (Erişim Tarihi: 15.02.2015)

ataerkillikle mücadele edilmektedir.⁴ Koruyucu ataerkil bir yaklaşımla hareket ettiği düşünülen dernek, şiddet gören kadınları erkeklerden koruma ve kurtarma sürecinde sığınmaevi çalışması yürütmekte, medya aracılığıyla toplumsal farkındalık faaliyetleri yapmaktadır. Kadın cinayetlerinin önlenmesine yönelik öz savunma kapsamında silah atış etkinlikleri düzenlemektedir. Dikkat çekici olarak silahlanmayı içeren, erkeklerin ağır şekillerde cezalandırılmasına ve kadınların korunmasına yönelik talepler basın açıklamaları yoluyla kefenli, silahlı, ceset torbalı görsellerle sunulmaktadır.⁵

Kadına yönelik aile içi şiddet sorunu bir toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve insan hakkı ihlali olarak sivil toplum dışında hükümetler düzeyinde de ele alınan ve mücadele yolları geliştirilen bir alandır. Dünyada 1948 yılında kabul edilen “*Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi*”nde insan haklarına yönelik geniş bir açıklama yer almaktadır. Ancak insan hakları bağlamında yapılan açıklamaların cinsiyet ayrımcılığını ortadan kaldırmaması, kadın hak ve özgürlüklerine olanak sağlamaması 1980’li ve 90’lı yıllarda ulusal ve uluslararası alanda yeni yasal gelişmelerin yaşanmasına neden olmuştur. Kadın örgütlerinin de etkili olduğu süreçte, kadınlara yönelik ayrımcılıklar kadın hakları çerçevesinde ön plana çıkarılarak devletlere önemli sorumluluklar yüklenmiştir. 1980 yılında Kopenhag’da ilk kez kadına yönelik ayrımcılığın önlenmesi temel alınmış, İkinci Dünya Kadın Konferansı’nda bir eylem programı toplanmış ve “*Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi*” (CEDAW) imzaya açılmıştır. Bir diğer önemli gelişme olarak 1995 yılında Pekin’de kadın haklarının temel alındığı “*Dördüncü Dünya Kadın Konferansı*” düzenlenmiştir (PEKİN, 1995).

Türkiye ise kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele alanında özellikle yasal anlamda kadın örgütlerinin ve uluslararası anlaşmaların etkisiyle bir takım önemli adımlar atmıştır. 2012 yılında 6284 sayılı “*Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi*” isimli yasa yürürlüğe girmiş ve yine 2011 yılında Avrupa Konseyi tarafından imzaya açılmış olan İstanbul Sözleşmesi Türkiye tarafından hemen imzalanmış, gecikmeli olarak 2014 yılında yürürlüğe girmiştir. Ancak Türkiye’de

⁴Şefkat-Der’in kitap, makale, broşür gibi yayınlara sahip olmaması nedeniyle Şefkat-Der hakkındaki ayrıntılı bilgiye web sitesi, basın açıklamaları, Tv programları ve sosyal medya aracılığıyla ulaşılmıştır. <http://www.sefkatder.org/hakkimizda-3/> (Erişim Tarihi: 09.10.2014)

⁵ <http://www.haberler.com/sefkat-der-den-kadinlara-kendi-basinizin-caresine-3148050-haberi/> (Erişim Tarihi: 08. 03. 2015)

toplumsal kurumlar üzerine sirayet eden ataerkil toplumsal norm ve değerlerle ilişkili olarak birçok kadın yasal olarak var olan haklarını bilmemekte, bildiği halde kullanamamakta ya da kullandığı halde şiddetten korunması için bu haklar yeterli olmamaktadır. Sonucunda ise şiddet sürmeye devam etmektedir. Bu yüzden kamusal politikaların analizinin ataerkil toplumsal yapı ve değerler sistemi çerçevesinde yapılması gerekmektedir.

Kadına yönelik aile içi şiddetle ilgili hem sivil toplum alanında hem kamusal politikalar çerçevesinde üretilen mücadele yöntemleri temelde kadına yönelik aile içi şiddeti önlemeye yönelik olarak görülmektedir. Ancak aile odaklı muhafazakar mücadele sürecinde aileye atfedilen önem ve cinsiyet ilişkilerinin farklı rol ve sorumluluklarla tanımlanması toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasının önünde engel teşkil etmektedir. Dolayısıyla kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele sürecinde üretilen çoğu faaliyet şiddeti ortadan kaldırmak yerine şiddeti besleyici ve yeniden üretimini sağlayıcı nitelikte olabilmektedir. Sakallı Uğurlu'nun koruyucu ataerkillikle ifade ettiği üzere; pozitif bir bakış açısıyla geleneksel ilişkiler ağının sürdürülmesi aslında şiddetle mücadele etmekten öte kadının güçsüz konumuna vurgu yapmakta ve kadının toplumsal alandaki ikincilliğini yeniden üretmektedir (Sakallı Uğurlu, 2002, 2003, 2006, 2008; Ayan, 2014). Bu yüzden kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele sürecinde hem sivil toplum düzeyinde hem de kamusal politikalar çerçevesinde ataerkilliğin ve beraberinde toplumsal cinsiyet kurgulamasının sorgulanması gerekmektedir.

Çalışma 4 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde öncelikle çalışmanın konusu, önemi, amaçları, problemleri ve sınırlılıkları üzerinde durulmakta, çalışmanın alan kısmının hangi yöntem ve tekniklere dayandığı, verilerin nasıl değerlendirildiği, çalışmanın hangi kavramlara ve kuramsal temellere dayandığı belirtilmektedir. İkinci bölümde dünyada ve Türkiye'de kadına yönelik aile içi şiddetle mücadelenin tarihsel gelişim seyri üzerinde durulmaktadır. Bu bölümde öncelikle dünyada feminist hareketin gelişimine ve uluslararası alanda yayınlanan sözleşme ve anlaşmalara yer verilmektedir. Ardından Türkiye'de ortaya çıkan feminist hareket ve feminist harekete tepki olarak gelişen İslami kadıncılık açıklanarak mücadele deneyimlerine yer verilmektedir. Üçüncü bölümde kadına yönelik aile içi şiddetin kamusal politikalar içerisinde yer alma

süreci ve üretilen politikalar üzerinde durulmaktadır. Dördüncü bölümde ise kadına yönelik aile içi şiddetle ve özelinde kadın cinayetleriyle mücadele eden 2 farklı bakış açısına sahip sivil toplum kuruluşunun; şiddete ve cinayetlere bakış açısı, ataerkilliği sorgulama biçimleri, toplumsal cinsiyet kurgulamaları, kadına yönelik aile içi şiddetle ve kadın cinayetleriyle mücadele yolları farklı ataerkillikler doğrultusunda değerlendirilmektedir.

Çalışmanın Konusu

Çalışmanın konusunu Türkiye’de sivil toplum alanında kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele süreci oluşturmaktadır. Türkiye’de kadına yönelik aile içi şiddet bugün hala ciddi boyutlarıyla yaşanmaya devam eden bir toplumsal cinsiyet sorunudur. Kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik olarak zarar vermeye devam etmektedir. Özellikle cinsiyetler arasındaki eşitsizliğin arttığı, cinsiyet rollerinin daha geleneksel ve katı olduğu toplumlarda şiddetin boyutu da artış göstermektedir. Kadınların ikincil konumda kaldığı, erkeğin kadın üzerinde hakimiyetini sürdürdüğü ataerkil ailelerde ev içi şiddet kaçınılmaz olmakta ve daha fazla görülmektedir (İlkkaracan ve diğ., 1996; Arın, 1998; Kümbetoğlu, 2010; Sallan Gül ve Altındal, 2014).

Şiddetin farklı boyutlarıyla yaşanmaya devam ettiği toplumsal alanda feminist hareket öncülüğünde başlayan mücadele uluslararası alandaki anlaşma ve sözleşmelerin etkisiyle Türkiye gündemine ilk kez 1985 yılında CEDAW’ın imzalanmasıyla girmiştir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması adına anayasada değişikliklere gidilmiş, kadına yönelik aile içi şiddetin önlenmesi amacıyla 6284 sayılı “*Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun*” gibi çeşitli yasal adımlar atılmıştır (Sallan Gül, 2011; Ankara Barosu, 2013). Yasal gelişmeler şiddetle mücadele noktasında önemli bir noktayı oluşturmaktadır. Ancak kadın örgütleri tarafından sıklıkla dile getirildiği gibi yasaların yetersizliği ve uygulanma noktasındaki aksaklıkları söz konusudur. Kadına yönelik aile içi şiddet sorunu günümüzde ortadan kalkmak yerine şiddetin en ağır biçimi olarak ortaya çıkan kadın ölümleriyle kendini göstermektedir. 2015 yılının ilk 10 ayında 227 kadının erkekler tarafından öldürüldüğü tespit edilmiştir (Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu). Bu yüzden durumun bu kadar acil olduğu bir noktada hem kamusal politikaların hem de sivil toplum alanında şiddetle mücadele sürecinin analiz edilmesi gerekmektedir.

Kadına yönelik aile içi şiddet sorunu kadınlara yönelik cinsiyetçi bakış açısına dayanmaktadır. Erkeklerin farklı bütün noktalarda üstünlüğünü ifade eden cinsiyetçi yaklaşım toplumda hem düşmanca cinsiyetçilik hem de korumacı cinsiyetçilik çerçevesinde ortaya çıkmaktadır. Düşmanca cinsiyetçilikte; kadınlara karşı olumsuz, baskıcı, dışlayıcı bir tutum söz konusu olup kadına yönelik aile içi şiddeti hatta ölümleri onaylayan bir yaklaşım söz konusudur. Korumacı cinsiyetçilik ise ataerkilliğin koruyucu, sahiplenici, yardım edici, kurtarıcı, kadınları yücelten bir yaklaşımını içermektedir. Bu yaklaşım içerisinde kadına yönelik aile içi şiddet kınanmakta, ayıplanmaktadır. Ancak bu yaklaşım temelde erkeğin gücünü kabul etmesi ve toplumsal cinsiyet rol ve sorumluluklarını sürdürücü bir niteliğe sahip olması nedeniyle kadına yönelik aile içi şiddeti yeniden üretici bir niteliğe sahip olarak değerlendirilmektedir (Sakallı Uğurlu, 2002, 2003, 2006, 2008; Güçlü Ergin, 2008; Ayan, 2014). Bu yüzden kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele sürecinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin kurgulanma biçimi şiddetin sorgulanmasında ve şiddetle mücadele edilmesinde önemli bir role sahiptir. Aksi takdirde şiddeti önlemek yerine var olan geleneksel ilişkilerin pozitif ve korumacı bir süreçle yeniden üretilmesi söz konusudur. Bu nedenle kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele sürecinde etkin olan feminist hareketin, muhafazakar nitelikteki örgütlenmelerin ve aileyi ön plana alan kamusal politikaların ataerkilliği sorgulama ve toplumsal cinsiyet rol ve sorumluluklarını kurgulama biçimleri önem kazanmaktadır.

Çalışmanın uygulamalı kısmını konunun önemi doğrultusunda kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele eden sivil toplum kuruluşları oluşturmaktadır. Kadına yönelik aile içi şiddet sorununa sivil toplum alanında nasıl yaklaşıldığı ve mücadele yöntemleri geliştirildiği feminist ve muhafazakar perspektiften yaklaşan iki kuruluş üzerinden analiz edilmeye çalışılacaktır. “Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı” ve “Şefkat-Der” farklı bakış açılarıyla yola çıkan, farklı mücadele alanları ve yolları geliştiren, uzun yıllardır var olmayı başarmış iki kuruluştur. Kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele etmeleri ve şiddeti ataerkil toplumsal yapı ve değerler sistemiyle açıklamaları nedeniyle ortaklık göstermektedirler. Dolayısıyla feminist ve muhafazakar bakış açısıyla kadına yönelik aile içi şiddeti sorgulayan iki kuruluşun ataerkillikle nasıl mücadele ettikleri önem kazanmaktadır. Mor Çatı’nın kadınlardan oluşan bağımsız bir kadın kuruluşu olması, Şefkat-Der’in ise kadınların ve erkeklerin birlikte gönüllülük yaptığı, kadına yönelik

şiddet dışında farklı çalışmaları olan bir sivil toplum kuruluşu olması çalışmanın bir başka özgün yanını oluşturmaktadır. Çünkü Türkiye’de kadına yönelik aile içi şiddet kadın örgütleri temelinde araştırılan bir sorun alanını oluşturmaktadır. Ayrıca bu çalışma, Şefkat-Der’le yapılmış ilk tez çalışması olması nedeniyle önemlidir.

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 1990 yılında feminist kadınların kadına yönelik aile içi şiddetle mücadeleyi kurumsallaştırma talebi doğrultusunda ortaya çıkmıştır. 1987 yılında gerçekleşen “Dayağa Karşı Dayanışma Yürüyüşü”nün ardından kadınlara danışma ve sığınak desteği sağlamak, kadınlarla dayanışmak ve aynı zamanda kadına yönelik aile içi şiddeti ortaya çıkaran erkek egemen sistemle mücadele etmek amacıyla feminist bir örgütlenme olarak kurulmuştur. Feminist kuram doğrultusunda ataerkil yapıyı toplumsal alanın her noktasında kırmaya çalışan, kadınlara karşı önyargısız, eşitlikçi ve güçlendirici bir yaklaşım benimseyen Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı’nda feminist politika üretilmektedir. Kadın odaklı bağımsız bir kuruluş olarak kadın sorununu farklı bütün yönleriyle ele almakta ve bu süreçte feminist ilkeler doğrultusunda hareket edilmektedir.⁶

Şefkat-Der ise 1995 yılında evsiz, kimsesiz, güçsüz, aç ve zor durumda olan kimselere yardım etme ve onları koruma amacıyla kurulmuş bir dernektir. Dernek, herhangi bir kategori içerisinde kendini tanımlamamakta ancak geleneksel ilişkiler ağını temel alması nedeniyle muhafazakar bakış açısına sahip bir kuruluş olarak nitelendirilmektedir. Bu yüzden çalışma açısından amaca uygun olarak seçilmiş özel bir örnektir. Konya merkezli olarak kurulmuş ancak daha sonra merkezi İstanbul’a taşınmış olan kuruluş; yardımseverlik doğrultusunda koruma ve kurtarma misyonunu görev edinmiş, erkek bir başkan ve gönüllüler önderliğinde sürdürülmektedir. Bu anlamda hayırsever vatandaşlarla işbirliği yapmayı esas almış bir kuruluştur. Şefkat-Der, tamamen bireylerin “vicdan” duyguları doğrultusunda hareket etmekte, her kesimden insana hitap eden ve tek amacı mazlumun, düşkünün, yardıma ihtiyacı olanın yanında olmak olan muhafazakar bakış açısıyla hareket eden bir kuruluş olma niteliği taşımaktadır. Şiddete maruz kalan kadınlar da bu doğrultuda kimsesiz, yardım ihtiyacı olan, ihtiyaç sahibi olan kimseler olarak derneğin yardımda bulunduğu grubu oluşturmaktadır. Hiyerarşik olarak kurulan ilişkilerde amaçlar; kadınların şiddet ortamından kurtulmalarını sağlamak ve şiddet ortamından kaçıp gelen kadınların

⁶ <https://www.morcati.org.tr/tr/tanisalim/oykumuz>

sokakta kalmalarını engellemektir. Ancak Şefkat-Der, şiddete maruz kalan kadınlara yardımın yanında şiddet sorunuyla mücadele anlamında çeşitli yöntemler geliştirmekte olan bir kuruluştur. Toplumsal farkındalık çalışmalarıyla medyada sıklıkla yer alan bir kuruluştur. Bu doğrultuda kadına yönelik aile içi şiddeti ortaya çıkaran ataerkil yapılanmayı nasıl sorguladıkları, toplumsal cinsiyet kurgulamasını nasıl yaptıkları ve nasıl mücadele yöntemleri geliştirdikleri önem kazanmaktadır.⁷

Çalışmanın Amaçları

Kadına yönelik aile içi şiddet sorunu yaygınlığı ve boyutlarıyla toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin en önemli göstergesi olmaktadır. Ataerkil örüntülerin kurumsal yapılar üzerindeki hakimiyeti kadınların sırf cinsiyetlerinden dolayı ayrımcılıklara maruz kalmalarına, birlikte yaşadıkları veya tanımadıkları erkekler tarafından farklı türlerde şiddete uğramalarına hatta öldürülmelerine neden olmaktadır. Kadınların şiddet görmesini engellemek, özgür ve eşit bireyler olarak toplumsal alanda yer almasını sağlamak devletlerin sorumluluğu altındadır. Aksi takdirde geleneksel ilişkiler ağının kuvvetlendirildiği bir toplumsal düzlemde erkek egemenliği yeniden üretilerek sürdürülmektedir. Bu yüzden kadına yönelik aile içi şiddet sorunu politik bir sorun olarak hem kamusal politikaların hem de sivil toplum kuruluşlarının mücadele alanlarından birini oluşturmaktadır.

Sivil toplumun kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele sürecindeki rolü, farklı bakış açısıyla hareket eden iki sivil toplum kuruluşu üzerinden değerlendirilecektir. Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, feminist politika üreten bir örgütlenme olarak kadın dayanışması temelinde kadına yönelik şiddetle mücadele etmektedir. Şiddetin her türlü biçimini erkek egemenliğiyle ilişkilendirerek açıklamakta ve toplumsal alanın farklı bütün alanlarında erkek egemenliğiyle mücadele yolunu seçmektedir (Mor Çatı, 2008: 15). Şefkat-Der ise kendini bir kimlik altında tanımlamayan ancak amaçları, hedefleri, örgütlenmeleri ve faaliyetleri doğrultusunda muhafazakar nitelikleri içinde barındıran bir kuruluştur. Geleneksel ilişkiler temelinde, koruyucu ataerkil bir yaklaşımla hareket etmektedir. Şiddete maruz kalan kadınlara ihtiyaç sahibi olarak bakmakta, kadınları zor şartlardan koruma ve kurtarmanın çabasını göstermektedir. Çünkü temelde “yardım etmek”, “adaleti sağlamak”, “hayır işlemek”, “yaşam hakkı için mücadele etmek”, “iyi

⁷ <http://www.sefkatder.org/index.html> (Erişim Tarihi: 10.10.2014)

bir toplum için uğraşmak” gibi aileyi ve toplumu esas alan muhafazakar bakış açısından yola çıkılmaktadır.⁸

Farklı bakış açılarıyla hareket eden sivil toplum kuruluşları kadına yönelik aile içi şiddet sorununu ataerkil toplumsal yapı ve değerler sistemine dayandırarak açıklamaktadır. Ancak feminist ve muhafazakar perspektiften yaklaşan ve kuruluş amaçları, örgütlenme biçimleri, faaliyetleri, mücadele yöntemleri birbirinden farklılık gösteren iki kuruluşun ataerkil yapıyı sorgulamaları ve toplumsal cinsiyet kurgulamaları farklılık göstermektedir. Bu yüzden feminist ve muhafazakar çerçevede ataerkilliği nasıl sorguladıkları, toplumsal cinsiyet rol ve sorumluluklarını başta aile içi ilişkiler olmak üzere nasıl kurguladıkları, dini öğretilerin bu noktada nasıl yer aldığı sosyolojik olarak tespit edilmeye çalışılacaktır. Çünkü temelde cinsiyet ayrımında farklılaşan iki sivil toplum kuruluşunun erkek egemenliğini sorgulama biçimleri, aile içi işbölümüne yaklaşımları, kamusal ve özel alan ayrımları önemli bir noktayı oluşturmaktadır. Bu doğrultuda toplumsal cinsiyet rollerine biri feminist, diğeri muhafazakar bakan iki kuruluşun, cinslerin sosyalleşme deneyimine, aile içi şiddete ve özelinde kadın cinayetlerine yaklaşımları ve çözüm önerileri sorgulanacaktır. Ayrıca çalışma içerisinde ataerkil toplumsal yapı ve değerler sistemi ve muhafazakar bakış açısı doğrultusunda geliştirilen sosyal politikaların toplumsal yansımaları sivil toplum kuruluşları üzerinden tartışılacaktır.

Çalışmanın Problemleri

Kadına yönelik aile içi şiddetle ve özelinde kadın cinayetleriyle mücadele sürecinde sivil toplumun rolü nedir ve ataerkillik temelinde sivil toplum alanında nasıl mücadele edilmektedir?

Araştırmanın temel soruları ise şunlardır:

- 1) Mor Çatı ve Şefkat-Der ataerkilliğe hangi anlam yüklemektedir? Hangi kurumlar temelinde ataerkilliği sorgulamaktadır?
- 2) Mor Çatı ve Şefkat-Der, ataerkillik temelinde şiddeti nasıl tanımlamaktadır? Kadına yönelik aile içi şiddeti hangi kavram ve kuramlar temelinde açıklamaktadır?

⁸ <http://www.sefkatder.org/amac.html> (Erişim Tarihi: 10.10.2014)

- 3) Mor Çatı ve Şefkat-Der kadın cinayetlerini nasıl açıklamaktadır? Nedenlerini hangi kurumlar temelinde sorgulamaktadır?
- 4) Mor Çatı'nın ve Şefkat-Der'in kadına yönelik aile içi şiddet ve kadın cinayetleriyle mücadeleye yönelik çalışmaları nelerdir? Faaliyetlerde benzerlik gösteren ve farklılaşan yönler nelerdir?
- 5) Mor Çatı'nın ve Şefkat-Der'in kadına yönelik aile içi şiddet ve kadın cinayetlerinin önlenmesine yönelik çözüm önerileri nelerdir? Çözüm noktasında toplumsal cinsiyet kurgulaması nasıl oluşturulmaktadır?
- 6) Mor Çatı ve Şefkat-Der kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele sürecinde siyasal iktidara nasıl bakıyorlar? İktidar olarak neyi görüyorlar? Siyasal iktidarla nasıl bir ilişki kurmak istiyorlar?

Çalışmanın Yöntem ve Teknikleri

Çalışma içerisinde kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele eden örgütleri daha yakından tanıyabilmek, kadına yönelik aile içi şiddete ve kadın cinayetlerine bakış açılarını anlayabilmek ve bu anlamda geliştirdikleri mücadele yöntemlerini analiz edebilmek için nitel araştırma yönteminin kullanılması esas alınmıştır. Çünkü sosyal bilim araştırmalarında araştırılan konunun kültürel arka planını anlayabilmek için nitel araştırma yöntemine ihtiyaç duyulmaktadır (Bal, 2014: 28-29). Merriam nitel araştırma yöntemini, hem veri toplama sürecinde hem de toplanan verilerin yorumlanma sürecinde anlamın ortaya çıkarılmasına yönelik tümevarımsal bir yaklaşım olarak tanımlamaktadır (Merriam, 2013: 1). Glesne'ye göre ise eğer nitel yöntemlerle bir araştırma yapılıyorsa insanlarla konuşmak, birden fazla ortamda derinlemesine, uzun süreli etkileşimlerde bulunmak gerekmektedir (Glesne, 2012: 11).

Araştırma sürecinde belirli kurallar, yöntemler ve teknikler çerçevesinde hareket ederek araştırmanın nitel verileri elde edilmeye çalışılmıştır. Katılımlı gözlem, derinlemesine görüşme, odak grup görüşmesi, yaşam anlatıları vb. teknikler nitel araştırma sürecinde kullanılmaktadır. Çalışma içerisinde bu teknikler arasından derinlemesine görüşme tekniği seçilmiştir. Derinlemesine görüşme tekniği; açık uçlu soruların sorulmasını, dinlenmesini, cevapların kaydedilmesini ve ilişkili ilave soruların araştırmanın konusu doğrultusunda incelenmesini sağlayan bir teknik olma özelliği taşımaktadır (Kümbetoğlu, 2012; Bal, 2014). Ayrıca yarı yapılandırılmış görüşme türü

olarak derinlemesine görüşmelerde sorular önceden hazırlanmış olsa bile görüşme sürecine göre yeni soruların yöneltilebilmesine, işlevsiz kalan soruların çıkartılablmesine olanak tanımaktadır (Bal, 2014: 234). Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı'nın ve Şefkat-Der'in feminist ve muhafazakar perspektiften yaklaşan iki kuruluş olmaları derinlemesine görüşmenin verdiği avantajla sorularda esnek bir sürecin işlemesine olanak tanımıştır. Ayrıca araştırma sürecinde emik bir yaklaşımla hareket edilmesine özen gösterilmiştir. Çünkü nitel araştırma süreci araştırmacı açısından da önemli bir süreci oluşturmaktadır. Bu yüzden sosyal bilimci araştırma sürecinde eleştirel olmalıdır. “Emik” bir bakış açısıyla “içerden” bakışı yakalamalı ve empati yapabilmelidir (Kümbetoğlu, 2012: 30-47). Bu yüzden çalışma içerisinde sürece dışarıdan bir gözle bakılmaya çalışılırken kadın bakış açısını kaybetmeden değerlendirmelerde bulunmak amaçlanmıştır. Çünkü kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele sürecinde üretilen mücadele yöntemleri analiz edilirken erkek egemenliğini, toplumsal cinsiyet rol ve sorumluluklarını sorgulayıcı bir yaklaşım benimsenmiştir.

Araştırmanın evrenini, Türkiye’de kadına yönelik aile içi şiddet sorunuyla mücadele eden sivil toplum kuruluşları oluşturmaktadır. Ancak Türkiye’deki kadın örgütlenmelerinin genel anlamda sayısına ulaşmak mümkün olmadığı gibi bu örgütlenmelerin içerisinde veya sivil toplum kuruluşları içerisinde sadece kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele eden örgütlenmelerin ayrımına da ulaşmak mümkün olmamaktadır. Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü’nün (KSGM) kayıtlarında yer alan kadın sivil toplum kuruluşlarının sayısı ise 136 ile sınırlıdır. 92 dernek, 27 vakıf ve 17 tanede farklı türde oluşum KSGM kayıtlarına girmiştir.⁹

Nitel araştırmalarda örneklem seçimi genellikle tesadüfi olarak değil, belli bir amaca yönelik olarak gerçekleştirilmektedir (Merriam, 2012: 16). Kümbetoğlu’na göre de niteliksel örneklem, araştırmacının teorik yaklaşımına uygun olarak belirli bir yanlılık taşımaktadır. Araştırmacı belirli bir kriter veya özellik doğrultusunda araştırmasının örneklemine belirlemektedir (Kümbetoğlu, 2012: 99). Bu çalışma içerisinde de kadına yönelik aile içi şiddetle ve özelinde kadın cinayetleriyle mücadele eden kuruluşlar seçilmiştir. Özellikle kadına yönelik aile içi şiddeti ataerki toplumsal

⁹ <http://www.kadininstatusu.gov.tr/tr/html/19142/Sivil+Toplum+Kuruluslari/> (Erişim Tarihi: 13.03.2014)

yapı ve değerler sistemiyle ilişkilendiren açıklamaları nedeniyle Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı ve Şefkat-Der seçilmiştir.

Araştırma sürecinde öncelikle kuruluşların internet siteleri, medyada yer alan haberleri, broşürleri, yayınları ve afişleri aracılığıyla kuruluşlar hakkında bilgiler toplanmıştır. Mart 2015- Mayıs 2015 tarihleri arasında da kuruluşların aktif gönüllüleriyle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca 8 Mart'ta Şefkat-Der tarafından düzenlenen *“Potansiyel taciz ve tecavüzcülere karşı devlet korumuyorsa, risk altındaki kadınların hayatta kalması için meşru savunma alet ve maddeleri sergisi ve kullanım etkinliği”*ne, 9 Mayıs'ta da Mor Çatı'nın gönüllü buluşması olarak isimlendirdiği *“Mor Buluşma Toplantısı”*na katılım sağlanmıştır.

Alan araştırmasında Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı'ndan 7 ve Şefkat-Der'den 7 olmak üzere toplam da 14 gönüllüyle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Amaçlı örneklem tekniği doğrultusunda görüşmecilerin, kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele sürecinde aktif gönüllülük yapıyor olmaları esas alınmıştır. Görüşmecilerin deneyim ve bilgi birikimi açısından uzun yıllardır kuruluş içerisinde yer almaları belirleyici bir etkiye sahip olmuştur. Çünkü nitel araştırmalarda az kişiyle fakat evreni temsil etme özelliği yüksek olan kişilerle yapılan görüşmeler kapsamlı veriler sunabilmektedir (Bal, 2014: 200). Ayrıca ilk iletişime geçilen Şefkat-Der Başkanının kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele eden aktif 7 gönüllüyle görüşme gerçekleştirebileceğini belirtmesi Mor Çatı'yla gerçekleştirilecek olan görüşmelerinde sayısal anlamda belirleyicisi olmuştur.¹⁰

Görüşme gerçekleştirilen Şefkat-Der gönüllüleri dernek içerisinde hiyerarşik statüleri doğrultusunda yer almaktadır. Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı gönüllüleri ise vakıf içerisinde Mor Çatı gönüllüsü kadınlar olarak yer almakta, herhangi bir statü kullanılmamaktadır.

Tablo 1, Şefkat-Der'in görüşülen gönüllülerinin cinsiyetlerine ve örgüt içindeki pozisyonlarına yönelik bilgileri göstermektedir.

¹⁰ Şefkat-Der içerisinde gönüllülerin katılım gösterdiği faaliyet alanları farklılık göstermektedir. Dernek içerisinde yer alan diğer gönüllüler çoğunlukla evsizlerle ilgili çalışmalara katılmaktadır.

Tablo 1. Şefkat-Der'den Görüşülenlerin Cinsiyetleri ve Örgütsel Pozisyonları

	Kadın	Erkek
Başkan	-	1
Başkan Yardımcısı	3	-
Hayatı Çalınmış Hayatsız Kadınlar Komisyon Başkanı	1	-
Gönüllü	2	-
Toplam	6	1

Tablo 2, görüşülen Mor Çatı gönüllülerinin cinsiyetlerine ve örgüt içindeki pozisyonlarına yönelik bilgileri göstermektedir.

Tablo 2. Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı'ndan Görüşülenleri Cinsiyetleri ve Örgütsel Pozisyonları

	Kadın	Erkek
Gönüllü	7	-
Toplam	7	-

Görüşme sürecinde öncelikle kuruluş içerisinde aktif olarak yer alan bir gönüllüyle iletişime geçilmiştir. Diğer görüşmeciler kartopu örnekleme kullanılarak belirlenmiştir. Çünkü kartopu örnekleme, araştırmanın kaynak kişilerinden yola çıkarak araştırma için doğru diğer kişilere ulaşılmasını, bir kartopu gibi devam ettikçe yeni kişilerle örneklemin büyümesini sağlamaktadır (Kümbetoğlu, 2012: 99).

Çalışma kapsamında öncelikle Şefkat-Der gönüllüleriyle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler 08.03.2015- 17.03.2015 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Şefkat-Der Başkanı bu süreçte hem kendisi görüşme gerçekleştirerek hem de diğer aktif gönüllülerle iletişime geçilmesini sağlayarak çalışmaya katkıda bulunmuştur. Dernek başkanının İstanbul'da kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele eden 4 gönüllü dışında başka aktif gönüllülerinin olmadığını diğer aktif gönüllülerin Konya'da olduğunu belirtmesi diğer 3 gönüllüyle Konya'da görüşme

gerçekleştirilmesine neden olmuştur.¹¹ Toplamda 6 kadın 1 erkek olmak üzere 7 kişiyle görüşülmüştür. Görüşmeciler kendi yaşamlarındaki (evlilik, çocuk sahibi olma, işlerin yoğunluğu vb.) değişikliklerle ilişkili olarak kısa süreli aralar vermek durumunda kalmış olsalar dahi uzun yıllar aktif gönüllülük yaptıkları ve yapmaya devam ettikleri için örnekleme dahil edilmiştir. Görüşmelerin araştırma etiğine uygun olarak gerçekleştirilmesi esas alınmıştır. Görüşme öncesinde çalışmaya yönelik bilgiler görüşmecilere aktarılmış ve kişilerin kimliklerinin gizli kalacağı belirtilerek güven ilişkisi kurulmaya çalışılmıştır.

Görüşmeler ilk olarak 08.03.2015 tarihinde başlamıştır. Şefkat-Der Başkanının daveti üzerine Şefkat-Der tarafından kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele kapsamında “8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü”nde düzenlenen “*Potansiyel taciz ve tecavüzcülere karşı devlet korumuyorsa, risk altındaki kadınların hayatta kalması için meşru savunma alet ve maddeleri sergisi ve kullanım etkinliği*”ne gidilmiştir. Etkinliğin ardından gönüllerle tanışılmış ve uygun oldukları zaman dilimi sorularak randevulaşmıştır. 2 gönüllüyle aynı gün içerisinde, diğer 2 görüşmeciyle de farklı günlerde farklı mekanlarda görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Konya’da yaşayan diğer 3 gönüllüyle ise görüşmecilerin uygun olduğu gün ve saat diliminde derneğin Konya’daki eski merkezinde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler ortalama 1 saat sürmüştür. Görüşme süreleri 45 dakika ile 2 saat arasında değişiklik göstermiştir. Görüşmecilerin konu hakkında bilgi durumlarına ve kişilerin görüşmeye ayırdıkları zaman dilimine bağlı olarak görüşme süreleri değişiklik göstermiştir.

Alan araştırmasının diğer grubu olan Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı’yla görüşmeler ise 13.04.2015- 22.05.2015 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Toplam 7 Mor Çatı gönüllüsü kadınla görüşülmüştür. İlk olarak Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı gönüllüleri ile e-mail üzerinden iletişime geçilmiştir. Bu iletişim sonucunda Mor Çatı’nın merkezinde çalışan gönüllü 1 kadınla görüşülmesi için randevu verilmiştir. İlk görüşme gerçekleştikten sonra ise görüşmeci aracılığıyla diğer gönüllü kadınlarla iletişim kurulmuş ve gönüllüler için uygun saat ve mekan temel alınarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmecilerin aktif gönüllüler olması, Mor Çatı içerisinde çalışma gruplarında yer alması ve uzun yıllardır gönüllüğünün devam ediyor olması esas

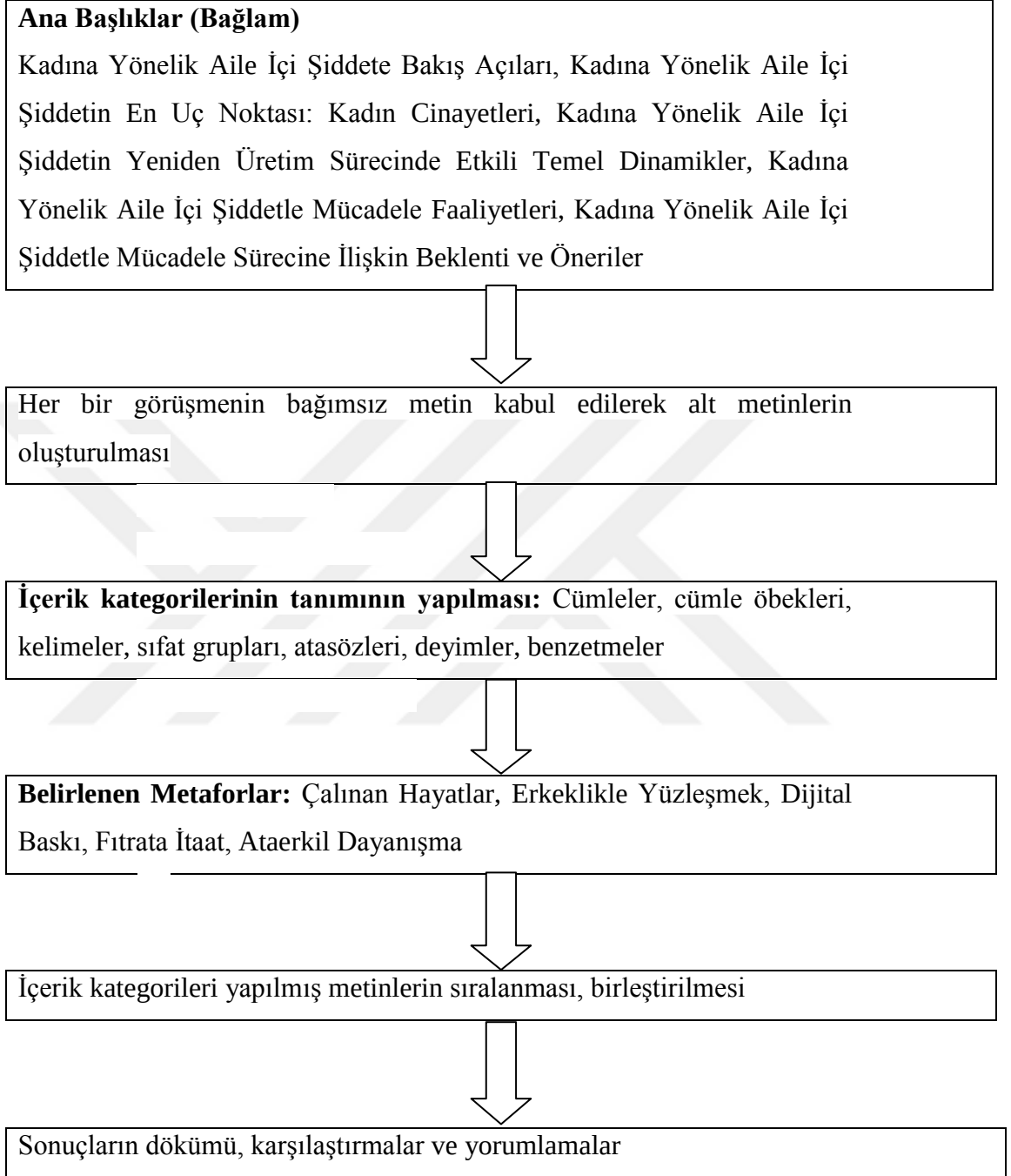
¹¹ Konya, Şefkat-Der’in 1995 yılında kurulduğu ildir. Dernek 1998 yılında merkezini İstanbul’a taşımıştır. Şu an da Konya’da veya başka bir il de Şefkat-Der’e bağlı farklı bir merkez bulunmamaktadır.

alınmıştır. Ancak uzun yıllardır Mor Çatı içerisinde gönüllü olmasına rağmen dönem dönem çeşitli nedenlerle aktif gönüllülüğten uzaklaşmış kadınlarda örneklem içerisinde yer almıştır. Görüşmelerin 5'i Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı'nın dayanışma merkezinde gerçekleştirilmiştir. 1 görüşme görüşmecinin isteği doğrultusunda evinde gerçekleştirilmiştir. 1 görüşme ise yine görüşmecinin talebi doğrultusunda bir pastanede gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler ortalama 1 saat sürmüştür. 50 dakika ile 2 saat arasında değişiklik göstermiştir.

Araştırma sürecinde elde edilen bulgular nitel yöntemler kullanılarak değerlendirilmiştir. Araştırma bulgularının değerlendirilmesi iki aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir. Birinci aşamada, farklı bakış açısına sahip iki sivil toplum kuruluşunun; ortaya çıkış süreci, amaçları ve örgütlenme pratikleri ataerkilliğin değerleri doğrultusunda görüşülenlerin ifadelerinden yola çıkılarak içerik analizi yoluyla karşılaştırılmıştır. Görüşmecilerin ifadeleri aynen yansıtılmış, araştırma açısından etik ve emik kurallara özen gösterilmiştir. İkinci aşamada ise kategorik içerik analizi kullanılarak bulgular çözümlenmiş ve değerlendirilmiştir. Bu çözümleme tekniğinde birbirine benzeyen kavram ve cümlelerden yola çıkılarak araştırmanın ana kategorileri belirlenmekte ve bu kategoriler kendi içinde alt kategorilere ayrılarak sınıflandırılmaktadır (Yıldırım, 1999; Neuman, 2008; Kümbetoğlu, 2012; Glesne, 2012; Merriam, 2013). STK'ların kadına yönelik aile içi şiddeti ve özelinde kadın cinayetlerini hangi kuramsal temellerle ve kurumsal dinamiklerle açıkladıkları, nasıl mücadele ettikleri, kamusal politikaları nasıl değerlendirdikleri ve çözüm noktasında hangi kurumsal yapılar çerçevesinde çözüm sundukları toplumsal cinsiyet ve ataerkillik kavramları odağında kategoriler ve alt kategoriler oluşturularak ortaya konmuştur. Oluşturulan alt kategorilerden bazıları tüm kategorilerdeki ifadeleri içine alacak şekilde çeşitli metaforik adlandırmalarla ifade edilmiştir.

MODEL¹²

Kategorik İçerik Perspektifi

¹² Tekniğin model olarak gösterilmesi konusunda Yılmaz (2010)'ın çalışmasından yararlanılmıştır.

Çalışmanın Sınırlılıkları

Kadına yönelik aile içi şiddet sorunu devletlerin kadın örgütleriyle işbirliği içinde oldukları takdirde aşabilecekleri bir sorun alanıdır. Çünkü kadın örgütlerinin büyük bir çoğunluğu şiddete maruz kalan kadınlarla dayanışma halinde olarak şiddetle mücadele etmeye, kamusal politikaları yönlendirmeye çalışmaktadır. Bu yüzden Türkiye genelinde özellikle kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele eden sivil toplum kuruluşları üzerine devlet tarafından bir alan araştırmasının yapılması, veri tabanının oluşturulması gerekmektedir. Böyle bir veri tabanının olmaması çalışma içerisinde kadın örgütlerinin Türkiye genelindeki nicel ve nitel verilerine ulaşmayı zorlaştırmıştır.

Kadına yönelik aile içi şiddetin Türkiye genelinde nitel ve nicel verilerinin analizine yönelik Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından yakın dönemde 2008 ve 2014 yıllarında bir araştırma yapılmıştır. Ancak günümüzde kadına yönelik aile içi şiddetin toplumsal alandaki görünümü çoğunlukla kadın cinayetleri biçiminde olmaktadır. Kadınlar tanıdıkları veya tanımadıkları erkekler tarafından sokak ortasında vahşice katledilmektedir. Durumun bu kadar gözler önüne serildiği bir ortamda bakanlık bünyesinde kadın cinayetlerinin hem nicel hem de nitel verilerinin tespitine yönelik bir veri tabanının olmaması sayısal verilerin kadın örgütlerinin edindiği bilgilerle sınırlı kalmasına neden olmaktadır.

Araştırmanın alan bulgularının elde edilmesi sürecinde ilk olarak Şefkat-Der’le iletişime geçilmiştir. Şefkat-Der gönüllülerine toplam 10 gönüllüyle görüşülme istendiği belirtilmiştir. Ancak gönüllüler kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele eden gönüllülerinin sınırlı sayıda olduğunu belirtmiş ve çalışma içerisinde yer alabilecek 7 gönüllüye ulaşılmasını sağlamıştır. Bu durum eşitliği sağlamak adına Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı’ndan da 7 kişiyle görüşülmesine neden olmuştur. Dolayısıyla hedeflenen görüşmecisi sayısına ulaşılmaması çalışmanın sınırlılıkları arasında gösterilebilir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇALIŞMANIN KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1 KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDET SORUNUYLA İLİŞKİLİ OLARAK TEMEL ALINAN KAVRAMLAR

1.1.1 Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet

Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet, toplumsal alanda cinsiyet farklılıklarına, eşitsizliklere ve rollere vurgu yapma noktasında kullanılan iki önemli kavramdır. Cinsiyet kavramı kadın ya da erkek olmanın biyolojik yönüne dikkat çeken ve biyolojik yapıyı nitelendiren bir kavram olarak kullanılmaktadır. Toplumsal cinsiyet ise kadın ya da erkek olmayı, toplum ve kültür tarafından yüklenen anlam ve beklentileri içermektedir (Dökmen, 2006: 5). Giddens'a göre de cinsiyet, bedenin fiziksel farklılıklarına yönelik bir algı oluştururken; toplumsal cinsiyet, kadın ve erkek cinsi arasındaki ruhsal, toplumsal ve kültürel farklara yönelik bir algı oluşturmaktadır. Çünkü erkeklerle kadınlar arasındaki ayrımın temeli biyolojik kökenli değildir (Giddens, 2000: 97). Toplumsal cinsiyet kavramını sosyoloji alanında ilk kez kullanan Ann Oakley açısından da “cinsiyet” biyolojik manada erkek ve kadın ayrımını ifade ederken, “toplumsal cinsiyet” erkeklik ve kadınlık durumları olarak toplumsal alanda yaratılan eşitsiz bölünmeyi ifade etmektedir (Marshall, 2009: 98). Dolayısıyla toplumsal cinsiyetin Connell'in de ifade ettiği üzere üremeye dayalı toplumsal örgütlenme pratiklerini kapsadığı söylenebilir (Connell, 1998: 190)

Biyolojik cinsiyet farklılıklarına dayandırılarak toplumsal alanda kurgulanan toplumsal cinsiyet, kadınlara ve erkeklere biçilen rol ve sorumlulukları kapsayan bir toplumsal cinsiyet düzenini yaratmaktadır. Toplumsallaşma sürecinde kurumsal yapılar aracılığıyla yeniden üretilerek sürdürülmektedir. Scott'a göre kadınlara ve erkeklere yönelik uygun roller toplumsal olarak üretilmekte ve bu roller “kültürel inşalara” ulaşmanın bir yolu olmaktadır (Scott, 2013: 67). Cinsiyetlere yüklenen rol ve sorumluluklar aracılığıyla kadınlık ve erkeklik ayrımı yapılmakta, cinslere yönelik farklı düşünceler, beklentiler, normlar, rol ve sosyal statüler belirlenmektedir. Rol ve sorumluluklar aracılığıyla cinslerin ne yapması gerektiği ya da neler yapabileceği

üzerine değer yargıları oluşturulmakta ve bu doğrultuda iş bölümü geliştirilmektedir (Connell, 1998; Berktaş, 2006; Sallan Gül, 2012).

Toplumsal cinsiyet düzeni içerisinde cinsel farklılıklar temel alınarak gerçekleştirilen işbölümü erkeğin ve kadının rollerini belirli sınırlar içerisinde ele almaktadır. Örneğin erkek eve ekmek getiren kişi olarak kadın ise ev işlerini yapan kişi olarak görülmektedir (Dökmen, 2006: 1-2). Yapısal işlevselci yaklaşım içerisinde bu rol ve sorumluluklar düzenin devamlılığı için gerekli olan faktörler olarak gösterilmektedir. Yapısal-işlevselci bir yaklaşıma sahip olan Parsons'ın kavramları açısından bakıldığında “araçsal” ve “dışavurumcu” roller olarak kadına ve erkeğe ait roller belirlenmektedir (Parsons, 1956 aktaran Marshall, 2009: 98). Cinsiyet rollerinin amaçsal ve araçsal olarak ifade edilmesi birini sürecin sürdürülmesinde etkin kılmakta diğerini ise sadece bir araç olarak göstermektedir. Kadınlar ev içindeki işlerden sorumlu tutulmakta, erkekler ise kamusal alan olarak ifade edilen alandaki işlerden sorumlu tutularak ev üzerinde ekonomik ve sosyal olarak güçlü olan tarafı oluşturmaktadır. Kadınlar evde “kadın işleri”yle uğraşırken, erkekler dışarıda kariyerlerini gerçekleştirme, iyi ücretli, yüksek statülü işlerde çalışma imkanına sahip olmaktadır. Bu süreçte kadınlardan yaşamını ev, eş ve çocuklarla sınırlandırılmasını beklemek aynı zamanda kadın kimliğinin ortaya çıkartılmasına engel olmaktadır (Gümüsoğlu, 2008; Marshall, 2009).

Kadınlık ve erkeklik tanımlarını ifade etmek için kullanılan rol ve sorumluluklar yaşam boyu kültürel alan içinde aile, okul, park, iş yeri, arkadaş çevresi ve medya gibi farklı toplumsal alanlarda öğrenilmektedir. Bu alanlar toplumsal cinsiyet ilişkilerinin düzenlenmesinde ve eşitsiz ilişkilerin pekiştirilerek yeniden üretilmesine yardımcı olmaktadır (Dökmen, 2006; Sallan Gül, 2012; Sallan Gül, 2014). Örneğin bebeklik döneminden itibaren çocuklar ilk sosyalleşme alanları olan aile içerisinde toplumsal cinsiyet ilişkilerini, kimliklerini öğrenmeye başlamaktadır. Bebeklerin cinsiyetinin öğrenilmesiyle başlayan bu süreç, bebeklerin kıyafetleri, odaları, arabaları, oyun alanları, oyuncakları vb. birçok noktanın cinsiyete göre şekillenmesini beraberinde getirmektedir. Ayrıca maddi öğelerin yanında ailelerin çocuklarına yaklaşımları da bu süreçte farklılık göstermektedir. Kız çocuk ve erkek çocuk farklı değerler benimsetilerek yetiştirilmektedir. Dolayısıyla bu süreçte çocuk kız ya da oğlan olarak

nasıl davranması, neler yapması, nerelere gitmesi gerektiğini bir anlamda cinsiyet kimliğini öğrenmektedir (Giddens, 2000; Millett, 2000).

Toplumsal alanda öğretilen kadınlık ve erkeklik kalıpları toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Çünkü içinde bulunulan toplumun değer yapısıyla ilişkili olarak değişen bir kültürel süreçtir. Ayrıca kadına ve erkeğe yüklenen rol ve sorumluluklar din, kültür, etniklik, sınıf, yaş gibi değişkenlere göre de farklılık göstermektedir. Fakat temelde tüm toplumsal kurumlarda kendini gösterdiği söylenebilmektedir (Maybek, 2009: 25).

Uzun yıllar toplumsal alanda var olan kadınlara ve erkeklere atfedilen rol ve sorumlulukların biyolojik temelli ve değiştirilemez olduğuna inanılmıştır. Doğal kabul edildiği için de uzun yıllar değiştirilmesi mümkün olmamıştır. Ancak 1960'lı yıllarda kadın hareketinin gelişimiyle beraber mahrem kabul edilen alan olan aile içi ilişkilerin sorgulanmaya başlaması eşitsiz toplumsal cinsiyet ilişkilerini ortaya çıkarmıştır. Kadınlar, erkek egemenliği altındaki ikincil konumlarını fark etmeye başlamışlar ve bu durumu kendilerine toplumsal olarak yüklenen rol ve sorumluluklarla ilişkilendirmişlerdir (Bhasin, 2003: 1). Butler'a göre de cinsiyet ile toplumsal cinsiyet arasındaki ayrımın ortaya çıkması "biyoloji kader"dir yargısına karşı geliştirilen eleştirel tavırla ilişkili olmuştur (Butler, 2005: 50).

En güncel kullanımıyla feminist literatürde toplumsal cinsiyet kavramı ilk kez Amerikalı feministler arasında ortaya çıkmıştır. Cinsler arasındaki eşitsizliğin toplumsal olarak üretildiği ilk defa onlar tarafından dile getirilmiştir (Scott, 2013: 62). Çünkü feminist bakış açısına göre kadınlara ve erkeklere yüklenen farklı rol ve sorumluluklar kadınları erkeklerin hakimiyeti altına sokmanın bir yoludur ve erkeklerin hakimiyetini sürdürdüğü ataerkil yapıların devamlılığı için gereklidir (Marshall, 2009: 101). Bu yüzden hiyerarşik toplumsal cinsiyet ilişkileri kadının ekonomik, toplumsal ve siyasal alanda ikincil konumuyla ilişkilendirilmiştir (Mitchell, 2006: 1). Berktaş'a göre de cinslere yüklenen rol ve sorumluluklar kadınlar ve erkekler arasında herhangi bir eşitsizlik içermeyen biyolojik farklılığın, toplum ve kültür içerisinde hiyerarşik bir farklılığa dönüşmesine neden olmuştur. (Berktaş, 2004: 2-3). Benzer şekilde Koray'da toplumsal cinsiyeti; kadının bağımlı, edilgen, güçsüz konumda olduğu toplumsal güç ilişkilerini ifade ettiğini belirtmiştir (Koray, 2011: 16). Kadınların ikincil konumunu

ifade etmek için kullanılan bu kavramın temelinde ataerkil ideolojinin yattığına inanılmaktadır. Çünkü ataerkil ideoloji içerisinde üretilen toplumsal cinsiyet rol ve sorumluluklarında erkek baskın, kadın ise itaatkar rollerle tanımlanmaktadır. Erkekler baskın, saldırgan, zeki, güçlü ve koruyucu olarak, kadınlar ise pasif, uyumlu, itaatkar, güçsüz ve işbirlikçi olarak algılanmakta ve bu şekilde yetiştirilmektedir (Millett, 2000; Maybek, 2009; Sallan Gül ve Altındal, 2014).

1.1.2 Ataerkillik

Ataerkillik klasik manada toplumsal alanda ilk olarak erkek aile reislerinin otoriter davranışları üzerine kurulu bir toplum yapısını ifade etmek için kullanılmıştır. Ancak günümüzde genel olarak erkek tahakkümünü ifade eden bir anlam içermektedir (Marshall, 2009: 47). Sosyolojik olarak kavramı ilk defa kullanan isim olan Weber'e göre ataerki bir hakimiyet tipini yansıtmakta, geleneğin kutsallığını ifade etmek için kullanılmaktadır. Geleneğe dayalı en önemli hakimiyet tipi olarak "patriyarkalizm" gösterilmektedir. Weber'e göre patriyarkalizm, *"Babanın, kocanın, evin yaşlı erkeğinin, en yaşlı akrabanın aile ve klan üzerindeki; efendinin ve patronun uşaklar, köleler ve azad edilenler; evin reisinin hizmetçiler ve hizmetliler; prensin köşk ve saray görevlileri, memuriyet soyluları, kiracılar ve vaseller; patrimonayal lordun ve egemen prensin (Landesvater) "tebaa" üzerindeki otoritesi"*dir (Weber, 2011: 405). Bu bağlamda Kandiyoti'nin de belirttiği üzere klasik ataerkilliğin bir takım yapısal özelliklere sahip olduğu söylenebilir. Öncelikle saygınlık kalıpları yaşa dayalıdır. Cinsiyete göre farklı hiyerarşiler yaratılmaktadır. Cinslerin faaliyet alanları ayrıştırılmaktadır. Cinsler farklı mekanlarda konumlandırılmaktadır. Akrabalık ilişkileri esas alınmakta ve geniş aile yapısında erkeğin soyunu devam ettirmek temel alınmaktadır. Dolayısıyla evlenerek erkeğin soyuna geçen kadının emeğine ve üreme kapasitelerine erkek soyu tarafından el konulmaktadır (Kandiyoti, 1997: 186). Bu yüzden akrabalık ilişkisinin temel alındığı toplumlarda toplumun devamlılığı üyelerin cinsel davranışlarıyla ilişkili olmakta ve cinsel davranışların kontrolü erkeklerin sorumluluğu altında yer almaktadır (Mutluer, 2008: 21).

Ataerkilliğin cinsiyet ilişkileri formunda, güç ilişkilerini sorgulayarak kullanılması ise feministler tarafından başlatılmıştır. Feministler tarafından farklı siyasal ve ekonomik sistemler içinde, farklı ideolojik ve kurumsal yapılarda etkin olan erkek

iktidarı, cinsiyete dayalı ezme ve sömürme biçimini yansıtmak için kullanılmaya başlamıştır (Kandiyoti, 1997; Sallan Gül, 2003; Öztürk, 2012). Cinsiyetler arasındaki işbölümüne dayandırılmış ve ideolojik alanda açıklanmaya çalışılan bir kavram olmuştur (Kandiyoti, 1997: 122). Donovan'a göre ataerkil ideoloji, erkek egemenliğini ifade etmektedir. Bu ideolojik yapı, kadınları erkeklere hizmet etmeye yönlendirmekte ve bu hizmet etme rolünü de kadınlar adına şart kılmaktadır (Donovan, 1997: 186). Millett'a göre de ataerkillik, coğrafi ve tarihsel süreçte her yerde görülebilen iktidar ilişkisi ve egemenlik biçimidir. Bir yönetim biçimi olarak ataerkillik, nüfusun kadın olan yarısının erkek olan yarısı tarafından denetlenmesi olarak ele alınmaktadır (Millett, 2000: 50). Hartmann ise ataerkilliği, erkeklerin kadınlara egemen olmalarını sağlayan, karşılıklı bağımlılık ve dayanışma yaratan erkekler arası toplumsal ilişkiler biçimi olarak tanımlamaktadır (Hartmann, 1992: 142). Hanisch'de benzer şekilde ataerkilliği en eski ve en temel hükmetme türü olarak görmektedir. Erkek iktidarlığına dayandırmaktadır. Hatta Hanisch'in tabiriyle erkek bir kadına hükmetmekte, bir grup erkek ise her şeye hükmetmektedir (Hanisch, 2013: 8).

Ataerkilliğin toplumsal alanda kadınlar üzerindeki egemenliğinin görünümü ise ataerkillik içerisinde kadının bedeni, cinselliği ve ekonomisiyle ilişkili olarak yansımaktadır (Berktaş, 2000: 81). Radikal feministler bu ilişkiyi kadınların doğurganlıklarıyla ilişkilendirmekte ve kadınların bedenleri ve cinsellikler üzerindeki hakimiyet çerçevesinde sorgulamaktadır. Çünkü kadınlar temelde aile ve akrabalık ilişkilerinin ön planda olduğu sistem içerisinde yakın ilişkide bulunan erkekler tarafından hakimiyet altında tutulmaktadır. Yakın ilişkide bulunan erkekler; kadınları korumak, kadınlar üzerindeki hakimiyeti kaybetmemek adına çeşitli denetim yolları kullanmaktadır. Özellikle ergenlik çağını geçmiş kızların davranışlarının hem aile içindeki hem de aile dışındaki bireyler tarafından gözlenmesi bu durumu yansıtmaktadır. Bu toplu denetimin nedeni ise kadının cinsel iffeti ile aile ve sülalenin şerefi arasında bağlantı kurulmasıdır. Bu yüzden şereflerine herhangi bir zarar gelmemesi adına bu sorumluluğu üstlenmektedirler. Özellikle aile içindeki fertler kadınların yanlış davranışlarda bulunmaması adına kadınları eve kapatma ve örtünmelerini sağlama gibi farklı baskı ve tahakküm yollarını kullanmaktadır (Kandiyoti, 1997; Tekeli, 1998; Durudoğan, 2011).

Ataerkilliğin toplumsal alanda rıza yoluyla veya baskı yoluyla devam ettirilmesi farklı kurumlar içerisindeki erkek egemen ilişkilerin yeniden üretimine dayanmaktadır. Ancak ataerkil yapılanmalar içerisinde aile kurumu, ataerkil ideolojinin yeniden üretiminde önemli role sahip olmaktadır (Kandiyoti, 1997; Mitchell, 2006; Öztürk, 2012). Millett’a göre ataerkil düzenin temel kurumu ailedir. Çünkü aile, birey ile toplumsal çatı arasında aracı rolü oynamakta ve bunu da çocukların, cinsel rol, ruhsal yapı ve toplum içindeki yerleri konusunda ataerkil ideolojiyi benimsemelerine yönelik tutumlar geliştirmelerini sağlayarak yapmaktadır. Kadın, aile yapısı içinde konumlandırılmakta ve kadına; üreme, yeniden üretim, cinsellik ve çocukların toplumsallaştırılması gibi görevler yüklenmektedir (Mitchell, 2006: 40-41). Ayrıca politik ve diğer çevresel faktörler yetersiz kaldığı zaman aile denetim rolünü üstlenerek düzenin devamını sağlamaktadır (Millett, 2000: 62-65). Poster’a göre kadınlar üzerinde kurulan baskı ve denetim hali kadını özel alanla sınırlandırmakta ve evde kendi başına kalmayı kadının kaderi olarak yansıtmaktadır. Böylece aile ve toplum düzeyinde hakim olan ataerkil zihniyet cinsel hiyerarşinin yaratılmasına ve sürdürülmesine neden olmaktadır (Poster, 1998: 194).

Ataerkillik en genel manada bir egemenlik biçimini yansıtsa da bu egemenlik halinin toplumsal alandaki yansımaları tek tip bir ataerkillik üzerinden açıklanamamaktadır. Çünkü ataerkillik, toplumsal alanda çeşitli kurumlar aracılığıyla yeniden üretilerek sürdürülen bir sistemdir. Dolayısıyla farklı kurum ve yapılarda yaşanan değişim ve gelişmelerle ilişki olarak ataerkillikte farklı biçimlerde sürdürülebilmektedir. Özellikle aile kurumu temelinde üretilen toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü yeniden tanımlanabilmekte, toplumsal cinsiyet ilişkileri ve erkek egemenliği farklı biçimlerde ortaya çıkabilmektedir (Hartmann, 1992; Kandiyoti, 1997).

Sakallı Uğurlu’nun “Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Kuramı”ndan yola çıkarak kullandığı “koruyucu ataerkillik” kavramı ataerkilliğin değişen biçimini yansıtmaktadır. Ataerkilliğe cinsiyetçilik çerçevesinde yaklaşan Sakallı Uğurlu, cinsiyetçiliğin düşmanca ve korumacı biçimini “baskıcı ataerkillik” ve “koruyucu ataerkillik” olarak ataerkilliğe uyarlamaktadır. Çünkü cinsiyetçilik kavramı erkeklerin kadınlardan üstün olduğunu belirten bir yaklaşım olarak erkek egemen sistemde ifade bulmaktadır. Baskıcı ataerkillik; kadınları yönetme, kontrol altında tutma ve kadınlara egemen olma

isteğiyle ortaya çıkmaktadır. Koruyucu ataerkillik ise; zayıf olarak görülen kadına yardım etme, destekleme ve onun için çalışma, para kazanma şeklinde ortaya çıkmaktadır. Kadın kimliği eş ve anne olarak yüceltilmekte ve ona ayrı bir değer verilmesi beklenmektedir. Ataerkilliğin kadına zarar veren baskıcı yönüne karşı eleştirel bir tavır sergilenmektedir. Ancak bu yaklaşımda cinsiyetler arasında eşitsizliği ürettiği ve kadınları zayıf bir konumda tanımladığı için temelde erkek egemenliğini savunduğu düşünülmektedir (Sakallı Uğurlu, 2002; 2003, 2006, 2008). Kandiyoti ise kadınları aşağılama, eve kapatma, çok karıllık, kocanın tek eşliliği, boşanma hakkı gibi uygulamalara en önde başkaldıran erkek reformcuların farklı erkeklik çalışmaları doğrultusunda anlaşılabilirliğini öne sürmektedir. Oğlanın; annesi, kız kardeşleri ve kadınlar dünyası ile ilgili erkeklik deneyimleriyle ilgilenilmeli ve onun erkeklerle etkileşimde edindiği deneyimler konuşulmalıdır (Kandiyoti, 1997: 207).

Ataerkillik farklı biçimlerde ortaya çıksa da şiddetin kaynakları sorgulanmadığı için kadına yönelik şiddetin yeniden üretiminde etkili olabilmektedir. Çünkü ataerkil yapılanmalarda erkeklerin kadınlar üzerinde kurduğu hakimiyet biçimi özellikle de aile içerisinde kurulan iktidar ilişkileri kadınlara yönelik her türlü istismar edici davranışın ortaya çıkmasına, kadınların farklı biçimlerde istismar edilmesine neden olmaktadır (Arın, 1998; Sallan Gül ve Altındal, 2014). Kadın cinayetleri de geleneksel ilişkilerin sürdürülmesi, kadınların bu ilişkilere direnmesi ve dolayısıyla şiddetin farklı biçimleri karşısında önlemler alınmamasıyla ilişkili olarak ortaya çıkmaktadır. Çünkü ataerkil yapılar içerisinde erkekler gücün korunması adına yapacakları her türlü davranışı kendilerinde hak olarak görmektedirler. Bu yüzden günümüzde ataerkilliğin önlenemediğinin en büyük kanıtı şiddetin ve cinayetlerin artış göstermesi olmaktadır.¹³

1.1.3 Şiddet

Şiddet olgusu 19. yy'la birlikte tek başına kavramsal olarak ele alınmaya başlayan ve çeşitli boyutlarıyla farklı bakış açıları doğrultusunda değerlendirilmekte olan bir kavramdır. Farklı bakış açılarıyla yaklaşılabilmekte ve dolayısıyla farklı tanımlamaları yapılabilmektedir. Ancak en genel manada baskı, eziyet, korkutma,

¹³ 5 Kasım 2014 tarihinde bir erkek kendisine boşanma davası açıp ayrı yaşayan eşini 'koruma kararı' bulunmasına rağmen 13 yerinden bıçaklayarak öldürmüştür. Gerekçe olarak ise 'öldürme hakkımı' kullandım ifadesini kullanmıştır. <http://www.birgun.net/news/view/kadin-cinayetinde-akil-almaz-savunma-oldurme-hakkimi-kullandim/8340> (Erişim Tarihi: 10.03.2015)

sindirme, öldürme, cezalandırma, başkaldırı gibi biçimlere sahip olup her toplum yapısında günlük yaşamda karşılaşılabilmektedir (Kocacık, 2004: 9). Sallan Gül tarafından insanın bedensel ve ruhsal açıdan zarar görmesine neden olan, güç ve baskı aracılığıyla ortaya çıkan bireysel ve toplu hareketlerin tümü şiddet davranışı olarak açıklanmaktadır (Sallan Gül, 2011: 15). Steinmetz (1986) tarafından ise şiddet olgusu *“bir bireyin yaralanmasına, sindirilmesine, öfkelenendirilmesine veya duygusal baskı altına alınmasına yol açan fiziki veya herhangi bir şekilde davranış ve muamele biçimi”* olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım, 1998: 25).

Farklı bakış açıları doğrultusunda farklı tanımları yapılabilen şiddet olgusunu hiyerarşik ilişkiler doğrultusunda açıklayan Arın’a göre de, güçlünün güçsüze iradesini kabul ettirme biçimidir. Bu doğrultuda aile içinde, büyüklerin küçüklere, erkeklerin kadınlara, yüksek rütbelilerin daha aşağı rütbelilere, hiyerarşi içinde üstün asta, gardiyanların mahkumlara, güçlü mahkumların güçsüz mahkumlara yenen devlet askerlerinin yenilen devlet askerlerine ve kadınlarına uyguladığı şiddet aynı şiddet kapsamında yer almaktadır (Arın, 1998: 201). Toplumsal alanda özellikle erkekler tarafından kadınlara yönelik olan şiddet toplumsal cinsiyet ekseninde ve ataerkillik temelinde ele alınarak sorgulanmaktadır.

1.1.3.1 Kadına Yönelik Şiddet

Kadına yönelik şiddet sorununun, literatüre girmesi, uluslararası sözleşmeler içerisinde yer alması ve şiddetin cinsiyet temelli olarak toplumsal alanda tartışılması son 30 yıllık süreyi kapsamaktadır. Kadına yönelik şiddet literatürde ilk kez şiddetin farklı türlerini de içine alacak şekilde Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan *“Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirge”*’de yapılmıştır. Kadına yönelik şiddet; *“ister kamusal ister özel yaşamda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik acı veya ıstırap veren veya verebilecek olan cinsiyete dayanan bir eylem veya bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma”* olarak tanımlanmıştır (KSGM, 2012: 6). 2011 yılında imzaya açılan *“Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi”*’nde (İstanbul Sözleşmesi) ise ekonomik şiddeti de kapsayarak kadına yönelik şiddet; *“kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik anlamda zarar ve acı verecek tüm şiddet eylemleri”* olarak ifade edilmiştir (İstanbul Sözleşmesi, No.210).

Kadına yönelik şiddet sorununun tanımlanması, toplumsal alanda tartışılması, çözüm noktasında politikalar üretilmesi yakın bir dönemi içerse de tarihselliği çok eski dönemlere dayanan bir sorun alanıdır. Kadınlarla erkeklerin toplumsal alanda eşit olmadığı, erkeklerin elinde bulundurdıkları güç doğrultusunda kadınlar üzerinde geniş haklara sahip olduğu tarihsel süreçte şiddet olgusuna rastlanmıştır. Ancak olağan kabul edilen toplumsal normlar aracılığıyla meşrulaştırılmış ve görmezden gelinmiştir. Bu bağlamda kadına yönelik şiddet sorunun tarihsel süreçte ilk kez gündeme getirilmesi feminist mücadele öncülüğünde olmuştur. Kadına yönelik şiddet erkek egemenliği, hakimiyeti ve otoritesi çerçevesinde sorgulanmış ve toplumsal cinsiyet rolleriyle ilişkilendirilmiştir. Güç ilişkisi temelinde kadına yönelik şiddet, *“Zoraki kuvvet veya baskıyı içeren ve hiyerarşik toplumsal cinsiyet ilişkilerini daimi hale getirmeyi/sürdürmeyi amaçlayan her türlü davranış”* (Asia Pacific Forum On Women, Law and Development, 1990 aktaran İlkcaracan ve diğ., 22) olarak tanımlanmıştır. Arın tarafından da kadına yönelik şiddet; toplumsal alanda ırza geçmeyi, cinsel suistimali, iş yerlerindeki, öğrenim kurumlarındaki ve başka yerlerdeki cinsel tacizi, kadın ticaretini ve fahişeliğe zorlamayı da içeren her türlü fiziksel, cinsel veya psikolojik şiddeti içeren davranış olarak tanımlanmıştır (Arın, 1998: 202).

Denilebilir ki literatür içerisinde kadına yönelik şiddetin yer almaya başlaması sorunun toplumsal cinsiyet eşitsizliği temelinde ele alınmasıyla ilişkili olarak sürdürülmüştür. Çünkü toplumsal cinsiyet eşitsizliği sonucunda kadına yönelik şiddet toplumsal alanda aile içinde, geniş aile bağlamında, sokakta, okulda ve iş hayatında fiziksel, ekonomik, psikolojik ve cinsel şiddet şeklinde ortaya çıkmaktadır (Altınay ve Arat, 2008: 12).

1.1.3.2 Aile İçi Şiddet

Ailede, özel yaşamda ya da aynı evde beraber yaşayan, birbirine cinsel ilişki veya kan bağı ile bağlı olan bireyler arasında ortaya çıkan şiddet durumu aile içi şiddet olarak tanımlanmaktadır. Aile içinde meydana gelen şiddetin kapsamı aynı evde yaşamakla sınırlı değildir. Çünkü eski eşe, arkadaşına, eski nişanlıya yönelik her türlü otorite, baskı ve kontrol içeren davranış halleri aile içi şiddet kapsamında değerlendirilebilmektedir (Sallan Gül, 2011: 16). Geniş bir tanımla ise uluslararası bir sözleşme olan 2011 yılında yayımlanan *“İstanbul Sözleşmesi”*nde yapılmıştır. Aile içi

şiddet, “*eylemi gerçekleştiren, mağdurla aynı ikametgahı paylaşmakta olsun veya olmasın veya daha önce paylaşmış olsun veya olmasın, aile içinde veya aile biriminde veya mevcut veya daha önceki eşler veya birlikte yaşayan bireyler arasında meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik şiddet eylemleri*” olarak geniş bir şekilde tanımlanmıştır (İstanbul Sözleşmesi, No. 210).

Kadına yönelik şiddetin ve şiddetin aile içinde gerçekleşen boyutunun gündeme gelmesi 1970’li yıllarda gelişim gösteren feminist hareket sayesinde olmuştur. Feminist hareket güç ve cinsiyet ilişkisi temelinde aile içinde kadınların maruz kaldığı şiddeti “ev içi şiddet” kavramını kullanarak açıklamaya çalışmıştır. Feministler ev içi şiddeti, erkeklerin kadınlara karşı uyguladıkları şiddeti tanımlamak amacıyla kullanmıştır. Feminist literatüre göre ev içi şiddet; toplumsal cinsiyet ilişkilerine dayanan, güç eşitsizlikleri sonucunda ortaya çıkarak kadınların ezilmesine yol açan bir sorun alanıdır (Donovan, 1997; Marshall, 2009; Hooks, 2012). Ev içi şiddet kavramı aslında kişinin eşine, çocuklarına, anasına, babasına, kardeşlerine veya diğer yakın akrabalarına yönelik her türlü saldırgan davranışı kapsamaktadır. Ancak çoğunlukla kadınlar ve çocuklar şiddete maruz kalmaktadır (İlkkaracan ve diğ., 1996; Yıldırım Güneri, 1996; Yıldırım, 1998; Sallan Gül, 2011). Özellikle yapılan araştırmalar doğrultusunda aile içi şiddetin kadına yönelik boyutunun en fazla olması aile içi şiddetin cinsiyet temelinde ele alınmasına ve sorgulanmasına neden olmaktadır.

Aile içi şiddet tanımlamaları her ne kadar aile içindeki tüm bireyleri kapsayıcı bir niteliğe sahip olsa da kadına yönelik şiddetin özel alan olarak nitelendirilen aile içinde gerçekleşen çok ciddi bir boyutu söz konusudur. Doyran’a göre de aile içi şiddet, kadına yönelik şiddetin bir alt türü olup, üzerinde düşünülmesi gereken bir sorunsaldır (Doyran, 1996: 72). Şiddet uygulayanların %95’ten fazlasını erkekler şiddete maruz kalanların ise %90’dan fazlasını kadınlar ve çocuklar oluşturmaktadır. Bu doğrultuda Yıldırım Güneri güç ilişkisi olarak ele aldığı aile içi şiddet olgusunu şu şekilde açıklamaktadır: “*Kendini aile olarak tanımlamış bir grup içerisinde, zorlamak, aşağılamak, cezalandırmak, güç göstermek, öfke, gerginlik boşaltmak amacıyla bir bireyden diğerine yöneltilen her türlü şiddet davranışdır*” (Yıldırım Güneri, 1996; İlkkaracan ve diğ., 1996).

Kadına yönelik şiddetin aile içerisinde yaşanan boyutu kadın üzerinde güç ve kontrol kurma arzusuna dayanmaktadır (Korkut Owen ve Owen, 2008: 15). Aile içerisinde erkekten kadına yönelik şiddet davranışı kadının istemediği halde cinsel ilişkiye, ev işlerine zorlanması, aile ve arkadaşlarıyla görüştürülmemesi, çalışma ve okuma hakkının elinden alınması, aşağılayıcı davranışlarda bulunulması vb. davranış biçimlerine kadar uzanmakta ve çeşitlenmektedir (Zara Page ve İnce, 2008; Sallan Gül, 2011; ASPB, 2014). Hem ev içinde hem ev dışında maruz kalınan şiddet, ülkelerin kendi iç dinamikleriyle ilişkili olarak farklılaşsa dahi kadınların ortak bir şekilde maruz kaldıkları şiddet türleri vardır. Ayrıca farklı şiddet türleri aynı anda uygulanabilmekte bu anlamda iç içe geçebilmektedir. Genel olarak kadına yönelik aile içi şiddetin türleri ve biçimleri ise şu şekilde açıklanabilmektedir (Sallan Gül, 2011):

- **Fiziksel Şiddet:** İtip-kakma, tekme-tokat atma ve dayak, tükürme; delici, kesici aletlerle ve ateşli silahlarla yaralama; kimyasallarla yaralama ve yakma; bir organını kesme ya da kemiğini kırma; hamilelikte dövme; cinsel ilişkiye zorlama; tecavüz; cinsel organlara zarar verme; intihara zorlama ve teşvik
- **Psikolojik-Duygusal Şiddet:** Psikolojik etki yaratarak kadına kendini kötü ve değersiz hissettirme; küçük ya da hor görmek, aşağılamak; isim takmak ya da alay etmek; bağırarak, hakaret etmek ya da küfür etmek; çekici olmadığını, şişman, zayıf ya da çirkin olduğunu söylemek; ihmal etmek, duygusal ve fiziki ilgi göstermemek; duygularına ve düşüncelerine saygı göstermemek; kendine olan güvenini ve beğenisi yok etmek; ailesiyle ilişkilerine sınır koymak ya da engellemek; arkadaş ve dost çevresinden uzaklaştırmak ya da onlara zarar vermekle korkutmak; kadını kötü anne olmakla suçlamak
- **Ekonomik Şiddet:** Kazancı ya da aile geliri hakkında bilgi vermemek; çalışmasına izin vermemek; kadının malını, ziynet eşyalarını ya da parasını elinden almak; kadının işinde ilerlemesine, üst mevkilere gelmesine engel olmak; çalışarak elde ettiği gelirlerine el koymak; kira gelirlerine ya da başkalarından yardımlara el koymak; banka kartını almak ve sadece cep harçlığı vermek; kadını parasız bırakmak; kadının harcama yetkisini elinden almak; çok az para verip yetirmemekle suçlamak; gereksiz harcamalar yapmakla suçlamak
- **Cinsel Şiddet:** Zorla evlendirmek; kadını istemediği cinsel davranışlara zorlamak; istemediği yer ve zamanda cinsel ilişkiye zorlamak (tecavüz); fahişeliğe zorlamak ya

da satmak; kaçırmak ve tecavüz korkusu yaşatmak; kadının doğurganlığını kontrol altına almak; cinsel organına zarar vermek; ensest

Son yıllarda iletişim alanında yaşanan gelişmeler, internetin yaygın bir şekilde kullanım alanı olması “dijital şiddet” olarak bir şiddet türünün ortaya çıkmasına neden olmuştur. Dijital şiddet İngilizce de cyberbullying (siberzorbalık), cyberstalking (sibertaciz), cyberharasement (sibertartaklama) gibi kavramlar çerçevesinde ele alınmaktadır. Yaşlı, genç, çocuk, kadın, erkek herkes dijital şiddete maruz kalabilmektedir. Sürekli mesaj göndermek, küçük düşürücü mesajlar göndermek, iftira atmak, birini sürekli takip etmek, zarar vermek amacıyla bir kişi hakkında sürekli bilgi toplamak, bir kişi hakkında internette sürekli sahte hesaplar açmak, kişinin özel hayatına dair belge ve görüntüleri paylaşmak, kişinin sosyal medyada ne paylaşıp paylaşmadığına karar vermek, cinsel içerikli mesajlar göndermek, gibi farklı türlerde davranışlar bu şiddet türü içerisinde değerlendirilmektedir. Ancak yapılan araştırmalar da göstermiştir ki dijital şiddete maruz kalanların da büyük çoğunluğu kadınlar olmaktadır. Şener’e göre dijital iletişim teknolojileri erkeğin kadın üzerindeki hakimiyetini koruma ve sürdürme yönteminin yeni bir aracı haline dönüşmektedir (Şener, 2013). Kadına yönelik şiddetle mücadele eden bir kadın örgütü olarak Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı gönüllüleri de dijital şiddetin fiziksel şiddet gibi bir suç olduğunu düşünmektedir. Cep telefonu programlarıyla nerede olunduğunun belirlenmesi veya nerede olunduğunun kanıtlanmasının istenmesi, telefonla veya mesajla sürekli rahatsız edilmek, denetlenmek, sosyal medya üzerinden taciz, iftira veya hakaretlere maruz kalmak, ısrarlı takip, cinsel ilişki görüntülerinin gizlice kaydedilmesi veya edilmiş gibi yapıp şantaj yapılması gibi durumları dijital şiddet başlığı altında değerlendirmektedirler.¹⁴

1.1.3.3 Kadın Cinayetleri

Kadına yönelik aile içi şiddetin ölümle sonuçlanan ve en ağır biçimlerinden birini oluşturan kadın cinayetleri, dünyanın her yerinde olduğu gibi Türkiye’de de yaygın bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Kadınların yaşamlarını kaybetmesine neden olan cinayetler, hem cinsiyet temelli hem de kadının insan hakkının ihlali olarak ele alınması

¹⁴ <https://www.morcati.org.tr/tr/ana-sayfa/261-sanal-ortamda-gordukleriniz-gercekte-de-yasaniyor-kadinlar-dijital-siddete-maruz-kaliyor> (Erişim Tarihi: 14.03.2015)

gereken bir sorun alanını oluşturmaktadır. Russell'e göre kadın cinayetleri kavramı ilk kez 1801 yılında İngilizce bir yayında "*bir kadının öldürülmesi*" anlamında kullanılmıştır. Bu kavramın kullanılması bir insanın öldürülmesini ifade eden "homicide" kavramının kullanımında daralmalara, kişinin cinsiyetini ön plana alan "femicide" kavramının literatüre girmesine neden olmuştur. 1980'li ve 90'lı yıllara kadar biyolojik cinsiyet çerçevesinde kullanılmış olan kavramın toplumsal cinsiyet perspektifinde kullanılması feminist akademisyenlerin kadına yönelik şiddet sorununa yönelik sorgulamaları ışığında gerçekleşmiştir. Bu doğrultuda femicide, "*kadınların, kadın oldukları için öldürülmeleri*" şeklinde kullanılmaya başlamıştır. Dolayısıyla kadın cinayetlerinin kadınların toplumsal rolleriyle ilişkili nedenlerle öldürülmelerini ifade eden bir kavram olduğunu söylemek mümkündür. Bu yüzden namus cinayetleri, homofobik cinayetler, ırkçı cinayetler, ensest ilişki içerisinde ya da tecavüz sonucu ortaya çıkan cinayetler kadın cinayetinin örneklerini oluşturmaktadır (Gazioğlu, 2013: 92-93).

Kadın cinayetlerinin kavramsal olarak kullanımı Türkiye'de de yakın bir dönemi kapsamaktadır. Uzun yıllar cinayetler cinsiyet temelli olmaktan uzak bir şekilde ele alınmıştır. Ancak 1980'li ve 90'lı yıllarda feminist mücadelenin kadına yönelik şiddeti sorgulamaya başlaması ve kadına yönelik şiddete toplumsal cinsiyet temelli bir görünürlük kazandırması özellikle yakın zaman da kadın ölümlerinin cinsiyet temelinde gerçekleştiğinin fark edilmesine yol açmış ve kadın cinayetleri adı altında tartışılmasını sağlamıştır (Özer, 2003: 87-91). Burada önemli olan ve gözden kaçırılmaması gereken nokta ise cinayetlerin erkek egemen toplum yapısı içerisinde bir erkek tarafından işleniyor olması ve kadınlara yönelik cinsiyetçi duygularla işlenmiş olmasıdır (Özer, 2003; Gazioğlu, 2013).

Kadın cinayetleri aslında dünyanın her yerinde görülebilen ve uzun yıllardır gerçekleşen bir sorun alanıdır. Ortaya çıkışı ve biçimleri ülkelerin farklı özellikleriyle ilişkili olarak değişse de dünyanın her yerinde kadınlar erkek şiddetiyle yaşamlarını kaybedebilmektedir. Türkiye gibi ataerkil değerlerin hakim olduğu toplumlarda ise çoğunlukla namus kavramı etrafında ortaya çıkmaktadır. Namus olgusuna atfedilen önem cinayetlerin meşrulaştırılmasında kullanılmaktadır. Çünkü Cindoğlu'nun da belirttiği üzere namus cinsellik üzerinden kurulmakta ve var olan normlar içerisinde

hareket edilmesini gerektirmektedir. Cinsellik 2 önemli norm üzerinden normalleştirilmektedir. Birincisi heteroseksüel cinsel ilişkilerin normalliği diğeri ise genç kızların evlilik öncesi cinsel ilişki yaşamamalarıdır. Bu yüzden erkek egemen toplumlarda kadınlardan hem ailelerinin namusunu hem de birlikte oldukları erkeklerin namusunu bedenleri üzerinden korumaları beklenmektedir (Cindoğlu, 1998; Özer, 2003; Berktaş, 2004; Sakallı Uğurlu ve Işık, 2009; Çetin, 2014). Bir erkeğin namusu olarak karısı, kız kardeşi, annesi ve ailedeki diğer kadınlar görülmektedir. Bu yüzden erkeğin sorumluluğu altındaki kadınların gündelik yaşamdaki birçok davranış kalıpları ve bedenleriyle ilgili kararları sınırlandırılmakta ve erkek denetimi doğrultusunda hareket etmeye mecbur bırakılmaktadır (Ertürk, 2006; Kardam, 2011; Durudoğan, 2011).

Namus olgusunun toplumsal olarak çok önemli olduğu bir ortamda kadınların kendilerine biçilen roller dışında hareket etmesi, kadın bedenini ve cinselliğini denetleyen normların dışında hareket etmesi erkeğin namusunun kirlenmesine neden olmakta ve namusun temizlenmesi adına kadınların öldürülmesi gerçekleşmektedir (Özer, 2003; Durudoğan, 2011). Namus cinayetleri kadınların varlığına yönelik gerçekleştirilen cinsel şiddetin bir türü olarak yer almaktadır (Akbaba, 2008: 336). Kalan'a göre de ailesinin isteği dışında duygusal ilişkiye girdiği; gayrimeşru bebek doğurduğu, kötü yola düştüğü gerekçeleriyle birçok kadın kocası, eski kocası, kardeşi vb. erkek akrabaları tarafından öldürülmektedir (Kalan, 1998: 105). Bu doğrultuda namus kavramı altında işlenen cinayetlerin büyük çoğunluğunun en yakındaki erkekler tarafından gerçekleştirildiği söylenebilir. Çünkü temelde erkek egemen toplumlarda kadın cinselliğinin denetimi, kadının en yakınındaki erkek bireylerden içinde bulunduğu toplumun bütün erkeklerine kadar uzanmaktadır. Erkeklerin bu konuda hassasiyet göstermesinin ardında ise hem kendi namuslarının korunması hem de içinde bulundukları toplumun korunması yatmaktadır. Çünkü namus yaşamın anlamı gibi önemli bir role sahip olup aile ya da sülalenin şerefiyle ilişkilendirilmektedir (Kandiyoti, 1997; Özer, 2003; Durudoğan, 2011; Kardam, 2011).

Namus kavramı altında öldürme ataerkil toplum yapıları içerisinde her yerde görülebilmektedir. Ortadoğu'da, Akdeniz ülkelerinde, Latin Amerika'da, Güney Batı Asya'da, Hindistan'da, Çin'de vb. birçok bölgede rastlamak mümkündür (Çetin, 2014:

5). Türkiye’de de farklı birçok şehirde bugün dahi “namus” adı altında kadın cinayetleri gerçekleşmektedir. Namus olgusu sebep gösterilerek gerçekleştirilen ölümler bazı zamanlarda “töre” olarak bilinen kurallar sebep gösterilerek meşrulaştırılmaktadır. Bu yüzden kadın bedeninin disipline edilmesini temel alan töreler kadınların yaşamlarına son verilmesinde önemli etken olabilmektedir (Koğacıoğlu, 2004; Ertürk, 2007; Akbaba, 2008). Ancak kadın cinayetlerinin sadece Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde var olan töreler sonucunda ortaya çıktığını düşünmek kadın cinayetlerinin evrenselliğinin göz ardı etmeyi beraberinde getirmektedir. Çünkü böyle bir yaklaşım kadın ölümlerini belirli bir bölgeye atfedip sorunun meşrulaştırılmasına, normalleştirilmesine neden olmaktadır (Ertürk, 2007: 2).

Kadın cinayetlerinin birde görünmeyen tarafı vardır. Ölmeye zorlanan ya da öldürüldüğü halde intihar süsü verilen kadın cinayetleri söz konusudur. Ertürk ve Ecevitoglu, Doğu ve Güneydoğu bölgesindeki intiharların çoğunun namus ve töre altında gerçekleştiğini ve kayıt altındaki intiharların gizil cinayet olduğunu belirtmektedir. İfade edilen cinayetler kadın cinayetlerinin farklı biçimlerini oluşturmaktadır. Çünkü kadının bedenini ve cinselliğini öldürme tehdidiyle denetleyen bir namus ahlakı anlayışı vardır ve bu anlayış kendi cezai yöntemlerini uygulayarak cezai yaptırımlara karşı çıkış göstermektedir. Bu durum Ecevitoglu’na göre siyasal alanın işlev kaybetmesine neden olmaktadır (Ertürk, 2007; Ecevitoglu, 2012).

Kadın cinayetlerinin farklı meşrulaştırma araçlarıyla ortaya çıktığı bütün süreçlerde ataerkilliğin baş faktör olduğunu söylemek mümkündür. Kadın cinayetlerinin günümüzde artış gösteren biçimi ise bu meşrulaştırıcı faktörler içerisine sığmayacak türdendir. Günümüzde vahşi biçimleriyle gözler önüne serilen kadın cinayetleri büyük çoğunlukla kadınların geleneksel ilişkiler sistemi içinde kendilerine biçilen toplumsal cinsiyet rollerinin dışına çıkmak istemesi, şiddete son vermek istemesi, erkeklerin hakim güç dayanaklarını zedelemesi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Her gün şahit olduğumuz biçimde kadınların bireyselleşme süreçlerinde izinsiz sokakta gezmesi, hak iddia etmesi, boşanmak istemesi, ayrı eve çıkmak istemesi veya eve geç gelmesi gibi durumların ataerkil, geleneksel zihniyet tarafından kabullenilmemesi kadınların zarar görmelerine, vahşice öldürülmelerine neden olmaktadır. Çetin, bu cinayetleri

“başkaldırı cinayetleri” olarak tanımlamaktadır (Özer, 2003; Akbaba, 2008; Kardam, 2011; Şener, 2011; Gazioğlu, 2013; Çetin, 2014; Sallan Gül ve Altındal, 2014).¹⁵

1.1.4. Feminizm

Feminizm, Fransızca’ya 1837’den sonra girmiş bir kavram olarak Robert Sözlüğü’nde “kadınların toplum içindeki rolünü ve haklarını genişletmeyi öngören bir doktrin” olarak tanımlanmaktadır (Michel, 1993: 9). Marshall tarafından hazırlanan Sosyoloji Sözlüğü’nde de benzer bir şekilde cinsler arasında eşitliği esas alan ve kadınların haklarının genişletilmesi için mücadele eden bir toplumsal hareket olarak tanımlanmaktadır (Marshall, 2009: 240). Arat tarafından ise “cinslerin eşitliği kuramına dayanan kadınlara eşit haklar isteyen temelde kadın ile erkek arasındaki iktidar ilişkisini değiştirmeyi amaçlayan bir siyasal akım” olarak tanımlanmaktadır (Arat, 2010: 29). Kadın hakları savunucusu olan Hooks ise feminizmi “cinsiyetçiliği, cinsiyetçi sömürüyü ve baskıyı sona erdirmeyi amaçlayan bir hareket” olarak tanımlamaktadır (Hooks, 2012: 1). Michel’e göre ise “kadınların kendi aralarında bir dayanışma yaratarak, erkek egemen dünyanın norm ve değerlerine, cinsiyetçi politikalarına karşı başlatmış olduğu mücadele” olarak tanımlanmaktadır (Michel, 1995: 6). Kavramsal tanımlamalardan yola çıkılarak denilebilir ki en geniş anlam da kadınlarla erkeklerin eşit olması gerektiğini öne süren ve cinsiyetler arasındaki hiyerarşik ilişkilerden doğan eril tahakkümü ortadan kaldırmayı amaçlayan ve bu anlamda mücadele yolları geliştirilen bir harekettir (Çakır, 2008; Sancar, 2011).

Feminizm genel olarak kadın hakları ve eşitlik savunucusu bir hareketlenmeyi ifade etse de ortaya çıktığı günden günümüze değin kadınlar adına mücadele edenlerin düşünceleri ve politik manada amaçları farklılık gösterdiği için çok çeşitli anlamlar edinmiş bir kavramdır (Ramazanoğlu, 1998: 24). Çünkü hem bir sosyal hareket hem de bir teori olarak tarihsel süreçte farklı anlamlar kazanmıştır. İlk olarak hak ve eşitlik kavramları etrafından ortaya çıkmıştır. 1960 sonrası dönemde ise kendi içinde farklı türlerin gelişmesiyle beraber kadınların ikincilleşmesi, sömürülmesi ve ezilmesi gibi sorunlar gündeme getiren bir hareket olarak değerlendirilmiştir. Toplumsal cinsiyet kavramı etrafında cinsiyet hiyerarşisini sorgulayan bir özgürlük hareketi olarak yer almaya başlamıştır (Sallan Gül, 2003: 125). Aktaş’a göre feminizm ilk dönemde “kadın

¹⁵ http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/07/150711_kadin_cinayet_ilhan (Erişim Tarihi: 08.09.2015)

hakları hareketi” iken ikinci dalga feminist hareketle birlikte “kadın kurtuluş hareketi” olarak bir dönüşüm yaşamıştır (Aktaş, 2013: 59).

Mithcell’e göre ikinci dalga kadın hareketiyle birlikte ortaya çıkan feminizmin özelliği bütün kadınları bütünsel bir ezilmişlik içinde birleştirmesidir. Her kadını içine almasıdır (Mitchell, 2006: 20-21). Ancak 1990’lı yıllardan sonra farklı kimlikler altında kadınlar bir araya gelerek kendi sorun alanları etrafında örgütlenmeye başlamışlardır. Bu durum kadın hareketinin farklı feminizmler doğrusunda gelişim göstererek kadınların farklı stratejiler geliştirmesine neden olmuştur. Çünkü temelde kadınların farklı bakış açıları doğrultusunda bir araya gelmeleri kamusal ve özel alandaki kadın sorunlarına yaklaşımlarını, ürettikleri çözüm önerilerini ve geliştirdikleri politikaları farklılaştırmaktadır (Kara, 2006; Tunç, 2013). Bu doğrultu da Ergas’ın da belirttiği üzere feminizm, kadın özneler oluşturmaya temel alan bakış açısının tarihsel olarak teori de ve pratikte yaşadığı dönüşümleri ifade etmektedir (Ergas, 1996: 486).

1.1.5. Muhafazakârlık

Muhafazakarlık, üzerine farklı tanımlamalar yapılabilen farklı deneyim ve bakış açılarından yola çıkılarak farklı biçimlerde açıklanabilen geniş kapsamlı bir kavramdır. Korumak ya da olduğu gibi muhafaza etmek anlamlarını taşımaktadır. 19. yüzyıldan beri Avrupa’da ve Amerika Birleşik Devletleri’nde birçok siyasal ilkeyle birlikte ortaya çıkmıştır. Ancak genel bir muhafazakarlık tanımı yapmak bazı sorunları beraberinde getirmektedir. Çünkü muhafazakarların pek çoğu bu kavramın bir ideoloji olduğunu düşünmemektedir. Kendi değer yargılarının gelenek, tarihsel birikim ve kademecilik çerçevesinde açıklanabileceğini savunmaktadırlar (Marshall, 2009: 512).

Muhafazakarlık kavramı için herkes tarafından onaylanan bir açıklama bulmak zor olsa da içinden geçtiği süreçlerle ve değer yargılarıyla ilişkili olarak kavramsal bazı açıklamalar yapılmıştır. Yapılan açıklamalar genellikle muhafazakarlığın tarihsel değişim süreçleriyle ilişkili olduğu ve farklı biçimlerde toplumsal yaşamda etkili olan bütünsel bir düşünce akımı olduğu yönündedir. Örneğin Sallan Gül’e göre muhafazakarlık “*politik, liberteryan, ekonomik, toplumsal ve kültürel gibi farklı türlerine ve tarihsel süreçte ülke deneyimlerinde kazandığı farklı anlam yüklemelerine rağmen, bütünlüğü ve öğreti özelliği olan düşünsel ve politik bir akımdır*” (Sallan Gül,

2006: 71). Ergil'e göre de *“tarihsel olguların alt-üst ettiği bir dünyada, bireyin ve sosyal kümelerin içine düştüğü kargaşa ve endişe duygularıyla beslenen, istikrarın ve geleneğin erdemlerini yücelten bir siyasal-düşünsel akım”*dır. Çünkü muhafazakarlık; sosyal, siyasal ve inanç düzeyinde toplumsal alanda köklü değişimlerin yaşandığı bir dönemde ortaya çıkmıştır (Ergil, 1986: 269).

Muhafazakar eleştirinin önemli isimlerinden biri olan Edmund Burke'e göre muhafazakarlık, Fransız Devrimi'ne karşı bir tepki sonucu ortaya çıkmıştır. Bu yüzden muhafazakar düşüncenin ilk metinleri, içinde bulunulan dönemin koşullarıyla ilişkili olarak ve devrim süreciyle ortadan kalktığı düşünülen görüşleri temel alarak oluşturulmuştur (Beneton, 1991: 11). Bu yüzden muhafazakar ideolojinin içerisinde devrimsel süreçte eleştirilen birçok nokta ayrıntılı olarak tanımlanmaktadır.

Muhafazakar düşünce yapısı içerisinde tanımlanan en temel sav geleneğin sürdürülmek istenmesidir. Çünkü devrimsel süreçler moderniyet getirmeye çalışmakta geleneksel olanın değişimini ön görmektedir. Bu yüzden muhafazakarlık, Beneton'ın da belirttiği üzere modernlik karşıtı bir hareket olma özelliği taşımaktadır. Modern zamanlarda ortaya çıkan ancak modernliğe karşı bir duruş sergileyen düşünsel ve siyasal bir hareket olmuştur. Bu yüzden saf haliyle muhafazakarlık kavramı bir *“gelenekçilik”* olarak nitelendirilebilmektedir (Beneton, 1991: 10-11). Ancak muhafazakar eleştirinin önemli isimlerinden olan Burke'e göre değişim tamamen reddedilmemektedir. Bir değişim olacaksa eğer aniden ve hızlı olmamalıdır. Aniden ve hızlı olmadığı takdirde kendiliğinden ve gelenekler temelinde gerçekleştiğinde kabul edilebilmektedir (Sallan Gül, 2006: 73).

Genel olarak muhafazakar anlayış içerisinde moderne karşı eleştirel bir duruş söz konusudur. Çünkü muhafazakar anlayışın temelinde tarihe yüklenen büyük anlamlar vardır. Öncelikle insan ilişkilerinin tarihsel süreçte edinilen tecrübeyle kurulduğuna inanılmaktadır. Bu yüzden geçmişte duyulan güven, moderne karşı duruşun sebebini oluşturmaktadır (Nisbet, 2007: 51). Mannheim'de muhafazakarlığı, geçmişin mirasına duyulan saygıyla ortaya çıkan bir psikolojik tutum süreci olarak açıklamaktadır. Ancak Sallan Gül'e göre bu süreç psikolojik bir tavır alıştan çok daha öte ve psikolojik tavır alışın geliştirilmesi gereken bir durumdur (Sallan Gül, 2006: 72).

Muhafazakar bakış açısının geleneksel olana duyduğu inancın ardında bazı toplumsal etmenler yatmaktadır. Burke’a göre toplumların süreliiliği bireylerin önünde olduğu için toplumsal mirasın toplumlar tarafından korunması ve savunulması gerekir. Çünkü toplumsal miras geçmişle gelecek kuşaklar arasında bir bağ görevi görmektedir. Bu yüzden toplumsal ilişkilerin kuvvetli olması adına mirasın korunması gerekmektedir. Aksi takdirde ahlaki manada bir kötüleşme sürecinin gerçekleşeceğine inanılmaktadır. Çünkü tarihsel miras korunmazsa insanlar arasındaki sevgi ve saygı bağı azalacak, kamu yararı gibi suçluluk duygularını ortaya çıkartan bir yapı ortaya çıkacaktır. Bu yüzden Burke’e göre bu sorunların ortaya çıkmaması için kilise, aile, birlik, topluluk gibi yapılar oluşturulmalı; kurallara bağlılık, saygı, sadakat ve merhamet gibi duygulardan yola çıkılarak hareket edilmelidir. Törelere ve toplumsal otoritelere önem verilmelidir. Hiyerarşik bir toplumsal düzlemi ifade eden bu yaklaşımda iktidarın zorlayıcı eyleminin zorunluluğu dahi kabul edilmesi söz konusudur. Bu nedenle Burke’un öne sürdüğü özgürlük biçimi Beneton’a göre “*erkeksi, ahlaki ve kurallara bağlanmış bir özgürlük*” olarak tanımlanmaktadır (Beneton, 1991: 22). Beneton’da toplumsal istikrarın sağlanması için toplumsal bağların kuvvetliliğine inanılmaktadır. Beneton’a göre topluluk bağlarını kopartmak, insanı yaşamsal bir besinden, inançtan, bağlılıktan, hayranlıktan, şefkatten yoksun bırakmak anlamına gelmektedir. Bu ihtiyaçlar aynı zamanda ahlaki ihtiyaçlardır ve toplumsal alanda bireylere ahlaki yükümlülüklerle dolu toplumsal roller yüklenmektedir (Beneton, 2011: 111).

Muhafazakar düşünürler açısından bireysel yaşamın önemli öğelerinden biri dinin gerekliliğidir. Sallan Gül’e göre bu durum toplum ve devletin akılcı ve laik anlayış yerine tanrısal bir anlayışla sürdürülmesi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla toplumsal yaşamda dine atfedilen önem toplumsal ilişkilerin kurulmasında da din faktörünün önemli bir role sahip olduğunu göstermektedir. Çünkü muhafazakar düşünce içerisinde, din temelinde, toplumsal alanda doğal bir hiyerarşinin olduğuna inanılmaktadır. Bu yüzden toplumsal alanın devamlılığı için ihtiyaç sahibi olan kişi veya gruplara yardım edilmesi gerekmektedir. Ancak bu yardımseverlik sürecinde devlete herhangi bir görev yüklemesi yapılmamaktadır. Çünkü bu durum devletin sorumluluğu değildir. Dinsel ve ahlaki bir sorundur. Bu yüzden adaletin sağlanmasında ahlaki değerlere uygun hareket edilmelidir. Örneğin yoksul olanlara yardım etmek bir din görevidir. Bunu sağlayacak olan kurumlar ise kilise, aile, yerel ve dinsel topluluklar,

gönüllü yardımlaşma kuruluşlarıdır. Ayrıca bu süreçte yoksulluğun kişinin kendi tutum ve davranışlarıyla ilişkili olduğu düşünülerek yoksullara karşı sabırlı, ağırbaşlı, çalışkan, tutumlu, inançlı olunması önerilmektedir (Sallan Gül, 2006: 77).

1.1.6. Sivil Toplum

Latince “civis” kökünden türetilmiş olan sivil kelimesi anlam olarak “yurttaş veya kenttaş” olarak tanımlanmakta vatandaş kavramına karşılık gelmektedir. Sivil toplum ise Fransızca “societe civile” kavramına dayanmakta ve yurttaşlar toplumu olarak tanımlanmaktadır (Talas, 2011: 389). Sivil toplum kavramı toplumların içinden geçtikleri süreçlerle ilişkili olarak farklı anlamlar içeren bir kavramdır. Ancak genel bir tanımlama yapmak gerekirse Keyman’a göre sivil toplum, insanların tek başlarına yapamadıkları şeyleri birliktelik, dayanışma, gönüllülük esasıyla beraber yapmaya çalışma durumlarını anlatmaktadır (Keyman, 2004: 3). Bu yüzden sivil toplum içerisindeki örgütlerin görevlerini yerine getirebilmeleri için üyelerin örgüt içerisinde birbirlerini tanımaları, işbirliği kurmaları ve demokratik ilişkiler geliştirmeleri gerekmektedir (Birsen, 1998: 450).

Sivil toplum kavramına tarihselliği içerisinde bakmak gerekirse 18. yüzyıla kadar devlet ve siyasal toplum kavramlarıyla aynı anlamda kullanılmış ancak ilerleyen yıllarda farklı bakış açıları doğrultusunda farklı anlamları geliştirilmiştir. Keane’e göre sivil toplum kavramı 18. yüzyıla kadar, mensuplarını kendi yasalarının nüfuzu altına sokan, bu sayede barışçı düzeni ve iyi yönetimi sağlayabileceğini düşünen bir siyasal birliktelik tipi olarak kullanılmıştır (Keane, 2004: 47). Belge’ye göre ise aydınlanma kuşağı tarafından 18. yüzyılda “politik toplum-sivil toplum” gibi bir ayrım yapılarak devlet ve birey eksenli olarak bir anlam yüklenmiştir. Burada politik toplumla devlet kastedilirken sivil toplum kavramıyla da toplumsal alanda devletin direkt denetimde bulunmadığı bütün alanlar kastedilmektedir. Bu alanlar yurttaşların kendi aralarında oluşturdukları birlikteliklerle işlerini halletmeye çalıştıkları bir toplumsal alanı içermektedir (Belge, 2003: 1).

Kavramın içeriği üzerine tartışmalar uzun yıllar devam ettiği gibi günümüzde hala devam etmektedir. Ancak 1970’li yıllardan sonra siyasi anlamda Doğu Bloğunun çöküşüyle birlikte ortaya çıkan yeni siyasal alan arayışı sivil toplumun demokrasi

kavramı etrafında ele alınmasını beraberinde getirmiştir. Bugünde sivil toplumun gelişim süreci demokrasiyle birlikte ele alınmaktadır. Bu nokta da sivil toplum, devlete karşı otoriter ve askeri rejimden kurtulmanın ve demokrasiye geçmenin bir yolu olarak yer almaktadır (Gözübüyük Tamer, 2010: 90). Özlüer’de benzer bir şekilde sivil toplumun toplumsal hareketler kapsamında demokrasi, kalkınma ve toplumsal ilişkiler doğrultusunda ele alınmaya başladığını ifade etmektedir (Özlüer, 2006: 4). Dolayısıyla bu süreçte sivil toplumun gelişimi devlet dışında, kar amacı gütmeyen, gönüllülük esasına dayanan yeni örgütlenme modelleri şeklinde sürdürülmüştür (Sallan Gül ve diğ, 1998: 489).

Sivil toplum yeni halinin şekillenmesinde 1970’li yıllarda gelişim gösteren yeni toplumsal hareketler etkili olmuştur. İnsan haklarının ihlal edilmesi bireyleri mücadele etmeye, haklarını aramaya, özgürlük talep etmeye yönlendirmiştir. Çünkü insan hakları, insanın insan olmasından kaynaklanan vazgeçilmez, devredilmez haklardır. Her türlü sosyal politikanın, kamusal yararın, ahlaksal veya siyasal kaygının üzerinde yer alan bir değerdir. İnsanların kendilerini ve yeteneklerini geliştirmelerini temel alan bir anlayışa dayanmaktadır. Bu yüzden insan haklarının ihlal edildiği alanlar üzerinden çalışmalar yürütülmeye başlanmıştır. Ortak kimlikler temelinde bir araya gelen bireylerin ortak amaç ve ilkeler doğrultusunda ortaya çıkan örgütlenmeler sivil toplumun yeni toplumsal hareketler kapsamında gelişmesine neden olmuştur. Çevreci hareketler, kadın hareketleri, cinsiyet temelli hareketler, insan hakları hareketleri gibi demokrasi tartışması temelinde gelişim gösteren hareketler yeni toplumsal hareketler kapsamında gösterilebilmektedir (Keyman, 2004: 6).

Keane’e göre, yeni toplumsal hareketler, gündelik yaşama ilişkin şikayetleri ve belirsizlikleri alenileştirmekte ve sivil toplum içinde yer alan kökleşmiş toplumsal etkileşim kodlarına meydan okumaktadır. Gündelik yaşamda demokratikleşmenin mümkün olduğunu ortaya koymaya çalışmaktadır. Bu yüzden yeni toplumsal hareketler anti-politik hareketleriyle ayırt edilmektedirler. Ortaya çıkıp gelişim gösterdikleri mikro iktidar ilişkilerinin daha az görünür alanlarını alenileştirme ve dönüştürme eğilimindedirler. Sivil toplum ile devlet arasındaki bölünmeyi derinleştirmekte ve sivil toplumun kendi içindeki iktidar ilişkilerinin çoğullaşmasına katkıda bulunarak yeni dayanışma biçimleri ortaya çıkarmaktadırlar (Keane, 2004: 22-23). Ancak hak temelli

yeni toplumsal hareketlerin yanında tüketici dernekleri, yardım ve eğitim örgütleri gibi örgütlenmeler de sivil toplum kavramı çerçevesinde ortaya çıkan örgütlenmeler arasında gösterilebilmektedir (Özalp, 2008: 17). Bu yüzden bu yeni sivil toplum anlayışında devletin karşıtı olarak ortaya çıkan siyasi topluma karşı geliştirilmiş bir toplum modelinin ortaya çıktığı söylenebilmektedir (Dursun, 1995: 83). Ancak günümüzde gelişim gösteren sivil toplumun devlet kontrolü altında olduğunu söylemek mümkündür. Sivil toplum gönüllülerinin protestocularına yönelik ölçsüz güç kullanılabilmekte, STK'lar habersiz ve zamansız denetlemelere tabi olabilmektedir (TÜSEV, 2006: 119).

Çalışma açısında önemli bir bağlam olan ikinci dalga feminist kadın hareketi de bu süreçte ortaya çıkmış ve yeni toplumsal hareketler içerisinde gelişim gösteren bir hareket olarak farklı kimlikler altındaki kadınlar tarafından geliştirilmiştir. Ancak temelde kadınların toplumsal alandaki ikincil konumlarını sorgulamaya başlamalarına yani feminist kadın hareketinin ataerkil toplumsal yapı ve değerler sistemine karşı meydana okumaya başlamasına dayanmaktadır (Berktaş, 2004: 1-2). Feministler kadın dayanışması etrafında örgütlenmeyi ve kadınlar adına politika üretmeyi esas almışlardır. Çünkü kadınların güçlenmesini sağlayacak sivil alanının yine kadınlar tarafından oluşturulacak örgütlenmeler içerisinde devletten, özel sektörden, tüm cinsiyetçi yapılardan kurtarılacağına, korunacağına ve bağımsızlaştırılacağına inanmaktadırlar (Gökmen, 2011: 113).

Feminist hareketin kadın kimliği temelinde başlattığı mücadele kadın mücadelesinin sivil toplum düzeyinde gelişiminde etkili olmuştur. Kadınların insan hakkı ihlalinin önlenmesi ve kadınların eşit bir yaşam sürme hakkının kazanımı için öncü çalışmalara olanak tanımıştır. Örneğin Medeni Kanun'un değiştirilmesinde feminist kadınlar aktif rol almışlar, Anayasa ve diğer yasal gelişmelerde özellikle Türk Ceza Kanunu'nun olumlu olarak değiştirilmesinde önemli bir konumda yer almışlardır. Bu anlamda bağımsız kadın hareketi kadınların sesini kamusal yaşamda duyurmada ve kadınlar adına yararlı gelişmelerin ortaya çıkmasında etkili olduğu söylenebilmektedir (Acar, 2010: 16). Aynı şekilde İslamcı kadınlarda 1980 sonrası dönemde demokratikleşme sürecine katılmak, hak ve özgürlüklerini kaybetmemek ve toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini sorgulamak amacıyla yeni dindar kadın hareketinin ortaya

çıkmasını sağlayarak sivil toplum alanında var olmaya başlamışlardır (Aslan Akman, 2008: 72). Bu doğrultuda İslamcı kimlik temelinde ortaya çıkmaları ve özne olarak toplumsal alanda var olma uğraşları İslamcı kadın hareketinin de yeni toplumsal hareketler içerisinde değerlendirilmesine neden olmaktadır (Çayır, 2000: 50).

1.2. KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDET SORUNUNU AÇIKLAMAYA YÖNELİK KURAMSAL ÇERÇEVE

Kadına yönelik aile içi şiddet ve özelinde kadın cinayetlerinin açıklanması genellikle iki yaklaşım doğrultusunda yapılmaktadır. Birincisi genel suç kuramları doğrultusunda yapılan açıklamalardır. Bu kuramlar; sosyal düzensizlik ve sosyal öğrenme kuramlarıdır. Kadına yönelik aile içi şiddeti ve özelinde kadın cinayetlerini şiddet ve suç kavramları doğrultusunda yapısal-işlevselci perspektiften açıklamaya çalışmaktadırlar (Sallan Gül ve Altındal, 2014: 3). Çünkü yapısal-işlevselci yaklaşım içerisinde yapının ve düzenin korunması ve sürdürülmesi amacı vardır. Aile, eğitim, din gibi kurumların toplumsal norm ve değerler aracılığıyla bütünsel bir sistem için bağlayıcı nitelikte olduğuna inanılmaktadır. Bu yüzden bu norm ve değerler dışında hareket edenler sosyal sapma davranışında bulunarak suç davranışını ortaya çıkartmış olmaktadır (Wallace ve Wolf, 2004; Marshall, 2009). Dolayısıyla kadına yönelik aile içi şiddet ve özelinde kadın cinayetleri bir sosyal sapma davranışı olarak toplumsal yapı içerisinde hakim norm ve değerler dışında hareket etmeyle ortaya çıkan bir suç davranışı olarak ele alınmaktadır.

Sosyoloji alanında yapısal-işlevselci yaklaşım doğrultusunda suç davranışını “sosyal sapma” olarak açıklayan ilk isim Durkheim olmuştur (Demirbaş, 2009: 130). Durkheim’e göre suç davranışı her tip toplum yapısında görülebilen, normal bir davranış halidir. Toplumdaki norm ve değerlerin yerleşmesini sağlamaktadır. Ancak biçimi ve yaşanma sıklığı toplumdan topluma değişiklik gösterebilmektedir. Bu yüzden suçun normal bir davranış hali olduğu ancak anormal boyutlarda yaşanabildiğini düşünülmektedir (Durkheim, 2010: 75). Ayrıca suç toplumdaki insanların suç davranışına karşı kolektif tepkisini yansıttığı için toplumsal birliği sağlamaya yönlendirmektedir. Toplumdaki diğer bireylere paylaştıkları değerleri hatırlatmaktadır. Bireyler suç işleyenlerin cezalandırması için bir araya gelmekte, ortak görüşte buluşmaktadır. Bu da toplumsal yapı içerisinde suç davranışının normalleşmesine neden

olmaktadır (Beşe ve Geleri, 2006; Marshall, 2009). Durkheim'in sosyoloji alanına kattığı önemli bir kavram olan "anomi" de sosyal sapma sürecini ifade etmektedir. Bu yaklaşım doğrultusunda kural ya da normların olmadığı bir düzende sosyal sapma davranışı olarak suç ortaya çıkmaktadır. Durkheim'e göre modern sanayi toplumlarının sürekli bir değişim halinde olması örneğin işsizlik ve boşanma sonucu yaşanan ani değişiklikler anomi durumunu ortaya çıkarmaktadır (Wallece ve Woolf, 2004: 28).

Kadına yönelik aile içi şiddetin ve özelinde kadın cinayetlerinin açıklanmasında ele alınan diğer yaklaşım feminist kuramdır. Şiddet davranışına kadın bakış açısıyla yaklaşılmakta ve şiddetin kaynağı olarak gösterilen ataerkil toplumsal yapı ve değerler sistemi gösterilmektedir. Bu kuram çerçevesinde kadına yönelik aile içi şiddet, toplumsal cinsiyet ilişkilerine karşı eleştirel bir bakış açısı geliştirilerek açıklanmaya çalışılmaktadır.

Ataerkillik toplumsal alan içerisindeki bütün yapı ve kurumlar üzerinde hakimiyetini kurmuş bir ideolojidir. Ataerkil ideoloji içerisinde erkeklerin kadınlardan üstün olduğunu öne süren cinsiyetçi bir bakış açısı hakimdir. Bu bakış açısı hem kadına yönelik aile içi şiddetin ortaya çıkmasında hem de şiddeti doğuran etkenlerin yeniden üretiminde etkili olabilmektedir. Ancak cinsiyetçilik tek tip bir ataerkillik çerçevesinde ortaya çıkmamaktadır. Bazen korumacı bazen de baskıcı tutumlarla ortaya çıkan farklı ataerkillikler söz konusudur. Bu yüzden kadına yönelik aile içi şiddetin ve özelinde kadın cinayetleri sorununun ataerkilliğin farklı biçimleri doğrultusunda nasıl açıklandığı ve ataerkilliğin farklı biçimleri içerisinde şiddetin nasıl yeniden üretilip sürdürüldüğü sosyal psikolojik bir yaklaşım olarak üretilen "Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Kuramı" çerçevesinde "koruyucu ataerkillik" ve "düşmanca ataerkillik" kavramları doğrultusunda açıklanmaya çalışılacaktır.

1.2.1. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Sorunun Suç Kuramları Doğrultusunda Açıklanması

1.2.1.1. Sosyal Düzensizlik Kuramı: Sosyal Düzensizliğin Bir Sonucu Olarak Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Ortaya Çıkması

Sosyal düzensizlik kuramı, sosyal ekoloji kuramları doğrultusunda ortaya çıkmış bir kuramdır. Genel olarak sosyal ekoloji kuramları içerisinde suç, sosyal çevrenin değişmesiyle ortaya çıkan sosyal değişim süreçleriyle açıklanmaya çalışılmaktadır (Beşe ve Geleri, 2013: 21). Yerleşim yerinin suç davranışı ve suç oranı üzerindeki etkisinin tespiti üzerine 1920’li yıllarda Chicago Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde geliştirilmiştir. Ekolojik kuramın kent nüfusuyla çevre arasında kurmuş olduğu ilişki ise ilerleyen dönemde ekoloji temelli suç araştırmalarını beraberinde getirmiştir. 1920’li yıllarda Shaw ve McKay tarafından ekolojik çevrenin ya da sosyal bağlamın suç üzerindeki etkisine yönelik bir çalışma yapılmış ve “sosyal düzensizlik kuramı” ortaya atılmıştır. Kurama göre sosyal organizasyonun bozulduğu ortamlarda suç davranışı ortaya çıkmaktadır. Suçun ortaya çıktığı yerin özellikleriyle suç arasında korelasyon ilişkisi bulunmaktadır. (Kızmaz, 2005; Beşe ve Geleri, 2006; Sallan Gül, 2014). Çünkü sosyal organizasyonun bozulması sosyal çevrenin çözülme sürecini ifade etmekte ve şiddet davranışını doğurabilmektedir. Sosyal organizasyonun bozulmasında ve ardından suç davranışının gerçekleşmesinde ise suç alanında yaşayanların ekonomik statü ve kültürel değerler içindeki pozisyonlarının bozulması etkili olmaktadır (Shaw ve McKay, 1969 aktaran İçli, 2013: 115).

Sosyal düzensizlik kuramcılarını sosyal çözülmenin en çok kent yapısında ortaya çıktığını varsaymışlar ve kentleri suçun döllendiği mekanlar olarak ele almışlardır. Bu yüzden çalışmalarını özellikle fahişeliğin, intiharların diğer sapkın veya suç eylemlerinin gerçekleştiği çözülmüş alanlarda yoğunlaştırmışlardır (Kızmaz, 2005: 151). Kentleri suç alanları olarak görmelerinin ardında ise bazı nedenler yatmaktadır. Yaptıkları çalışmalar sonucunda kentte yaşamın yüzeysel olduğu, insanların birbirini tanımadığı ve ilişkilerin gelip geçici olduğu, akrabalık ve dostluk bağlarının zayıf olduğu sonucuna varmışlardır. Dolayısıyla geleneksel sosyal ilişkilerin zayıfladığı ortamların sosyal düzensizliğe yol açtığı ve suçluluğun ortaya çıktığı sonucuna ulaşmışlardır (Beşe ve Geleri, 2006: 7).

Suçun toplumsal çevreyle ilişkisini temel alan bu anlayışa göre suç bir tür kültürden sapma olarak görülmektedir. Bu anlayışa göre sosyal yapısı oturmuş, toplumun büyük bir kısmı tarafından benimsenmiş ortak değerlerin bulunduğu toplumlarda suç oranları düşük olmaktadır. Değişimin hızlı olduğu, çatışan çıkarların

bir arada bulunduğu toplumlarda ise suç oranları daha yüksek olmaktadır (Sallan Gül ve Altındal, 2014: 196).

Sosyal düzensizlik kuramına göre suçun ortaya çıkmasında düzensiz hale gelmiş topluluklarda sosyal denetim unsurlarının zayıflaması ve kriminal alt-kültürün gelişmesi de etkili olmaktadır (Kızmaz, 2005; Beşe ve Geleri, 2006). Bu yüzden suçun önlenmesi için mahalledeki bireylerin, kurumların ve kurum yöneticilerinin suç ve suçlularla mücadele noktasında fikir birliği sağlaması esas alınmaktadır. İlk olarak da toplum destekli güvenlik programlarının oluşturulması amaçlanmaktadır. Bu programlara katılan ve destek veren bireylerin dernek ve tüzel kişilikler yoluyla karar alma mekanizmalarına katılmaları sosyal kontrolün sağlanması için etkili görülmektedir. Ancak bu kuram şiddet ve cinayet gibi suç davranışlarını; toplumsal alanda ekonomik, etnik, kentleşme ve göç gibi sorunlarıyla ortaya çıkan bir davranış olarak açıklamaktadır. Bu yönüyle cinsiyet, aile, kişisel deneyimler ve arkadaşlık ilişkileri gibi etkenler göz önünde bulundurulmadan açıklandığı için kuramsal açıdan eleştirilmektedir (Sallan Gül ve Altındal, 2014: 196-197).

1.2.1.2. Sosyal Öğrenme Kuramı: Şiddetin Bir Çözüm Yolu Olarak Öğrenilmesi

Sosyal öğrenme kuramına göre suç davranışı, içinde bulunulan ortamda var olan normların, değerlerin ve davranışların öğrenilmesiyle ortaya çıkmaktadır. Kuramın gelişimini sağlayan isim Albert Bandura (1973) şiddetin aile içinde gerçekleşen boyutuna değinmektedir. Bandura, çalışmalarında insanların şiddete eğilimli yetenekte doğmadıklarını, yaşamları boyunca saldırgan davranmayı öğrendiklerini tartışmıştır. Dolayısıyla çocukların ve yetişkinlerin şiddet içeren davranış modellerinden saldırgan davranışı öğrendiklerini ileri sürerek geliştirilmiştir (İçli, 2013: 127).

Sosyal öğrenme kuramına göre kişinin öğrenme süreci üzerinde çocukluk döneminden itibaren içinde bulunduğu aile, okul ve diğer sosyal yapılar önemli bir role sahip olmaktadır (Dönmezer, 1994: 345). Çünkü sosyal öğrenme kuramına göre şiddet eğiliminin öğrenilme süreci, aile yapıları ve çevresel deneyimler yanında televizyon ve sinema gibi kitle iletişim araçlarından gözlem yoluyla da gerçekleşmektedir (Giddens, 2000: 202-203). Aile içerisindeki otorite yapıları, ebeveynlerin çocuklarıyla ilgilenme durumları gibi aileye ilişkin sorunlar; şiddet görüntülerinin kitle iletişim araçlarındaki

yaygınlığı ve suçlu davranışa sahip yaşlıların bulunması gibi durumlar bu kuram çerçevesinde etkili faktör olarak ele alınmaktadır (Kızmaz, 2005: 162). Ancak şiddetin özellikle çocukluktan yetişkinliğe geçiş sürecinde aile içerisinde en yakınların davranışlarının gözlemlenmesi yoluyla doğrudan ya da dolaylı olarak öğrenilebilir bir şey olduğu temel alınmaktadır. Bu noktada aile kurumu şiddetin öğrenilmesinde önemli bir konumdadır ve aile içinde verilen fiziksel cezalandırmalar şiddetin öğrenilmesi üzerinde etkili bir araç oluşturmaktadır (Sallan Gül ve Altındal, 2014: 197).

Bandura'ya göre sosyalleşme sürecinde çocuklar ya doğrudan ödüllendirildikleri ya da başkalarının eylemleri ödüllendirildiğini gözlemledikleri için saldırgan davranışları öğrenmektedirler. Bandura çalışmalarında, çocukların başkalarının saldırgan davranışlarını çok rahat bir şekilde taklit edebileceklerini ortaya koymak için çeşitli deneysel çalışmalarda yapmıştır. Özellikle yetişkinlerin bu süreçte önemli bir model oluşturduğunu belirtmiştir. Çünkü çocukların ebeveynlerini sorumlu ve güvenilir olarak algıladıklarını düşünmektedir (Hogg ve Vaughan, 2006: 494-495).

Sosyal öğrenme kuramı içerisinde Burgess ve Akers tarafından geliştirilen “ayırıcı güçlendirme veya pekiştirme teorisi” aile içerisinde suç davranışının öğrenilme sürecini daha ayrıntılı ortaya koymaktadır. Akers'e göre sosyal çevre faktörü suç davranışının önemli bir pekiştirenini oluşturmaktadır. Çünkü sosyal davranışların sosyal öğrenme ve sosyal etkileşim süreçlerinde öğrenildiğini ortaya koymaktadır. Bu yaklaşım doğrultusunda öğrenmeyle ortaya çıkan davranış biçimi pekiştirme ile güçlendirilebildiği gibi cezalandırma ile zayıflatılabilmektedir (Kızmaz, 2005: 162).

Şiddet içeren davranışların öğrenilmesi çocukluk dönemi boyunca pekiştirilmekte, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde de taklit edilerek ortaya çıkmaktadır. Öğrenilen şiddet davranışı özellikle stres altında ya da çatışma anında kendini göstermektedir. Yetişkin bireyler bu metodu çoğu zaman sorun çözme adına kullanmaktadır (Dönmezer, 1994; Özgentürk ve diğ., 2012). Dolayısıyla toplumsallaşma sürecinde erkek çocukları şiddeti, sorun çözmenin bir yolu olarak öğrenirken, kız çocukları erkek egemen ilişkiyi kabullenmeyi ve diğer kişilerin ihtiyaçlarını karşılamayı, hizmet rolünü esas rolü olarak öğrenmektedir (Sallan Gül, 2011; Sallan Gül ve Altındal, 2014). Çünkü aile içerisinde şiddetin erkeğin egemenliğini sağlamada olumlu sonuçlar ortaya çıkardığını gözlemleyen erkek çocuk, gözlemlediği davranışı

ilerleyen yaşamında gücünü korumak ve sorunları çözmek adına kullanma eğiliminde olmaktadır. Gücünü kaybetmemek adına karşısındaki kadına şiddet uygulamayı kendinde hak olarak görmekte ve otorite sağlamak ya da otoritesini korumak adına suç işlemektedir. Kız çocuk ise annesinden gördüğü kabullenme davranışının normal bir şey olduğunu düşünerek ailenin korunması adına şiddet davranışına katlanma eğilimi göstermeyi öğrenmektedir (Aktaş, 2006: 31-32). Ancak sosyal öğrenme kuramında kadına yönelik şiddet ve kadın cinayetleri arasındaki ilişki toplumsal cinsiyet ilişkileri anlamında iletilemediği ve ataerkil sorgulama yapılmadığı için eleştirilmektedir (Sallan Gül ve Altındal, 2014: 199).

1.2.2. Feminist Kuram: Şiddetin Güç ve Kontrol Mekanizması Olarak Kullanımı

Feminist kuram, kadına yönelik aile içi şiddet sorununu açıklamayı temel alması yönüyle diğer kuramlardan farklılaşmaktadır. Feminizm hem aile içerisinde hem de toplumsal alanda kadınların ikincil bir konumda yer almasını, erkek baskısı altında yaşamlarını sürdürmesini ve bu doğrultuda farklı biçimlerde şiddete maruz kalmasını eleştiren bir yaklaşımla ortaya çıkmıştır. Ev içi alanın ve aile kurumunun ataerkil cinsiyetçi sömürüyü üreten mekanlar olduğunu öne sürmüştür (Donovan, 1997; Marshall, 2009; Hooks, 2012). Dolayısıyla kadınların bedenleri, cinsellikleri ve emekleri üzerinde hakimiyetin kurulduğu erkek egemen sistem içerisinde kadına yönelik aile içi şiddetin, cinsiyet temelli bir sorun olarak görünürlük kazanması ve mücadele yollarının geliştirilmesi radikal feminist kurama dayanmaktadır (Donovan, 1997; Özer, 2003; Mithcell, 2006; Touraine, 2007; Sallan Gül, 2011).

Feminist kurama göre ataerkil toplumsal yapı ve değerler sistemi, kadın ve erkek arasında cinsellik temelli kurulan hiyerarşik güç ilişkilerini ortaya çıkarmaktadır (Ramazanoğlu, 1998: 31). Mackinnon'da feminist cinsellik kuramını geliştirerek cinsellik çerçevesinde gelişim gösteren eril iktidar ilişkilerini ortaya koymaya çalışmıştır. Cinsellik temelli kurulan güç ilişkilerinin erkeklerin kadınlar üzerinde tahakküm kurmasına ve kadınların toplumsal alandaki ikincil konumlarının sürdürülmesine neden olduğunu belirtmiştir (Mackinnon, 2003: 22). Bu durum kadının bedeninin, cinselliğinin ve bütün yaşamının erkeklerin kontrolüne bırakarak kadınlar üzerine hak iddia edilmesine neden olmaktadır. Bu yüzden feminist yaklaşıma göre

erkekler, şiddeti bir kontrol sağlama aracı ve gücün dışavurumu olarak kullanmaktadır (İlkkaracan ve diğ, 1996; Donovan, 1997; Arın, 1998; Sallan Gül, 2011; Hooks, 2012).

Radikal feministler tarafından kadınların toplumsal alandaki eşitsiz konumları kadınların doğurganlıkları ya da erkeklerin kaslı olmaları gibi biyolojik yaklaşımlara dayandırılarak kurulan toplumsal cinsiyet ilişkilerine dayandırılmaktadır. Bu yüzden toplumsal cinsiyet kavramı çerçevesinde şiddet sorgulanmaktadır. Çünkü toplumsal cinsiyet kadınlara ve erkeklere yüklenen rol ve sorumlulukların tamamen toplumsal olarak üretildiğini öne süren kültürel bir süreci ifade etmektedir (Sallan Gül, 2012; Scott, 2013). Toplumsal cinsiyet kavramına yönelik sorgulamalar şiddetin güç ilişkilerinin yanında sosyal öğrenme süreciyle de ilişkili olarak açıklandığını göstermektedir. Çünkü kadın ve erkek cinsine yüklenen özellikler ve beklenen davranışlar bebeklik döneminden itibaren öğretilmeye başlamakta ve ilerleyen yıllarda farklı sosyalleşme süreçlerinde pekiştirilerek içselleştirilmektedir. Bu yüzden şiddet karşısında da nasıl davranılacağı sosyalleşme süreciyle ilişkili olmaktadır. Otoriteyi sağlaması adına güç kullanması öğretilen erkeğin karşısında kocasına itaat etmesi ve ona karşı gelmemesi öğretilen kadın yer almaktadır. Özellikle aile içinde kız ve erkek çocukları, anne baba modelini gözlemleri sonucunda şiddet karşısında nasıl davranılacağı öğrenmektedir (Giddens, 2000; Bhasin, 2003; Berktaş, 2004; Touraine, 2007; Maybek, 2009; Kümbetoğlu, 2010; Yüksel, 2011; Bozkurt Şener, 2011; Sallan Gül ve Altındal, 2014).

Feminist kuram içerisinde kadınların da erkeklere şiddet uyguladığına yer verilmektedir. Ancak kadınların uyguladığı şiddetin meşru müdafaa kapsamında, kadınların kendilerini korumak istemeleri sonucunda ortaya çıktığı düşünülmektedir. Ayrıca kadınların uyguladığı şiddetin çoğu zaman ileri boyutlarda bir şiddet olmadığı ve yaralama gibi eylemlerle şiddetten korunmak amaçlı ve dayanamadıkları noktada uygulandığı belirtilmektedir (İçli, 1998; Sallan Gül, 2014). Ancak erkekler tarafından kadınlara uygulanan şiddet sistematik olarak gerçekleşmekte ve kadınların fiziksel, cinsel, psikolojik, duygusal ve ekonomik olarak istismar edilmelerine yol açmaktadır. Kadınların özgür bireyler olarak erkeklerle eşit olabilmelerine engel olmaktadır. Bu yüzden feminist kuram şiddet davranışına sadece bir suç davranışı olarak bakmaktan öte kadına yönelik aile içi şiddeti ortaya çıkaran ataerkil toplumsal yapı ve değerler

sistemine karşı bir mücadele politikası geliştirmektedir. Kadınların dayanışması, güçlenmesi, kendi gücünün farkına varabilmesi, şiddete karşı ayakta durabilmesi, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanabilmesi için yapılacak çalışmaları öngörmektedir (Arat, 1991; İlkaracan ve diğ., 1996; Donovan, 1997).

Feminist kuram doğrultusunda kadın cinayetleri, kadına yönelik aile içi şiddete ilişkin tedbirlerin alınmaması sonucunda ortaya çıkmaktadır. Çünkü şiddetin bir biçimi olarak fiziksel şiddeti sürdüren ve destekleyen değerler kadın cinayetlerine yol açmaktadır. Ortaya çıkmasında da ataerkilliğin hakim olduğu aile, evlilik gibi sosyal kurumların belirleyici etkisi söz konusudur. Büyük çoğunlukla en yakındaki erkeklerin sahip oldukları otoritenin sarsılmasına bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden kadınların ayrılmak istemeleri, çalışmak istemeleri, birey olarak toplumda var olmak istemeleri kadınların şiddet görmelerine hatta ölmelerine neden olmaktadır. Gücünün kırıldığını ifade edemeyen erkekler bu durum karşısında çoğu zaman kıskançlık, sadakatsizlik vb. bahaneler üreterek gücün dışavurumu olarak uyguladıkları şiddeti meşrulaştırmaya çalışmaktadırlar. Bu durum da şiddetin yeniden üretimine neden olmaktadır (İlkaracan ve diğ., 1996; Kandiyoti, 1997; Berktaş, 2004; Yüksel Kaptanoğlu, 2011; Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, Mor Çatı, 2014).

1.2.3. Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Kuramı: Düşmanca Cinsiyetçilik- Korumacı Cinsiyetçilik

Ataerkilliğin düşmanca ve korumacı biçimleri kadınlara yönelik ayrımcı uygulamaları ortaya çıkaran cinsiyetçiliğin farklı biçimlerini oluşturmaktadır. Çünkü cinsiyetçilik temelde cinsiyet ön plana alınarak uygulanan ayrımcılığı ifade etmektedir. Büyük çoğunlukta da kadınların aleyhine erkeklerin lehine işleyen bir durumdur. Bireysel ayrımlardan başlayarak kurumsal düzeyde ayrımlara doğru ilerlemektedir. Cinsiyetçiliğin düşmanca biçimleri açık veya örtülü şekillerde kendini gösterebilmektedir. Her iki şekilde de toplumsal alanda kadınların eşitsiz ilişkilere maruz kalmasına neden olmaktadır (Marshall, 2009: 101).

Sakallı Uğurlu'da cinsiyet ayrımcılığını "toplumsal cinsiyetçilik" olarak ifade etmektedir. Çünkü cinsiyetçilik esas olarak eril toplum yapısında kadın cinsiyetine dair olumsuz tutumların varlığı ile ortaya çıkmaktadır. Kadının sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel alanlarda erkekten aşağı konumda yer almasına neden olan bir anlam

içermektedir (Sakallı Uğurlu, 2002: 48). Erkek egemen sistem içerisinde erkeği yücelten kadını ise pasif ve ikincil olarak tanımlayan rol ve sorumluluklar cinsiyetçi ön yargıları oluşturmaktadır. Örneğin “o kadın olduğu için bu işi yapamaz” ya da “kadınsa bu işi o beceremez” gibi çeşitli ön yargılarla karşı karşıya kalınmaktadır. Davranışa dökülebilen bu ön yargıların devamlılığında cinsiyet ayrımcılığı ortaya çıkmaktadır (Sakallı Uğurlu, 2003; Çelik, 2008).

Cinsiyetçiliğin düşmanca/negatif yönünü yansıtan biçimi açık bir şekilde kendini gösterebildiği gibi gizli/örtük bir şekilde de kendini gösterebilmektedir. Günümüzde hala düşmanca cinsiyetçi yaklaşımlar açık ve örtük biçimleriyle sürdürülmektedir (Ayan, 2014: 149). Örtük bir şekilde şakalarla veya başka biçimlerde kendini göstermektedir. Kadınlara zarar vermeye devam etmekte, kadınların eşit haklarını yok sayıcı bir nitelik taşımaktadır. Örneğin iş ortamlarında kadınların üst kademelere gelmelerini engelleyen “cam tavan” bir gizli cinsiyetçilik örneğidir (Sakallı Uğurlu, 2003: 5). Yaraman ise geleneksel toplumun yasal, meşru ve toplumsal yaşamda görülebilen açık ataerkillik biçiminin modern toplumda sinsi/örtük ataerkilliğe dönüştüğünü düşünmektedir. Yeni ataerkillik biçiminin toplumsallaşmasını “erkekçi” ve “erkeksi” kadınlar olarak ifade etmektedir. Çünkü kadınların kamusal alanda yer almalarına ve kadın mücadelesi içine girmelerine rağmen ev içi rollerini yerine getirmelerinin ataerkilliği sürdürdüğüne inanmaktadır (Yaraman, 2010: 7).

Cinsiyetçiliğin açık ve örtük biçimde gerçekleştiğini ortaya koyan yaklaşım daha çok geleneksel tutumların olumsuz boyutuyla ele aldığı için eleştirilmiştir. Çünkü son dönemde yapılan çalışmalar kadınlara yönelik geleneksel tutumların olumsuz boyutunun yanında olumlu tutum ve kalıp yargılarla da ortaya çıkabildiğini ortaya koymaktadır. Glick ve Fiske’nin “çelişik duygulu cinsiyetçilik kuramı” doğrultusunda cinsiyetçiliğin düşmanca ve korumacı biçimlerinin olduğu görülmektedir (Sakallı Uğurlu, 2002, 2003, 2006, 2008, 2009; Ayan, 2014).

Düşmanca cinsiyetçilik, kadınlarla ilgili yanlış ve esnek olmayan genellemelere dayalı olumsuz tutumları içermektedir. Kadının erkek karşısında zayıf ve ona bağımlı olarak algılanması, düşük seviyede görülmesi ve cinsiyet bazında bir ayrımcılığa uğramasını ifade etmektedir. Korumacı cinsiyetçilik ise kadının korunması, yüceltilmesi ve sevilmesi şeklinde olumlu tutumları içermektedir. Ancak olumlu tutumların ardında

kadının erkeğe oranla daha düşük seviyede olduğunu kanıtlamaya hizmet eden daha ılımlı önyargıları içermektedir. Korumacı cinsiyetçilik, kişilerin bazılarında olumlu duygular yaratsa da, geleneksel kalıp yargıları ve erkek egemenliğini destekleyen ve çoğu zaman kadına zarar veren bir cinsiyetçilik türünü ifade etmektedir (Glick ve Fiske, 1996, 1997 aktaran Sakallı Uğurlu, 2003: 8).

Glick ve Fiske, düşmanca cinsiyetçiliği ve korumacı cinsiyetçiliği 3 bileşen doğrultusunda açıklamaktadır. Bunlar; “ataerkillik”, “cinsiyetler arası farklılaştırma” ve “heteroseksüellik”tir (Glick ve Fiske, 1996, 1997 aktaran Sakallı Uğurlu, 2002, 2003, 2006, 2008, 2009; Ayan, 2014).

Ataerkillik: Düşmanca cinsiyetçilik, “baskıcı ataerkillik” olarak kendini göstermektedir. Kadını yönetme, kontrol altında tutma ve kadına egemen olma isteğiyle ortaya çıkmaktadır. Ataerkilliğin korumacı yönü ise Sakallı Uğurlu’ya göre “koruyucu ataerkilliği” ifade etmektedir. Zayıf olan kadına yardım, destekleme ve onun için çalışma ve para kazanma şeklinde kendini göstermektedir. Kadını koruma, onu anne, eş, sevgili olarak yüceltme ve ona yardım etme durumlarını kapsamaktadır. Aslında kadının düşük statüde olduğunu kabullenmekte ve erkek egemenliğini savunmaktadır. Kadınların zayıflıklarını ve erkekler tarafından korunmaları gerektiğini olumlu bir bakış açısıyla dile getirmektedir. Bu doğrultuda düşmanca cinsiyetçiliğin üstünü örtmesi nedeniyle bireylere kendilerini daha iyi hissetme imkanı tanımaktadır. Aynı zamanda kadınların düşmanca cinsiyetçiliğe tepki göstermesini engelleyici bir role sahip olmaktadır.

Cinsiyetler Arası Farklılaştırma: Düşmanca cinsiyetçilik kapsamında, cinsiyetler arasındaki farklılıkların cinsler arasında ayrımcılığa neden olacak şekilde algılanmasını ifade etmektedir. Farklılıkların abartılması ve ifade edilirken kadını ikincil bir konuma yerleştirme tutumudur. Erkeklerin kadınlardan üstün olduğunu ifade edecek söylem ve davranışları içermektedir. Erkeklerin yüksek statülü rollerle kadınların ise aile içi düşük statülü rollerle ilişkilendirilmesi durumudur. Korumacı cinsiyetçilik açısından cinsiyetler arasındaki farklılaşma ise erkeklerin kadınlara duygusal bağımlılığıyla ilişkilendirilerek açıklanmaktadır. Bu sayede kadınlara atfedilen geleneksel roller oldukça pozitif özelliklere sahipmiş gibi görülmektedir. Kadın ve erkek birbirini tamamlayan parçalar olarak değerlendirilmektedir. “Erkekler dışarıda

kadınlar ise ev içinde çalışmalıdır” gibi geleneksel bir yaklaşım tamamlayıcılık çerçevesinde açıklanmaktadır.

Heteroseksüellik: Düşmanca cinsiyetçilik açısından heteroseksüellik kadının bir seks objesi olarak açıklanmasını içermektedir. Bu yaklaşım doğrultusunda kadınların cinselliklerini kullanarak erkeklere istediklerini yaptırabilme durumlarına ve erkekler üzerinde hakimiyet kurmak için bu durumu bir araç olarak kullanma durumlarına karşı bir korku içermektedir. Korumacı cinsiyetçilik açısından ise, erkeğin cinsel ihtiyaçlarından ve üreme ihtiyaçlarından dolayı kadına bağımlılık ve sevgi duyması, kadınla romantik bir ilişki kurması olarak ele alınmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE FEMİNİST HAREKET DOĞRULTUSUNDA KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDETLE MÜCADELENİN GELİŞİM SEYRİ

2.1. FEMİNİST HAREKETİN TARİHSEL GELİŞİM SEYRİNDE KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDETLE MÜCADELE

Feminizm, cinsiyetler arasındaki eşitliğin sağlanmasını ve kadınların haklarının genişletilmesini öngören bir toplumsal harekettir (Marshall, 2009: 240). Toplumsal hareket olmasının yanı sıra sosyal bir kuram olma özelliği de taşımaktadır. Bu yüzden tarihsel olarak incelendiğinde kendi içinde farklı anlamlar yüklenerek geliştirilmiş bir hareketlenme özelliği taşımaktadır.

Feminizmin tarihsel kökeni 15. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Christina de Pisan öncülüğünde başlayan hareket 17. yüzyılda liberal haklar söylemiyle Mary Astell gibi feministler aracılığıyla sürdürülmüştür. Liberal haklar söylemiyle hareket eden 17. yüzyıl feministleri kadınların haklarını evrensel bir dille kendi toplumlarında ulaşabilecekleri en yüksek özgürlük ve insanlık kavramlarıyla kadınlar adına savunmuşlardır (Mitchell ve Oakley, 1998: 34). Öncü feministler aracılığıyla 18. ve 19. yüzyılda da feminist hareket devam etmiş ve kadınların yasal ve kamusal haklarının kazanımı için mücadele edilmiştir. Bu yüzden birinci dalga feminizm dönemi olarak ifade edilen bu süreç “eşitlikçi feminizm” ya da “liberal feminizm” olarak ifade edilmektedir (Donovan, 1997; Berktaş, 2006). Bu dönemin önemli isimlerinden biri olan Mary Wollstonecraft’ın 1792’de yayımladığı “Kadın Haklarının Doğrulanması (Vindication of the rights of women)” adlı eseri, kızları erkeklerle eşit eğitim görme imkanından yoksun bırakan Fransız devrimciler başta olmak üzere ülkenin tüm burjuvalarına karşı isyan barındırmaktadır (Michel, 1993; Donovan, 1997). Bu doğrultuda birinci dalga feminizm döneminin daha çok kadınların eşit eğitim, hukuksal ve toplumsal eşitlik ve siyasal oy hakkı talepleri çerçevesinde sürdürüldüğünü söylemek mümkündür (Berktaş, 2004: 7).

Çalışmanın konusu açısından ise kadına yönelik aile içi şiddetin gündeme getirildiği ve sorgulanmaya başladığı dönem ikinci dalga feminist hareket dönemidir. Ancak ikinci dalga feminist hareketin gelişim sürecinde ilk dönemdeki kadınların hak ve eşitlik taleplerinin ve bu anlamdaki kazanımlarının etkisi yadsınmamaktadır. Çünkü kadınların oy hakkı elde etmeleri, eğitim kurumlarına alınmaya başlamaları, üniversiteye kabul edilmeleri, tıp fakültesinde okumaya hak kazanmaları, sanat dallarında, edebiyatta, matematikte, astronomide araştırmalar yapabilmeleri, kitap yazabilmeleri ilk dönemdeki kadınların hak mücadeleleri sayesinde görece gerçekleştirebilmiştir.

Kadın hareketi içerisinde dönüm noktası niteliğinde olan ve kadın hareketinin boyutunu değiştiren süreç 1960'lı yılların sonunda ortaya çıkmıştır. Kadınların toplumsal alandaki konumunun biyolojik farklılıklardan çok cinsiyetçi ayrımlardan kaynaklandığı ileri sürülmüş ve feministler tarafından “toplumsal cinsiyet” kavramı gündeme getirilmiştir (Berktaş, 2004; Koray, 2011; Hooks, 2012). İkinci dalga feminist hareket olarak tanımlanan bu dönem içerisinde kadın kimliğinin ön plana alınması hareketin yeni toplumsal hareketler kapsamında değerlendirilmesinde etkili olmuştur. Çünkü toplumsal ve siyasal açıdan incelendiğinde ortaya çıktığı yıllar olan 1960'lı ve 70'li yıllar; öğrenci, yeni sol ve sivil hakların gelişim gösterdiği; çevre, barış ve insan hakları gibi konularda hareketlenmelerin yaşandığı yıllar olmuştur. Bu yüzden kadın ve LGBT hakları gibi hak arayışları da bu süreçte yeni toplumsal hareketler kapsamında değerlendirilmiştir. Görece sınıf eksanlikli olmaktan uzak olan bu hareketlenmelerin en önemli özelliği kimlikler temelinde gelişim göstermesidir (Topal Demiroğlu, 2014: 134). Ayrıca yeni toplumsal hareketler hiyerarşik ve formel bir örgütlenme yerine tabandan ve ağ tipi bir örgütlenmeyi benimsemeleri, kültürel farklılıkları tanımları ve kültürel dışlanmayı önlemeye yönelik bir bakış açısı geliştirmeleri yönüyle de eski hareketlenmelerden farklılaşan bir yeni hareketlenme özelliği taşımaktadır (Sancar, 2013: 54).

Radikal feminist hareketin öncülerinden olan Simon de Beauvoir'ın 1940 yılında varoluşçu felsefesi ışığı altında kadın sorunlarını sorgulamaya başlaması ve kadının her zaman ikincil kalmaya mahkum olduğunu ortaya koyan analizler sunması hareketlenmenin kuramsal zemini oluşturmaktadır (Abadan Unat, 1998: 7). Çünkü

Beauvoir, “İnsan kadın doğmaz, kadın olur” yaklaşımından hareket ederek toplumsal cinsiyet içerisinde kadına yönelik değer ve yargıları ortaya çıkaran süreci ele almıştır. Kadının öteki olarak toplumsal alanda yer aldığını, erkek açısından daima nesne olarak görüldüğünü öne sürmüştür (Walters, 2009; Sallan Gül, 2012).

Kadınların toplumsal alandaki ikincil konumlarını ve kadın olarak maruz kaldıkları sorunları erkek egemenliğiyle açıklayan radikal feministlere göre eşitsizliğin maddi temelleri biyolojiye dayanmaktadır. Bu yönüyle radikal feministlerin marksist yaklaşımdan uzaklaştığı da söylenebilmektedir. Mitchell bu durumu “*amipe benzeyen radikal feminizm Marksizmi midesine indirecek*” diyerek açıklamaktadır. Çünkü radikallere göre ezilmişlik durumu, sınıfa dayalı ekonomik determinizmden önceye giden cinsiyetler arası doğal bölünmeye dayanmaktadır (Mitchell, 2006: 22). Radikal feministler kadınların tahakküm altına alınmasını doğurganlıklarına ya da erkeklerin kaslı olmalarına bağlayan biyolojik yaklaşımları toplumsal cinsiyet kavramını kullanarak reddetmektedirler. Çünkü toplumsal cinsiyet, kadınlara ve erkeklere yüklenen rol ve sorumlulukların tamamen toplumsal olarak üretildiğini öne süren kültürel bir süreci ifade etmektedir (Scott, 2013: 67). Dolayısıyla feministler tarafından hem toplumsal alandaki hem de aile içerisindeki eşitsizlikleri açıklamada toplumsal cinsiyet kavramı oldukça önemli bir noktada yer almaktadır. Bu yüzden kadınların özel alan olarak görülen ev içiyle sınırlandırılmaları aile içi iş bölümüne dayandırılmakta ve kadınların aile-evlilik-annelik üçgeniyle sınırlandırıldığı ve kısıtlandığı düşünülmektedir (Sancar, 2011: 58).

Feministler aile içindeki cinsiyet ilişkilerini sorgulamaya başlayarak özel alan ve kamusal alan ayrımını ilk kez gündeme getirmişlerdir. Özel yaşam ile kamu yaşamı, ideolojik savunu ile gündelik uygulama arasına sınır çizmeyi reddetmişlerdir. Kadınların bedenlerinin kendilerine ait olduğunu, özgürlüklerinin baskı ve tahakküm altında sınırlandırılmasını eleştirmişlerdir. Serbest birlik ve tek ebeveynli aile, aşk hayatının yalnız heteroseksüel ilişkilerle sınırlandırılmasıyla yetinmeme gibi öneriler getirerek kadınların geleneksel evlilik biçimlerine yönelik alternatifler sunmuşlardır (Mitchell, 2006; Philips, 2012). Bu yüzden kadın olarak bedenleri, cinsellikleri ve bu doğrultuda yaşamları üzerinde tahakküm kuran erkek egemenliğine karşı “*kız kardeşlik*” kavramı doğrultusunda kadın dayanışması oluşturarak cinsiyetçi toplum

yapısına karşı mücadele etmeye başlamışlardır. Hooks, *“Cinselliğimizin denetiminin bize ait olmasını, etkili doğum kontrol yöntemlerini ve üremeye dair hakları, tecavüz ve cinsel tacizin son bulmasını talep edeceksek sağlam bir dayanışma içinde olmalıydık. Güçlü bir kız kardeşlik kurma yolunda ilk adım, kadınlardaki cinsiyetçi düşünceyle mücadele etmek ve onu değiştirmektir”* diyerek bu süreci ifade etmektedir (Hooks, 2012: 28).

Feministlerin toplumsal hareketlenme olarak gelişimi ise 1960’lı yılların sonuna doğru Kuzey Amerika ve Avrupa’da, iyi eğitim görmüş, pek çoğu karma okullarda okumuş, üniversite eğitimi almış kadınlar öncülüğünde başlamıştır. İlk olarak ABD’de Betty Friedan tarafından 1966 yılında NOW (National Organisation of women- Ulusal Kadın Örgütü) kurulmuştur. Friedan daha sonra “Kadınlığın Gizemi” adlı bir kitap yayınlarak ev kadınlarının ismi konulmayan sıkıntılarını gündeme getirmiştir. Friedan öncülüğünde atılan bu adım Amerikalı kadınların feminist duygularını hareketlendirerek hareketin sürdürülmesini sağlamıştır. Devamında NOW’dan ayrılan genç ve evli olmayan kadınlar 1967 yılında Kadınların Kurtuluşu Hareketi’ni (Women’s Liberation Movement) kurmuşlardır. Küçük gruplar halinde bir araya gelen kadınlar birleşerek güçlenmenin ve ezilmişler olarak bir araya gelmenin inancıyla hareketlenmeyi yaymaya çalışmışlardır. Hareketlenme kitle iletişim araçları, gazeteler, televizyon ağı ve üniversiteler düzeyinde yayılmış ve kadınlara ilişkin cinsiyetçi imgelerin değişmesi, iş ve ücret ayrımcılığının ortadan kalkması, kürtaj hakkının tanınması gibi çeşitli eylemler düzenlenmiştir (Michel, 1993; Walters, 2009). Ayrıca ikinci dalga feminist hareketin öncü kadınlarının eski eylemciler olduğunu da söylemek mümkündür. Çünkü birçoğu 1960’lı yıllarda medeni haklar ve savaş karşıtı kampanyalar içerisinde politik etkinliklere katılmış kadınlardır. Özellikle içinde yer aldıkları örgütlerde yoldaşları olarak gördükleri yeni soldaki erkeklerin aşağılayıcı tavırlarda bulunmaları kadınların kendi konumlarını sorgulamaya başlamalarına neden olmuştur (Donovan, 1997: 267).

Kadın kurtuluş hareketinin öncüleri kişisel deneyimlerden hareketle toplumsal olanı kavramaya çalıştıkları için bütün dünyada feminist gruplar hemen hemen ortak bir slogan olan *“Özel olan politiktir”* sözünde birliktelik yakalamışlardır. Her türlü egemenlik, ezme-ezilme ilişkisinin gerçekte politik olduğunu savunmuşlar ve bu söz doğrultusunda cinsel taciz, tecavüz, dayak, baskı gibi farklı erkek şiddeti biçimlerinin

kişisel olmadığına politik bir sorun olduğuna dikkat çekmeye çalışmışlardır (Ramazanoğlu, 1998; Acar ve Savran, 2009; Philips, 2012). Temelde erkek tahakkümü altında maruz kaldıkları bütün kadınlık sorunlarına özellikle “aile” gibi özel alan olarak görülen yerlerdeki kadın kimliğiyle ilişkili sorunlara görünürlük kazandırmaya çalışmışlardır. Mücadelelerinin en önemli noktasını ise siyasi partiler, sendikalar ya da başka tür örgütlerin üyeleri olan kadın ve erkekleri şiddetle mücadele noktasında harekete geçirmeye çalışması oluşturmaktadır. Çünkü çeşitli şiddet biçimlerine karşı yasaların uygulanması ya da yeni yasaların yapılması için mücadele verilmektedir (Acar ve Savran, 2009: 177).

Kadın kurtuluş hareketinin öncü kadınları tarafından “cinsel baskı ve kadınlara uygulanan şiddet” en faal ve etkin olunan sorun alanlarından birini oluşturmuştur. Fransa, İtalya, Batı Almanya ve bazı ABD eyaletlerinde yasal kürtajın yasak olması üzerine eylemler başlatılmıştır. Ardından çoğu ülkede yasal suç sayılmayan tecavüz konusu gündeme gelmiştir. Avukatlar aracılığıyla tecavüzün kadınlara işlenen bir ağır suç sayılması içinde uğraş verilmiştir. San Francisco’dan Brüksel’e kadar birçok feminist bu konuda duyarlılık göstermiştir. Feministlerin öncülüğünde “dövülmüş kadınlar için sığınaklar” kurulmuş ve dayaktan kurtulmalarına, kendilerine güvenlerinin gelmesine olanak sağlanmıştır. ABD’de, İngiltere’de, Fransa’da, Federal Almanya’da dayak yiyen kadınlar için sığınak olanağının yanında telefonla yardım alabilecekleri merkezler kurulmuştur. Kadınların hem fiziksel hem de psikolojik olarak yaşadıklarına karşı kayıtsız kalmamışlardır (Michel, 1993; Mor Çatı, 2004). Dolayısıyla feminist mücadele en genel anlamda eşitsiz güç ilişkilerini doğuran erkek egemenliğine karşı gerçekleşmektedir (Donovan, 1997; Ramazanoğlu, 1998; Sallan Gül, 2003; Hooks, 2012).

Bu bağlamda şiddete maruz kalan kadınlara yönelik hizmet alanlarının feminist kadınların öncülüğünde geliştirildiği ve ilerleyen yıllarda bu ayrım üstünden kamusal politikaları şekillendirdiğini söylemek mümkündür. Müdahale edici ve önleyici hizmet alanları olarak 2’ye ayrılmaktadır. Koruyucu ve tedavi edici hizmetler, müdahale edici hizmetler içerisinde yer almaktadır. Kadına yönelik şiddeti ortaya çıkaran nedenlerin tespitini ve çözüm yollarının üretilmesini içerenler ise önleyici hizmetler içerisinde yer almaktadır. Önleyici hizmetler daha çok kadınların toplumsal konumlarının yükseltilmesini, aile içi şiddeti ortaya çıkaran davranışların ortadan kaldırılmasını temel

almaktadır. Bu doğrultuda öncelikle feminist hareket öncülüğünde çalışmalar yürütülmüş ilerleyen yıllarda ise devletler kurumsal olarak gelişim göstermiş ve politikalar geliştirmiştir. İlk defa 1970’li yıllarda müdahale anlamında hizmetler ön plana çıkmıştır. Kadınların şiddete maruz kaldığı zaman ve sonrasında neler yapması gerektiğine yönelik politikalar oluşturulmuştur. Kadınları sağlığı ve güvenliği için uygulamalar başlatılmıştır. Sığınmaevleri, telefon yardım hatları, acil servislerdeki hizmetler acil durumlarda kadınların başvurmasını sağlayan müdahale hizmetleri oluşturulmuştur (Sallan Gül, 2011: 37). İlk sığınak ise 1972 yılında Londra’da açılmıştır. Britanya adalarında yaygınlaşmaya başladıktan sonra Batı, Orta ve Kuzey Avrupa’ya sonra Güney Avrupa’ya ve daha sonra da Güney ve Doğu Avrupa’ya doğru yayılmıştır (Mor Çatı, 2004: 11).

2.1.1.Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadelenin Uluslararası Alanda Görünürlük Kazanması

Kadınların özgül konumlarıyla ilişkili olarak ortaya çıkan sorunlarının dile getirilmesi, tanınması ve çözülmesi 1970’lerde yükselen yeni feminist akım öncülüğünde gerçekleşmiştir. Hükümetler düzeyinde ise ilk olarak 1975 yılında Meksika’da toplanan Birleşmiş Milletler (BM) tarafından gelecek on yılın “*Kadın On Yılı*” ilan edilmesi kabul edilmiş ve uluslararası alanda kadınların hak arayışlarının hukuki anlamda güçlendirilmesi hedeflenmiştir (TBMM, 2011: 26). Daha sonra 1980 yılın da Kopenhag’da toplanan Birleşmiş Milletler Kadın On Yılı Dünya Konferansında ise “*Dayak ve Aile İçi Şiddet*” başlıklı karar kabul edilmiştir (Sallan Gül, 2011: 41).

Dayak ve aile içi şiddet sorunu kadınlara yönelik ayrımcı bakış açısı sonucunda ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla cinsiyetler arasındaki ayrımın önlenmesi uluslararası gündemde temel sorun alanını teşkil etmektedir. Bu doğrultu da ilk kez Birleşmiş Milletler tarafından 1979 yılında “*Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)*”, üye ülkelerin imzasına açılmıştır. 1985 yılında onaylanan sözleşme, cinsiyet eşitliğinin sağlanması noktasında bir taahhüt niteliği taşımaktadır. 1990 yılında BM’ye kadının toplumsal konumuyla ilgili ilk rapor sunulmuş, bu raporun devamını 1997, 2005 ve 2008 yılında sunulan raporlar izlemiştir (Koray, 2011: 35). Berktaş’a göre bu sözleşme uluslararası alanda var olan insan hakları belgelerinin kadınların özgül sorunlarını kapsamadığını bu konuda yeni somut adımların atılması

gerektiğini ortaya çıkarmıştır. Ayrıca sözleşmeyi imzalamaya yanaşmayan devletlerin var olması ataerkilliğin ve ayrımcılığın her ülkede kök salmış olduğunu ve toplumsal ve kültürel olarak sürdürülmeye devam ettiğini gözler önüne sermiştir (Berktaş, 2004: 9). Bu doğrultuda CEDAW'ın uluslararası sözleşmeler yoluyla tanımlanmış kadın erkek eşitliğini temel alan, "Kadın Hakları Evrensel Bildirgesi" olma niteliğine sahip olduğu düşünülmektedir (Sancar, 2010: 3). Çünkü diğer metinler yolu ile yeterince başarılı olunamadığı, hedeflenen cinsiyete dayalı eşitlik sağlanamadığı için böyle bir sözleşmeye ihtiyaç duyulmuştur (Acar, 1998: 26). Cinsiyete dayalı bütün ayrımları kapsayan sözleşme içerisinde sözleşmeyi imzalayan devletlere önemli görevler yüklenmektedir. Ayrımcılığı ortadan kaldıracak yasalar üretmeleri, cinsiyetçi davranışları üreten rollere dayalı ön yargıları kaldırılmaları için sorumluluk yüklenmektedir. Özellikle kadın erkek fırsat eşitliğinin sağlanması, kadınların aile içinde ve istihdam süreçlerinde erkeklerle eşit bir konumda değerlendirilmesi beklenmektedir (UNICEF, 2003). Acar'a göre CEDAW'ın ayrımcı özelliğini ise diğer metinlerde insana garanti edilen hakların bu metin içerisinde kadın için altının çiziliyor olması oluşturmaktadır (Acar, 1998: 27).

Kadına yönelik şiddet sorunu da kadınlara yönelik ayrımcı uygulamalar doğrultusunda ortaya çıkmaktadır. Kadınların insan haklarının ihlaline yol açan bu sorun alanı ilerleyen yıllarda uluslararası alandaki sözleşmelerin önemli gündem maddeleri arasında yer almıştır. İlk olarak 1985 yılında Nairobi'de düzenlenen 3. Kadın Konferansı'nda kadına yönelik şiddet sağlık problemi olarak ele alınmış ve kadına yönelik şiddet sorunu kapsamlı bir şekilde incelenmeye başlamıştır (KSGM, 2009: 19). 1993 yılında da ilk kez BM'ler Genel Kurulu "*Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi*"ni kabul ederek kadına yönelik şiddet sorunuyla mücadele eğilimini somutlaştırmıştır. Kadına yönelik şiddet bu bildirge içerisinde farklı biçimlerini de ifade edecek biçimde "*İster kamusal ister özel yaşamda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik acı veya ıstırap veren veya verebilecek olan cinsiyete dayanan bir eylem veya bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma*" olarak tanımlanmıştır (BM, 1993). Aynı bildirgede devletlerin kadınlara yönelik şiddeti kınaması ve önlemesi için kendilerine yüklenen yükümlülükleri yerine getirmeleri gerektiği belirtilmiştir. Bu noktada devletlerden mücadele göstermemek adına hiçbir adeti, geleneği veya dinsel düşünceyi ileri sürmemesi beklenmiştir. Çünkü

devletler tüm imkanlarını kullanarak ve geç kalmaksızın kadına şiddeti önlemeye yönelik bir politika izlemek zorundadır (BM, 1993).

1993 yılında toplanan “*Viyana Dünya İnsan Hakları Konferansı*”nın da cinsiyetler arasındaki eşitliğin sağlanmasında ve kadına yönelik şiddetin önlenmesine yönelik mücadele eğiliminin gösterilmesinde önemli bir yeri vardır. Çünkü kadınların insan haklarının tanınması noktasında önemli bir etkiye sahip olmuştur. Konferans içinde kadınların bütün insan haklarından tam ve eşit olarak yararlanması adına hükümetlere görevler yüklenmiş ve BM’nin de öncelikli görevleri arasında olması gerektiği belirtilmiştir (Berktaş, 2004: 9).

Kadınlarla erkekler arasındaki eşitliği temin ederek, kadın haklarını insan haklarının ayrılmaz bir parçası olduğu görüşü ilerleyen dönemde 1995 yılında Pekin’de yer alan 4. BM Kadın Konferansında onaylanmıştır. Kadın haklarının insan hakları olduğundan yola çıkarak, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik her türlü şiddeti önlemenin ve ortadan kaldırmanın gerekliliği belirtilmiştir (PEKİN, 1995; Berktaş, 2004).

Sözleşme ve bildirgeler kadınların ayrımcı uygulamalara ve şiddete maruz kalmaması, erkeklerle eşit bir yaşam sürmesi adına uluslararası alanda somutlaştırılmış önemli kazanımları oluşturmaktadır. Ancak kadınlara karşı ayrımcı uygulamalar toplumsal yaşamın farklı birçok noktasında yaşanmaya devam etmekte kadınlar farklı türlerde şiddete maruz kalmakta ve hatta birçok kadın erkek şiddeti sonucunda yaşamını kaybetmektedir. Bu anlamda uluslararası metinlerin devletlere yükledikleri sorumluluklar çerçevesinde devletler kendi özellerinde mücadele yolları geliştirmeye çalışmaktadır. Ancak devletlerin ataerkil toplumsal değerler sistemiyle yüklü kurumlara sahip olması toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında, kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele adına politikalar üretilmesinde sorunları beraberinde getirmektedir. Bu yüzden uluslararası kurumlar hükümetleri çalışmalarını bilgilendirmeleri noktasında uyarmakta ve dönem dönem kendilerine rapor sunulmasını beklemektedir. Bu nokta da 2011 yılında imzaya açılan “*Kadınlara Yönelik Şiddetin ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)*” devletlere yaptırım niteliği taşıyan ilk uluslararası sözleşme olma özelliği taşımaktadır. Türkiye, bu sözleşmeyi imzaya açıldığı gün imzalamıştır. 1 Ağustos 2014 yılında da yürürlüğe girmiştir (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı).

Kadına yönelik aile içi şiddetin günümüzde azalmak yerine artış göstererek sürdürülmesi, kadınların erkek şiddeti sonucu yaşamlarını kaybetmesi uluslararası kurumları da harekete geçirmiştir. İstanbul Sözleşmesi, bu doğrultu da ortaya çıkmıştır. Diğer uluslararası sözleşmelerde olduğu gibi kadınları her türlü şiddete karşı korumayı, kadınların maruz kaldıkları şiddet hallerini önlemeyi ve ortadan kaldırmayı temel almaktadır. Şiddet mağduru kadını güçlendirerek, kadınlarla erkekler arasındaki eşitsizlik halini ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır. Erkeğin üstünlüğünü ifade eden klasikleşmiş ön yargıların, törelerin, geleneklerin ve diğer uygulamaların ortadan kaldırılması amacıyla kadınlara ve erkeklere yönelik kalıp düşüncelerin değiştirilmesi sorumluluğu devletlere yüklenmiştir. Özellikle devletler; töre, din, gelenek veya namus gibi kavramların şiddet eylemine gerekçe olarak kullanılmamasını sağlamakla görevlendirilmişlerdir. Ancak sözleşmelerde yer alan maddelerin çoğu zaman uygulanma noktasında sorunlu olduğu görülmektedir. Bu yüzden sözleşmenin en önemli noktasını; taraf devletlerin uzman kişilerden oluşan bir komite tarafından izlenecek olması oluşturmaktadır (Avrupa Konseyi Sözleşmeler Dizisi, 210).

2.2. TÜRKİYE’DE KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDETLE MÜCADELE: FARKLI TARZLAR, TEPKİLER, HAREKETLER

2.2.1. 1980’lerden Günümüze Feminist Hareket Doğrultusunda Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele: Sokak Eylemleri, Kurumsallaşma Çabaları

Türkiye’de 1980 sonrası dönemde feminist hareketin özgürleşme hareketi olarak ortaya çıkışı 1970’li yıllarda sol hareket içerisinde yer almış olan kadınların sorgulamalarına dayanmaktadır. 1970’li yıllarda eşitlik ve sömürü gibi kavramların siyasal söylem içinde yer almaya başlamasıyla birlikte sol hareket içerisinde yer alan kadınlar bir cins grubu olarak eşit olmayan bir düzenin içinde yer aldıklarını fark etmeye başlamışlardır. Uzun bir süre kadınların ezilmişlik durumu ya da kadın sorunu Marxizmin tahlillerine dayandırılmıştır. Ancak kadınların ilerleyen dönemde bu durumun cinsiyet temelli olduğunu fark etmeleri feminist tahliller çerçevesinde sorunu ele almalarında etkili olmuştur. Bu durum sosyalist kadınların 1980 sonrası dönemde feminist hareketin içerisinde yer almalarına, feminizmi gündeme getirmelerine neden olmuştur (Arat, 1991; Tekeli, 1995; Berktaş, 1998; Sancar, 2013).

Çoğunluğu sol hareket içerisinde gelen ve feminist hareketin öncülüğünü ve kuruculuğunu üstlenen kadınlar genellikle üniversite eğitilmiş, orta sınıf, kariyerli kadınlar olmuştur (Sancar, 2011: 58). 12 eylül askeri darbesinin ardından ağır yasakların olduğu, toplumsal hareketlenmelerin durulduğu bir dönemde, içinde bulundukları sol örgütlerden farklılaşarak gelişim gösterme fırsatı bulmuşlardır. Bu yüzden feminist hareketin doğuşu aynı zamanda sol hareket tarafından “Eylülist hareket” olarak da ifade edilmektedir. Ortaya çıktığı dönemde askeri rejim tarafından siyasi görülmediği için engellenmemiştir. Çünkü yeni toplumsal hareketler bağlamında ele alınan feminist hareket kadın kimliğini temel almasının yanında örgütlenme biçimiyle de eski hareketlenmelerden farklılaşmaktadır. Küçük, hiyerarşiden yoksun, bilinç yükseltme eğilimli, daha esnek, giriş çıkışı kolay, eyleme kolay geçilebilen bir örgütlenme şekli oluşturularak kadın sorununa dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Bu yönü siyasi alanda zararsız görülmesine neden olmuştur (Tekeli, 1998; Kılıç, 1998; Berktaş, 1998; Sancar, 2011; Hanisch, 2013). Sancar’a göre feminist hareketin çıkış dönemi olan 1985-1995 yılları arasında özgürlük ve eşitlik isteyen toplumsal hareketler açısından fakir bir dönem olması feminist hareketin “bağımsız feminist hareket” olarak gelişimine olanak tanımıştır (Sancar, 2011: 70).

1980 sonrası dönemde hem kuramsal hem de aktivizm düzeyinde çalışmalar yürüten feministler beden, emek, cinsellik, annelik, aşk gibi kavramlardan yola çıkarak toplumsal ilişkiler içerisindeki iktidar ilişkilerini ortaya koymaya çalışmışlardır. Bu doğrultuda hiyerarşinin neden olduğu erkek tahakkümünden kurtulmayı ve özgürleşmeyi gündemlerinin merkezine oturtmuşlardır. Kadınların toplumsal alanda ezilmelerinin ardında gördükleri ataerkilliği farklı dinamikleri doğrultusunda sorunsallaştırmışlardır (Sancar, 2011; Hanisch, 2013). Özellikle daha önceki yıllar da mahrem kabul edilerek olağanmış gibi kabul edilen aile içi ilişkiler toplumsal cinsiyet ilişkileri perspektifinde sorgulamaya açılmıştır. Kadınların özel alanla tanımlanmaları ve aile-evlilik-annelik üçgeninde sınırlandırılmaları sorgulanmıştır (Sancar, 2013: 58). Dolayısıyla kültürel olarak üretilen kadınlık ve erkeklik kimlikleri çerçevesinde ataerkil toplum yapısının farklı noktalardaki etkisine karşı mücadele başlatılmıştır. Özellikle aile içi şiddet ve cinsel taciz gibi kadın bedenine ve cinselliğine yönelik tahakkümü ifade eden sorun alanlarının gün yüzüne çıkartılması feminist hareketin ayırıcı en önemli noktalarından birini oluşturmaktadır (Berktaş, 1998; Tekeli, 1998).

Feminist hareket temelde kamusal ve özel alan arasındaki belirgin ayrılığı politik bir zeminde sorgulama yolunu seçmiştir. Sloganlarını da “*kişisel olan politiktir*” söylemi oluşturmuştur. İlk olarak kadınlar tarafından küçük, hiyerarşiden yoksun toplantılarla bir araya gelinmeye başlamış ve bilinç yükseltme çalışmaları yürütülmüştür. Kadın sorununa “kadın bakış açısıyla” yaklaşarak bedenleri ve cinsellikleri üzerindeki erkek egemen gücü ortadan kaldırmaya çalışmışlardır. Günlük yaşamdaki ayrımcı uygulamaları protesto etmek için sokaklarda eylemler düzenlemişlerdir (Kadioğlu, 1998; Hanisch, 2013). “Bedenimiz bizimdir!” şeklinde sloganlar eşliğinde soruna görünürlük kazandırmaya çalışmışlardır (Koç, 2012: 15). Berktaş’a göre feminist hareketlenme sayısal yönüyle oranlanamayacak kadar büyük bir ideolojik etki yaratmıştır. Kadınların yaşam alanlarının ve seçeneklerinin genişlemesinde, alternatif kadın imgelerinin ve kimliklerinin ortaya çıkmasında ve bu durumun kamuoyunda tartışılır bir konu hale gelmesinde büyük role sahip olmuştur (Berktaş, 1998: 6).

Kadınların feminizm doğrultusunda ilk defa bir araya gelmeleri 1983 yılında gerçekleşmiştir. SOMUT dergisinde feminist bir sayfa çıkarmak için bir araya gelmişlerdir. İlk toplu eylemleri ise 1986 yılında olmuştur. Feminist kadınlar dilekçe kampanyası başlatarak Türkiye’nin imzalamış olduğu 1985 yılında onaylanan “*Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Kaldırılması Sözleşmesi*”nin uygulamaya konulması talebinde bulunmuşlardır. 1986 yılında gerçekleşen kampanyada 7 bin kadar kadının imzası bulunmuş ve dilekçe aracılığıyla sözleşmenin uyumlu hale getirilmesi talebi dile getirilmiştir. Bu dilekçe 8 Mart’ta Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne verilmiştir (Arat, 1991; Tekeli, 1998; Kum ve diğ., 2005).

Feminist örgütlenmelerin İstanbul, Ankara gibi büyük şehirlerde gelişim göstermesi, genişlemeye başlaması aslında devamında gelecek sokak eylemlerinin ve kadına yönelik şiddetle mücadelenin zeminini oluşturmuştur. 1987 yılında yaşanan bir olayla da ilk kez feminist kadınlar dayığa karşı dayanışma mücadelesini kitlesel bir eylem haline dönüştürmüşlerdir. 1987 yılında Çankırı’da bir hakim, şiddet gördüğü için boşanmak isteyen bir kadının talebini “ara sıra kavga evliliğin tadı tuzudur”, “karının sırtını sopasız karnını sıpasız bırakmama derler” sözlerini kullanarak reddetmiştir. Bu davanın ardından önce Eskişehirli 8 avukat bu davayı protesto etmiştir. Daha sonra ise

feminist hareketin, kadınların sesini duyurmak amacıyla hakime manevi tazminat davası açma talebi olmuştur. Ancak 1 lira manevi tazminat davasıyla kadınlar tarafından sunulan dilekçeler davanın tarafı olmadıkları gerekçesiyle kabul edilmemiştir. Davalar ve dilekçelerden başka yollarla sesini duyurmaya karar veren kadınlar 17 Mayıs 1987 yılında Kadıköy Yoğurtçu Park'ında “Dayağa Karşı Dayanışma Yürüyüşü” için toplanmıştır (Mor Çatı, 1989: 7-8). Bu yürüyüş dayağın meşrulaştırılmasına yönelik sadece kadınların organize ettiği ve katılımında bulunduğu ilk yürüyüş olma özelliğini taşımaktadır. Aynı zamanda basmalı, pazenli, çiçekli rengarenk pankartlarla yapılan ilk yürüyüş olma özelliğini de taşımaktadır. Katılımın beklenenden fazla olmuş olması ise yürüyüşün etkisi üzerinde olumlu etki yaratmıştır. Çünkü kadınlar “Kadınlar Dayağa Karşı Dayanışmaya”, “Dayağa Ceza”, “Dayağın Çıktığı Cenneti İstemiyoruz”, “Kadınlar Vardır”, “Yeter Söz Kadınların”, “Haklı Dayak Yoktur”, “Dayak Aileden Çıkmadır”, “Utanma Şikayet Et” gibi sloganlar eşliğinde yürüyerek erkek şiddetine karşı önemli bir başkaldırının temelini atmışlardır. Sayısal anlamda fazlalık bilinçlenmenin ve güçlenmenin daha fazla kadın tarafından gerçekleşmesine olanak tanımıştır.¹⁶

Eylemin katılımcıları arasında yer alan Ovadia, dayağı, ezilen cins kadına karşı uygulanan gündelik şiddetin bir parçası olarak, en yaygın olan ve cinayetden sonraki en kaba türü olarak göstermektedir. “Dayak birimizin başındaysa şiddet hepimizin başında!” sözüyle şiddetle mücadelenin politikliğine ve gerekliliğine değinmektedir. Kadınlara yönelik dayağa karşı dayanışma çağrısını ise cinsiyetsiz toplum için mücadelenin ilk adımı olarak göstermektedir (Ovadia, 1996: 83). Eylemin diğer katılımcıları arasında olan Tekeli ve Koç’a göre de bu eylemle beraber feminizm bir harekete dönüşmüştür ve bu eylem feminizmin rüştünü ispatladığı bir eylem olmuştur (Pazartesi Dergisi, 2000: 25).

1987 yılında kadınların İstanbul’da “Kadın Dayağına Karşı” protesto ve yürüyüş gösterisi kısa bir süre sonra kadınlara yönelik ev içi şiddete karşı bir kampanyayı ortaya çıkarmıştır. Kampanyanın ardından kariyer şenliği yapılmış ve şenlikten elde edilen gelirle “Bağır! Herkes Duysun” isimli kitap çıkartılmıştır. Ayrıca şiddete karşı duran ve özgürlüklerini elde etmek isteyen kadınlar, 1989 yılında “cinsel tacize karşı mor iğne”,

¹⁶ <http://sosyalistfeministkolektif.org/feminizm/tarihimizden/kampanyalara/744-dayaga-kars-dayan-sma-kampanyas.html> (Erişim Tarihi: 10.04.2015)

“sokakları ve geceleri istiyoruz”, “438. Madde” gibi kampanya, eylem ve yürüyüşlerde yapılarak bekaret kontrolüne, tacize, tecavüze karşı tepkilerini dile getirmişlerdir (Tekeli, 1998; Kılıç, 1998).

Türkiye’de kadın hareketi bağlamında yaşanan bu yeni süreçte yapılan kampanyalar toplumsal alanda herkes tarafından aynı tepkiyle karşılanmamıştır. Koç, bu süreçte erkek egemen ahlakın ikiyüzlülüğünü dışarı vuruldukları için ahlaksız olmakla suçlandıklarını belirtmektedir. Kampanyayı yürüten kadınlar ne söylerse söylesin anti-feminist gruplarca eleştirildiklerini ifade etmektedir. Bu doğru olmayan görüşlere göre feministler; bencil, sorumsuz ve çirkin kadınlar olarak gösterilmiştir (Koç, 2012: 15).

Dayağa karşı dayanışma kampanyasına ve diğer eylemlere eleştirel yaklaşan bir kesim olmasına rağmen, yürüyüşün ardından kariyer şenliği yapılmış ve devamında kitap çıkartılmıştır. Bu sürecin içerisinde yer alan biri olarak Kerestecioğlu bir röportajında süreci şu şekilde açıklamıştır (Kum ve diğ, 2005: 263):

“Yürüyüşün arkasından, bunu devam ettirmek gerektiğini düşündük, zaten bu bir kampanyaydı. Edirnekapı Kariyer Müzesi’nde bir kadın şenliği yaptık. İlk yürüyüşte, belki de hayatlarında ilk defa sessiz olarak yürüyen erkekler vardı orada. Çocukları omuzlarına almış, çok küçük bir grup olarak oradaydılar. Ben bunun da anlamlı olduğunu düşünüyorum. Bu şenlikten elde ettiğimiz gelirle, ‘Bağır Herkes Duysun’ kitabını yayınladık. Bu kitap, durumun hiç de öyle ‘Sizler şiddet görmüyorsunuz, aslında gecekonduda şiddet görüyorlar’ şeklinde olmadığını gösterdi herkese; çünkü bizlerin içinden şiddet gören kadınların tanıklıkları yer aldı burada... Sonra, 1989’da, ‘Şimdi Sığınak İçin’ diye bir broşür yayınladık. Kampanyanın öyküsünü içeren, bir kadın sığınağının nasıl olması gerektiğini anlattığımız, Zürich ve Stockholm’deki kadınlar evinin deneyimlerinin aktarıldığı bir kitapçıkta bu...”

Kadına yönelik ev içi şiddet sorununa görünürlük kazandırma sürecinde aslında şiddetin kişiye özel bir durum olmadığı, bütün kadınların ortak bir sorunu olduğu yönünde bir toplumsal bilinç oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu süreçte erkek egemen sistemin kadınların özgürlüklerini kısıtlayıcı bütün yönlerine eleştirel bir tavır

geliştirilmiştir. Ancak bu süreçte önemli bir ihtiyaç olarak şiddete maruz kalan kadınların gereksinimleri gündeme gelmiştir ve kurumsallaşma gereği tartışmaya açılmıştır. Daha önce farklı dönemlerde kurumsallaşma çabaları olmasına rağmen başarılı olunamamıştır. Örneğin 1983'ün sonlarında “kadın çevresi” adıyla bir şirket kurulmuş fakat 1987 yılında kapanmıştır. 1989'da “Kadın Kültür Evi” kurulmuş ancak o da 1990 yılında kapanmıştır (Kılıç, 1998: 355-357).

1990'lara kadar aktif bir süreç geçiren feminist hareket, genel anlamda toplumsal cinsiyete yönelik sorgulamaların yapıldığı, kadın olmanın anlamlandırıldığı, farklılıkların ön plana çıktığı bir dönem olmuştur. Feminizmin aktif bir şekilde toplumsal alanda kendini gösterdiği bu dönem “bilinç yükseltme”, “duyarlılık kazandırma” ve “güçlenme” dönemi olarak da tanımlanabilmektedir (Bora ve Günal, 2009: 14-15). Çünkü kadınların bir araya geldikleri bilinç yükseltme toplantıları aslında kadınların yaşadıkları sorunların ortaklığını ve kadına yönelik şiddet sorununun ortak bir kadın sorunu olduğunun ortaya çıkmasına ve kadınların bu sorunlar karşısında dayanışarak güçlenmelerine neden olmuştur. 1990'lı yıllar tarihsel süreç içerisinde kadın hareketinin kurumsallaşmaya başladığı yıllar olarak yer almaktadır. Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı'yla başlayan süreç kendini kadın hareketi içerisinde konumlandıran farklı birçok kadın örgütü tarafından sürdürülmüştür. 1990'lar boyunca sürdürülen kurumsallaşma süreci 2000'li yıllara da devredilen bir özellik olmuştur. 1990'lı yılların ikinci yarısından sonra vakıf tarzı kuruluşlar çok yüksek maliyetli olması ve yasal işlemlerin uzunluğu nedeniyle küçük yerlerde feminist örgütlenmeler şirket veya dernek şeklinde örgütlenme yolunu seçmiştir. Aynı zamanda derneklerin sığınma ve danışma hizmeti dışında farklı amaçlarının da olması vakıflaşma hedefi çerçevesinde dernekleşmelerine neden olmuştur. Örneğin “Mersin Bağımsız Kadın Derneği” feminist bir kuruluş olarak 1996 yılında kurulmuş ve kadına yönelik şiddetle mücadeleyi temel almış bir dernektir. 1997 yılında Diyarbakır'da kurulan Ka-Mer'de kurulduğu yerde sivil toplum merkezi olarak kurulmanın zorlukları nedeniyle şirket şeklinde kurulmuştur (Bora ve Günal, 2009: 48-51).

Feminist hareketin kent odaklı olmaktan öte Türkiye'nin farklı noktalarındaki kadınların sorunlarına da ulaşmak istemesi “Mersin Bağımsız Kadın Derneği” ve “Ka-Mer” gibi kuruluşların ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Bu iki kuruluştan daha önce,

Ankara’da 1993 yılında kurulan “Kadın Dayanışma Vakfı”da yine feminist ilkelerle hareket eden bir sivil toplum kuruluşu olma özelliği taşımaktadır. Bir grup kadın tarafından kadınlara yönelik her türlü şiddetle, özellikle de aile içi şiddetle mücadele etmek için kurulmuştur. Yerel yönetimle iş birliği sonucunda 1993 yılında ilk bağımsız kadın sığınma evini açmıştır (İlkkaracan ve diğ, 1996: 34).

Türkiye’de 90’lı ve 2000’li yıllar boyunca çeşitli kadın sivil toplum kuruluşları kurulmuştur. Esim ve Cindoğlu’na (1999) göre bu örgütlenmeler *Kemalist*, *Feminist* ve *İslamcı* olarak sınıflandırılabilir. Kadına yönelik aile içi şiddetle mücadelenin görünürlük kazanmasını sağlayan ve bu alanda mücadele yolları geliştiren ilk kadın örgütlenmeleri feministler tarafından oluşturulmuştur. Günümüzde de kadına yönelik şiddet aile içi şiddet gibi sorun alanlarının cinsiyet eşitsizliği temelinde sorgulanması büyük çoğunlukla feminist örgütlenmeler öncülüğünde gerçekleşmektedir. Ancak yakın dönemde feminist kadınlar belirli ideolojik yaklaşımları doğrultusunda bağımsız olarak daha kolay örgütlenebilmek ve politika üretebilmek için inisiyatif ve kolektif gibi isimler altında bir araya gelmeye başlamışlardır. Ayrıca hem vakıf, dernek gibi kurumsallaşmış örgütlenmeler hem de kolektif, inisiyatif gibi daha küçük örgütlenmeler güçlü bir kadın sesi oluşturabilmek adına çeşitli platformlar altında bir araya gelmektedir.

Kadınların dernek, merkez, platform, kuruluş gibi adlar altında örgütlenmelerinde Kümbetoğlu’na göre iki boyut ön plana çıkmaktadır. Bunlardan birincisi grupların ortaya çıkmasında karşılaşılan güçlükler, diğeri grupların yapılanmaları, grup içi iletişimi ve katılımdan doğan güçlüklerdir. Birinci boyutunu kadın gruplarının dünyaya bakış açıları ve politik eğilimleri ile ilişkilendirmektedir. Kadın örgütlerinin amaçları burada etkili olmaktadır. Toplumsal beklentilere yönelik kurulan ve yardım sunan örgütlenmeler daha az güçlükle karşılaşmaktadır. Feminist bakış açısıyla bir araya gelen sosyal kurum ve değerleri dönüştürme çabasında olan kadın örgütleri ise daha fazla sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Bu yüzden kadın hareketinin içinde yer alan eğitim görmüş, meslek sahibi orta sınıftan kadınlar son yıllarda kendilerini bir araya getiren şemsiye kuruluşlar altında toplanmaktadırlar. Diğeri boyut ise maddi kaynakların yoksunluğudur. Bu sorun kadın gruplarının faaliyetlerini kısıtlayıcı ve daraltıcı bir etkiye sahip olmaktadır (Kümbetoğlu, 2000: 303-305).

Türkiye’deki kadın örgütlenmelerinin özelinde de kadına yönelik aile içi şiddetle ve kadın cinayetleriyle mücadele edenlerin ayrıştırmasını yapmış olan bir çalışma yer almamaktadır. Bu yüzden nicel ve nitel ayrıştırması keskin olarak belirlenemeyen çoğunluğunu feminist bireylerin oluşturduğu kadın örgütlenmelerinden en aktif olanlarına kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele faaliyetleri doğrultusunda kısaca yer verilecektir. Bu örgütlenmeler arasında en aktif olanlarına, “*Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, Kadın Dayanışma Vakfı, Kadınlarla Dayanışma Vakfı, Kadın Merkezi Vakfı, Mersin Bağımsız Kadınlar Derneği, Kadının İnsan Hakları ve Yeni Çözümler Derneği, Sosyalist Feminist Kolektif, İstanbul Feminist Kolektif, Ankara Feminist Kolektif, Cinsel Şiddete Karşı Kadın Platformu, Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, Şiddete Son Platformu, Kadın Cinayetlerine Karşı Acil Önlem Grubu*” örnek gösterilebilir.

Müdahale hizmetleri kapsamında çalışmalar yürüten ve aynı zamanda önleyici hizmetler adına da faaliyetleri bulunan kuruluşların başında **Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı** yer almaktadır. Mor Çatı, eş dayağının özel bir mesele, aile meselesi olmaktan çıkarılıp politik bir sorun olarak kamuoyunda yer alması mücadelesinin bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır (Mor Çatı, 1996: 150). Kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele esasında kurulan kuruluş günümüzde hala çalışmalarına aynı temel amaç doğrultusunda devam etmekte ve kurumsal kimliğini korumaktadır. Feminist ilkelerle dayanışma/danışma ve sığınak çalışması yürütmektedir. Ayrıca basın açıklamaları yaparak, atölye çalışmaları düzenleyerek, eylem ve organizasyonlarda yer alarak, broşür, kitap, makale, rapor gibi yayınlar çıkararak kadına yönelik aile içi şiddete karşı farkındalık kazandırmaya çalışmakta, önleyici hizmetlerde bulunmaktadır.¹⁷

Feminist ilkelerle kurulan ve kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele eden bir diğer uzun soluklu örgütlenme 1993 yılında kurulmuş olan **Kadın Dayanışma Vakfı**’dır. Altındağ Belediyesi işbirliği ile ilk bağımsız kadın sığınakını açma özelliğine sahiptir. Ayrıca danışma merkezi çalışması yürütülmekte ve çeşitli yayınlar çıkarılarak, projeler düzenlenerek kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele edilmeye çalışılmaktadır. Vakıf kadına yönelik şiddetin farklı her türüyle özellikle aile içi şiddetle mücadeleyi esas almış bağımsız bir kuruluştur. Bu konuda ayrıca kamuoyu ve medyaya

¹⁷ <https://www.morcati.org.tr/tr/> (Erişim Tarihi: 05.02.2015)

yönelik çalışmalar yapmayı, mücadele sürecinde şiddetin ardında yatan nedenleri sorgulayıcı bir şekilde ortaya çıkarıp önlenmesini sağlamayı amaç edinmiştir.¹⁸

- Vakıf tarafından en son yürütülen çalışma ise Kasım 2014- Şubat 2015 tarihleri arasında bir hibe programı kapsamında “Kanada Büyükelçiliği” tarafından yürütülen “Ankara’nın Gecekondu Mahallelerinde Kadına Yönelik Şiddetin ve Erken Evliliklerin Önlenmesi Projesi” olmuştur.

Dernek adı altında feminist ilkelerle çalışmalar yürüten, müdahale ve önleyici hizmetler sunan, uzun soluklu bir diğer kadın sivil toplum kuruluşu da **Mersin Bağımsız Kadın Derneği**’dir. 1996 yılında bir grup aktivist kadın tarafından kurulmuştur. Kadına yönelik şiddetle mücadele esasında kurulmuş olan dernek, feminist ilkelerden yola çıkmakta, kadınlara dayanışma ve danışma merkezi aracılığıyla psikolojik ve hukuksal destek sunmaktadır. Ayrıca kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele alanında yasal anlamda gelişmelerin yaşanması, toplumsal olarak farkındalık kazandırılması, kurumsal mekanizmaların çalıştırılması için basın açıklamaları düzenlenmekte ve çeşitli yayınlar çıkartılarak mücadele edilmeye çalışılmaktadır.¹⁹

Feminist ilkelerle hareket ederek kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele eden sivil toplum kuruluşlarının hepsi dayanışma merkezi ve sığınmaevi çalışması yürütmemektedir. Müdahale hizmetleri vermeyip sadece önleyici çalışmalar yürütülebilmektedir. Örneğin **Kadınlara Dayanışma Vakfı (KADAV)** 99 Marmara depreminde toplumsal cinsiyet duyarlılığına sahip kadınlar tarafından 2001 yılında afetle birlikte daha zor durumda kalan kadınlara ve çocuklara yönelik dayanışma ve destek ihtiyacıyla doğmuştur. Feminist bir politikadan kopmadan erkek şiddeti, istihdam, afet ve ekoloji gibi konularda çalışmalar yürütmüş olan örgütlenme aynı zamanda KEİG platformunun da sekreteryasını yürütmektedir.²⁰ Kadına yönelik aile içi şiddetin toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklandığını düşünerek toplumsal cinsiyet duyarlılığı sağlamak adına çalışmalar yürütmüşlerdir. Ayrıca kadına yönelik şiddete karşı duyarlı olan bir örgütlenme olarak çeşitli eylemlerin organize edilme sürecinde yer almışlardır.²¹ “Sokakta Tecavüz Var!” Eylemi bunlardan birisidir. 10 Mart 2015 tarihinde İstanbul Beyoğlu’nda Mis Sokak ve Tarlabası Bulvarı’nın kesiştiği yerde bir

¹⁸ <http://www.kadindayanismavakfi.org.tr/kadin-danisma-merkezi> (05.02.2015)

¹⁹ <http://bagimsizkadindernegi.org.tr/> (Erişim Tarihi: 10.02.2015)

²⁰ <http://www.keig.org/uyelerimiziTaniyalim.aspx?id=9> (Erişim Tarihi: 10.02.2015)

²¹ <http://kadav-ist.org/icerik.aspx?id=2#.VTZAVyG8PGc> (Erişim Tarihi: 10.02.2015)

kadının tecavüz girişimine maruz kalması ve olayı gören kişinin saldırganlar tarafından darp edilmesi sonucu kadın ve LGBT toplulukları bir bildiri yayınlamıştır. Bir kadının sokak ortasında tecavüze maruz kalabilmesi ve herkesin gözü önünde kaçırılabilmesi sorunun ne kadar hayatın içinde olduğunu göstermiştir. Bu yüzden erkek egemen şiddete hayır demek, polisi bu konuda gerekli çabaya davet etmek için 6 Nisan Cumartesi Günü saat 17:00'de olay yerinde istekleri haykırmak için herkes davet edilmiştir. KADAV'da bu bildiriye destek veren kadın kuruluşlarından birini oluşturmaktadır.²²

Müdahale hizmetleri vermeyip önleyici hizmetler yürüterek kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele eden bir diğer sivil toplum kuruluşu da **Kadının İnsan Haklarına Yeni Çözümler Derneği**'dir. Kadının uluslararası düzeyde insan haklarını ve eşitliğini sağlamayı temel alırken ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalar yürüten bağımsız sivil toplum kuruluşları arasındadır. 1993 yılında Türkiye'de ve dünyada kadının insan haklarını geliştirmek amacıyla kurulmuştur. Kurulduğu dönemden beri aktivizm, savunuculuk ve dayanışma ağları oluşturma uğraşları kesintisiz sürmüştür. Türkiye'de çeşitli yasal reformlara, hak bilincinin yaygınlaşmasına ve kadının insan haklarının hayata geçirilmesine yönelik çalışmalarda bulunmuşlardır. Kadınların insan hakları konusunda yaşadıkları sorunları ve olası çözümleri araştırmak, ulusal ve uluslararası düzeyde karar mekanizmalarını etkilemek, eğitim programları geliştirmek ve uygulamak, kadın girişimlerine yönelik örgütlenmeyi ve cinsiyet ayrımcılığına karşı çıkabilmeyi sağlayacak yayın ve araçları hazırlamak, sivil toplum kuruluşları arasında dayanışma ağları kurulmasına katkıda bulunmak temel amaçları arasında yer almaktadır. Kadına karşı şiddet sorunu da kadınların insan hakları bağlamında ele alınmakta ve bu soruna dikkat çekilmesi için çalışmalar yürütülmektedir.²³

Sosyo-demografik olarak çok çeşitli özelliklere sahip kadınların ortak bir politik söz söyleme amacıyla bir araya geldikleri bir diğer örgütlenme biçimi kolektifleşmedir. **Sosyalist Feminist Kolektif (SFK)**, kolektifleşme anlamında bir örnek sunmaktadır. Feminist kadınlar tarafından eylemlerin organize edildiği, yazılar aracılığıyla düşüncelerin dile getirildiği örgütlenme 2007 yılında oluşturulan bir dizi kampanyanın sonucunda politik bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmıştır. Dayağa karşı dayanışma

²² <http://kadav-ist.org/ajandaDetay.aspx?id=41#.VTZAtSG8PGc> (Erişim Tarihi: 10.02.2015)

²³ <http://www.kadinininsanhaklari.org/biz-kimiz/hakkimizda/> (Erişim Tarihi: 25.02.2015)

kampanyasının 20. yılı Şenliği, mor iğne kampanyasının yeniden canlandırılması arzusu, kadın iŐilerle dayanışma kampanyası, politik direniş hattı ve yapılan eylemler kolektifin oluŐmasında etkili olmuştur.²⁴

Sosyalist Feminist Kolektif içindeki kadınlar, kadına karşı Şiddet sorununa yönelik birçok makale yayımlamaktadır. Ancak bu kadınlar aynı zamanda birçok eylemin baŐlatıcısı, örgütleyicisi olarak da yer almaktadırlar. Ayrıca erkek Şiddeti sonucu öldürülen kadınların davalarının takipçisi ve öldürülme riski bulunan kadınların destekçisi olmaktadır. Dile getirdikleri yazıların ve basın açıklamalarının baŐlıklarından bazıları Şu Şekildedir.²⁵

- “Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü’ne ayakkabılarımızla girdik”
- “AlkıŐ bekleyen katiller: Nefret cinayetleri zerine”
- “Erkek egemenliğine ve erkek yargıya itiraz eden kadınlar yargılanıyor”
- “Kadına yönelik suçlar tarafız”
- “Karakollar kadın katillerini engellemiyor”

Kolektifleşme Şeklinde feminist kadınlar tarafından kurulan bir diğer rgtlenme **İstanbul Feminist Kolektif(İFK)**’tir. İstanbul’da feminist politika yapan kadınların bir araya geldiği bir kolektiftir. “Kadın Cinayetlerine İsyandayız” diyerek, kadın cinayetlerinin politik olduğunu düşünerek her gün 3 kadın öldürülmesini protesto etmektedirler. Kadın cinayetlerine karşı önleyici hizmetler kapsamında kampanya ve eylemler organize etmektedirler. İstanbul Feminist Kolektif’in kampanya çalışmaları bağımsız feminist kadınların yanı sıra; Amargi, Filmmor, KADAV, Mor atı Kadın Sığınağı Vakfı ve Sosyalist Feminist Kolektif’ten kadınlar tarafından yürütülmektedir.²⁶ İstanbul Feminist Kolektif tarafından 2015 yılında “Kadınlar Hayatlarına Sahip çıkıyor” başlığı altında rapor çıkartılmaya başlanmıştır. Her ay erkek Şiddetine karşı direnen, yaşam mücadelesi veren kadınların hikayelerine yer verilmekte ve bu doğrultuda rapor hazırlanarak yayımlanmaktadır. Örneğin Eylül ayı raporunda kadınların 3 tacizci erkeği yaraladığı, 1 kadının Şiddet gördüğü kocasını darp ettiği

²⁴ <http://www.sosyalistfeministkolektif.org/biz-kimiz/8-biz-kimiz.html> (Erişim Tarihi: 11.02.2015)

²⁵ <http://www.sosyalistfeministkolektif.org/guencel/kadin-cinayetleri.html> (Erişim Tarihi: 11.03.2015)

²⁶ <http://kadincinayetlerineisyandayiz.blogspot.com.tr/p/dene.html> (Erişim Tarihi: 11.03.2015)

bilgisine yer verilmiştir. Ayrıca rapor içerisinde meşru müdafaa davalarına ve yargı kararlarına da yer verilmiştir.²⁷

Platform bazında farklı sivil toplum kuruluşlarının bir araya geldiği, ortak çalışmalar yürüttükleri örgütlenmeler vardır. **Şiddete Son Platformu** bunlardan birisidir. 2011 yılında yeni şiddet yasasına yönelik çalışmalar sırasında, sürecin devam ettirilmesi, bilgi akışının kadın örgütlerine gecikmeden aktarılabilmesi, medyayla ilişkilerin iyi kurulabilmesi ve yasayla ilgili sürecin daha iyi örgütlenmesi amacıyla kurulmuştur. Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde faaliyet gösteren 236 kadın örgütü tarafından oluşturulmuştur. Şiddete Son Platformu sayesinde 2012 yılında “6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Yasa” kabul edilmiştir.²⁸ Bu örnekte göstermektedir ki kadın örgütlerinin dayanışması şiddetle mücadele sürecinde somut çözümlerin ortaya çıkmasında etkili olabilmektedir.

Kadına yönelik aile içi şiddet sorununun son dönemde en ağır sonucu olarak, kadınların yaşamlarını kaybetmelerine neden olan biçimi kadın cinayetleridir. Bu anlamda erkek şiddetine karşı TBMM'nin acil olarak önlem alması gerektiği dile getiren 124 kadın örgütü 20 Temmuz 2014 yılından bugüne taleplerini **Kadın Cinayetlerine Karşı Acil Önlem Grubu** adı altında dile getirmişlerdir.²⁹ Yakın zamanda tecavüze maruz kalarak öldürülmüş olan Özgecan Aslan cinayetinin ardından Özgecan Aslan'ın ve tüm kadınların hesabını sormak için 14 Şubat 2015 tarihinde kadınlar Kadıköy'de bir araya gelmiştir. Bu buluşma Özgecan'ın ve kadınların faili “erkek-yargı-devlet'ten hesap soracağız” söylemleri doğrultusunda gerçekleşmiştir ve bu eylemde TBMM kadın cinayetleri konusunda olağan üstü toplanmaya çağırılmıştır. Yakın zamanda bir diğer eylemsel çağrı ise kendisine tecavüz eden kişiyi öldürdüğü için müebbet cezası istenen Nevin Yıldırım için adalet başlığı altında gerçekleşmiştir. Bu eylem için çağrıda bulunmuşlardır. “Erkek adalet değil, gerçek adalet” söylemiyle hareket eden kadınlar 29 Mart 2015 tarihinde eylem düzenlemişlerdir.³⁰

²⁷ <http://bianet.org/bianet/kadin/168647-kadinlar-eylul-de-uc-tacizciyi-yaraladi> (Erişim Tarihi: 27.10.2015)

²⁸ <http://www.kadinininsanhaklari.org/biz-kimiz/uyesi-oldugumuz-platformlar/> (Erişim Tarihi: 17.02.2015)

²⁹ <http://www.ucansupurge.org/TR,2427/kadina-yonelik-siddet-kadin-orgutlerinin-bilgi-ve-deney-.html> (Erişim Tarihi: 17.02.2015)

³⁰ <https://www.facebook.com/cinayetlerekarsiacilonlem/timeline> (Erişim Tarihi: 17.08.2015)

Kadına yönelik aile içi şiddetle uzun yıllardır mücadele eden sivil toplum kuruluşları ve onların gönüllüleri müdahale ve önleyici hizmetleri uzun yıllardır sunmaktadır. Ancak son dönemde kadın cinayetlerinde yaşanan artışlar sırf bu amaçla kurulmuş örgütlenmeleri ortaya çıkarmıştır. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu bu örgütlenmelerden bir diğerini oluşturmaktadır. Platform 2009 yılında sevgilisi tarafından öldürülen Münevver Karabulut cinayetinin kadınların yaşam hakkını savunmak amacıyla kurulmuştur.

Kadın cinayetlerini durdurmak, kadınların şiddetten korunmasını sağlamak ve başta yaşam hakkı olmak üzere kadın haklarının ihlali önlemek için mücadele çalışmaları yürütmektedirler. **Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu Derneği** olarak tüzel bir kişiliğe sahip olan kuruluşun kurucularını; öldürülen kadınların aileleri, çeşitli sivil toplum kuruluşlarından, siyasi partiler, meslek örgütlerinden, barolardan, sendikalardan, derneklerden gelen kadınlar ve bağımsız kadınlar oluşturmaktadır. Ayrıca platforma katılan kadınlarında oldukça geniş bir yelpazede çeşitliliğe sahip olduğu bilgisine ulaşılmaktadır. Çünkü farklı illerden, farklı yaşlarda, farklı eğitim seviyesinde, farklı mesleklerde ve farklı birçok özelliğe sahip kadın bir araya gelerek ortak bir söz söylemeye çalışmaktadır. Bu doğrultuda içerisinde feminist kadınlar olmasına rağmen feminist bir örgütlenme olarak tanımlanmamaktadır. Kadın cinayetlerini kadın sorunu olarak görmeyip toplumsal bir sorun olarak gördükleri için farklı illerde temsilciliklere sahip olduklarını ve tüm topluma açık olduklarını belirtmektedirler. Platform olarak kadın cinayetleriyle mücadelede son dönemde çok çeşitli adımlar atılmaktadır. Eylemsel mücadele, öldürülen kadınların davaları, öldürülme riski altındaki kadınların sorunlarını gündeme getirme, yasaları harekete geçirme, hükümete yönelik açıklamalar yapma, kadın cinayetlerinin sayısal verilerini tutma gibi çeşitli adımlar atılarak mücadele edilmektedir. Örneğin “şüpheli ölüm” davalarında “intihar” olarak kapanan bazı ölümlü durumların üzerine giderek gerçeğin ortaya çıkarılmasını sağlamışlardır. Kadın cinayeti davalarına platform avukat ve temsilcileriyle beraber giderek ailelerin yanında olmuşlardır. Bu sayede indirimler zorlaştırılmış, caydırıcı cezalar önlenmiştir. 2012 yılında yayınlanan “*Ailenin Korunmasına ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair 6284 Sayılı Kanun*”un yapımında aktif yer almışlardır. Ayrıca bu nokta da TCK içerisine kadın cinayetleri

kavramının girmesi ve ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasıyla cezalandırılan kişilere yönelik indirimlerin kaldırılması için çalışmalar yürütülmektedir.³¹

2.2.2. İslamcı Kadın Hareketinin Ortaya Çıkış Süreci ve Türkiye’deki Gelişim Seyri

Dünyada ve Türkiye’de İslamcı kadın hareketinin ortaya çıkış süreci, ikinci dalga feminist hareketin gelişim çizgisiyle paralellik taşımaktadır. Özellikle 1980 sonrası dönemde “postmodernist” ve “çokkültürlülük” teorilerinin fark vurgusunu ön plana alarak gelişim göstermesi feminist teoriyi daha fazla özgülleştirmiş ve kadınlar arasındaki ırk, sınıf, etnik, cinsellik gibi farklara daha fazla dikkat çekilmesine neden olmuştur (Donovan, 1997: 351). C.Owens, N. Fraser, R. Tong ve L.J. Nicholson gibi postmodern feministler tarafından liberalizmin rasyonel aklı temsil ettiği düşünülerek modern toplumun Batı merkezli yaklaşımına karşı çıkmıştır. Feminist hareket içerisinde eksik olan yönün “kimlik” olduğu öne sürülmüş ve cinsiyetler arasındaki eşitsizlik durumları toplumsal cinsiyet kavramı doğrultusunda gündeme getirilmiştir (Sallan Gül, 2003: 136). Çünkü toplumsal cinsiyet, sosyo-kültürel bir süreci ifade etmektedir. Bu yüzden toplumsal cinsiyetin farklı tarihsel, kültürel, coğrafi bağlamlarda kurulmuş olması, kadınlar arasındaki ırk, dil, din, sınıf, etnik ve bölgesel farklılıkların ortaya koyulmasını sağlamaktadır (Altuntaş, 2012: 20). Kandiyoti’ye göre sınıf, ırk, etnik ayrımlar, din, cinsiyet ve cinsel yönelim farklarına dayalı farklı tahakküm sistemlerinin iç içe geçmişliğini ifade eden “kesişimsellik (intersectionality)” kavramı çok daha fazla açıklayıcı olduğu için sürecin tanımlanmasında kullanılmaktadır (Kandiyoti, 2007: 36).

Farklılıkların temel alındığı bu süreç 1980 sonrası dönemde feminist hareket içerisinde kadınlar arasındaki farklılıkların ön plana çıkmasını sağlamıştır. Siyahi, Afrikalı, Latin ve yerli Amerikalılar, Asyalı ve Müslüman kadınlar farklı kültürlerde maruz kaldıkları sorunların feminizm içerisinde dışlandığını öne sürmüşlerdir. Bu doğrultuda kendi kimlikleri doğrultusunda bir araya gelerek maruz kaldıkları sorunları tartışmaya açmışlar ve çözümler üretmeye çalışmışlardır. Özellikle bu dönemdeki tartışmalar birinci ve üçüncü dünya ülkeleri temelinde ön plana çıkmıştır. Çünkü birinci dünya ülkeleri kadının özgürleşmesini feminist tartışmalar üstüne oturturken üçüncü

³¹ <http://www.kadincinayetlerindurduracagiz.net/hakkimizda> (Erişim Tarihi:25.04.2015)

dünya ülkeleri feminist tartışmalar içerisinde farklı kültürlerdeki kadınların sorunlarına yer verilmediği görüşü üzerine şekillenmiştir (Altuntaş, 2012: 13-14). Dolayısıyla farklı kimlikler altında kadınlık sorunlarının dile getirilmeye başlanması kadın kimliğinin yeni biçimlenişini beraberinde getirmiştir. Farklı kimlikler etrafında bir araya gelen kadınlar aşılması gereken engellerin farkında ve öteki kadınlar olarak varlıklarını sürdürmek ve kendi özgül sorunlarına çözüm üretmek için bir araya gelmişlerdir. Çünkü kadınlar kendi özgül sorunlarını halletmeden feminist tartışmalarda öne sürüldüğü üzere özgürlüklerini elde edebileceklerini düşünmemektedirler. Bu yüzden Sancar'ın da belirttiği üzere bu dönemde kadınların özgürleşmesi yerine kadınların güçlendirilmesi gibi bir dil ortaya çıkmıştır. “Kadınların güçlendirilmesi (empowerment)” ve “kadınların insan hakları”nın (womans human right) korunması gibi kavramlar gündeme gelmiştir (Sancar, 2011: 65).

Kadınlar kendilerini ait hissettikleri gruplar etrafında örgütlenerek kendi özgül sorunlarına çözüm üretmeye başlamışlardır. Bu yüzden 1980 sonrası dönemde farklı ideolojilere sahip kimlikler, yaşam tarzları ve cemaatleşmeler ortaya çıkmıştır (İlyasoğlu ve Akgökçe, 2000: 16). Altuntaş'a göre kadınların farklı kültürel ve diğer farklılıkları temelinde bir araya gelmesi kadın hareketi açısından olumsuz olmamıştır. Mikro düzeydeki ataerkilliklerin ortaya çıkmasını ve bunlarla mücadele edilmesini sağlamıştır (Altuntaş, 2012: 8).

Dini bir kimlik altında bir araya gelen İslamcı/Müslüman kadınlar, özgül sorunlarını dile getiren ve tartışmaya açan bir grup olarak bu dönemde ortaya çıkmıştır. Kandiyoti'ye göre bu süreçte bir yandan İslam'ın temelde ataerkil ve kadın hakları karşıtı olduğu yönünde bir yaklaşım hakimken diğer yanda İslam'ın temelde eşitlikçi olduğu ancak ataerkil çıkarların ya da sömürgeci güçlerin etkisiyle değişik biçimlerde yansıtıldığı yönünde bir yaklaşım hakim olmuştur (Kandiyoti, 1997: 92). Çünkü toplumsal cinsiyet ilişkileri ve ideolojileri üzerinde Müslüman ülkelerde yapılan çözümlemeler İslam'ın rolü üzerinde durmaktadır. İslam'ın kadın özgürlüğüne ne kadar imkan tanıdığını tartışmaya açmaktadır. Dolayısıyla İslamcı feminizm ya da Müslüman feminizm olarak ifade edilen kavramda Müslüman toplumlarda, kadınların konumu üzerine geliştirilen tartışmalar doğrultusunda ortaya çıkmıştır (Aksu, 2010: 57). Özellikle Türkiye, Mısır ve İran gibi ülkelerde başlayan süreç farklı Müslüman

topluluklardaki kadınların ortak sorunları ve farklılaşan sorunları çerçevesinde Müslüman kadın kimliği altında bir araya gelmesine neden olmuştur (Güç, 2008: 651-653). Yılmaz'a göre İslamcı kadınlar, bu dönemde küreselleşmenin kimlik siyasetinin uyumlu paydaşları olarak işlevsel bir nitelik kazanmıştır (Yılmaz, 2015: 58).

Güç'e göre "İslamcı Feminizm" kavramı 1990'lı yıllarda kullanılmaya başlayan ve entelektüel Müslüman kadınların birey olma çabalarının düşünce hayatındaki yansımalarını ifade etmektedir (Güç, 2008: 654). Tohidi'ye göre reform yönelimli bir dini feminizm olarak farklı toplumlardaki Müslüman kadınlar tarafından büyütülmüştür. Bu kadınlar İslami perspektiften kopmadan, İslam'ı, kendi etnik, kültürel ya da ulusal kimliklerinin bir parçası olarak ele almışlardır. Paidar, Smith, Mernissi, Hoodfar, Hassan, Wadud, Moghissi, Cooke, Fernea, Barlas, Afshar bu isimler arasında gösterilebilmektedir (Tohidi, 2004: 280).

İslamcı feministler, Müslüman toplumlarda kadının konumu üzerine bir takım araştırmalar yapmışlardır. Bu araştırmalar sonucunda da ataerkil değerlerin var olan geleneksel yaklaşımlar ve toplumsal adetler üzerinde etkin olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Hatta bu durumun İslam dini içerisinde var olan kadın haklarının kullanılmasına engel olduğunu öne sürmüşlerdir. Bu yüzden din ve gelenek içinde hapsolan kadının durumuna ataerkillik temelinde eleştirel bir yaklaşım geliştirmişlerdir (Gürhan, 2011: 116). Bu noktada Müslüman kadınlar İslami kaynakları kadından yana bir bakış açısıyla okumaya başlamışlardır. Kur'an'ı yeniden okuyarak aile ve toplum alanlarında kadın erkek eşitliğini yaymaya çalışmışlardır (Güç, 2008: 651-659). İslamcı kadınların dini referansları temel alarak verdikleri mücadele Tohidi'ye göre de kadınların kendi inançlarından ve kimliklerinden kaçmadan gösterdikleri bir mücadele hareketidir. Dini baskıcı ve ataerkil bir kurum olarak gösterip din karşıtı bir bakış geliştiren kadın eylemcilerden farklı bir yaklaşım göstermişlerdir. Hatta bu süreçte diğer kadınlar gibi eşitlikçi ve modern yaşam içerisinde özellikle aile yapısı ve toplumsal cinsiyet ilişkileri üzerine feminist değerlendirmelerde bulunmuşlardır (Tohidi, 2004: 283). Ancak Kandiyoti'ye göre Müslüman toplumlardaki örtünme, kadınların eve kapatılması, çok karıllık ve erkeklerin kolay boşanabilmesi gibi uygulamaların dayanıklılığını ve yaygınlığını göz ardı etmek zordur. Çünkü bu durumlar İslamiyet'ten

önce var olsa da, toplumdan topluma farklılık gösterse de mevcudiyetlerini İlahi kaynaklardan temel almaktadırlar (Kandiyoti, 1997: 93).

Türkiye’de ise İslamcı kimlik etrafında kadınların bir araya gelmesi kendi kadınlık konumlarını sorgulamaya başlaması siyasal gelişimlere paralel olarak ortaya çıkmış ve gelişim göstermiştir. Çünkü 1990’lı yıllarda Türkiye gibi birçok Ortadoğu, Latin Amerika ve Güney Afrika ülkesinde yeni liberal piyasacı politikalar ve ABD’nin yeni egemenlik politikası olarak pekiştirmeye çalıştığı muhafazakar eğilimli erkek egemenliği hakim olmaya başlamıştır. Dolayısıyla Türkiye’de de 1980’li yıllarla birlikte Kemalist modernleşmenin krize girmesi ve siyasal İslam’ın yükselişe geçmesi gelişen İslamcı kadın hareketiyle ilişkilendirilebilmektedir (Sancar, 2011: 72).

İslamcı hareketin yükselişe geçmesi İslamcı erkeklerin yükselişi anlamına gelmektedir (Çakır, 2000: 15). Bu yüzden İslamcı erkeklerin yükselişe geçtiği süreçte kadınlar, modernleşme projesinde olduğu gibi erkekler tarafından tanımlanan roller içerisinde yer almak durumunda kalmışlardır. Örneğin siyasal anlamda muhafazakarlığın hakim olmasıyla beraber kadının örtünmesi, kadın-erkek ilişkilerinin nasıl olması gerektiği gibi konular hem kamusal alanda hem de özel alanda önemli bir konu haline dönüşmüştür. Bu süreçte kadınlardan edebin korunması istenmiş, kadın-erkek ilişkilerinde İslam’a uygunluğa dikkat edilmesi önerilmiştir. Özellikle kadınların edebinin korunması ve kadın-erkek ilişkilerinin İslam’a uygunluğu gibi birçok konunun siyasi alanda konuşulmaya başlanması kadınları hareketlendiren etkenler arasında yer almıştır. Dolayısıyla bu durumu fark eden ve hareketlenmeye başlayan İslamcı kadınlar kadınların örtünmesiyle, ev içine kapatılmasını, aile içi rollere hapsolmasını onaylayan geleneksel İslam anlayışına eleştirel bir bakış açısı geliştirmişlerdir (Göle, 2000: 28-31; Haspolat, 2006-2007).

1960’lı yılların ikinci yarısından itibaren yazıları aracılığıyla kamusal alanda yer almaya çalışan kadınlar ilk kez 1980’li yılların sonuna doğru İslam ve feminizmin yan yana kullanılmasını sağlayacak hareketlenmelerde bulunmuşlardır. İslamcı kadınlar, 1987 yılında Zaman gazetesinin “İnsanlar ve Hayat” sayfasından İslamcı aydın Ali Bulaç’a karşı çıkarak gündeme gelmişlerdir. Feministleri müdafaa ederek Ali Bulaç’la tartışmaya girmeleri İslamcı ve laik kesimde dikkat çekmelerine neden olmuştur. Bu doğrultu da ilk kez Nokta dergisinde “türbanlı feministler” ifadesi kullanılmıştır. Ayrıca

bu dönemde başörtüsü sorununu Türkiye'nin gündemine taşıyarak öncelikle üniversiteye gidebilme, kamusal alanda yer alabilme mücadelesiyle de gündeme sık sık gelmişlerdir (Acar, 1995; Merçil, 2007; Haspolat, 2006-2007).

Cihan Aktaş, Hidayet Şefkatli Tuksal, Sibel Eraslan, Nazife Şişman, Yıldız Ramazanoğlu, Mualla Gülnaz gibi isimler Türkiye'de İslamcı kadın hareketinin gelişmesinde etkili olan isimler olarak gösterilmektedir. İslamcı hareket içerisinde yer alan kadınlar, İslamcı kadın kimliğinin gelişmesine ve kadınların toplumsal alandaki konumlarının iyileştirilmesi sürecine İslami perspektiften yaklaşarak moderniteye ve siyasal İslam içinde yer alan erkek egemen iktidara karşı eleştirel bir tavır sergilemişlerdir. Müslüman toplumlarda kadının ezilişi, erkeklerin önyargılı ifadeleri ve eylemleriyle ilişkilendirilmiştir (Arat, 1995; Kandiyoti, 1997).

Başörtüsü sorunu İslamcı kadınların hak temelli örgütlenmelerinin ilk ayağını oluşturmaktadır. Çünkü İslamcı kadınlara göre kamusal alanda var olabilmelerinin önünde ilk temel engel başörtüsü yasakları olmuştur. Bu yüzden örtünün karanlığa çağıran bir gösterge olmadığını aydınlığı işaret eden bir simge olduğunu düşünerek başörtüsüyle kamusal alanda yer alabilmenin yollarını aramışlardır. Türbana yeni kadın imgesi dahilinde yer vermeyen modernizmi eleştirerek türbanın aşağı sınıftan ya da kırsal kökenli, evine hapsedilmiş, gölge kadın değil, özgüvenli, eğitilmiş, kentlileşmiş, kamusal alana katılan, gerektiğinde eyleme geçen yeni Müslüman kadını tanımladığını ifade etmişlerdir (Abadan Unat, 1998: 333). İslamcı kadınlar arasında gösterilen Aktaş kamusal alana çıkma sürecini şu şekilde açıklamaktadır:

“Müslüman toplumlarda İslam adına kadınların sokakla ya da evle ilişkisini, kapanma olgusu çerçevesinde ele alan ve hayata kapanma olarak değerlendiren insanlar vardır. Kapanma ya da kapatılma bir yönlendirmeyi edilginleştirmeyi çağrıştırmaktadır. Bu yüzden başörtülü genç kızlar örtünmelerinin bir kapatılma, hayata kapanma anlamına gelmediğini ispatlama çabasına girmektedirler. Başörtüleriyle kamusal alanda birey olabilmenin mücadelesini vermektedirler”. (Aktaş, 2007: 37).

Kadınların ilk etapta başörtüsü yasaklarına dayandırarak verdikleri kamusal alan mücadelesi hem klasik İslami öğretilere hem de modernleşmeci anlayışın öğretilerine

karşı geliştirilen eleştirel bakış açısının örneği olarak gösterilmektedir. Çünkü İslamcı kadınlar sosyal hayatta kadın ve erkek arasındaki eşitliğin sağlanması gerektiğine inanmaktadır (Berktaş, 2003: 117). Yılmaz’a göre kadınların başörtüsünü gündeme getirerek kamusal alanda var olma mücadelesi vermesi kadın eliyle kadınlara konulan sınırları aşmaya çalışmanın bir göstergesidir (Yılmaz, 2015: 191). Ancak Arat’a göre kadınlar denetlenmesi gereken varlıklar olarak ya da korunmaya muhtaç bireyler olarak ele alındığında dahi erkeklere verilen haklardan yoksun kalmaktadır. Çünkü en ılımlı İslamcı yaklaşım içerisinde dahi kadın erkek hakları eşitlikten öte tamamlayıcılık olarak gösterilmektedir (Arat, 1995: 94).

Başörtüsüyle kamusal alanda yer alma mücadelesi İslamcı çizgi içerisinde kadınların hak talep etmelerinde önemli bir noktayı oluşturmaktadır. Çünkü İslamcı hareket içerisinde kamusal alan ve özel alan arasındaki ayrım beden algısıyla farklılaşmaktadır. Dolayısıyla başörtüsü temelinde kadınların kamusal alanda yer almaya çalışması bu ayrımın sınırlarını daraltmıştır. Yılmaz’a göre kadınlar bu durumda kendi bedenlerini başörtüsüyle işaretleyerek hem mahremi her yere taşımaya başlamış hem de kamusal alandaki namahrem yerleri kendilerine açmaya çalışmıştır. Türban sayesinde kadının cinselliği ile değil kişiliği ile kendini var edebileceği gösterilmeye çalışılmıştır. Kamusal/özel ayrımı ya da iç/dış ayrımı farklı düzlemlerde ele alınmaya başlamıştır. Dolayısıyla Müslümanların yeni hayat tarzının ritmi, estetiği, dayanışması, direnişi bu yeni mekansal, zamansal düzlemde belirlenmiş ve tercüme tabi tutulmuştur. Kadınların evlerde başlayan kamusallaşma deneyimleri, mahallelerden, sitelere, oradan camilere ve dernek-vakıflara kadar çeşitli biçimlerde sürdürülmüştür (Haspolat, 2006-2007; Yılmaz, 2015).

1980’lerde daha çok modernizm, kapitalizm ve Kemalizm doğrultusunda sorgulamalar gerçekleşirken 1990’lı yıllarla birlikte çeşitli platformlar etrafından bir araya gelen kadınlar kendilerine ait bir ses oluşturmaya çalışmışlardır. Ulusal ve uluslararası konferanslara katılarak kadın kimliği etrafında bir araya gelmeye başlamışlardır. Eşitlikten öte “farklılık”, “ötekilik” ve “kadınsılık” vurgusuyla hareket etmişlerdir. Çünkü İslamcı kadınlar hem kadınsı doğalarından kaynaklanan farklı kimliklerinin hem de eşit haklarının tanınmasını talep etmektedir. Fıtrat anlayışına dayalı olarak kadın erkek arasında adalet talep etmektedirler (Acar, 1995; Çayır, 2000).

Bu doğrultuda İslamcı kadınların özellikle 1990'larla birlikte başlattığı mücadele bir hareket olarak ele alındığında yeni toplumsal hareketler kapsamında değerlendirilebilmektedir. Çünkü Batı'da yeni sosyal hareketler, bastırılmış kategorileri gün yüzüne çıkartırken 1980'lerle birlikte İslamcı kadınların başlattığı mücadele İslamcı hareket içerisinde yer alan ve modernleşme sürecinde dışlanan "Müslüman aktörlerin" toplumsal alanda var olma uğraşını tanımlamaktadır (Çayır, 2000: 50).

Müslüman kadınların toplumsal alanda görünürlük sağlamak için kamusal alanda var olabilmek için verdikleri türban mücadelesi 1990'lı yıllarla birlikte İslamcı kadınların modern meslek gruplarında yer almaları, birey olarak kamusal alanda yer almaya başlamalarıyla birlikte boyut değiştirmiştir. İslamcı kadınlar, kadının Türk toplumundaki ve İslamcı hareketlerdeki konumunu sorgulayıcı nitelikte bir hareketin başlamasını sağlamışlardır. Kadının ev içi ve dışı rollerini sorgulamaya açmışlar, kimliklerini sınırlı da olsa yeniden tanımlamaya çalışmışlardır (Göle, 1991, 2000).

2.2.2.1. Geleneksel İslam Dini İçerisinde Cinsiyet İlişkilerinin Kurgulanma Biçimi

Toplumsal cinsiyet ilişkileri, kadınlara ve erkeklere toplumsal olarak yüklenen ve toplum tarafından beklenen rol ve sorumlulukları içermektedir. Çeşitli kültürel değerlerle şekillenen cinsiyet ilişkileri eril yapının hakim olduğu topluluklarda hiyerarşik cinsiyet ilişkilerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Toplumsal yaşam içerisinde din olgusu da bireysel ve kolektif anlamda insan yaşamı üzerinde etkili bir öğedir. Toplumsal alandaki ilişkiler ağını oluşturma ve yönlendirme etkisine sahiptir. Hiyerarşik cinsiyet ilişkilerinin hakim gücü olarak varlığını sürdüren erkekler tarafından çoğu zaman meşrulaştırıcı bir güç olarak kullanılmaktadır. Bu yüzden din faktörü kadınların toplumsal alandaki ikincil konumlarının sorgulanma sürecinde etkili bir faktör olarak yer almaktadır (Berktaş, 2006: 63-64).

Müslüman ülkelerde kadınların toplumsal alanda ikincil konumda yer almaları çoğu zaman İslam dininin öğretileri doğrultusunda sorgulanmaktadır. Çünkü geleneksel İslami öğretiler içerisinde kadın ve erkeğin konumlandırılışı farklılık göstermektedir. Bu farklılık cinsiyetler arasında hiyerarşik ilişkileri yaratacak rol ve sorumlulukların oluşmasına neden olmaktadır. İlkaracan'a göre cinsler arasındaki hiyerarşik ilişkiler

kadınların ve erkeklerin biyolojik, psikolojik ve sosyal-cinsel farklılıklarına dayandırılmaktadır (İlkkaracan, 2011: 18). .

Geleneksel İslami öğretiler içerisinde cinslerin eril ve dişil olarak farklı özelliklerle tanımlandığı sistemde sadece ontolojik manada cinslerin birbirine eşit olduğuna inanılmaktadır. Bu eşitlik fiziki manada bir eşitliktir. Örneğin kadın ve erkek; iki kol, iki ayak, kalp, göz gibi organlara sahip olmaları noktasında eşittirler. Ancak cinsel organların farklılığı, fiziki sertlik ve dayanıklılığın farklılığı gibi noktalarda eşitlikleri söz konusu değildir. Bu yüzden kadın ve erkeğin doğalarındaki farklılık onları birbirinden ayırmaktadır. Dolayısıyla eşitlik durumu Kur-an'da Allah'ın insanları yargılama sürecinde kullanılan ahlaki bir ölçü olarak yer almaktadır (Güler, 1991: 310-311). İçinde yaşanan dünyada kadınların ve erkeklerin tam manasıyla eşit olması mümkün değildir. Dolayısıyla kadın ve erkeğin bu dünyada birbirlerini tamamlamaları esas alınmaktadır. Kadınlara bu dünyada erkeklere dost ve yardımcı olunan bir konum sunulmuştur (Merçil, 2007: 114).

Geleneksel İslami öğretiler içerisinde cinslere yüklenen rol ve sorumlulukların mutlak bir eşitlik sağlamaktan uzak olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü İslami öğretiler içerisinde eşitlikten daha çok hak ve adalet kavramları öne çıkmaktadır. Haklıya hakkının verilmesi amaçlanmaktadır. Dolayısıyla kadın ve erkeklere antropolojik farklılıklarından dolayı farklı hak ve ödevler yüklendiği görülmektedir. Bunlar erkeğin karısına ve topluma karşı hak ve ödevleri, kadının kocasına ve topluma karşı hak ve ödevleri olarak ayrılmıştır (Güler, 1991: 311). Toplumsal alanda cinslere yüklenen rol ve sorumlulukların İslam dini içerisindeki şekillenişinin bir örneğini sunmaktadır. Bu hak ve sorumluluklar incelendiğinde kadının davranışlarını belirleme hakkının çoğu zaman erkeğe bırakıldığını görmek mümkündür.

İslam hukukçularına göre erkeklerin ve kadınların eşlerine karşı ödevleri ve onlar üzerinde bir takım hakları vardır. Erkeklerin kadınlar üzerinde iyi muamele, eşit muamele, zıfafi gerçekleştirme, birlikte oturma gibi görevleri; kadının evden çıkışını kontrol etme, kadının eve ziyaretçi kabulünü yasaklama, kadını birlikte seyahat götürme gibi birtakım hakları vardır. Kadınların erkekler üzerinde ise kocaya itaat, birlikte oturma, cinsel münasebette bulunma, kocaya sadakat, evin ve eşin mallarını koruma gibi görevleri; kendine iyi muamele yapılmasını isteme, birden fazla evli ise gecelerin

eşit paylaşımını isteme, anne, baba ve yakın akraba ziyaretini gerçekleştirme talebi gibi hakları vardır (Güler, 1991: 317).

İslami öğretiler içerisinde kadınların ve erkeklerin rol ve sorumluluklarının şekillenmesinde temelde iş bölümü etkili olmaktadır. İş bölümünün başladığı ilk kurum ise ailedir. İslam’da aileye çok büyük bir önem atfedilmiştir. Aile, İslam içerisinde yer alan önemli sosyal kurumlar arasında gösterilmektedir. Çünkü Kur’an’da yer alan mesajlarda aileye vurgu yapılmaktadır. Örneğin Kur’an’da insanlığın ilk ailesinin Hz. Adem ile Hz. Havva olduğu ve Allah’ın onları cennete koyduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla aile insanlığın üremesinin temel kaynağı olarak görülmekte, insanın psikolojik ve biyolojik olarak rahatlaması için eş ile birlikte olması önerilmektedir. Çünkü insanoğlunun huzura ermesi kendisine bir eş bulmasına bağlanmaktadır. İnsanın aile hayatı kurduğunda yalnızlıktan kurtulacağına, hiçbir arkadaşlıkta olmayan sıcaklığı ve güvenliği ailede bulacağına inanılmaktadır. Dolayısıyla aile neslin çoğaldığı, manevi değerlerin aşılandığı, sevginin ve fedakarlığın modelleştigi bir kurumdur. Ayrıca aile kurumu içerisinde anne de baba da dokunulmazlığa sahip olsa da anneye ayrı bir önem atfedilmektedir. Anne çocuğuna dünyada eşi benzeri görülmeyen bir zahmete katlanması ve çile çekmesi nedeniyle yüceltilmektedir (Aydın, 1998: 26-27). Bu yüzden İslamiyet içerisinde kadının ve aile kurumunun korunması, gençlerin İslamiyet ilkelerine uygun yetiştirilmesi gibi konular ön planda yer almaktadır (Acar, 1995: 74).

Ailenin devamlılığı açısından kadınlara yüklenen rol ve sorumluluklar kadını ev içi işlerle erkeği ise ev dışı işlerle sorumlu kılmıştır. İslami çerçevede ev işlerinin tamamen kadın tarafından yapıldığı bir ailede kadının bir de ev dışı işlerde çalışmak durumunda bırakılması kadına yapılmış bir zulüm olarak görülmektedir. Ancak çeşitli toplumsal gelişmelerle ve eşin paylaşımıyla kadının ev işleri hafifletilebiliyorsa dışarıda kendine uygun işlerde çalışması uygun görülmektedir (Güler, 1991: 314). Temelde kadının ev içi işlerinden sorumlu kişi olarak görülmesi ve erkeğin sadece yardımcı olarak nitelendirilmesi kadınların ikincil konumlarına yol açan cinsiyet eşitsizliğinin bir örneğini sunmaktadır. Ayrıca kadının dışarıdaki işlerde çalışmasının kadın işi olarak nitelendirilen işlerle sınırlandırılması toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin önemli bir göstergesini oluşturmaktadır. Çünkü eşitsiz rol dağılımıyla kadının ev içiyle sınırlandırılması beraberinde kadın üzerinde kurulan baskı ve denetimi arttırarak

toplumsal alanda ikincil bir konumda yaşamasına neden olan bir yapıyı ortaya çıkarmaktadır. Çünkü farklı rol ve sorumluluklar erkek egemenliğini kuvvetlendirici ve yeniden üretici nitelikte olmaktadır (Toker, 2008: 4).

Geleneksel İslami öğretiler içerisinde kadının bedeni ve cinselliğine yönelik bakış açısı iş bölümünün şekillenmesinde belirleyicidir. Çünkü geleneksel İslami öğretiler içerisinde kadınlar etkin cinsel güç olarak görülmektedir. Bu yüzden kadınların erkekler üzerindeki cinsel iktidarının sınırlandırılması gerekmektedir. Kadının cinselliği gizlenmeli, cinsel gücü ortaya çıkartılmamalıdır. Bu görevde erkeklere düşmektedir. Erkeklere kadınları koruma ve kontrol altında tutma görev ve sorumluluğu verilmiştir. (Göz, 2008: 202-203).

Kadın cinselliğinin bir tehdit unsuru olarak görülmesinin ardında kadın ve erkek cinselliğinin geleneksel İslami öğretiler içerisinde farklı olması yatmaktadır. Çünkü Kur'an'da kadının hem bu dünya da hem ahirette (cennette) erkeğe cinsel haz aracı olarak sunulduğu belirtilmektedir. Kadın erkeğe oranla cinsel açıdan daha cazip olarak görülmektedir. Bu yüzden cazibe olarak görülen yerlerini örtmesi istenmiştir. Aynı zamanda kadınların çekici yönleri dolayısıyla erkekleri işlerini yapmaktan alıkoymamaları istenmiştir. Kadının bu konumu içerisinde eşlik ve annelik görevleriyle yüceltilmesi onun konumunu kuvvetlendirici öğeler olarak gösterilmektedir (Güler, 1991: 312-313).

İslamcı Feminizm'in öncü isimlerinden olan Mernissi'ye göre kadınların tecrit edildiği ve baskı altında tutulduğu toplumlarda kadınların cinselliklerinin aktif olduğu yönünde bir anlayış hakimdir. Kadınların denetim ve baskı altında tutulmadığı toplumlarda ise kadın cinselliğinin pasif olduğu yönünde bir anlayış hakimdir (Mernissi, 2003: 37). Bu yüzden İslamcı söylem ve pratik, cinsiyetler ve nesiller arasında hiyerarşik farklılıklar yaratarak onları özenle muhafaza etmeye çalışır. Dişil ve eril roller arasındaki en ufak bir belirsizlik örneğin kadınların fiziksel olarak erkeklere benzemesi günah olarak kabul edilir. Dolayısıyla örtünme dişiliğin, dişil iffetliliğin ve erdemin bir hali olarak ele alınmaktadır (Göle, 1991: 37).

Cinsler arasındaki farklılığı doğal bir farklılık olarak ele alan, cinslere bedensel ve biyolojik olarak önemli değerler atfeden İslami yaklaşım doğrultusunda ortaya çıkan

toplumsal cinsiyet rol ve sorumlulukları erkek egemenliğini kuvvetlendirici kadın üzerindeki baskı ve gücü arttırıcı bir etkiye sahip olmaktadır. Bu baskı ve güç cinsiyetler toplumsal alanın farklı birçok noktasında eşitsizliğe ve devamında kadınların farklı türlerde şiddete maruz kalmasına neden olabilmektedir. İslamcı söylem içerisinde bu noktada farklı bakış açıları söz konusudur. İslami çerçevede bir yandan bu hakimiyetin kadına yönelik şiddete neden olmadığı yönünde görüşler hakimdir. Hatta Kur-an'ın kadına yönelik ayrımcılığı ortadan kaldıracak ilkelere sahip olduğu belirtilmektedir. Okuyan'a göre dişilikte erkeklik de Allah'ın bir lütfu olduğu için biri diğerine üstünlük ifade edemez. Bu yüzden cinsler hukuken birbirine üstün değil, aile ve sosyal hayatta birbirlerine eşittirler (Okuyan, 2007: 94-95). Diğer yanda İslam dini içerisinde kaynak olarak yer alan bazı referanslar erkek egemen yapının kuvvetlendirilmesinde, kadını erkeğe bağımlı kılmakta ve kadına yönelik şiddetin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Örneğin Peygamberin “kadın kullarını dövmeziniz” yönünde buyruğu olmasına karşın Kuran-ı Kerim de yer alan bir hadiste evliliğin gereklerini yapmamaları ya da cinsel haramlara düşmelerinden korkulduğu noktalarda kadınların yatakta yalnız bırakılabileceğine ve dövülebileceğine değinilmektedir (Çakır, 2000: 24).

2.2.2.2. İslamcı Kadın Hareketi İçerisinde Toplumsal Cinsiyet İlişkilerine Bakış Açısı

1990'lı yıllar İslamcı kadınların toplumsal alanda özne olarak var olabilme mücadelelerini içermektedir. İslamcı kadınlar bu süreçte başörtüsü sorununu aşmaya çalışırken aynı zaman entelektüel gelişimleri sayesinde farklı sorgulama alanlarını da gündeme getirmeye çalışmışlardır. Çünkü İslamcı kadınlar genel anlamda İslam dininin kadınlara haklarını verdiğini ancak bunun ataerkil değerlerle yorumlanması sonucu kadınların haklarından mahrum kaldığını düşünmektedirler. Bu yüzden İslamcı kadınlar tarafından İslami kaynaklardan hareketle cemaat namazlarına katılım, kadının şahitliği, ev dışında çalışması, boşanma hakkı, yargıçlık ve devlet başkanlığı gibi görevlere gelme gibi farklı birçok nokta da sorgulama alanı haline dönüşmüştür (Merçil, 2007: 112-113). Bu bağlamda Göle'ye göre İslamcı kadınların başörtüsü, Müslüman kadının geleneksel örtüsü olan başörtüsünden farklılık göstermektedir. Başörtüsüyle kamusal alanda yer

edinen eğitimli alt ve orta sınıf kadınların gerçek İslam'ı bildiklerini iddia etmeleri kendilerini geleneksel, eğitimsiz kadınlardan ayırmalarına yol açmıştır (Göle, 1991: 16).

İslamcı kadınlar kamusal alanda yer almak, İslami bir kimlik altında birey olabilmek için mücadele ederken geleneksel İslami öğretilerin bu süreçte önemli bir engel olarak var olduğunu fark etmişlerdir. Dolayısıyla ataerkil değerlerle yüklü olduğunu düşündükleri geleneksel İslami öğretileri yine İslami kaynaklar temelinde sorgulamaya açmışlardır. Bu doğrultuda cinsiyetler arasındaki eşitsizliği ataerkillik temelinde sorgulamaları 1980'li yıllarda gelişim gösteren feminist hareketle ilişkilendirilmelerine neden olmuştur. Ancak İslamcı kadınların sorgulama alanları ve sorgulama noktaları feminist yaklaşımdan farklılık göstermektedir. Çünkü İslamcı kadınlar geleneksel İslami öğretiler içerisinde cinslere yönelik ontolojik bakış açısını benimsedikleri için sorgulama biçimleri ve sorgulama alanları feministlerden farklıdır. Ancak Altuntaş'a göre bu süreçte İslamcı kadınlar farklı bakış açılarıyla yola çıkmış olsalar da belirli konularda feminizmin sorgulama alanlarını kendi çerçevelerinde ele alıp değerlendirmişlerdir (Altuntaş, 2012: 64-65).

İslamcı kadınlar kadın bedeninin metalaştırılması, medyada sömürülmesi, kadına karşı uygulanan şiddet gibi konularda feministlerle yakınlaşırken, cinsel özgürlük, boşanma, doğum kontrolü ve kürtaj gibi konularda feminist söylemden uzaklaşmaktadırlar. Özellikle cinsel özgürlük gibi kadın bedeniyle ilişkili konular en temel ayrışma noktasını oluşturmaktadır. Çünkü İslami kurallara göre kadın vücudu da dünyadaki diğer varlıklar gibi Allah'a aittir. Bu yüzden kadınlar vücutlarının kendilerine ait olduğunu düşünerek dinin sınırları dışında cinsellik yaşayamazlar (Merçil, 2007: 111).

Kadın bedenine yönelik farklı bakış açılarıyla yola çıkılsa da İslamcı kadınlar geleneksel İslami öğretilerin kadınların toplumsal alanda ikincil konumda yer almalarında etkili olduğunu kabullenerek sorgulama alanı haline dönüştürmektedirler. Sorgulamalarının kaynağını ise ataerkil toplumsal yapı ve değerler sistemi üzerine oturtmaktadırlar. Şişman'a göre İslamcı kadınlar "kadın-dostu" yaklaşımını kullanarak Kur'an'ı yeniden yorumlamayı, ataerkil bakış açısıyla üretilmiş ve kadınların haklarını yok sayan yaklaşımları ortadan kaldırmayı amaçlamaktadırlar (Şişman, 2005: 94). Çünkü İslam'ın insan onuru ve özgürlüğüyle şekillenen kadın anlayışının ataerkil

yorumlar nedeniyle dinle ters düşecek şekilde açıklanmaya çalışıldığı düşünülmektedir (Tuksal, 2001: 22; Gürhan 2011: 116). Ataerkilliğin İslami kültür içerisindeki varlığının kadınlar üzerinde olumsuz etkiler yarattığını savunan Aktaş, şu sözleriyle sürecin analizini yapmaktadır:

“Hak ve özgürlüklerin kazanımı, zayıf olanın ve haksızlığa uğrayanın etkinliği kadar, toplumsal hayatın dönüşümüyle de ilgilidir çünkü. Yine de kadınları mağdur eden sorunların oluşumunda halihazırda erkeklerin bilincini ve kararlarını da aşan, birkaç bin yıllık bir arka planı olan “eril” bir algılama halinin din, gelenek, dil ve yasalardaki etkisi yadsınamaz. Ancak ataerkillik İslami kültürün asli ve değişmez bir özelliği değildir” (Aktaş, 2007: 138).

İslamcı kadınlara göre cinsler arasındaki ilişkiler dayanışmacı, tamamlayıcı esaslar üstüne oturmali ve hiyerarşik ilişkinin yaratılmaması esas alınmalıdır. Kadınların ve erkeklerin hasım olmak yerine “yardımlaşma, merhamet, alçakgönüllülük, takva ve özveri” gibi değerlerin hakim olduğu bir kadın erkek ilişkisi esas almaları gerektiği öne sürülmektedir. Çünkü kadın Allah’ın kuludur, erkeğin değil. Bu yüzden aile içinde kadın ve erkek arasındaki ilişki bir vesayet ilişkisi değil, dayanışmaya dayalı arkadaşça bir ilişki olmalıdır (Aktaş, 2007: 139-141). Bu bakış açısı doğrultusunda İslamcı kadınlar kamusal alana çıkmalarının önündeki erkek egemenliğini aile içerisindeki cinsiyetler arasındaki ilişkilerde sorgulamakla başlamışlardır. Kadınların ev kadınlığı ve çocuk bakımı gibi rollerle ev içiyle sınırlandırılmasına eleştirel bir bakış açısı getirmişlerdir. Bu durumun İslam’dan çok geleneksel rollerle ilişkili olduğunu savunmuşlardır. Çünkü İslamcı kadınlara göre İslam, kadının kamusal alanda çalışmasına herhangi bir sınırlama getirmemektedir (Göle, 2000: 52). Dolayısıyla aile içerisinde başlatılan sorgulama İslam kültürü içerisinde yeniden üretilerek sürdürülen toplumsal cinsiyet rol ve sorumluluklarının çatırdamasına hatta İslamcı kadınlar tarafından yeniden kurgulanmasına neden olmuştur.

Erkek egemenliğini özel alanda sorgulamaya başlayan İslamcı kadınlar arasında yer alan Gülnaz’ın görüşleri şu şekildedir:

“Erkeklerin evlilik ilişkisinde eşlerini arkadaş olarak görmemelerini, hatta küçümseyip onlarla konuşmamalarını, kendilerine hizmet etmek zorunda olan, ev işleri ve çocukların yegane sorumluları ve cinsel ihtiyaçlarını karşılayan yaratıklar olarak görmelerini içimize sindiremiyorduk. İsyan ettiğimiz zamanlar hem kocalarımız, hem de aile çevrelerimiz tarafından “Allah’ın emri, dünyanın kanunu, dini gereklilik” gibi gerekçelerle karşılaşıyorduk. Bunu anlamaya çalıştığımızda toplumsal-geleneksel faktörleri görüyor ama Kuran’da doğrudan böyle bir şeyle karşılaşmıyorduk”(Çakır, 2000: 45).

İslamcı kadın hareketi içerisinde yer alan Tuksal’da kültürel olarak üretilen toplumsal cinsiyet rol ve sorumluluklarını kavramsal olarak dile getirmekte ve sebep olarak göstermektedir. Kadınların bilim ve siyaset gibi “erkek alanı” diye görülen alanlarda yer alamamalarını veya yok sayılmalarını kadınlarla erkeklere toplumsal olarak uygun görülen, öğretilen hatta bazen dayatılan cinsiyet rolleriyle ilişkilendirmektedir (Tuksal, 2010: 13).

Geleneksel İslami öğretiler içerisinde kadınların kamusal alana çıkmalarının önündeki önemli engellerden biri de kadının fitne kaynağı olarak görülmesi ve dolayısıyla erkekler tarafından korunup kollanması gerektiği anlayışıdır. Özellikle cinsellik noktasında erkek egemen toplumlarda kadın ve erkek davranışları farklılaşmış ve verilen tepkiler değişiklik göstermiştir. İslamcı kadınlar bu doğrultu da kadınların fitne kaynağı olmadığını kamusal alanda erkekler gibi yer alabileceklerini göstermeye çalışmışlardır. Tuksal’a göre eskiden evden çıkmasının, erkeklerle konuşmasının günah olduğunu düşünen kadınlar artık sadece anne ve eş olarak değil işi ve çevresiyle de var olmak istemektedirler (Çakır, 2000: 37).

Görülmektedir ki İslamcı kadınlar kadınların kamusal alana çıkmalarının önünde engel teşkil eden sorun alanlarını sorgulamaya açarken aynı zamanda kadınların özel alan içerisinde ikincil konumda yaşamalarına neden olan erkek egemenliğini de gündeme getirmişlerdir. Ancak bu sorgulamalar genellikle kadınların İslam’da sahip oldukları haklar temelinde yapılmıştır. İslam’ın kadına ve kadın haklarına verdiği değer temel alınarak hareket edilmiştir. Toplumsal cinsiyet rol ve sorumlulukları kadınların ev ve mahalle dışında da kamusal alanda yer alabilmeleri noktasında olmuştur. Yakın dönemde kadına yönelik aile içi şiddette bu çerçevede değerlendirilmeye başlanmıştır.

Kadına yönelik şiddet sorunu toplumsal bir sorun olarak biyolojik erkek temelinde sorgulanmıştır. İslami değerler çerçevesinde İslamiyet'in kadına verdiği değer ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. İnsan olarak kadına zarar vermenin suç olmasına değinilmiştir. Tuksal'a göre şiddet, başka yol bilmeyen, başka savunma mekanizmaları çalıştıramayan, bunun eğitimi almamış insanların kullandığı bir dildir. Eğitim ve terapiyle halledilebilecek bir sorundur (Tuksal, 2000). Ramazanoğlu'na göre de kadına yönelik şiddet gibi sorun alanlarının kadın ve erkek arasında çatışma yaratarak değil, "hak" ve "adalet" duygusu gelişmiş kadın ve erkeklerle birlikte adalet-zulüm eksenin de ele almanın gerekliliğini öne sürmektedir.³² Çünkü İslamcı yaklaşım doğrultusunda kadınların ve erkeklerin fitratlarından dolayı farklı özelliklere sahip olduklarına inanılmaktadır. Bu farklılık doğrultusunda kadınların erkeklerden daha zayıf olması nedeniyle daha fazla korunmaya muhtaç olduğuna ancak bu sayede adaletin sağlanabileceğine inanılmaktadır.

2.2.2.3. İslamcı Kadın Hareketinin Örgütlenme Deneyimleri

Türkiye'de İslamcı hareketin kendi içinde farklılık gösteren biçimleri olduğu gibi İslamcı kadınlarında toplumsal cinsiyete bakış açıları farklılaşabilmekte dolayısıyla farklı ilgi alanları etrafında örgütlenebilmektedirler. Hatta örgütlenmeler içerisinde bile bireysel olarak farklı görüşlere sahip olunabilmektedir. 1990'lı yıllarda başlayan örgütlenme süreci devletten ve cemaatlerden bağımsız bir şekilde gerçekleşmiştir. İlk örgütlenme biçimleri daha çok resmi olmayan, kamu tüzel kişiliğine sahip olmayan platformlar ve gruplaşmalar şeklinde ortaya çıkarken ilerleyen yıllarda daha fazla kişiye ulaşmak ve kaynak ulaşımını kolaylaştırmak amacıyla formel bir örgütlenme biçimi olarak dernekleşme şeklinde gelişim göstermiştir (Aslan Akman, 2008: 72-77).

İslamcı kadınların dernekleşme süreçlerinin gelişiminde büyük çoğunluğunu yardımlaşma/dayanışma amaçlı kuruluşların oluşturduğunu, hak temelli kuruluşların daha zayıf bırakıldığını söylemek mümkündür. Esim ve Cindoğlu (1999)'nın 1990'lı yıllardaki kadın örgütleri üzerine yaptığı sınıflandırma içerisinde İslamcı kadın kuruluşları için söyledikleri de yardımlaşma ağının kuvvetli olduğunu gösterecek niteliktedir. İslamcı kadın kuruluşlarının pratik stratejileri benimsediği, sosyal yardımlaşmayı temel aldığı, laiklik tarafını benimsemediği, şehrin yoksul ailelerini

³² <http://www.koxuz.org/koxuz/node/3438> (Erişim Tarihi: 10.07.2015)

hedef aldığı, gıda yardımı, mesleki kurslar, seminerler düzenledikleri belirtilmektedir (Esim ve Cindoğlu, 1999: 184).

Yardımlaşma temelinde bir araya gelinen kuruluşların ardında hem daha kolay sonuç alınabilmesi hem mücadele gerektirmemesi hem de toplum içerisinde yardım faaliyetlerinde bulunan kadınların yüceltilmesi yatmaktadır. Çünkü geleneksel İslami değerleri zedelediği için bir tehdit unsuru taşımamaktadır. Bu durum Yılmaz'a göre patriarkal iktidar ilişkileri içerisinde kamusal alanın “dişil” ve “erkeksi” alanlar olarak yeniden örgütlenmesine, cinsiyetçi kamusal alanın kadın eliyle yeniden oluşturulmasına neden olmaktadır. Bu durumda erkek egemenliği kadınların faaliyetleriyle yeniden üretilerek sürdürülmektedir (Yılmaz, 2015: 235-236).

İslamcı kadınların kamusal alanda yer almak adına toplumsal cinsiyet sorgulamaları hak temelli örgütlenmelerinin gelişimine dayanmaktadır. Hak temelli örgütlenme süreçleri ise kadınların başörtüsü yasaklarına karşı verdikleri mücadeleyle başlamıştır. 1980'li yıllarda üniversitede türbana yönelik yasaklara karşı büyük şehirlerdeki örtülü kız öğrencilerin başörtüsüne özgürlük için başlattıkları mücadele bir türban hareketine dönüşmüştür. Kadınların türban hareketi olarak başörtüsü özgürlüğü için yürüttükleri mücadele dönemin İslamcı partileri aracılığıyla erkek egemenliği içerisinde bir nesne halinde dönüşse de kadınların başörtüsü hakkı için verdikleri mücadele ilerleyen dönemde kadınların kamusal alan içerisinde farklı hak arayışlarına, birey olma mücadelelerine zemin oluşturmuştur. Kadınlar kamusal alanda İslamın geleneksel rollerine tezat bir hareketliliğin için de yer almaya başlayarak aktivist bir role bürünmüşlerdir. Bu aktivist rol Akman'a göre Kemalist/laik kadındaki pasif, edilgen ve ikinci planda kalmış İslamcı kadın imgesine de zıt bir varoluşun göstergesi olmuştur (Aslan Akman, 2008: 74).

Örneğin İlk kez 1995 yılında Ankara'da **Başkent Kadın Platformu Derneği** 13 kadar kadın kuruluşunun bir araya gelmesi sonucu kurulmuş büyük bir oluşumdur. 2002 yılında dernek statüsüne kavuşmuştur. Hayır işleriyle ve eğitim meseleleriyle uğraşan diğer İslamcı kadın kuruluşlarından farklı olarak kadın hakları için faaliyet gösteren bir kuruluştur. Kadınların kamusal alana katılımlarını arttırmak, bu katılım önündeki engellerle mücadele etmek, kadına yönelik her türlü ayrımcılığı önlemek adına teorik ve pratik anlamda çalışmalar yürütmektedirler (Çaha ve Çaha, 2012: 68). Aslında temelde

hem geleneksel kadın imgesini pekiştiren dini yorumları sorgulamayı hem de modern toplumda dindar kadınlara yüklenen ayrımcı uygulamaları ortadan kaldırmayı hedeflemektedirler.³³

Hazar Eğitim ve Kültür ve Dayanışma Derneği'de bu çerçevede 1993 yılında kurulmuş ve Hazar grubu olarak faaliyetlere başlamıştır. Dindar kadınlar hem Müslüman toplum içerisinde hem de laiklik çerçevesinde kadınların ezilmelerine karşı çıkmışlardır. Kuruluş sürecindeki temel amaç başörtüsü yasakları nedeniyle eğitim göremeyen kadınlara eğitim ve bilinçlenme gibi imkanlar yaratmak olmuştur. Kadınların güçlenmesine, bilinçlenmesine yönelik çalışmalar yürütülmüştür (Aslan Akman, 2008: 80). Dernek olarak kadınların toplumsal hayata aktif katılımına imkan sağlamaya yönelik çalışmalar yapılmıştır. Bu süreçte modern paradigma insanı kendine yabancılaştırdığı gerekçesiyle eleştirilmiştir.³⁴

1999 yılında ayrımcılıkla mücadele alanında kurulan **Ayrımcılığa Karşı Kadın Derneği (AKDER)**'de İslamcı kadın kuruluşları içerisinde yer alan ve merkezine insan haklarına aykırı ayrımcılıklarla mücadeleyi oturtan bir kuruluştur. Kuruluş olarak kadınların bireysel, toplumsal ve siyasal hayatta maruz kaldıkları hak ihlalleriyle ve eğitim ve kültür alanında yaşanan fırsat eşitsizlikleriyle mücadele etmektedirler. Toplumsal alanda bilinç sağlamanın yanında, ayrımcılığa uğramış bütün insanlara gerekli yardımları ulaştırmayı amaçlamaktadırlar (Çaha ve Çaha, 2012: 62). Kadına yönelik şiddetle ilgili çalışma alanı olmayan kuruluş yakın dönemde kadına yönelik şiddetle ilgili ve 8 Mart Dünya Kadınlar Günüyle ilgili bazı çalıştaylara ve toplantılara katılmıştır.³⁵

Kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele noktasında 80'lerden günümüze feminist hareketin hem kuramsal düzeyde hem de kurumsallaşma düzeyinde önemli adımları olmuştur. Ancak İslamcı kadınlar tarafından oluşturulan örgütlenmelerde kadına yönelik şiddet sorunu eksik bırakılmış bir yanı oluşturmaktadır. Kadına yönelik aile içi şiddetle mücadeleyi esas alarak kurulmuş bir örgütlenmeye rastlanmasa da yakın dönemde kadına yönelik aile içi şiddetin ağır bir biçimini oluşturan kadın cinayetleri

³³ <http://www.baskentkadin.org/tr/?cat=6> (Erişim Tarihi: 10.04.2015)

³⁴ <http://www.hazargrubu.org/projeler/74-women-for-women/727-women-for-women.html#comments> (Erişim Tarihi: 10.04.2015)

³⁵ <http://ak-der.org/tr-TR/makale/faaliyetler.aspx?page=2> (Erişim Tarihi: 12.04.2015)

sorunu toplumsal alanda şiddetin ve cinayetlerin görünürlüğünü arttırmış ve kadın hareketi içerisinde yer alan İslamcı kadınlarında söylem üretmelerine neden olmuştur.

STK olarak 2013 yılında **Kadın ve Demokrasi Derneği (KADEM)** kurulmuştur. Dernek kadınların sosyo-kültürel, ekonomik ve siyasal hayata aktif katılım sağlamalarını destekleyici bir amaç etrafında kurulmuştur. Kadına yönelik aile içi şiddetle mücadeleyi esas alan kuruluş feminist örgütlenmelerin gerçekleşmesini arzuladıkları toplumsal cinsiyet eşitliğinden öte toplumsal cinsiyet adaletini sağlamayı esas almaktadır.³⁶ Kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele adına “Önce adam ol” “Kadına El Kaldıran Adam Değildir” söylemleri üzerinden bir kampanya başlatılmıştır.³⁷ Ancak bu söylem kadınlık ve erkeklik rollerini pekiştirmesi nedeniyle feministler tarafından eleştirilmiştir.

2013 yılında **Kadına Şiddete Karşı Müslümanlar İnisiyatifi** şiddet noktasında İslami bir perspektif geliştirmek amacıyla kurulmuştur. İslamiyetin kadına karşı şiddeti asla onaylamayacağını temel alan kadınlar ve erkeklerden oluşmaktadır. Kadına yönelik şiddetin toplumsal bir mesele olduğunu düşünerek kadınları ve erkekleri içine alan karma bir inisiyatif özelliği taşıdığı belirtilmiştir. Şiddeti bir zulüm olarak tanımlayan örgütlenme, şiddete, tacize ve tecavüze maruz kalan, zulme uğrayan tüm kadınların hakları için mücadeleyi esas almıştır. İslam dininin şiddeti öngörmediğini İslami kaynaklar temelinde açıklamaya çalışmışlardır. Çünkü bazı ayetlerin farklı yorumlara maruz kaldığında şiddeti doğurabildiğini düşünmektedirler.³⁸

“Kadın itaat etmediğinde, eşleriyle tartıştıklarında, zina yaptıklarında dövülebileceği şeklinde fetvalar veriliyor. Fakat yüce dinimizin Sevgili Peygamberi Muhammed(s.a.v.) ifk hadisesi diye bilinen olay henüz aydınlatılmamış ve eşinin zina ettiği düşüncesi toplumda yayılırken Ne Aişe ile tartışmış Ne O’nu dövmekten söz etmiştir, onunla bir müddet yataklarını ayırmış ve Aişe (r.a.) da bu durumdaki rahatsızlığından sebep babasının evinden bir süre kalmak için evden ayrılmıştır.”

³⁶ <http://kadem.org.tr/konular/faaliyetlerimiz/etkinlikler/bulusma-ve-etkinlikler/> (Erişim Tarihi: 12.04.2015)

³⁷ <http://kadem.org.tr/once-adam-ol-kampanyasi-tanitim-filmi/> (Erişim Tarihi: 13.04.2015)

³⁸ <http://kadinasisdetekarsimuslumanlar.blogspot.com.tr/> (Erişim Tarihi: 09.06.2015)

Kadınlara yönelik şiddetin ve özelinde kadın cinayetlerinin en çok kadının eşinden boşanmak istediği veya nişanlı çiftlerden kadının nişandan vazgeçmesi durumlarında ortaya çıktığını belirterek bu durumların yanlışlığına değinmektedirler.³⁹

“Allah bakara 231. Ayetinde şöyle buyurur; Böylece, kadınlarını boşadığınızda ve onlar bekleme sürelerinin sonuna yaklaşmak üzere iken onları ya güzellikle alıkoyun ya da güzel bir şekilde bırakın.”

Örgütlenme biçimleri daha çok söyleşi, konferans, toplantı vb. organizasyonlar dahilinde olan inisiyatif bazı durumlarda da eylemsel tepkide de bulunabilmektedir.⁴⁰

³⁹ <http://kadasiddetekarsimuslumanlar.blogspot.com.tr/> (Erişim Tarihi: 09.06.2015)

⁴⁰ Özgecan Aslan cinayetinin ardından gıyabı cenaze namazı kılmışlardır.
<http://kadasiddetekarsimuslumanlar.blogspot.com.tr/> (Erişim Tarihi: 09.06.2015)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDETLE MÜCADELE SÜRECİNİN KAMUSAL POLİTİKALAR İÇERİSİNE DAHİL EDİLMESİ

3.1. KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDET SORUNUNUN DEVLET POLİTİKASI İÇERİSİNDE YER ALMA SÜRECİ: KURUMSALLAŞMA HAREKETİ VE MÜCADELE YÖNTEMLERİ

Kadına yönelik aile içi şiddet sorunu, kadına yönelik şiddetin aile içerisinde gerçekleşen boyutunu ortaya koymaktadır. Bütün toplumlarda kadınlar ev içinde ve dışında cinsiyetlerinden ötürü yaygın bir şekilde şiddetin farklı türlerine maruz kalmaktadırlar. Bu durum uzun yıllar toplumsal ve kültürel değerlerle meşrulaştırılmış ve şiddetin hoş görülmesine neden olmuştur. Çünkü ev içinde yaygın olarak gerçekleşen kadına yönelik şiddet, pek çok toplumda aileye ve aile içerisinde cinsiyetlere yüklenen rol ve sorumluluklar aracılığıyla meşrulaştırılmakta ve kamu alanında hoşgörülle karşılanmaktadır. Günümüzde hala kocası, babası ya da ağabeyi tarafından sokakta, okulda, evde dövülen kadınlara kimsenin müdahale etmemesi olayın “aile meselesi” olarak algılanmasıyla ilişkili olmaktadır (Acar, 1998: 25).

Türkiye’de 1980’li yıllardan sonra gelişim gösteren feminist hareketin aile olgusunu sorgulamaya açması ve aile içindeki erkek egemen cinsiyet eşitsizliğini ortaya koymasıyla değişiklik göstermeye başlamıştır. Ayrıca dünyada 1960’lı yıllarda başlayan ikinci dalga feminist hareketin öncülüğünde dünya genelinde kadınların hak ihlallerinin yaşandığının fark edilmeye başlanmıştır. Bu süreç 1980’li yıllarda uluslararası alanda bildirge ve sözleşmelerle kadın haklarının ihlaline yönelik çalışmalar yapılmasını sağlamıştır. Bu durum Türkiye dahil olmak üzere farklı birçok ülkede devletleri harekete geçirmiştir. Bu sayede kadınların ihlal edilen hakları gündeme getirilmiş, ayrımcılığın önlenmesi, eşitliğin sağlanması, kadına yönelik aile içi şiddetin ortadan kaldırılması, kadınların güçlendirilmesi yönünde kamusal politikalar üretilmeye başlamıştır.

Türkiye ilk kez Birleşmiş Milletler (BM) tarafından 1980 yılında imzaya açılan *“Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi”*’ni 1985 yılında imzalayarak ayrımcılığa karşı üretilen politikaları destekleyici bir adım atmıştır. Ardından 1995 yılında Pekin Deklarasyon’unun ortaya koyduğu hükümlerin Türkiye iç hukukuna girmesi temel alınmıştır. Bu doğrultu da 1999 yılında “EŞ-İZ” adı altında bir araya gelen kadın örgütleri arasından seçilen temsilciler, 2000 yılında yapılan Birleşmiş Milletler’in “Pekin+5” özel oturumu için Türkiye adına toplantıya katılmıştır. İlk kez “zorla evlendirme”, “namus suçları” bir Birleşmiş Milletler belgesinde yer almıştır. Kadına karşı şiddetin, evlilikte tecavüz, zorla evlendirme, namus suçları gibi durumlar aile içerisinde gerçekleşse dahi suç olarak kabul edilmeye başlamıştır. Ayrıca hükümetlerin kadınlar için olumsuz etkiler yaratan bu gelenek ve göreneklerin uygulanması için yasalar, politikalar, eğitim programları gibi çeşitli önleme araçlarıyla bilinç yükseltme çalışmaları yapması gerektiği bu konferansta belirtilmiştir (Hacımirzaoğlu, 2001: 4- 23).

Türkiye açısından hem CEDAW’ın önemli etkisiyle hem de kadın hareketinin 1990’lı yıllarda kurumsallaşma süreciyle kadın erkek eşitliğinin sağlanması adına önemli adımlar atıldığını söylemek mümkündür. Ancak Türkiye’de ataerkil toplumsal yapı ve değerler sisteminin hakim olması özellikle de 1980 sonrası dönemde gelişim gösteren aile odaklı muhafazakar bakış açısının hakimiyeti arzu edilen değişikliklerin hem toplumsal düzeyde hem de hukuksal düzeyde gerçekleşmesini zorlaştırmaktadır. Bu noktada Türkiye’de 1980 sonrası dönemde aktif bir gelişim gösteren Feminist hareketin kamusal politikaları değiştirme ve dönüştürme sürecine önemli etkiye sahip olduğunu söylemek mümkündür. Kurumsallaşan kadın mücadelesi, kadın erkek eşitliğine aykırı birçok yasal mekanizma içinde Anayasanın, Türk Ceza Kanunun, Medenin Kanunun kadın erkek eşitliğine aykırı birçok maddesi içinde kadının insan hakları yönünde reformlar öngörmüştür (İlkkaracan, 2007; Sallan Gül, 2011).

Kadınların yasal anlamdaki ilk mücadele kazanımları 1990 yılında olmuştur. Türk Ceza Kanunu’nun 438. Maddesi 1990’da kaldırılmış ve kadının çalışmasını kocasının onayına bırakan 159 sayılı Medeni Kanun maddesi iptal edilmiştir (Kum ve diğ, 2005: 17). AB’ye uyum sürecinde ise toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik reform hareketleri arttırılmıştır. Cinsiyete dayalı ayrımcılığı gidermek amacıyla

kadınlar lehine birçok hukuki düzenleme yapılmıştır. 22 Kasım 2001 yılında “Yeni Türk Medeni Kanun”u TBMM tarafından kabul edilmiş ve 1 Ocak 2002’de yürürlüğe girmiştir. Eski Medeni Kanun içerisinde ataerkil bir nitelik taşıyan “evlilik birliğinin reisi kocadır, evlilik birliğini koca temsil eder, karının ikametgahı kocanın ikametgahıdır” gibi maddeler kaldırılmıştır (Altınay ve Arat, 2008; Dedeoğlu, 2009). 2003-2004 yıllarında ise Türk Ceza Kanunu reformu Türkiye Büyük Millet Meclisinin gündeminde yer almış ve 2004 yılın da “TCK Kadın Platformu” gibi kadın örgütlerinin etkisiyle reformlar yapılmıştır. 26 Eylül 2004 yılında kabul edilen ve 1 Haziran 2005 yılında da yürürlüğe giren Yeni Türk Ceza Kanunu’nda 30’dan fazla madde değişikliğe uğramıştır. Değiştirilen maddeler arasında şunlar yer almaktadır (TCK Kadın Platformu, 2005; Dedeoğlu, 2009; Koray, 2011; Sallan Gül, 2011):

- Yasa içerisinde yer alan kadın kız ayrımı kaldırılmıştır.
- Cinsel saldırı suçları eskiden ‘topluma’, ‘aileye’, ‘edep törelerine’ karşı işlenmiş olarak kabul edilirken, yeni kanunda ‘kişilere’ karşı işlenen suçlar olarak tanımlanmıştır.
- Cinsel saldırı suçları arasında yer alan “ırza geçme”, “ırza tasaddi” gibi ifadeler yerine cinsel saldırıları namusla ilişkilendiren tanımlamalar yerine “cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar” olarak bir tanımlama getirilmiştir.
- Evlilik içi tecavüz ve cinsel saldırı suç olarak tanımlanmış ve cezaya tabi tutulmuştur.
- Töre cinayetleri nitelikli insan öldürme kapsamına alınmıştır.
- Eski TCK’da tecavüzcüyle evlenme gerçekleştiğin de cezada indirimi öngören madde kaldırılmıştır.

Türkiye’de kadın erkek eşitliğinin sağlanmasına, kadına yönelik aile içi şiddetin önlenmesine yönelik çalışmalar Türkiye Büyük Millet Meclisi içerisinde oluşturulan komisyonlar tarafından da gündeme getirilmektedir. 24 Mart 2009 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi “Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu” bünyesinde çeşitli alt komisyonlar oluşturmuştur (KSGM, 2012: 12).

- “Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine İlişkin Uygulamaların İncelenmesi”
- “Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinde Medyanın Rolü Alt Komisyonu”

- “Erken Yaşta Evlilikler”
- “Eğitim Sistemindeki Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Yeri”
- “Çocuk Cinsiyeti Nedeniyle Kadın Üzerinde Oluşturulan Psikolojik Şiddet, Başlık Parası ve Geleneksel Evlilikler”
- “Mobbing”

Ayrıca 2010 yılında da Anayasanın 10. Maddesinde değişikliğe gidilmiştir. 10. Maddede yer alan “Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür” hükmüne 2010 yılında “Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz” hükmü eklenmiştir.⁴¹

Hukuksal anlamda ataerkil değerlerin hakim olduğu yasalarda yapılan değişiklikler tam anlamıyla yeterli olmasa dahi önemli kazanımlar arasında gösterilebilmektedir. Ancak kadınların maruz kaldıkları şiddet olgusu toplumsal hayata katılımlarının önünde engel teşkil etmeye günümüzde hala devam etmektedir. Kadın hareketinin yoğun talepleri sonucunda gerçekleştirilen reform hareketleri yetersiz kalmıştır. Siyasal iktidar yetkililerinin kadını aile içerisinde tanımlayan, aileyi ve kadını korumayı esas alan söylem ve eylemler cinsiyet eşitliği adına bütünlüklü bir politika izlemeye engel olmaktadır. Toplumun bütün yapı ve kurumlarına sirayet etmiş olan ataerkil değerler sürdürülemeye devam ettiği için kadına yönelik aile içi şiddet günümüzde hala çok önemli bir sorun alanını oluşturmaktadır. Kadınlar özellikle aile içerisinde özgürlüklerinin kısıtlanması, psikolojik ve duygusal olarak sorunlar yaşamaları, ekonomik hayata katılımlarının engellenmesi ve en önemlisi toplumsal yaşamdaki kadınlık ve erkeklik algısı nedeniyle uygun kalıplar dışında hareket etmeye çalıştıklarında şiddete maruz kalmakta hatta bu süreçten kurtulmak için adım attıklarında tehdit edilmekte ve öldürülmektedir (Sallan Gül ve Altındal, 2014; Çetin, 2014).⁴²

Kadına yönelik aile içi şiddetin farklı türleriyle birlikte yaygınlığı 1990’lı yıllardan sonra yapılan araştırmalarla da ortaya çıkartılmıştır. Ancak aile içi şiddetin

⁴¹ Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Hakkında Genel Bilgiler <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/hakkinda.htm> (Erişim Tarihi: 26.10.2015)

⁴² Özgecan İnfailini Konuşmak http://kazete.com.tr/makale/ozgecan-infailini-konusmak!_1031 (Erişim Tarihi: 05.04.2015)

yaygınlığı yapılan araştırmalarla ortaya çıksa da aile içi şiddet gizli kalan bir toplumsal sorun olarak çoğu zaman görünürlük kazanmamaktadır. Çünkü bu konuların resmi kurumlara bildirilmesi kadınlar adına bir utanç durumu olarak görülebilmektedir. Kadınlar aileye sadakat ilkesini ihlal ettiklerini, eşleri tarafından alay konusu olabileceklerini ve polislerin kendisini koruyamayacağına düşünebilmektedir (Hacımirzaoglu, 1998; Ertürk, 2007). Dolayısıyla çoğu zaman gizli tutulmaya çalışılan aile içi şiddet sorunu yapılan araştırmalarda şiddetin etkilerinin ve sonuçlarının ölçülmesini zorlaştırmaktadır. Sayısal olarak net verilere ulaşılmasını engellemektedir.

Türkiye’de kadına yönelik aile içi şiddet durumunun tespiti anlamında ilk kez 1994 yılın da Aile Araştırma Kurumu tarafından nicel olarak “Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları” isimli şiddet araştırması yapılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre sözel şiddete uğrayan kadınların oranı %84, fiziksel şiddete uğrayan kadınların oranı %78.9, duygusal şiddete uğrayan kadınların oranı %29.3, ekonomik şiddete uğrayan kadınların oranı %17.5, cinsel şiddete uğrayan kadınların oranı ise %9.1 olarak tespit edilmiştir (AAK, 1995). Yakın dönemde ise 2006-2007 yılların da Ayşegül Altınay ve Yeşim Arat tarafından yürütülen TUBİTAK destekli “Kadına Yönelik Şiddet” araştırması yapılmıştır. Araştırma içerisinde hayatları boyunca en az bir kez fiziksel şiddete uğramış kadınların oranı %35, cinsel şiddete uğramış kadınların oranı %14, ekonomik şiddete uğramış kadınların oranı ise %29,1 olarak tespit edilmiştir. Şiddet türlerinin beraber de uygulanabildiği araştırma kapsamında ortaya çıkartılmıştır. Örneğin cinsel şiddete maruz kalan kadınların %67’si fiziksel şiddete de maruz kaldığını belirtmiştir (Altınay ve Arat, 2008).

2009 yılında ise Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından geniş kapsamlı kadına yönelik aile içi şiddet araştırması yapılmıştır. 2009’dan günümüze kadına yönelik aile içi şiddet alanın da nasıl bir değişim olduğunun gözlenmesi anlamında 2014 yılında bu araştırma yinelenmiştir. Aşağıdaki tablo da bu araştırmaların sonuçları ve aradaki farklar görülmektedir. Bazı şiddet türlerinde nisbi düşüşler var gibi gözükse de kadına yönelik aile içi şiddet sorununun hala çok önemli bir sorun olarak gündemde yer alması gerektiği ortaya çıkmıştır.

Tablo 3: 2009-2015 “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması” Yakın İlişkide Olunan Erkekler Tarafından Uygulanan Şiddet

Şiddet Biçimleri	2008 yılı oranları	2014 yılı oranları
Duygusal Şiddet	%44	%44
Fiziksel Şiddet	%39,3	%35,5
Cinsel Şiddet	%15	%12
Ekonomik Şiddet	-	%30

Kadına yönelik aile içi şiddetin en ağır biçimini günümüzde artan şekliyle kadın cinayetleri oluşturmaktadır. Kadın cinayetleri medyaya, asayiş birimlerine ve toplumsal alana yansıdığı takdirde tespit edilebilmektedir. Birde öldürüldüğü halde ölümünden haber olunmayan veya intihar şeklinde gerçekleşen kadın cinayetleri vardır. Bu yüzden kadın cinayetlerinin sayısal anlamda gerçek verilerine ulaşmak mümkün olmamaktadır. Ancak ulaşılan nitel veriler doğrultusunda yapılacak analizler cinayetleri ortaya çıkaran etkenlerin tespitini sağlayabilmektedir. Bu doğrultuda kadın örgütlerinin tuttuğu veriler dahilinde gerçekleşen cinayetlerin büyük çoğunlukla kadına yönelik şiddeti oluşturan ve arttıran etkenlerle ilişkili olduğu söylenebilmektedir. Siyasi mekanizmaların nicel ve nitel olarak kadın cinayeti verilerini sunamaması sivil toplum kuruluşlarını harekete geçirmiştir. Yapılan tespitlere göre 2010 yılında 180, 2011 yılında 121, 2012 yılında 210, 2013 yılında 237, 2014 yılında 294 ve 2015 yılının ilk 7 aylık sürecinde 173 kadın, erkek şiddetine maruz kalarak yaşamını yitirmiştir (Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu). Erkek şiddeti sonucunda yaşamını kaybeden kadınlar adına oluşturulan anıt sayaçta 2008 yılından itibaren öldürülen kadınların kayıtları tutulmaktadır.⁴³

Kadına yönelik aile içi şiddetin toplumsal alandaki yaygınlığı devletin yasal zemini geliştirmesinde etkili olmuştur. 1994-1998 yıllarında ilk kez yapılan aile içi şiddet araştırmalarının da etkisiyle 1998 yılında Aile içi şiddetin önlenmesi amacıyla “4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun” çıkartılmıştır. Kanunla aile içi şiddeti önlemek ve aileyi korumak esas alınmıştır. Temel amacı ise aile içinde şiddet uygulayan bireyi, şiddet mağduruyla ortak yaşadığı alandan uzaklaştırarak ve birtakım farklı tedbirler uygulayarak aile içi şiddeti önlemek olmuştur. Ancak kanun uygulama

⁴³ <http://www.anitsayac.com/?year=2014> (Erişim Tarihi: 03.05.2015)

noktasındaki yetersizlikleri nedeniyle yoğun eleştiri almıştır. Beraberinde yasal düzeyde değişiklikler yapılmıştır. Yeni kanun 2007 yılında 5636 sayılı kanun olarak yürürlüğe girmiştir (Resmi Gazete, 26803; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı 2008 Araştırması, 2008: 18). 4320 sayılı Kanun'da değişikliğe gidilme sebebi ise uygulamadan kaynaklanan kavram karışıklıklarını ve tereddütlerinin gidermek, kanunun aile içi şiddeti önleme işlevinin aksamadan ve acil olarak yerine getirilmesini sağlamak olarak gösterilmiştir (Bozkurt Şener, 2011: 86). Yapılan değişiklikte yasa, eş ile sınırlandırılmaktan çıkarılmış ve aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerini, boşanmış veya ayrılık sürecinde olup ayrı konutlarda yaşayan bireyleri kapsar hale getirilmiştir (Sallan Gül, 2011: 78-79).

4320 sayılı kanun aile içi şiddetle mücadele anlamında başlatıcı olması nedeniyle önemlidir. Ancak 4320 sayılı kanunun uygulama noktasındaki yetersizliklerinin sürmesi ve kadına yönelik aile içi şiddetin önlenmesinde, kadınların korunmasında etkili bir kanun olmaması nedeniyle kadın örgütleri tarafından eleştirilmiştir. Ayrıca yasanın aileyi korumayı temel alması ve şiddetin cinsiyet temelinde gerçekleştiğini göz ardı etmesi en önemli eleştiri alanını oluşturmuştur. Kadın örgütleri kadına yönelik şiddetin cinsiyet temelli gerçekleşen bir sorun olduğunun unutulmaması ve yasada yer alan maddelerin bu esas göz önünde bulundurularak genişletilmesi ve değerlendirilmesini talep etmişlerdir (Kadın Sığınakları Kurultayı, 2005). Koruma tedbiri altındaki kadınların öldürülmesi ise yasanın uygulanma noktasındaki eksikliğinin en önemli göstergeleri olmuştur.⁴⁴

Birçok kadın örgütünün de çabasıyla 4320 sayılı kanuna getirilen eleştiriler sonucunda 20 Mart 2012 tarihin de 6284 sayılı “*Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi*”ne dair kanun çıkartılmıştır. Kanunun temel amacı, şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemek olarak belirtilmiştir (Resmi Gazete, 28239). Kanun kapsamı 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına

⁴⁴ Koruma kararı altında olan Ferdane Çöl eşi tarafından işkence edilerek öldürülmüştür. http://www.radikal.com.tr/turkiye/ferdane_nasil_devlet_korumasinda_oluduruldu-1201078 (Erişim Tarihi: 10.05.2015)
<http://bianet.org/bianet/insan-haklari/126975-ailenin-korunmasi-kanununda-degisiklik-olumlu-ama-eksik> (Erişim Tarihi: 12.09.2014)

İlişkin Kanun'un kapsamından farklı olarak evli olmayan kadınlara yönelik şiddetin önlenmesine ilişkin tedbirleri de içermiştir (Mor Çatı, 2012: 4). Yasa kapsamında kadına yönelik her türlü şiddetin yasak olduğu, şiddet mağduru kadın ve kız çocuklarının acil yardım ve koruma yollarına erişme hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Şiddetle mücadele etmeleri ve mağdurlara yeterli destek sağlayabilmeleri için kamu yetkilileri, yargı görevlileri, kolluk kuvvetleri ve sağlık hizmeti sağlayan kimselere eğitim çalışmaları ve kamu farkındalık yaratma kampanyalarına ilişkin hükümler getirilmiştir (KSGM, 2012: 7). Ancak kadın örgütleri 6284 sayılı kanunun özellikle uygulanma noktasında önemli eksikleri taşıdığını iddia etmektedir. Mor Çatı bu konuda 1 yıl boyunca 6284 sayılı yasa ile ilgili uygulamaları izlemiş ve uygulamalarla ilgili bir rapor hazırlamıştır. Yasa içerisinde şiddet olgusunun çok geniş bir kapsamda tanımlandığı ancak yasaları uygulayan birimlerde şiddetin hala fiziksel şiddetle sınırlı tutulduğu tespit edilmiştir. Kadınların şiddete maruz kaldıklarında başvurdukları ilk nokta olan karakollarda şiddet başvurularının kayda alınmadığı, personelin yeterli bilgiye sahip olmadığı belirtilmiştir. Ayrıca kadınlardan delil beklenmesi, kadınların gizliliklerinin ve güvenliklerinin sağlanmaması, maddi yardım verilmemesi gibi çeşitli noktalarda boşlukların olduğu fark edilmiştir.⁴⁵

Kadına yönelik aile içi şiddet ve şiddetin ağır bir boyutu olarak cinayetlerin evrensel bir sorun olması dünyanın da çok yakından ele aldığı bir sorun alanını oluşturmaktadır. Bu yüzden kadınlara yönelik şiddetin ve ev içi şiddetin önlenmesi adına 2011 yılında uluslararası bir sözleşme imzaya açılmıştır. “*Kadınlara Yönelik Şiddetin ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi*”ni Türkiye imzaya açıldığı gün imzalamıştır. Kadına yönelik şiddetle mücadele sürecinde yasal hakların tanınması adına geniş bir kapsam içermektedir. Sözleşme Türkiye’de 1 Ağustos 2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşme ayrıca yaptırım niteliği taşıyan ilk uluslararası sözleşme niteliği taşımaktadır. Sözleşme öncelikle kadınları her türlü şiddete karşı korumayı, kadınların maruz kaldıkları şiddet hallerini önlemeyi, kovuşturmayı ve ortadan kaldırmayı temel almaktadır. Şiddet mağduru kadını güçlendirerek, kadınlarla erkekler arasındaki eşitsizlik halini ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır (Resmi Gazete, No. 28239).

⁴⁵ <http://www.ceid.info.tr/erkek-siddeti-azalmiyor-cunku-en-onemli-yasa-hala-kagit-uzerinde/> (Erişim Tarihi: 10.06.2015)

Aile içi şiddetle mücadele sürecinde önleyici hizmetler kadar müdahale ve rehabilitasyon hizmetleri önemli role sahiptir. Müdahale hizmetleri içerisinde şiddete maruz kalan kadının erken dönemde tanınması, güvenliğinin sağlanması, beden bütünlüğünün korunması, barınma olanağı sağlanması ve şiddete tekrar maruz kalmaması adına yapılan bütün çalışmalar yer almaktadır. Rehabilitasyon hizmetleri ise şiddetin kadın üzerindeki olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak amacıyla gerçekleştirilmektedir. Bu yüzden sığınmaevinin ardından kadınlara yönelik psikolojik desteği sürdürmek, barınma sorunu yaşayan kadına ev bulmak, işsiz ise mesleki kursa yönlendirip istihdama dahil etmek gibi hizmetler yer almaktadır (KSGM, 2008: 17).

Sığınmaevleri özellikle acil durumlar altında kadınlara barınma imkanı sağlayan önemli bir alandır. Kadınların güçlenmesi ve hayata birey olarak tutunabilmelerinin sağlanmasında etkili olmaktadır. Dünyada 1960'lı yıllardan sonra açılmaya başlayan sığınmaevleri, 1970'li yıllarda çeşitlenerek artmıştır. Sığınma evlerinin yanında danışma merkezleri ve diğer destek hizmetleri de şiddetle mücadele de etkin olmuştur ve olmaya devam etmektedir (Sallan Gül, 2011: 84). Türkiye'de 1990'lı yıllarla birlikte farklı illerde kadın sığınmaevleri kurulmaya başlamıştır. İstanbul'da Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, Ankara'da Kadın Dayanışma Vakfı bünyesinde yürüttüğü sığınaklar, bazı belediyeler ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) bünyesinde açılan sığınmaevleri örnek olarak gösterilebilmektedir (KSGM, 2008: 6).

Kadın sığınmaevlerinin kadınların acil durumlar altında veya ihtiyaç duydukları zaman başvurabildikleri ve çeşitli destekleri alabildikleri bir kurum olması gerekmektedir. Ancak eril bakış açısıyla yüklü kurum ve yapılar içerisinde kadın sığınmaevleri aileyi yıkan bir alan olarak görüldüğü için uzun yıllar sığınmaevi çalışması kadın örgütleri tarafından üstlenilmiş. Devlet tarafından bazı illerde SHÇEK bünyesinde sayılı olarak açılmasına rağmen yıkıcı etkiye sahip olduğu düşünülerek yaygınlaştırılmamıştır. Yasalarla sorumluluk yüklenmediği için ihmal edilmiştir. İlk kez 2005 yılında 5393 sayılı yeni Belediye Kanununun yürürlüğe girmesiyle beraber kanunun 15. maddesinde “Büyükşehir Belediyeleri ile Nüfusu 50.000'i geçen belediyelerde kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açar” cümlesi yer almıştır ve belediyelere sorumluluk yüklenmiştir (KSGM, 2008; Sallan Gül, 2011; Yüksel Kaptanoğlu, 2011). Ancak bakanlığa, yerel yönetimlere ya da bağımsız kadın

kuruluşlarına ait sığınma evlerinin sayısı günümüzde hem sayısal anlamda hem de nitelik anlamında hala yetersizlik göstermektedir. Sığınmaevi, şiddete maruz kalan kadının şiddetten kaçtıktan sonra başvurduğu yerler olmaktadır. Bu nokta da kadın sığınakları veya kadın sığınmaevi olarak isimlendirilen yerler günümüzde hükümet tarafından “kadın konukevi” olarak tanımlanmaktadır. Kadın konukevi, “Fiziksel, duygusal, cinsel, ekonomik ve sözlü istismara veya şiddete uğrayan kadınların, şiddetten korunması, psiko-sosyal ve ekonomik sorunlarının çözülmesi, güçlendirilmesi ve bu dönemde kadınların varsa çocukları ile birlikte ihtiyaçlarının da karşılanmak suretiyle geçici süreyle kalabilecekleri ve kadın konukevi, sığınmaevi, kadın sığınağı, kadınevi, şefkatevi ve benzeri adlarla açılmış ya da açılacak yatılı sosyal hizmet kuruluşu” olarak tanımlanmaktadır (Resmi Gazete, No. 28519).

2012 yılında yürürlüğe giren 6284 sayılı kanun kapsamında şiddete uğrayan ya da uğrama riski bulunan ve desteğe ihtiyacı olan kadınların başvurabildiği, danışma hizmetleri aldığı alan olarak “Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri” kurulmuştur. Şiddete maruz kalan kadınların ilk başvuru merkezi olma özelliği taşıyan merkezler 14 pilot ilde hizmet vermekte, 67 ilde ise açılış çalışmaları devam etmektedir. Şiddetin önlenmesi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin kullanılması için destek ve izleme hizmetlerinin verildiği bir alanı oluşturmaktadır.⁴⁶ Uygulamada olan ŞÖNİM’ler üzerine Türkiye’de 48 kadın örgütünü temsil eden 120 kadının katıldığı ve görüşlerini dile getirdiği bir çalıştay düzenlenmiştir. Çalıştay sonucunda ise ŞÖNİM’lerin; kadınları birey olmak yerine ailenin bir parçası olarak ele aldığı ve bu doğrultuda kadınların geleneksel konumlarını güçlendiren politikalarla paralellik taşıdığı noktasında ortak görüş birliğine varılmıştır. Ayrıca ŞÖNİM’ler, devlet tarafından yeni bir merkezi yapılanma olarak kurulmak istenmesinin belediye ve kadın kuruluşlarının çalışmaları adına risk teşkil ettiği yönünde bir görüşe ulaşılmıştır.⁴⁷

6284 sayılı kanunun içinde kadına yönelik aile içi şiddeti önlemeye yönelik maddelerin uygulanma noktasındaki etkisizliği ve yasalarda kadınlara yönelik aile içi şiddeti ortadan kaldırmaya yönelik eksik maddelerin varlığı kadın örgütlerinin belirttiği sorun alanlarını oluşturmaktadır. Çünkü kadına yönelik aile içi şiddet sorunu üzerine

⁴⁶ <http://kadininstatusu.aile.gov.tr/uygulamalar/turkiyede-kadin> (Erişim Tarihi: 10.09.2015)

⁴⁷ <https://www.morcati.org.tr/tr/neler-yapiyoruz/basin-aciklamalari/177-sonim-siddet-onleme-ve-izleme-merkezleri-calistayi-sonuc-bildirgesi-21-subat-2013> (Erişim Tarihi: 10.09.2015)

yapılan araştırmalar ve medyada her gün karşılaştığımız kadın cinayeti haberleri durumun ne kadar ciddi olduğunu ve elde olan yasal gelişmelerin şiddeti önlemedeki etkisizliğini gözler önüne sermektedir. Kadınlar ev içinde, iş yerinde veya sokak ortası gibi herkese açık bir alanda katledilmektedirler. Kolluk kuvvetlerinin şiddete müdahale noktasında geç kalması veya şiddete uğrayan kadını koruma noktasında yetersiz kalması, kadınların güvenli, zgr ve rahat yaşayabilecekleri bir kurumun olmaması, siyasal iktidarın kadının geleneksel konumunu güçlendirici açıklamalarda bulunması, kadına yönelik aile içi şiddetin önlenmesinin önünde engel teşkil etmekte ve kadınların yaşamlarını kaybetmelerine neden olmaktadır.

Kadına yönelik aile içi şiddetin önlenmesi sürecinde oluşturulan yasalardaki eksiklik ve yetersizliklerin ortaya koyulduğu birçok raporda, çözüm olarak yaşama geçirilmesi gereken beklenti ve öneriler sunulmaktadır. Devletin kadın ve erkek arasındaki ekonomik eşitsizliği gidermesi, işe alım sürecinde cinsiyet ayrımcılığının önlenmesi, kadın erkek eşitliğinin sağlanması, şiddete sıfır tolerans gösterilmesi, Aile Mahkemelerinde ve ocuk Mahkemelerinde yer alan yargı mensuplarının, pedagogların, sosyal hizmet uzmanlarının, psikologların toplumsal cinsiyet eğitim alması, bütün kamu kuruluşlarının ve sivil toplum kuruluşlarının kadına yönelik şiddet noktasında işbirliğinde bulunması, kadınların acil telefon hatlarına ulaşım noktalarının çoğaltılması, şiddete maruz kalan kadınların başvurdukları noktalarda karşılaştıkları zorlukların giderilmesi, aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet konusunda sağlıklı verilerin toplanmasının sağlanması, şiddet uygulayan veya şiddet uygulama ihtimali bulunan bireylere yönelik tedbir kararlarının uygulanması, bozulduğu takdirde tutuklanmalarına yönelik düzenleme getirilmesi, sığınakların çoğaltılması, sığınak dışında kadınları güçlendirecek merkezlerin oluşturulması, medyadaki cinsiyetçi ve kadınları yargılayıcı dilin değiştirilmesi gibi çeşitli öneri ve beklentilere yer verilmiştir (TBMM, 2006; Ertürk, 2007; Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı, 2008; AİHM, 2009; İHD, 2011; Kardam, 2011; şener, 2011; TBMM, 2011; KSGM, 2012, TBMM, 2015).

Kadına yönelik aile içi şiddetin artış göstermesi hatta biçim değiştirerek kadın cinayetleri şekliyle yaygınlık göstermesi bu alanda çalışma yürüten STK'ların da mücadele çalışmaları üzerinde etki sahibi olmaktadır. STK'lar bu süreçte tek başlarına

ya da farklı kuruluşlarla bir araya gelerek seslerini daha fazla duyurmanın mücadelesi içine girmişlerdir. Son dönem de aktif çalışmalarıyla medya da görünürlük kazanmış olan “Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu” tarafından, kadın cinayetlerinin hukuksal süreci takip edilmekte ve önlenmesi adına çeşitli mücadele yolları oluşturulmaktadır. Platform kadınların ölmemesi için acil önlemler alınması gerektiğini ifade etmekte ve hükümete yönelik aşağıda yer alan 5 talebi birçok yerde dile getirmektedir:⁴⁸

- 1) Cumhurbaşkanı, Başbakan, Meclis’teki tüm parti liderlerinin kadına yönelik şiddeti kınaması.
- 2) Koruma kanununun etkin uygulanması
- 3) Ceza Kanunu’nda caydırıcı ceza
- 4) Kadın bakanlığının kurulması
- 5) Cinsiyet ve cinsel yönelim eşitliğini esas alan yeni anayasa

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı’nın da içinde yer aldığı “Şiddete Son Platformu”da benzer bir şekilde kadına yönelik şiddetin sebeplerinin araştırıldığı Meclis Araştırma Komisyonuna taleplerini dile getirmektedir. Bu taleplerden bazıları şunlardır (Kadın Sığınakları Kurultayı, 2014)⁴⁹:

- 1)Kadın Bakanlığının kurulması ve tüm bakanlıkların kadın ve erkek arasındaki eşitsizliği giderici politika üretmesi,
- 2)Şiddete maruz kalan şiddetten uzaklaşmaya çalışan kadınların, sığınak dışında deneyimlerini paylaşacakları, güçlenecekleri merkezlerin olması,
- 3)ŞÖNİM’lerde ve sığınaklarda başta olmak üzere kadına yönelik şiddetle mücadele noktasında çalışan personellerin kadından yana olması, kadını yargılayıcı olmaması,

⁴⁸ <http://www.kadincinayetleriniurduracagiz.net/haber/1464/kadin-hareketinin-5-temel-talebi-icin-yuruduler> (Erişim Tarihi: 10.06.2015)

⁴⁹ <https://www.morcati.org.tr/tr/299-tbmm-kadina-yonelik-siddetin-sebeplerinin-arastirilarak-alinmasi-gereken-onlemlerin-belirlenmesi-amaciyla-kurulan-meclis-arastirma-komisyonu-dikkatine> (Erişim Tarihi: 20.10.2015)

4)6284 sayılı yasadaki eksikliklerin ve uygulamada yaşanan sorunların giderilmesi, haksız indirimin kaldırılması, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve ayrımcılığı nedeniyle kadın cinayeti işleminin ağırlaştırıcı neden sayılması,

5)Mecliste kadın cinayetleriyle ilgili daimi komisyonu ve alanda çalışan kadın örgütlerinden oluşturulmuş izleme komisyonu kurulması gerekmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Aile içinde kadına yönelik şiddet, her yaştan, her eğitim ve gelir düzeyinden kadının medeni durumu fark etmeksizin yakın ilişkide olduğu erkekler tarafından maruz kaldığı şiddeti ifade etmektedir. Kadına yönelik şiddet, kadınların fiziksel, psikolojik, cinsel, ekonomik anlamda zarar görmesine yol açmakta ve kadınların insan haklarının ihlal edilmesine neden olmaktadır. Dünyada 1960'lı yıllardan sonra kadın kimliği temelinde gelişen, Türkiye'de ise 1980 sonrası dönemde gelişim gösterme imkanı bulan feminist hareket kadına yönelik aile içi şiddetin görünürlük kazanmasına ve mücadele yolları geliştirilmesine öncülük etmiştir. Feminist hareketin ortaya koyduğu cinsiyet temelli eşitsizlik ve ayrımcılıklar ilerleyen yıllarda uluslararası alanda gündeme gelmeye başlamış ve hem devletlerin hem de sivil toplum örgütlerinin en önemli mücadele alanlarından birini oluşturmaya başlamıştır. Özellikle kadın cinayetlerinin her gün artış gösterdiği günümüzde kadına yönelik aile içi şiddetle ve özelinde kadın cinayetleriyle mücadele süreci önemli bir noktayı oluşturmaktadır.

Bu çalışmada amaçlı örneklem doğrultusunda seçilmiş, kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele eden iki STK incelenmiştir. Faaliyetleriyle medyada da görünürlük kazanmış olan Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı ve Şefkat-Der isimli iki sivil toplum kuruluşunun aktif gönüllüleriyle görüşülmüştür. Mor Çatı, 1980 sonrası feminist hareketin ve kadına yönelik aile içi şiddetle mücadelenin ilk kurumsallaşma örneği olması ve şiddeti, feminist bir perspektiften ataerkillik temelinde sorgulaması nedeniyle çalışma içerisinde yer almaktadır. Şefkat-Der ise, 1990'lı yıllarda kadına yönelik aile içi şiddetin görünürlük kazandığı bir süreçte şiddetle mücadele etmeyi amaçlamış muhafazakar ve koruyucu ataerkil bakış açısına sahip olduğu düşünülen bir kuruluş olması nedeniyle çalışma içerisinde yer almaktadır. Çalışma kapsamında, Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı'ndan 7 ve Şefkat-Der'den 7 olmak üzere kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele sürecinde aktif gönüllülük yapıyor olan toplam 14 kişiyle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu sayının belirlenmesinde STK'lar belirleyici bir etkiye sahip olmuştur. İlk görüşme gerçekleştirilen kuruluş olan Şefkat-

Der’de kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele eden 7 gönüllüyle görüşülebilmesi Mor Çatı’da da sayının 7 kişiyle sınırlandırılmasına neden olmuştur.

Araştırma bulguları iki aşamalı olarak analiz edilmiştir. Birinci aşamada, farklı bakış açısına sahip iki sivil toplum kuruluşunun; ortaya çıkış süreci, amaçları ve örgütlenme pratikleri görüşülenlerin ifadelerinden yola çıkılarak içerik analizi yoluyla karşılaştırılmıştır. İkinci aşamada ise kategorik içerik analizi yoluyla araştırma bulguları çözümlenmiştir. Cümle ve cümlelerin ilişkili olduğu kategoriler ve alt kategoriler oluşturulmuş ve bu alt kategorilerden bazıları yorumlanma sürecinde çeşitli metaforik ifadelerle belirtilmiştir. Nitel araştırmalarda kullanılan bu çözümleme tekniğinde birbirine benzeyen kavramları, cümleleri, cümle öbeklerini bir araya getirerek organize etmek ve yorumlamak amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda öncelikle araştırmanın ana kategorileri belirlenmekte ve bu kategoriler kendi içinde alt kategorilere ayrılarak sınıflandırılmaktadır (Yıldırım, 1999; Neuman, 2008; Kümbetoğlu, 2012; Glesne, 2012; Merriam, 2013). Çalışma içerisinde Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı ve Şefkat-Der gönüllülerinin kadına yönelik aile içi şiddeti ve kadın cinayetlerini hangi kuramsal temellerle ve kurumsal dinamiklerle açıkladıkları, kadına yönelik aile içi şiddetle ve kadın cinayetleriyle nasıl mücadele ettikleri, kamusal politikaları nasıl değerlendirdikleri ve çözüm noktasında hangi kurumsal yapılar çerçevesinde çözüm sundukları toplumsal cinsiyet ve ataerkillik kavramları odağında analiz edilmiştir.

4.1.GÖRÜŞMECİLERİN SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ VE ÖRGÜTSEL POZİSYONLARI

Tablo 3. Sosyo-Demografik Özellikleri ve Örgütsel Pozisyonları

Görüşmeci	Cinsiyet	Yaş	Medeni Hal	Eğitim Durumu	Örgütsel Pozisyon	Örgütte Gönüllük/ Yer Alma Süresi
M1	Kadın	35	Bekar	Yüksek Lisans	Mor Çatı Gönüllüsü	3
M2	Kadın	56	Evli	Lisans Terk	Mor Çatı Gönüllüsü	23
M3	Kadın	55	Evli	Lisans Terk	Mor Çatı Gönüllüsü	24
M4	Kadın	32	Evli	Lisans	Mor Çatı Gönüllüsü	7

M5	Kadın	35	Bekar	Lisans	Mor Çatı Gönüllüsü	10
M6	Kadın	56	Evli	Yüksek Lisans	Mor Çatı Gönüllüsü	25
M7	Kadın	36	Evli	Lisans	Mor Çatı Gönüllüsü	13
Ş1	Kadın	48	Bekar	Lise	Şefkat-Der Hayatı Çalınmış Hayatsız Kadınlar Komisyon Başkanı	18
Ş2	Kadın	33	Bekar	Lisans	Şefkat-Der Başkan Yardımcısı	17
Ş3	Erkek	43	Evli	Lisans terk	Şefkat-Der Başkanı	18
Ş4	Kadın	40	Bekar	İlkokul	Şefkat-Der Gönüllüsü	8
Ş5	Kadın	42	Evli	Lise	Şefkat-Der Başkan Yardımcısı	15
Ş6	Kadın	30	Evli	Lise	Şefkat-Der Başkan Yardımcısı	12
Ş7	Kadın	57	Bekar	İlkokul	Şefkat-Der Gönüllüsü	12

Kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele sürecinde aktif gönüllülük yapan görüşmeciler yaşları açısından incelendiğinde Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı'nda gönüllü olarak çalışan görüşmecilerin yaş aralığının 32 ile 56 arasında değiştiği görülmektedir. Ancak Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı'nın mücadele çalışmalarında ve toplantılarında farklı yaş grubundaki kadınların çalışmalara destek verdikleri gözlenmiştir. 09.05.2015 tarihinde Mor Çatı'nın yeni gönüllülerle bir araya gelmek ve ortak bir konu çerçevesinde sohbet etmek amacıyla düzenlediği "Mor Buluşma Toplantısı"nda gönüllülerin büyük çoğunluğunun üniversite öğrencisi ya da üniversiteyi yeni bitirmiş genç kadınlar olduğu araştırmacı tarafından gözlenmiştir. Şefkat-Der'de ise görüşmecilerin yaş aralığının 30 ile 57 yaş arasında değişiklik gösterdiği görülmektedir. Mor Çatı'yla karşılaştırıldığında aktif gönüllülerin yaş oranlarının birbirine yakın olduğu ve paralellik gösterdiği söylenebilir. Ancak Şefkat-Der'in kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele sürecindeki aktif gönüllüleri 30 yaş üstündeki bireylerden oluşmasına rağmen Şefkat-Der'in farklı alanlardaki çalışmalarına daha genç yaşta bireylerden katılım sağlandığı araştırma sürecinde araştırmacı tarafından gözlenmiştir.

Görüşmeciler medeni durumları açısından incelendiğinde ise Mor Çatı gönüllülerinden 5 gönüllünün evli 2 gönüllünün bekar olduğu görülmektedir. Şefkat-Der'de ise gönüllülerin 3'ünün evli 4'ünün ise bekar olduğu görülmektedir.

Görüşmeciler eğitim durumları açısından incelendiğinde Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı gönüllülerinin en az lisans mezunu oldukları görülmektedir. Sadece 2 görüşmeci 1980 darbesinin yaşandığı yıllarda üniversite öğrenimi gördüklerini ve çeşitli nedenlerle bırakmak durumunda kaldıklarını belirtmişlerdir. Ekonomi, İşletme, İstatistik, Sosyal Hizmet, Filoloji, Hukuk, İletişim gibi yüksek öğretimin farklı branşlarında eğitim görmüş, eğitilmiş ve orta sınıf kadınlar tarafından ortak bir politik mücadele yürütüldüğünü söylemek mümkündür. Ayrıca Mor Çatı'ya tarihselliği içerisinde bakıldığında meslek sahibi 14 feminist kadın öncülüğünde kurulduğu görülmektedir (Arın, 1996: 147). Bu bilgi göz önüne alındığında Mor Çatı'nın çoğunlukla eğitilmiş ve orta sınıf kadınlar tarafından sürdürüldüğü söylenebilir. Şefkat-Der'de ise, aktif gönüllülük yapan görüşmecilerin eğitim durumlarının farklılaştığı görülmektedir. İlkokuldan üniversiteye uzanan farklı eğitim düzeyinde bireylerin gönüllülük yaptığı görülmektedir. Lise mezunu olan dernek başkanı derneğin kuruluş sürecinde üniversitede okuduğunu ancak dernek kurma sürecinde üniversiteyi bırakmak durumunda kaldığını belirtmiştir. Lise mezunu olan 2 görüşmeci de dernek faaliyetlerinde çalışmaya başladıktan sonra üniversite okumaya karar verdiklerini ve Açıköğretim Fakültesinde Sosyoloji bölümünde okumayı sürdürdüklerini belirtmişlerdir.

Görüşmeciler örgütte yer alış süreleri temelinde incelendiğinde, Mor Çatı gönüllülerinin 3 ile 25 yıl arasında gönüllü olarak Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı'nda çalışanlar oldukları görülmektedir. Şefkat-Der'de gönüllü olarak yer alan görüşmecilerin ise 3 ile 20 yıl arasında gönüllü olarak kuruluş içerisinde çalıştıkları görülmektedir. İki STK içerisinde de görüşülen gönüllülerin büyük çoğunlukla uzun yıllardır kuruluş içerisinde yer aldıkları söylenebilir.

Kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele alanında çalışmalar yürüten STK gönüllülerinin cinsiyetleri, kadının şiddet deneyimini kiminle paylaştığı noktasında önemlidir. Gönüllüler cinsiyet temelinde incelendiğinde Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı'yla yapılan görüşmelerde görüşmecilerin hepsinin kadın olduğu görülmektedir.

Çünkü temelde Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, feminist kadınlar tarafından kurulmuş bağımsız kadın örgütüdür. Kadına yönelik aile içi şiddet sorunu eşitsiz cinsiyet rol ve sorumluluklarıyla açıklandığı için erkekler sürece sokulmamakta, erkeklerin güç göstermesine olanak tanınmamaktadır. Bu yüzden kadın bakış açısı ve kadın dayanışması temelinde cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik politikalar kadınlar tarafından üretilmektedir (Mor Çatı, 1996; Şahinoğlu, 1998; Esin, 2003; Kum ve diğ., 2005; Kadın Belleği, 2005; Çaha, 2008; Açikel, 2009). Şefkat-Der’de ise erkek bir başkan önderliğinde hareket eden kadın gönüllüler çalışmaları organize etmekte veya çalışmalara katılmaktadır. Bu bağlamda, yönetici konumunda olan 1 erkek ve 3 kadın yöneticiyle, gönüllü konumunda olan 2 kadın gönüllüyle görüşülmüştür. Bu noktada dernek başkanının erkek, diğer gönüllülerin kadın olmasından yola çıkılarak dernek içerisinde cinsiyet hiyerarşisinin varlığından söz edilebilir. Erkek dernek başkanı, zorluklarla başa çıkma noktasında kendini daha güçlü hissettiğini ve kadınları korumak ve kurtarmak adına böyle bir mücadelenin başında yer aldığını şu sözlerle ifade etmektedir:

“Yani şöyle bir şey var ben her şeye göğüs gerebilirim. Ama benim yönetimimdeki kadınlar her şeye göğüs geremeyebilir. Yani benim özellikle halen resmiyette Şefkat-Der’in başkanı olarak yer almamdaki en önemli şey bir erkek olarak fuhuş mafyası için tehditsin çünkü genelevler kapanmalı, tazminat ödemeli, devlet özür dilemeli, bunlara ev alabileceği maaş ödensin, vesikaları imha edilsin, ölen kadınların bile çocuklarına tazminat ödensin diyorsun”.(Şefkat-Der Başkanı, Erkek, 43 yaşında).

Görüşmecinin hem zorluklarla ve güçlüklerle başa çıkma noktasında yönetimindeki diğer kadınlara oranla daha etkili olabileceğini düşünmesi hem de cinsiyet temelinde güçlü bir erkek olarak zor durumdaki kadınları kurtarma ve koruma görevini üstlenmesi koruyucu ataerkil bir yaklaşımla hareket edildiğini göstermektedir. Cinsiyetler arasındaki farklılığı biyolojik temellerle ele alan bu yaklaşım Sakallı Uğurlu’nun ifade ettiği üzere koruyucu ataerkillikle uyushmaktadır. Çünkü koruyucu ataerkillikte; olumlu duygularla hareket edilerek kadınları zor durumlardan kurtarmak ve korumak esas alınmaktadır. Kadınların zayıflıkları ve erkekler tarafından korunmaları gerektiği olumlu bir bakış açısıyla dile getirilmektedir. Ayrıca bu yaklaşım içerisinde cinsiyetler

arasındaki statü farklılığının cinsiyetler arasındaki eşitsiz farklılığı geliştirebileceği öne sürülmektedir. Erkeklerin risk almaya daha gönüllü olmasının, erkekleri güçlü ve dayanıklı görmenin bir sonucu olduğu ifade edilmektedir (Sakallı Uğurlu, 2002, 2003, 2006, 2008).

Bir diğer görüşmecinin ifadesine göre, erkeklerin STK içerisinde varlıklarına karşı olunmadığı, ancak örgüt içindeki konumlandırılışlarında cinsiyet rollerinin belirleyici bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Görüşmeci açısından iş bölümü cinsiyet temelinde biyolojik farklılıklar göz önüne alınarak açıklanmıştır. Cinsiyet farklılıklarının kadına yönelik yaklaşımlarda yarattığı farklılaşmayı şu sözlerle ifade etmiş:

“Cinsiyet anlamında erkeklerin katılımı çok yoğun değil. Erkek üyelerimiz var ama kadın çalışması konusunda çok hassasız bire bir kadınlarla erkekleri bir araya getirme konusunda tabi ki ziyaretlerimiz oluyor sığınma evine falan ama şiddet gören kadınların erkeklere karşı bir önyargısı oluşuyor. Belli bir süre erkek profili görmek istemiyorlar. Evsiz çalışmalarımız var erkeklerle ilgili veya dediğim gibi birine bir eşya yüklenmesi gerekiyor. Araç kullanılması veya eşya yüklenmesi gerekiyor. Bu konularda yardımcı oluyorlar”.
(Şefkat-Der Başkan Yardımcısı, Kadın, 30 yaşında).

4.2. GÖRÜŞMECİLERİN GÖZÜNDEN MOR ÇATI KADIN SİĞİNAĞI VAKFI VE ŞEFKAT-DER

Çalışmanın bu bölümünde görüşmelerin yapıldığı iki STK olan Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı’nın ve Şefkat-Der’in ortaya çıkış süreçleri, amaçları, finansal kaynakları ve örgütlenme pratikleri görüşülenlerin ifadelerinden yola çıkılarak ataerkillik temelinde karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir.

Feminist Harekete Karşı Yardımseverlik

Mor Çatı ve Şefkat-Der ortaya çıkış süreçleri açısından değerlendirildiğinde farklı süreçlerden geçerek kuruldukları söylenebilir. Mor Çatı, 1990 yılından beri kadına yönelik şiddetle ve ataerkiyle mücadele etmeyi temel almış, Türkiye’de kadın örgütlenmeleri içerisinde çok önemli bir konuma sahip olan bağımsız bir kadın örgütüdür. Mor Çatı’nın geçmişi 1980’li yıllarda gelişim gösteren *ikinci dalga feminist*

kadın hareketine dayanmaktadır. Bu bağlamda STK, Türkiye’de kadın hareketinin kurumsallaşma anlamındaki ilk örneğini oluşturmaktadır. Hareketin gelişim sürecinde yer almış olan görüşmeci 2, hareketin gelişimini ve Mor Çatı’nın kurulmasında yarattığı etkiyi şu sözlerle ifade etmektedir:

“1987’de dayağa karşı yürüyüş olmuştu. İstanbul’da 12 Eylül’den sonra kadınların toplu olarak sokağa çıktığı bir eylem oldu. O kampanya sırasında kadınlar bir araya geldiler. Kendi kadınlık durumlarını sorguladılar. Bu mitingden sonra özellikle Beşiktaş’ta kadın çevresi adı altında bir dernek kuruldu. Bu süreçte kendi özel hayatımızı ilk defa ‘özel alan politiktir’ denilen o meşhur sözle sorgulamaya başladık. Evlerde bilinç yükseltme toplantıları dediğimiz toplantılar başladı. Bu süreç Mor Çatı kuruluşuna kadar gitti”.(Mor Çatı Gönüllüsü, Kadın, 56 yaşında).

Mor Çatı’nın ortaya çıkış sürecinde tarihsel olarak ikinci dalga feminist hareketin önemli bir etkiye sahip olmasının yanında Mor Çatı’nın kuruluşuna neden olan en önemli nokta 1987 yılında gerçekleşen “Dayağa Karşı Dayanışma Kampanyası” olmuştur. Kampanya sürecinde şiddete maruz kalan kadınların danışma merkezine ve sığınağa duydukları ihtiyaç ortaya çıkmıştır. Özellikle kadınların bireysel düzeyde desteklerinin yetersiz kalması, feminist kadınları kurumsallaşma sürecine yönlendirmiştir. 32 yaşındaki kadın Mor Çatı gönüllüsünün ifade ettiği üzere “İlk zamanlarda kadınları kendi evlerine alıyorlarmış ya da kadınların evine gidiyorlarmış. Sonra ama fark etmişler ki bu şekilde yürümüyor”. Dolayısıyla Mor Çatı böyle bir sürecin sonunda bağımsız kadın kuruluşu olarak 1990 yılında kurulmuştur. İlk dönemde kaynak yetersizliği nedeniyle sadece danışma merkezi çalışması yürütülmüştür. 1995 yılında yeterli imkanların sağlanmasıyla sığınak çalışması yürütülmeye başlanmıştır (Mor Çatı, 1989, 1996; Şahinoğlu, 1998; Kum ve diğ, 2005, Çaha, 2008; Açıkel, 2009).

Mor Çatı’nın feminist niteliğe sahip bir kuruluş olarak ortaya çıkması tarihsel süreçte feminist kimlik doğrultusunda hareket edilmesinde, amaçların ve çalışmaların belirlenmesinde etkili olmuştur. 56 yaşındaki kadın Mor Çatı gönüllüsüne göre “Mor Çatı politik bir örgüt, kadın politikası yapıyor. Kadına yönelik şiddete karşı politikalar üretiyor. Ve bunun çalışmalarını üretiyor. Kadın kurtuluşu dediğimiz şey gerçekleşene kadar herhalde sürdürülecektir”. Bu anlamda yardım faaliyeti yürüten diğer sivil

toplum kuruluşlarından farklı olarak kendini politik bir örgüt olarak tanımladığı görülmektedir.

Şefkat-Der ise yardımlaşma kavramı etrafında dayanışmayı esas alarak hayırsever bireylerin bir araya gelmesiyle ortaya çıkmış bir kuruluştur. Dayanışmayı yardım eden- yardım edilen ilişkisi üzerinden kurmayı temel almaktadır. 1995 yılında kurulmuş olan derneğin ortaya çıkış süreci ilk olarak yetiştirme yurdundan ayrılan çocuklara yardım etmek isteyen bir grup üniversite öğrencisinin bir araya gelmesine dayanmaktadır. Şefkat-Der'in kuruluş sürecinde aktif olarak yer almış olan şu anda da başkan konumunda bulunan 43 yaşındaki erkek Başkan, derneğin toplumsal sorunlar temelinde bir ihtiyaç olarak ortaya çıktığını şu şekilde ifade etmektedir:

“İlk olarak dernek, vakıf yetkililerine mektuplar gönderdik, bazılarına ziyarete gittik. Bu alana girin dedim. Kadın sığınmaevi yapmanız lazım, evsizlere yurt yapmanız lazım, bunlar için bakımevleri yapmanız lazım şu şu konularla ilgilenmeniz lazım dedim. Genelevlerde kadınlara büyük insanlık dramı yaşıyor. Bunlara çalışma yapılması lazım dedim. Önce önerilerde bulundum, mevcut kuruluşları yönlendirmeye çalıştım. Ancak yönlendiremeyince şaşıırıyorsun, duyarlı olanlarda bir şey yapmıyor. Sonra böyle yıllar devam etti. 1995 yılında biz dedik kendimiz kuralım böyle bir şeyi”.

Ayrıca erkek Şefkat-Der Dernek Başkanının “Bir kadın herhangi bir şiddet gördüğü zaman, yanlış, nebilim üzüldüğü zaman daha çok sevdiğim insanlar hemen gözümde canlanıyor. Ablalarım aklıma geliyor, kız kardeşim aklıma geliyor, annem aklıma geliyor. Öyle empati kuruyorum. Aynı şeye katıyorum. Biri zor durumdaysa ablam olabilirdi, annem, olabilirdi, kız kardeşim olabilirdi diyorum” yönündeki açıklaması derneğin bir erkeğin erkeklik deneyimine bağlı olarak ortaya çıktığını göstermektedir. Bu yüzden koruyucu ataerkil bir bakış açısıyla; kadınların aile içerisinde tanımlandığını, biyolojik erkeğin gücünü kadınları koruma ve kurtarma noktasında kullanarak hiyerarşik ilişki yarattığı söylemek mümkündür (Sakallı Uğurlu 2002, 2003, 2006, 2008).

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı'nın ve Şefkat-Der'in farklı süreçlerde ortaya çıkmış iki kuruluş olduğu görülmektedir. Mor Çatı, ikinci dalga feminist kadın

hareketinin bir ürünü ve teorik zemini olan bir kuruluş olarak ortaya çıkmıştır. İkinci dalga feminist kadın hareketi kadın kimliğini temel alması, hiyerarşik ve formel bir örgütlenmeyle ağ tipi bir örgütlenmeyi benimsemesi nedeniyle yeni toplumsal hareketler içerisinde değerlendirilmektedir (Ramazanoğlu, 1998; Sancar, 2013; Topal Demiroğlu, 2014). Şefkat-Der'in kuruluşunun ise muhafazakar bir bakış açısına dayandığı söylenebilir. Geleneksel ilişkiler ağı içerisinde toplumsal sorunlar karşısında yardımlaşma ve hayırseverliğin temel alınması; şefkat, inanç, merhamet, empati gibi duygularla hareket edilmesi önemli bir muhafazakarlık göstergesidir (Ergil, 1986; Beneton, 1991; Sallan Gül, 2006).

Kadın Dayanışmasına Karşı Yardım Dayanışması

Mor Çatı'nın ve Şefkat-Der'in farklı etkenler doğrultusunda kurulması kuruluşların amaçlarında ve beklentilerinde farklılıklara neden olmaktadır. Mor Çatı'nın kuruluş olarak ortaya çıktığı günden günümüze değin aynı amaçlar doğrultusunda hareket ettiği görülmektedir. Mor Çatı'nın kurucuları arasında yer alan Arın'a göre Mor Çatı, aile içinde ve dışında şiddete maruz kalan kadınlarla dayanışma içinde olmayı, onlara sığınak imkanı sağlamayı amaçlayan bir kuruluş olarak kurulmuştur (Arın, 1996: 149). Bu yüzden 1990'dan beri erkek şiddetine maruz kalan kadınlarla dayanışmayı sürdürmek ve kadına yönelik şiddetle mücadeleyi yaygınlaştırmak amaçlanmaktadır (Mor Çatı, 1989, 2014; Şahinoğlu, 1998; Kum ve diğ, 2005; Çaha, 2008; Açıkkel, 2009). Dayanışma sürecinde sığınak çalışması yürütmenin de önemine vurgu yapan görüşmeci 1 Mor Çatı'nın amaçlarını şu sözlerle belirtmiştir:

“Amaç çok net bir şekilde feminist ilkelerle kadına yönelik şiddete ilişkin bir mücadele yürütmek, bir sığınak çalışması yürütmek, bir dayanışma merkezi çalışması yürütmek. Burası bir kadın dayanışma ağı. O yüzden amacımız öncelikle dayanışma sağlamak. Ve burası dayanışmanın kurulabileceği bir yer. Bir hak mücadelesi var tabi ki ancak bu hak mücadelesinde sözün kurulduğu yerde dayanışma var”.(Mor Çatı Gönüllüsü, Kadın, 35 yaşında).

Şefkat-Der'in kuruluş amaçları ise web sitesinde “*barınmasız, güçsüz, korunmaya muhtaç, seks kölesi, şiddet mağduru, yoksul, işsiz, korunmaya ve desteğe muhtaç vb. her cins ve yaştaki çok zor şartlarda yaşam mücadelesi vermeye çalışan insanlara yardım*

etmek” olarak tanımlanmıştır. Şefkat-Der içerisinde Başkan Yardımcısı konumunda yer alan 33 yaşındaki kadın gönüllüye göre “dışarıda kalan insanları barındırma, ötekileştirilen insanları kabul etme ve özellikle kadınlara büyük bir kapsamda yardımcı olmak” amaçlanmaktadır. Kendini hem mağdur hem de gönüllü olarak tanımlayan 40 yaşındaki kadın gönüllüye göre ise “Şiddet mağduru ve bu işten dolayı çok çekmiş kadınları himayelerine almak” amaçlanmaktadır. Görüşmecilerin ifadelerinden yola çıkarak Şefkat-Der içerisinde kadına yönelik şiddet olgusunun cinsiyet sorunu olarak ele alınmadığı, muhafazakar ve koruyucu ataerkil bir perspektifle ihtiyaç sahibi kadına yardım etme, onu sokaktan koruma ve kurtarma amacıyla şiddetle mücadele edildiği söylenebilir. Çünkü koruyucu ataerkillik, geleneksel ilişkiler ağı içerisinde zayıf olarak görülen kadını koruma, ona değer verme, ona yardım etme, onun için çalışma gibi nitelikleri içinde barındırmakta, baskıcı ataerkilliğe karşı olumsuz bir ön yargı geliştirmektedir (Sakallı Uğurlu, 2002, 2003, 2006, 2008). Şefkat-Der içerisinde başkan yardımcısı olarak yer alan 30 yaşındaki kadın gönüllünün şu ifadeleri de kadını aile içerisinde konumlandıran geleneksel yaklaşımı destekler niteliktedir:

“Mesela bir kadının evsiz kaldığını düşünün. Siz bu kadına yiyecek alabilirsiniz, yiyecek alabilirsiniz ona para verebilirsiniz. Ama o kadının bir çatı altına girmesi çok daha önemlidir. Bir kadının veya erkeğin can güvenliğinin olabilmesi için sokaktan kurtarılması gerekiyor”.

43 yaşındaki erkek Şefkat-Der Başkanı bir televizyon programında “konsamatris” olarak tanımladığı kadınlar temelinde bütün kadınları kapsayıcı bir şekilde Şefkat-Der’in amaçlarından şu şekilde bahsetmiştir:

“Şefkat-Der olarak 1995 yılından itibaren bu kadınları sığınahanevlerine alan, bu kadınlara yeni hayat hakkı verilmesi için çalışan, ruhlarına ve bedenlerine uygun işlerde çalışması için mücadele eden bir örgüttür”.

Kadınların kadın olmalarına uygun ve değerli hayatlar yaşamaları ve işlerde çalışmaları için mücadele edilmesi, kadınlık ve erkeklik kimliğine uygun işlerde çalışmanın beklendiğini göstermektedir. Bu yaklaşım derneğin toplumsal cinsiyet ilişkileri temelinde cinsiyet ilişkilerinin kurgulandığını göstermektedir. Çünkü toplumsal cinsiyet

ilişkileri çerçevesinde kadınlık ve erkeklik toplumsal alanda yaratılan bölünmeyi, kadınlara ve erkeklere farklı olarak atfedilen rol ve sorumlulukları ifade etmektedir (Giddens, 2000; Dökmen, 2006; Marshall, 2009).

Toplumsal Cinsiyet ve Ataerkillik Sorgulamasına Karşı Hayırseverlik Temelinde Kurulan Gönüllülük

Mor Çatı ve Şefkat-Der içerisinde aktif çalışma yürüten gönüllülerin kuruluş içerisinde yer alma süreçlerinin kuruluşların amaçları ve çalışmalarıyla çok yakın ilişkisi içerisinde olduğu görülmektedir. Mor Çatı gönüllülerinin büyük bir çoğunlukla aile içerisindeki toplumsal cinsiyet rollerine ve ataerkil bakış açısına karşı geliştirdikleri eleştirel tavrın kuruluş içerisinde yer almalarında önemli etkiye sahip olduğu ifade edilebilir. Görüşmeci 7 kendi hayatındaki erkek egemen ilişkileri sorgulamasını şu şekilde anlatmaktadır:

“Aslında kız çocuğu olarak büyüdüğünüz zaman roller arasındaki farkı gözlemleme şansınız oluyor kadın ve erkek rolleri arasındaki. Benden beklenenlerle erkek kardeşimden beklenenlerin farklı oluşu ve benim sosyal hayatta yapmak istediğim şeylerin önüne geçilmesi ama imkanların erkek kardeşime sunuluyor olması. Burada bir haksızlık olduğunu fark ettim”.(Mor Çatı Gönüllüsü, Kadın, 36 yaşında).

Aile içerisinde maruz kaldığı eşitsiz cinsiyet ilişkisini, geleneksel ataerkil aile yapısına vurgu yaparak, erkek egemenliğinin özgürlük alanına getirdiği sınırlamalar çerçevesinde sorgulayan görüşmeci 5 ise yaşadığı süreci şu şekilde anlatmaktadır:

“Ben düşünüyordum da eskiden kendime baktığım zaman ben aslında hep feministmişim. Feminist olmadığım zaman yokmuş. Çünkü 2 tane abim var benim. 1 erkek kardeşim zihinsel engelli hani çok öyle erkeklik formu içerisinde olmuyor netice içerisinde. Diğer abim 6 yaş büyük ve ikimizin arasındaki farklılıkları çok büyük fark ediyordum tabi ki. Onun geliş gidiş saatleri, özgürlük alanları ona verilen haklar, izinler ve benim nasıl sınırlandırıldığım, nasıl kontrol altında olduğum. O eve sevgili getirirken benim sevgilinin s’sini ağzımın içerisine dahi alamayacak olmam bütün bunlar çocukluğumda bile

niye bu böyle sorusunu sordurtuyordu”.(Mor Çatı Gönüllüsü, Kadın, 35 yaşında).

Şefkat-Der’de ise görüşmecilerin kuruluş içerisinde yer almalarında koruma ve kurtarma isteği ihtiyaç sahibi bireye yardım etme arzusu etkili olmuştur. Koruyucu ataerkil bir yaklaşımla hareket eden gönüllülerin kadını aile içinde tanımlaması özellikle dışarıda kalan kadınların kadın olmalarından dolayı daha fazla sorunla karşılaşabileceğini düşünmelerinin, empati kurmalarının koruyucu rolü üstlenmelerinde etkili olduğu görülmektedir. Görüşmeci 6 dernek içerisinde yer almasını şu şekilde açıklamıştır:

“Kendim empati kuruyorum. Mesela yanında sokakta kalan bir kadın var ama ben evime gittiğimde sıcak bir çorbam var, ayaklarımı uzatıp televizyon izleyebiliyorum. Ama o kadın sokaktayken tacize uğrayabiliyor, tecavüze uğrayabiliyor. Ve zaman içerisinde akli dengesini kaybediyor. Şimdi adil olan bu mudur?”(Şefkat-Der Başkan Yardımcısı, 30 yaşında).

Görüşmecilerin kuruluş içerisinde yer almalarında dini değerlerinde önemli bir etkiye sahip olduğu ifade edilebilir. Vicdan, merhamet, adalet gibi duygulardan yola çıkan gönüllüler dini anlamda bireysel tatmin sağlamak amacıyla da kuruluş içerisinde yer aldıklarını belirtmişlerdir. İfadelerden birkaçı şu şekildedir:

“Allah’a da çok şükrediyorum. İyi ki böyle bir yerle karşılaşmışım. Yoksa hiçbir zaman kendimi geliştiremeyecektim. Bu yüzden rabbime çok şükrediyorum. Tabi çok zorlukları var, çok sıkıntıları var ama her şeye değiyor. Çok çok bir gönül rahatlığı oluyor. Öbür dünyanıza hazırlık olduğunuzu hissediyorsunuz. Ve küçük bir çocuğun bile mutlu olması sizi mutlu ediyor. Hani bir imkansızlıklar içerisinde kıvranan birinin resmi işlemlerinin hallolması, normal bir hayaya tekrar geri dönmesi sizi mutlu ediyor”.(Şefkat-Der Başkan Yardımcısı, Kadın, 42 yaşında).

“İnsani duygular yani ‘adalet’ duygusundan kaynaklanan bir şey var. İnsan hakları açısından baktığımda da şahsi olarak dediğim gibi ‘insan hakları’ açısından diyebilirsiniz, Allah rızası için diyebilirsiniz, daha güzel bir topluma kendim mutlu olarak gidemeyeceğimi bildiğim

ve yanımda dediğim gibi bir ihtiyaç sahibi zor durumdaki bir insan varken kendim evimde huzurlu olamayacağım için diyebiliriz. Birazda aslında şeyde var bizim dernekteki kadın veya erkek üyelere bakın şöyle bir özellik vardır. Hepsinde bir duygusallık vardır. Hepsinde çok yüksek bir empati şeyi vardır. ‘Adalet’ duyguları genelde yüksektir”.(Şefkat-Der Başkan Yardımcısı, Kadın, 30 yaşında).

Şefkat-Der’in kuruluş süreci, amaçları ve gönüllülerin kuruluş içinde yer alma süreçleri muhafazakar nitelikli bir kuruluş olma özelliği taşıdığını göstermektedir. Ancak Şefkat-Der gönüllüleri derneğin muhafazakar niteliği konusunda ayrıışmaktadır. Derneğin yönetim kadrosunda yer alan gönüllüler derneğin muhafazakar bir dernek olarak görülmesine karşı çıkmaktadır. Muhafazakarlığı dini temelde ele almakta; ayrımcılık yapma ve iktidar partisine yakın olma olarak değerlendiren görüşmecilerin bir kimlik altında yer almaktan kaçındığı söylenebilir. 42 yaşındaki Şefkat-Der Başkan Yardımcısı kadın gönüllü “*Hayır, hayır kesinlikle katılmıyorum. İnançlısı da inançsızsı da her kesim insana açığız. Gelen mağdur açısından da üye açısından da, kurucular açısından da her kesime açığız*” diyerek muhafazakar kimliği reddettiklerini belirtmiştir. Ancak mağdur konumunda derneğe gelip sonradan gönüllü olan görüşmeciler ise derneğin muhafazakar bir dernek olduğunu ifade etmişlerdir. 57 yaşındaki kadın gönüllü “*Evet, gece yarısı 3 çocuklu 5 çocuklu kadın erkek yaşlı demeden telefon açardı. O kadını erkeği hangisiyse alır getirirlerdi. Arını namusunu koruyor. Dışarıda kalsa, sarhoşu dolu, berduşu dolu ne olacak. Hepsini çatı altına alır. Aç koymaz açıkta koymaz*” diyerek muhafazakar kimliği kabul etmiştir. Bu noktada dernek gönüllüleri arasında bir ortaklığın sağlanamadığı görülmektedir.

Şefkat-Der’in toplumsal sorunlar karşısındaki duyarlılığının ardında yardımseverlik, adalet ve merhamet duygusu, dini değerler, toplumsal düzenin sağlanmasına yönelik inanç gibi çeşitli faktörlerin yattığı görüşmecilerin ifadelerinde ortaya konmuştur. Bu durum kuruluşun muhafazakar değerler çerçevesinde sürdürüldüğünü, cinsiyet farklılığının biyolojik temellerle açıklandığını göstermektedir. Çünkü muhafazakarlık çerçevesinde toplumsal alanda istikrar ve düzen önemli iki kavramı oluşturmaktadır. Bu yüzden doğal hiyerarşinin olduğu toplumsal alanda düzenin sağlanması veya korunması için ihtiyaç sahibi olan kişi ve gruplara yardım edilmesi gerekmektedir (Sallan Gül, 2006: 77). Burke’e göre de muhafazakar bakış açısı

içerisinde; ahlaki manada bir kötüleşmenin yaşanmaması veya toplumsal düzenin sağlanması ve korunması için kilise, aile, topluluk, birlik gibi yapılar oluşturulmalı, kurallara bağlılık, saygı, sadakat, merhamet gibi duygulardan hareket edilmelidir (Beneton, 1991: 22).

Proje Yaklaşımına Karşı Hayırseverlik

Mor Çatı'nın ve Şefkat-Der'in farklı amaçlara sahip, farklı nitelikte iki kuruluş olması kuruluşların finans kaynaklarının da farklı yollarla sağlanmasına neden olmaktadır. Finans kaynağı gönüllülük temelinde yürütülen kuruluşların sürdürülebilmesi için önemli bir noktayı oluşturmaktadır. Mor Çatı, politik kimliğe sahip profesyonelleşmiş bir kuruluş olarak finans kaynağını projelerle, gönüllü bağışlarıyla ve kendi iktisadi işletmesinden elde ettiği gelirlerle sürdürmektedir. 35 yaşındaki kadın Mor Çatı gönüllüsünün belirttiği üzere “Global Fun”, “Dialogue” gibi fon kuruluşlarından fon alınmaktadır. Ancak özellikle proje noktasında Mor Çatı'nın bağımsız bir kuruluş olması ve feminist kimlikle hareket etmesi seçici olmasına neden olmaktadır.⁵⁰ Bu yüzden feminist bakış açısına uymayan çalışmalarda yer alma noktasında titiz davranıldığı ifade edilmiştir. Görüşmeci 6 tarafından Mor Çatı'nın projelere yönelik yaklaşımı şu şekilde açıklanmaktadır:

“Aslında Mor Çatı’da çok uzun bir süre proje meselesi tartışıldı. Hani projelere nasıl bakıyoruz, nasıl bakmalıyız. Avrupa Birliği fonlarını kullanmak iyi bir şey mi değil mi ne getirir ne götürür. Bu yüzden her fona başvurmuyor. Bunu çok sorgulayarak kendi ihtiyaçlarımıza hangisi uygun, ihtiyaçlarımızı önce belirleyelim biz ona tabi olmayalım, ihtiyaçlarımızı mümkün olduğunda o fon aracılığıyla karşılayalım noktasına gelindi”. (Mor Çatı Gönüllüsü, Kadın, 56 yaşında).

Şefkat-Der’de ise toplumsal alanda yardımlaşmayı amaçlayarak hayırseverlik temelinde kurulan gönüllü ilişkisi kuruluşun finans kaynağının da bu doğrultuda sağlanmasına neden olmaktadır. Gönüllüler kuruluşun finans kaynağını hayırsever vatandaşların ve örgüt içindeki gönüllülerin yaptığı bağışlarla sağlandığını belirtmektedir. Özellikle dernek başkanının ekonomik anlamda zor durumdaki insanlara

⁵⁰ <https://www.morcati.org.tr/tr/bagislar/sosyal-sorumluluk-projeleri> (Erişim Tarihi: 29.10.2015)

bireysel yardım etmesi dernek içerisinde ekonomik ve cinsiyet anlamında hiyerarşik bir ilişkinin var olduğunu göstermektedir. Ayrıca derneğin düzenli bir gelirinin olmaması, hayırseverlik temelinde sürdürülmesi, bireylerin vicdanlarına bırakılması derneğin ekonomik anlamda sıkıntı yaşamasına neden olmaktadır. Görüşmeci 1 derneğin içinde bulunduğu zor durumu, kredilerle ayakta durulduğunu şu sözlerle ifade etmektedir:

“Şefkat-Der ne kira konusunda ne maddi anlamda destek aldı. Her şeyini elektriğini suyunu gıdasını kıyafetini her şeyini gönüllüler karşılıyor. Doğru dürüst hiçbir geliri olmamasına rağmen devam ediyoruz. Ben açıkça söylüyorum mahsur görmüyorum belki söylemem hoş değil ama biz borcu borçla kapatarak, krediler çekerek ayaktaız. Ama yine de yılmıyoruz. Eninde sonunda Allah bir şekilde yürütmeye yardım ediyor. Borçluda olsak ayakta kalınabiliyor. Gönüllüler de sağolsun aydan ayağa 10 lira 20 lira getiriyor. Kimisi yağ alıyor, makarna alıyor”. (Şefkat-Der Başkan Yardımcısı, Kadın, 42 yaşında).

Ataerkil Hiyerarşiye Karşı Kadınların Eşitliği

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı ve Şefkat-Der örgütlenme süreçleri açısından ele alındığında Mor Çatı’nın feminist bir örgüt olarak esnek örgütlenmeyi benimsediği görülmektedir. Kuruluş içerisinde hiyerarşik yapılanmaya karşı çıkılmakta eşitlik esas alınmaktadır. Mor Çatı içerisinde müdür ya da yönetim kurulu gibi mekanizmalar bulunmamakta, kararlar kolektif bir şekilde karara bağlanmaktadır. Vakıf içinde çalışan her kadının belirli bir işi olsa da ortak bir çalışma esas alınmaktadır. Gerekli zaman işlerin paylaşılabilmesi, bir kişi gittiği zaman yerine diğerleri devam edebilmektedir. Bu yüzden uzmanlık kavramına yer verilmemekte, kuruluş içerisinde tek bir kadının ön plana çıkmasına engel olunmaktadır. Özellikle basınla kurulan ilişkilerde sürekli aynı kadın tarafından sürdürülmemesi için rotasyonla çalışmalar yürütülmektedir (Mor Çatı, 1996, 2007, 2008; Şahinoğlu, 1998; Çaha, 2008). Araştırma sürecinde herhangi bir kadının isminin ön plana çıkarılmadığı, hiyerarşi yaratacak bir bilgiyi paylaşmaktan kaçınıldığı görüşmeci tarafından gözlenmiştir. 36 yaşındaki kadın Mor Çatı gönüllüsüne göre *“Mor Çatı, hiyerarşinin aslında eşitsizliği ve şiddeti beraberinde getirdiğini düşünüyor. Buna inanıyor. O yüzden bizim hiyerarşik bir yapımız yok. Kent üzerinde Vakıflar Bölge Müdürlüğü’ne bağlıyız. Ve sadece kağıt üzerinde bir başkanımız var ama bizim esas fiili işleyişimiz başkana, başkanlığa imkan tanıyan veya diğerlerinin*

üzerinde bir yönetim kuruluna imkan tanıyan bir çalışma biçimi değil". Bu doğrultu da Mor Çatı'nın feminist ilkeler temelinde örgütlendiği ve mücadele çalışmaları yürüttüğü söylenebilir. Feminist metodolojik ilkeler arasında ise kadınları dinlemek ve anlamak, bilinçli taraflılık, aşağıdan bakış, katılımlı bilgi, araştırma sürecine aktif katılım, kolektif katılım gibi ilkeler yer almaktadır (Harding, 1995; Mies, 1995; Durakpaşa, 2008).

Kuruluş içerisinde eşitliğin temel alındığı kolektif bir yapı bulunmakta ve bu kolektif yapı içerisinde Mor Çatı'ya daha fazla vakit ayırmak isteyen gönüllüler ortak bir söylem üretmeye, karar almaya çalışmaktadır. Yetki ve dönüşümlü paylaşımın esas alındığı kolektif işleyiş birkaç görüşmeci tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

"Tabi ki hiçbirimiz hiyerarşiden muaf değiliz, kendi içimizde de dönüp bakıyoruz ne yapı ne ettiğimize. Kolektif bir yapı kurmaya çalışıyoruz, çalışma gruplarıyla bu kolektif yapıyı güçlendirmeye çalışıyoruz. Her Salı Mor Çatının kolektifinde olan kadınlar bir araya gelip Mor Çatı'nın işleyiş hakkında kararlar alıyorlar".(Mor Çatı Gönüllüsü, Kadın, 35 yaşında).

"Kolektif bir yapı altında karar alınıyor parmak demokrasisi yok. Tek kişi bile bir karara karşı çıkıyorsa o kararı almıyoruz. İkna yöntemine daha çok başvuruyoruz. Herkesin onayının ve görüşünün yansıdığını bir karar mekanizması var. Mesela Mor Çatı' ya bir şey için telefon açtığınızda mail attığınızda böyle hemen sonucunu alamayabilirsiniz. Çünkü o mutlaka kolektif yapıya gelir toplantı da tartışılır karar alınır veya alınmaz". (Mor Çatı Gönüllüsü, Kadın, 55 yaşında).

Şefkat-Der'de ise örgütlenme sürecinde gönüllülerin örgüt içi statülerinin ön planda yer aldığı görülmektedir. Başkan, başkan yardımcısı, gönüllü gibi statüler çerçevesinde hareket edilmesi yönetim kadrosunda olan bireylerin faaliyetleri düzenleyen ve yönlendiren olarak, gönüllülerin ise sadece faaliyetlere katılım gösteren bireyler olarak yer aldığını göstermektedir. Araştırmacı tarafından özellikle basın açıklamaları, etkinlikler, faaliyetler, Tv ve radyo programlarına katılım gibi eylemlerin büyük çoğunlukla dernek içerisinde daha aktif konumda bulunan erkek başkan tarafından daha az oranda diğer yönetim kurulu üyeleri tarafından yapıldığı

gözlenmiştir. Bu yüzden dernek içerisinde erkek bir başkan önderliğinde hareket edilmesi örgüt içerisinde hiyerarşik bir yapılanmanın olduğunu ve bu hiyerarşinin cinsiyet ve statü temelinde şekillendiğini göstermektedir. Ayrıca dernek başkanı tarafından verilen bir bilgiye göre yakın dönem içerisinde örgüt içinde eş başkanlık sistemi getirilmiştir. Başkan yardımcısı olan bir kadın gönüllünün artık kuruluş içerisinde eş başkan olarak yer alacağı belirtilmiştir. Ancak bu durum söylemsel olarak ifade edilmiştir. Çünkü eş başkan olarak gösterilen gönüllü kadın kendini görüşmeler sırasında başkan yardımcısı olarak tanıtmış ve bu durum sadece başkan tarafından dile getirilmiştir. Bu durum erkek bir başkanının dernek içerisinde karar verme noktasında bireysel hareket ettiğini göstermektedir.

Şefkat-Der içerisinde örgütlenme ve karar alma sürecinde nasıl bir yol izleneceğine yönelik ortak bir kararlılık söz konusu değildir. Bireysel olarak özverili olma, fedakarlık, samimiyet, azimli olma gibi bireysel özellikler örgütün ilkeleri olarak açıklanmıştır. Örgütlenme sürecinde başkanın ve diğer yönetim kurulu üyelerinin daha aktif bir konumda yer aldığı, gönüllülerin ise daha az aktif olarak sadece faaliyetlere katılım gösterdiği belirtilmiştir. Sorunlar karşısında anlık çözümler üretildiği, istişare yolunun kullanıldığı ve bireysel müsaitlik durumuna göre anlık görev dağılımının yapıldığı yine görüşmecilerin söylemlerinde yer almıştır. Bu yüzden dernek içerisinde statü temelinde bir karar alma sürecinin yaşandığı, özellikle erkek bir başkanın daha aktif konumda yer alarak ataerkil hiyerarşik ilişkileri karar alma noktasında yeniden ürettiği söylenebilir. Görüşlerden birkaçı şu şekildedir:

“Ne yapılacağına hep beraber karar veriyoruz yönetim kurulu bir araya geliyor bir istişareyle bir araya geliyoruz. Gönüllülerle de belli aralıklarla bir araya geliyoruz kermes, toplantı çalışmalarında. İstişare yapılıyor ama başkan ve yönetim kurulu biraz daha şey yapıyor içinde olduğu için. Görev dağılımında keskin bir ayrımımız yok, o an kim müsaitse o yapıyor. Çünkü hayatın gidişatı içinde birisinin bir işi, hastası, cenazesi, eğitimi vs. oluyor”. (Şefkat-Der Başkan Yardımcısı, Kadın, 33 yaşında).

“Hani illa ki şu iş bölümünü hemen yapalım da karar verelim diyecek vaktimiz yok zaten. Hemen o anda kim neye yetiştirirse

koşuşturuyoruz. Yönetimdekiler daha ağır basıyor genelde". (Şefkat-Der Başkan Yardımcısı, Kadın, 42 yaşında).

Kadınlarla Dayanışmaya Karşı Kadınları Koruma

Mor Çatı ve Şefkat-Der içerisinde farklı örgütlenme süreçleriyle hareket edilmesi şiddete uğrayarak kuruluşlara başvuran kadınlarla kurulan ilişkinin de belirleyicisi olmaktadır. Mor Çatı’da şiddete maruz kalarak başvuran kadınlarla ast-üst veya yardım alan-yardım veren ilişkisi kurmamaya özen gösterildiği ifade edilmiştir. Bu yaklaşım Mor Çatı’nın feminist niteliğinden kaynaklanmaktadır. Çünkü feminist yaklaşımda; etnik kimlik, din, sınıf ve yaşam biçimleri farklılık gösterse de kadınların ailede ya da benzer yakın ilişkilerde cinsiyetlerinden dolayı şiddete uğramalarının ortak bir sorun olduğuna ve kadın dayanışmasıyla aşılabacağına yönelik bir görüş benimsenmektedir (Michel, 1993; Donovan, 1997; Mor Çatı, 2008; Hooks, 2012). 35 yaşındaki kadın Mor Çatı gönüllüsü tarafından şu şekilde ifade edilmektedir:

“Aslında burada hiçbirimiz kurtarılmış kadınlar değiliz hiçbirimiz bu şiddete maruz kalmayan kadınlar değiliz, hiçbirimiz tamamen özgürleşmiş kadınlar değiliz. Çünkü bu erkek egemen sistem içerisinde hepimiz yaşıyoruz”.

Mor Çatı içerisinde hiçbir kadınla hiyerarşik ilişki kurmamanın ardında dayanışarak güçlenme bilincinin yattığı söylenebilir. Mor Çatı gönüllüleri Yalçın ve Taylı (2007) tarafından yazılan “Aile İçinde Kadına Yönelik Şiddete Karşı Mücadele ve Feminizm” başlıklı bir makale de güçlenmeyle üretilen mücadele şu şekilde ifade edilmektedir:

“Aile içinde kadına yönelik şiddete karşı politika üretirken “mağduriyet” yaklaşımından kaçınmamız gereken birçok aşama var. Danışma merkezi ve sığınak faaliyeti ile destek süreçlerinin bütününe dayanışma yaklaşımını sindirmek kolay değil. Feminist bir örgütlenme modelini, buna bağlı kolektif güçlenme süreçlerini gerektiriyor”.

Feminist literatür de “kız kardeşlik” veya “kadın dayanışması” olarak ifade edilen süreç görüşmeci 2 tarafından şu şekilde dile getirilmiştir:

“Bizim mor çatı da tek bir ilkemiz var herhalde esas olarak. O da kadın dayanışması. Birbirimiz üzerinde dayanışma dediğimiz zaman iktidar ve hiyerarşi ilişkilerini mümkün olduğunca engellemeye çalışmak. Yani şiddete uğrayan bir kadınla bire bir görüştüğümüz sırada biz kurtulmuş ve şiddet görmeyen bir kadın onlar da mağdur ve şiddet gören bir kadın değil, eşit düzeyde iki kadın olarak ve ikimizde o birebir görüşmelerde birlikte güçlenerek çıkacağımız yeni bir yola girdiğimiz adım attığımız bir süreç olarak gerçekleştiriyoruz”. (Mor Çatı Gönüllüsü, Kadın, 56 yaşında).

Kadınların güçlenmesinin esas alındığı örgütlenme sürecinde hiyerarşi yaratmamak adına keskin bir şekilde nitelendirilen evet’ler ve hayır’lar mevcuttur. Bu evet ve hayırlar ilk kez 1993 yılında Mor Çatı Kolektifi tarafından ortaya atılmıştır. Toplantı sırasında kolektif çalışma tarzını benimseyen, hiyerarşiyi ve otoriteyi reddeden yöntemleri savunanlarla eski tarz örgütlenmeyi benimseyenler arasında anlaşmazlık çıkması nedeniyle feminizm açısından olumsuz bir süreç yaşanmıştır. Bu sürecin ardından herkes istediği noktaları bir kağıda yazmış ve örgütlenme sürecinde nelerin istendiği ve nelerin istenmediği ortaya çıkmıştır (Mor Çatı, 1996; Şahinoğlu, 1998).⁵¹

Şefkat-Der’de ise derneğe başvuran kişilerle yardım alan/yardım eden, kurtarılmış/kurtarılmayı bekleyen şeklinde bir hiyerarşik ilişki kurulmaktadır. Bu yüzden kendisine yardım edilen bireyler zamanla kendileri yardım eden konumuna erişebilmekte, zamanla kurtarıcı pozisyonuna geçebilmektedir. Dernek içerisinde şu anda gönüllü olarak faaliyetlere katılan ve bu çalışma kapsamında görüşme yapılan 3 gönüllünün dernek içerisinde “mağdur” olarak tanımlandıkları, zamanla derneğin gönüllüsü olarak faaliyetlere katıldıkları görülmektedir. Şiddetin bireysel bir sorun olarak değerlendirilmesine neden olan bu yaklaşımın Şefkat-Der içerisinde şiddetin cinsiyet temelinde ele alınmasına engel olduğu ve dernek içerisinde güç temelli ilişkilerin kurulmasına neden olduğu belirtilebilir. Bu noktada uzun adı “Sokakta

⁵¹**Hayırlar:** Önyargılı davranma, yaftalama, suçlama, sessiz şiddet, ayrımcılık, düşüncelere yeterince değer verilmemesi, söz kesmek, herkese eşit davranılmaması, ne söylediğine değil de kimin söylediğine önem vermek, toplantının birileri tarafından konuşmayla işgal edilmesi, susma hakkı, toplantıya tam zamanında başlamamak, ruh halimizi baştan anlatmak, gereksiz alınganlıklar, birbirinden öğrenmemek, eksik bilgilerle yargılanmak, cezalandırmak, rahatsızlığını hemen ifade etmemek **Evetler:** Konuşmayı cesaretlendirecek olumlu motivasyon, kurallara uymayanları uyarı hakkı, sözü işgal edenleri uyarmak, somut kararlar almak, toplantı sonrası rapor yazmak, eleştiriye tahammül, her toplantının rotasyonla değişen bir kolaylayıcı tarafından yürütülmesi

Yaşayanlara Kimsesizlere Şiddet Mağdurlarına Cinsel Kurbanlara Şefkat Kapısı Yoksullukla Mücadele ve Ötekilere de İnsan Hakları Derneği” olarak ifade edilen Şefkat-Der içerisinde gönüllü ve yönetim kadrosunda yer alan bireylerle şiddete maruz kalan bireyler arasından ataerkil hiyerarşinin cinsiyet ve statü temelinde kurulduğunu söylemek mümkündür.

4.3. BULGULARIN KATEGORİK İÇERİK ANALİZİ

4.3.1. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddete Bakış Açıları

Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Tanımlanma Biçimi		
Gör. No	Cümle/Cümleler	Yorum/ Açıklama
M1	“Büyük bir insan hakkı ihlali. Toplumda eşit, özgür yer alamıyoruz. Bizi engelleyen bir şey. Yaşam hakkımızı, vücut bütünlüğümüzü elimizden alan bir şey”.	Kadın-erkek eşitliğini engelleyici, insan hakkı ihlali
M2	“Tamamen erkeğin otoritesini ve kontrolünü kadın üzerinde sürdürdüğü bir yöntem aslında. Şiddet evlilik içinde olduğu gibi evlilik dışında da olabiliyor. Babanın çocuğuna, kızına, eşine, abinin kız kardeşine şiddeti olabiliyor”.	Erkeklerin kadınlar üzerinde otorite kurma sürecinde kullandıkları yöntem
M4	“Şiddet uygulayan erkekler şiddet uygulayınca kendi iktidarlarını sağlıyorlar”.	
M7	“Esasında şiddeti doğuran sebep erkeğin kadını kontrol etme düşüncesi. Kadını kendi belirlediği alana hapsetme gayesi. Bunu becerebilmek için yapabilmek için şiddeti bir araç olarak kullanıyorlar”.	
Ş2	“Bir defa aile kavramına çok büyük zarar veriyor. Şiddet şiddeti doğuruyor. Ondan sonra bir sarmal olarak büyüyor. Öğrenme yani, şiddette öğreniliyor sonuçta”.	Aile içinde kadınları ve çocukları olumsuz etkileyen, aile kavramına zarar veren, öğrenilen bir olgu
Ş5	“Şiddet kadını da etkiler çocuğu da etkiler, aile yapısını da etkiler. Bunlar hepsi birbirine bağlı. Hepsi aynı derece de etkileniyor. Yuvaların birçoğu neden yıkılıyor? Bu yüzden yıkılıyor, şiddet yüzünden. Şiddet olayında kadın her zaman ezilen taraf oluyor, erkek de hep malum”.	
Ş3	“Şiddet bir numaralı terör şu anda. Türkiye’nin bir numaralı sorunu yoksulluk, işsizlik değil aile içi şiddettir şu anda. Kamu düzenini, insan huzurunu bozan en büyük şeydir”.	Kamusal ve toplumsal huzuru bozucu bir sorun

Ş6	<i>“Şiddeti uygulayan kadınlar da var ama onlar biraz daha psikiyatri hastalarında oluyor ama onlar yaptıklarından sorumlu olmadığı için uygulayabiliyorlar erkeğe. Bizim erkek sığınma evimizde de dönem dönem böyle dişi kırılmış, gözü morarmış, kaburgası kırılmış erkekler gelmişti. Ama bunları eşleri psikiyatri hastası olabiliyor veya karısından şiddet görmek değil de karısının ailesi tarafından ağabeyleri babası tarafından şiddet gören erkekler de vardı”.</i>	Erkeklerle özdeşleşen; kadının doğal bir davranışı olmayan
-----------	---	--

Görüşülen sivil toplum kuruluşu gönüllülerinin kadına yönelik aile içi şiddete bakışları konusunda ikiye ayrıldıkları görülmektedir. Mor Çatı gönüllülerinde ağırlıklı olarak öne çıkan görüş, kadına yönelik aile içi şiddetin, erkekler tarafından kadınlar üzerinde otorite sağlama amacıyla kullanılan bir araç, yöntem olduğudur. Feminist literatür içerisinde de kadına yönelik aile içi şiddet, eşitsiz güç ilişkisi sonucunda iktidar sahibi olan erkeklerin bir kontrol sağlama aracı ve gücün dışavurumu olarak tanımlanmaktadır (İlkkaracan ve diğ. 1996; Millett, 2000; Sallan Gül, 2011; Hooks, 2012; Sallan Gül ve Altındal, 2014). Mor Çatı gönüllülerinin, şiddeti tanımlama biçimlerinin feminist kuramın temel aldığı şiddet tanımıyla paralel olduğu söylenebilir.

Şefkat-Der gönüllülerinde öne çıkan görüşte ise kadına yönelik aile içi şiddet ağırlıklı olarak aile ve kamusal düzene bir tehdit olarak açıklanmaktadır. Bu görüşe göre, kadına yönelik aile içi şiddet, özellikle kadınları ve çocukları olumsuz etkileyen, aile yapısına zarar veren, öğrenilen ve kamusal/toplumsal düzeni sarsan bir olgudur. Şefkat-Der içerisinde Başkan Yardımcısı olarak yer alan 42 yaşındaki kadın gönüllünün “Yuvaların birçoğu neden yıkılıyor? Bu yüzden yıkılıyor, şiddet yüzünden” gibi bir açıklamada bulunması ya da dernek içerisinde Başkan konumunda bulunan 43 yaşındaki bir erkeğin şiddeti “Kamu düzenini, insan huzurunu bozan en büyük şey” olarak açıklaması kadına yönelik aile içi şiddet sorununun geleneksel bir bakış açısıyla ele alındığını, kadının aile içerisinde konumlandırıldığını göstermektedir. Çünkü Beneton’ın da belirttiği üzere muhafazakar bakış açısı içerisinde aile kurumu suç olgusunun oluşmaması ve toplumsal huzurun sağlanması için temel yapılardan biri olarak önem taşımaktadır (Beneton, 1991: 22).

Şefkat-Der gönüllülerinden birinin, şiddeti erkeklerle özdeşleştirerek tanımlaması da oldukça dikkat çekicidir. 30 yaşındaki kadın Şefkat-Der Başkan Yardımcısının

“Şiddeti uygulayan kadınlar da var ama onlar biraz daha psikiyatri hastalarında oluyor ama onlar yaptıklarından sorumlu olmadığı için uygulayabiliyorlar erkeğe” söylemiyle şiddet davranışını erkeklerin doğal davranışı olarak ele aldığı görülmektedir. Görüşmecinin dikkat çektiği bir başka nokta, koca şiddetinin kadının yakın olduğu diğer erkek akrabalarla (dayı, amca, ağabey vs.) karşılık bulmasıdır. Bu yaklaşım şiddet davranışının biyolojik erkek davranışıyla açıklandığını göstermektedir.

Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Açıklanma Biçimi		
Gör. No	Cümle/Cümleler	Yorum/Açıklama
M1	“Erkek egemen sistem ve kadın erkek arasındaki eşitsizlik bu şiddeti doğuran şeyler. Kadın erkek eşitsizliği dediğim şey aslında toplumsal cinsiyet eşitsizliği doğrudan bu durumu doğuran şey”.	Erkek egemen sistem içerisinde güç ilişkileri temelinde yaratılan toplumsal cinsiyet eşitsizliği
M2	“Şiddetin altında erkek egemen sistem, erkek egemen politikalar yatıyor. Dünya erkek egemen. Bu yüzden şiddet evlilik içinde olduğu gibi evlilik dışında da olabiliyor. Babanın çocuğuna, kızına, eşine, abinin kız kardeşine şiddeti olabiliyor”.	
M3	“Ardında güç yatıyor. Erkek egemen sistem yatıyor. Erkek şiddeti aslında kendini üstün görmek için, iktidar olduğu için yapıyor. Erkek iktidar evde kendi elinde ve iktidarını gösteriyor. Ondan kaynaklı bir şey. Mesela o erkek çalıştığı iş yerinde patronunu dövabiliyor mu, sokaktakini dövabiliyor mu dövemiyor”.	
M4	“Şiddetin ardında erkek egemen sistem yatıyor. Şiddet uygulayan erkekler şiddet uygulayınca kendi iktidarlarını sağlıyorlar. Cezalandırmak, kontrol etmek, öfke boşaltmak ve güç göstermek için bunu yapıyor”.	
M6	“Güç eşitsizliğinin yattığını düşünüyorum. Erkekler mesela kontrollerini kaybettiklerinde şiddet başvuruyorlar ya da kendilerini çok daha fazla güçlü hissetmek istiyorlar zaten kadına göre güçlüler çok daha üst bir konumdalar ya bunu iyice kadına hissettirmek istiyorlar. Ya da kontrolü kaybediyorlar o nokta da şiddete başvuruyorlar. Genel olarak ardında toplumsal cinsiyet eşitsizliği yatıyor diyoruz”.	
M7	“Esasında şiddeti doğuran sebep erkeğin kadını kontrol etme düşüncesi. Kadını kendi belirlediği alana hapsetme gayesi. Kadınlar çoğunlukla kocasından babasından abisinde şiddet görüyor. Bu yaşam alanlarının bir arada olmasından kaynaklanıyor. Adam evlendiği zaman karısını boşansa dahi kendi malı olarak görmeye devam ediyor. Kendisine ait bir şey olarak görmeye devam ediyor. Boşansa dahi onun hayatında	

	<i>söz sahibi olmak istiyor. Abi, baba yine keza öyle. Toplumun onlara verdiği rol kız çocukların onların çizdiği alanın içerisinde kalmaları kendilerine verilen rollere tabi olmaları. Dolayısıyla da bu sınırın, rollerin dışına çıkan kadınlar şiddetin bir öznesi haline gelebiliyorlar”.</i>	
Ş1	<i>“Şiddetin sebebi en başta adamın egemenliğini kadın üzerine indirememesi. Bunun ortaya çıkmasında ise en başta anne etkili oluyor. Anne kendi çocuğuna ayrımcılıktan başlıyor. Örneğin ben bir kadın olarak kardeşime hayır dediğim zaman kardeşin o senin, erkek o. Eşler arasında da kadın hayır dediği zaman öyle de böyle de haksızsın”.</i>	Şiddetin ailede erkek egemen eğitim biçimi ya da erkeğin kadına uyguladığı şiddetin görünür olması yoluyla öğrenilmesi
Ş3	<i>“Çocukların ilk baş yetişmesinde ben şöyle görüyorum oğlan çocuklarını eskiden şu an hala var belki aileler üstün tutuyordu. Çünkü hakim bir baskı vardı. Kız çocuğu okursa nasıl okuyacak, kendini nasıl koruyacak, başına bir iş mi gelir gibi bir ayrımcılığa maruz kalması durumu. İşte küçük yaşlarda şunu bir döv şuna bir ah de gibi bilmem ne gibi erkek çocuklarının eğitilmesi, ne o kız gibi ağlıyorsun, kız gibi davranma gibi cümlelerin kullanılması, bilinçaltında yerleşen erkekler ağlamaz, erkek şudur budur şöyledir erkeklik şöyledir gibi şiddetin nedeni verilen erkek egemen bir eğitim diyelim”.</i>	
Ş2	<i>“Psikolojik, sosyal, ekonomik etkiler neden olabiliyor. Erkekler eşlerini dövüyorlar çünkü babalarından annelerini dövdüğünü gördüler. Şiddet de öğreniliyor sonuçta. Şiddete uğrayan bir kadın sürekli korkak, çekingen, psikolojisi bozuk o anne de nasıl çocuk yetiştirecek. İki, kadınları kendileriyle eşit görmüyorlar. Kadını kendilerine ait zannediyor. Kadını kendine ait bir mal gibi görüyor”.</i>	
Ş4	<i>“Genelde babaları da şiddet eğilimi olan ailelerde ortaya çıkıyor. Baba annelerini dövüyorsa. Ailede de şiddet eğilimi olan ortamlarda ortaya çıkıyor. Şiddet şiddeti doğurur. Çocuk küçüklükte babasından şiddet görüyorsa büyüdüğünde de a bu şeymiş diye algılar ve o da kendi karısına şiddet uygulamaya başlar”.</i>	
Ş5	<i>“Ailede mesela babanın karısına şiddet uyguladığını görüyor. O da kendi karısına uyguluyor. Çocuk görüyor kendisi uygulamaya başlıyor. Bir kısır döngü gibi zincirin halkaları devam ediyormuş gibi hissediyorum. Özellikle eşit olarak yetiştirmek, aile de annenin eğitimi çok önemli. Okulda verilen eğitimler çok önemli. Bunların dengede tutulması gerekiyor”.</i>	
Ş6	<i>“Erkek çocuğun model aldığı erkektir. Dedesi, dayısı, amcası, babası bu noktada çok önemli. Sadece baba figürü de değil, komşusu bile çok önemli. Çünkü küçüklükten itibaren hem görgü kuralları hem ahlaki manada çocuğu yetiştiriyorsunuz. Babanın sigara kullanması otomatikman sigara kullanılabilir</i>	

	<i>olarak algılatıyor. Babanın yere tükürmesi çocukta yere tükürülebilir olarak algılanmasına yol açıyor. Anneler bu konuda çok bilinçli olmak zorunda çocuklar genelde yüksek oranda vaktini anneye geçirdiği için anne çok önemli ama erkek figürü de çok önemli”.</i>	
--	--	--

Kadın yönelik aile içi şiddetin ardında yatan nedenler 2 sivil toplum kuruluşu içerisinde de çoğunlukla erkek egemenliğine dayandırılarak açıklanmıştır. Ancak ataerkilliğe bakış noktasında farklılaşan iki sivil toplum kuruluşunun şiddeti sorgulama noktaları bazı noktalarda farklılaşmaktadır. Mor Çatı gönüllüleri, kadına yönelik aile içi şiddetin nedenlerini, ataerkil sistemden beslenen politik ve toplumsal alanla ilişkili olarak ele almışlar ve toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine dayandırarak açıklamışlardır. 35 yaşındaki kadın Mor Çatı gönüllüsüne göre “*Erkek egemen sistem ve kadın erkek arasındaki eşitsizlik bu şiddeti doğuran şeyler*”. Dolayısıyla Mor Çatı’nın feminist bir çizgide şiddeti açıkladığı görülmektedir. Çünkü feminist yaklaşım içerisinde de kadına yönelik aile içi şiddetin temelinde ataerkil toplumsal değerler sistemi gösterilmektedir. Toplumsal cinsiyet ilişkilerine dayanan güç eşitsizlikleri temelinde açıklanmaktadır. Gücünü toplumsal alandan alan erkeğin güç sağlamak ya da kaybetmemek adına şiddet uyguladığı düşünülmektedir (Donovan, 1997; Millett, 2000; Marshall, 2009; Sallan Gül ve Altındal, 2014).

Şefkat-Der gönüllüleri ise şiddetin kaynağı olarak ataerkil sisteme vurgu yapmış ancak Mor Çatı’dan farklı olarak şiddetin öğrenilen bir olgu olduğuna dikkat çekmişlerdir. Şiddetin aile içerisinde öğrenilmesinde ise iki farklı yol olduğunu ifade etmişlerdir. Bunlardan birincisi, şiddetin ataerkil aile yapısı içerisinde toplumsal cinsiyet rollerine bağlı olarak çocuklara öğretilmesi ve bu nedenle kuşaklar arasında şiddetin öğrenilerek aktarılmasıdır. 40 yaşındaki kadın Şefkat-Der Başkan Yardımcısına göre “*Şiddetin sebebi en başta adamın egemenliğini kadın üzerine indirememesi. Bunun ortaya çıkmasında ise en başta anne etkili oluyor. Anne kendi çocuğuna ayrımcılıktan başlıyor*”. Bu yaklaşım doğrultusunda cinsiyet ayrımcılığının aile içerisinde tanımlandığı, biyolojik erkek davranışıyla ilişkilendirildiği görülmektedir. Ayrıca görüşmecinin çocuk yetiştirme sürecinde anneye yüklediği anlam, kadını aile içinde tanımladığını, toplumsal cinsiyet rollerini benimsediğini göstermektedir.

İkinci yol ise, şiddetin aile içerisinde görülerek/deneyimlenerek öğrenilmesidir. 33 yaşındaki kadın Şefkat-Der Başkan Yardımcısına göre “*Erkekler eşlerini dövüyorlar çünkü babalarından annelerini dövdüğünü gördüler. Şiddet de öğreniliyor sonuçta*”. Bu görüşün kadına yönelik aile içi şiddeti açıklamada kullanılan sosyal öğrenme kuramıyla bir uyum ilişkisi içerisinde olduğu söylenebilir. Bandura’nın sosyal öğrenme kuramı, insanların şiddete eğilimli olarak doğmadıkları ve yaşamları boyunca saldırgan olmayı öğrendikleri düşüncesine dayanmaktadır (Hogg ve Vaughan, 2006; İçli, 2013; Sallan Gül ve Altındal, 2014). Sosyal öğrenme kuramı çerçevesinde suç davranışı olarak şiddetin, çocukluktan yetişkinliğe geçiş sürecinde en yakınların davranışlarının gözlemlenmesi yoluyla öğrenilebilir bir davranış olduğu ileri sürülmektedir. Toplumsallaşma sürecinde erkek çocukların şiddeti bir çözüm yolu olarak öğrendiği, kız çocukların ise erkek egemen ilişkiyi kabullenme rolünü üstlendiği düşüncesi vurgulanmaktadır (Dönmezer, 1994; Kaymak Özmen, 2004; Aktaş, 2006; Özgentürk ve diğ., 2012; Sallan Gül ve Altındal, 2014).

Şefkat-Der’in şiddeti öğrenme sürecinde ortaya çıkan biyolojik erkek davranışı olarak açıklaması, aile kurumunu öğrenme sürecinde etkili kılması, toplumsal cinsiyet rollerinin ve ataerkil kurumların sorgulama dışında bırakıldığını göstermektedir. Bu yaklaşımın İslamcı bir perspektifle uyduğu ifade edilebilir. Çünkü İslamcı anlayış içerisinde de cinsiyetlerin fitratları gereği farklı özelliklere sahip olduğu öne sürülmektedir (Merçil, 2007; İlkaracan, 2011). İslami perspektif kadına yönelik aile içi şiddet olgusunu biyolojik erkek saldırganlığına indirgenerek açıklanmaktadır. Aile gibi geleneksel kurumlarda kadınların değersizleştirilmesinin biyolojik erkek saldırganlığına yol açtığı öne sürülmektedir (Tuksal, 2000; Aktaş, 2015).

4.3.2. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin En Uç Noktası: Kadın Cinayetleri

Çalınan Hayatlar		
Gör. No	Cümle/ Cümleler	Yorum/ Açıklama
M1	“Aslında bizim şöyle bir sözümüz var. Bir tokattan cinayete giden yolu görmek gerekiyor. Cinayet bunun son noktası. Yani bir öfkeyle, bir anda cinnetle yapılmış şeyler değil. Sistematik bir şiddet var bunun öncesinde”.	Bir anda ortaya çıkmayan, süregelen şiddetin ölümle sonlandırılması
M4	“Öldürmek en ağır fiziksel şiddet”.	

Ş1	<i>“Son zamanlarda artış gösteriyor, çok fazla kadının katledildiğini görüyoruz. Devlet bunu günde 3 taneyle sınırlandırdı. Ama günde 3 tane kadının öldürüldüğüne, 3 çocuğun tecavüze uğradığına anlayış getirmem kaç 3 tane çocuğa tecavüz ediliyor, kaç 3 tane kadın şiddet görüyor”.</i>	Kadınların erkekler tarafından katledilmesi
Ş5	<i>“Türkiye’de bir katliam bu aslında. Gündeme oturmaya başladı, duyuruluyor. Eskiden oluyordu 1 tanesi söyleniyordu. Şimdi bütün kanallarda gündeme getiriliyor, duyuruluyor”.</i>	

Görüşülen sivil toplum kuruluşları kadın cinayetlerini tanımlarken birbirine benzer iki bakış açısıyla hareket etmektedir. Mor Çatı gönüllüleri kadın cinayetlerini fiziksel şiddetin en ağır biçimi olarak tanımlamakta, cinayetin bir anda ortaya çıkmayıp sistematik bir şekilde gerçekleştiğine vurgu yapmaktadır. 35 yaşındaki kadın Mor Çatı gönüllüsüne göre *“Yani bir öfkeyle, bir anda cinnetle yapılmış şeyler değil. Sistematik bir şiddet var bunun öncesinde”*. Dolayısıyla kadın cinayetleri, feminist literatürde olduğu gibi erkeklerin kadınlara sistematik olarak uyguladıkları şiddetin farklı biçimlerinden birini oluşturmaktadır. Şiddetin son hali olarak kadınların yaşam hakkını elinden almaktadır (İlkkaracan ve diğ., 1996; Mor Çatı, 1996; Kümbetoğlu, 2000; Ertürk, 2007; Yüksel Kaptanoğlu, 2011). Bu yaklaşım şiddetin bir süreç olarak ele alınmasını ifade etmektedir. Şiddet içeren fiillerin birbirinden bağımsız olmadığını öne sürmektedir (Lundgren, 2012: 11).

Şefkat-Der gönüllüleri ise kadın cinayetlerini “katletmek” eylemine dikkat çekerek tanımlamışlardır. Aslında Şefkat-Der Başkanının bir televizyon programında *“öldürülecek kadınlar piyangodan çıkmayacak, çünkü ve bugünkü gazetelere bakın savcılığa başvurmuş, polisle başvurmuş hakkında koruma kararı var, tedbir kararı var”* yönündeki açıklaması cinayetlerin bir anda gerçekleşmediği yönündedir.⁵² Dolayısıyla şiddetin en ağır biçimi olan cinayetlere **“çalınan hayatlar”** olarak aynı çerçeveden bakıldığı söylenebilir.

⁵² 1 Nisan 2015 yılında Tv8’de yayımlanan “Farkında mısınız” isimli programda kadına yönelik şiddet ve kadın cinayetleri sorununa yer verilmiştir. <https://www.youtube.com/watch?v=-ynSU3LXaoM>

Erkeklikle Yüzleşmek		
Gör. No	Cümle/ Cümleler	Yorum/ Açıklama
M1	“Kadın cinayetlerinin nedenleri bir eşitsizlik, iki bunların karşısında siyasi bir iradenin olmaması. Bunu sonlandıracak iradenin olmaması birçok erkek üzerinde etkili oluyor. Birçok kadın şey tehdidi alıyor. Seni öldürürüm doğru dürüstte ceza almam. Çünkü ceza işlemiyor. Erkek adalet mi gerçek adalet mi diyoruz ya. Gerçek bir adaletin olmadığı noktada bu rahatlığı kendilerinde görürler. Bu iktidarla ilgili bir şey. Ben güç sahibi bir erkeğim ve bunu yapabilirim diyor. Kendine hak görüyor”.	Erkek egemenliğinin adalet mekanizması üzerindeki etkisinin erkekleri cesaretlendirmesi
M7	“Şunu atlamamak lazım. Hukuk sistemi çalışmıyor, etkisiz. Dolayısıyla erkek yaptığı şeyin cezasız kaldığını veya etkili bir cezai müeyyide olmayabileceğini de biliyor. Haksız tahrik indirimi örneğin”.	
M3	“Genelde kadın cinayetleri aslında boşanma ve kadının evden ayrılma dönemlerinde oluyor. Bu konuda da aslında yasalar uygulanmadığı için erkekler bir biçimde bu durumu kullanıyorlar”.	
Ş1	“Devlet bunu hala her konuda koruyorsa sen karını dövdün, karın şikayetçi oldu biz seni alalım bir merkezde tedavi edelim diyen bir kurum mu var? Karısını öldürüyor çünkü güç onda adam ne yaparsa yapsın her konuda kadından güçlü gözüküyor. Ve bunu yaşam hakkında, toplumda, yasalarda alıyor o gücü kendisine”.	
M2	“Kadın cinayetlerinin arkasında gene erkek egemen sistem yatıyor. Ben bunda muhafazakar politikaların da büyük rolü olduğunu düşünüyorum”.	
Ş2	“Genellikle cinayetler büyük ekseriyette kadın boşanmak istediği için oluyor. Çünkü erkek kadını kendine ait olarak görüyor”.	
Ş6	“Bunda birçok sebep var. Cezaların az olması, artık toplumun buhran toplumu olması, artık insan öldürmenin kadını öldürmenin çok önemli olmadığını gösterilmesi. Yani bir manada artık o kadar çok kadın cinayeti oluyor ki adamda bakıyor. Namus indirimi şu indirimi kadın canını sıkıyor senle mi uğraşacağım diyor öldürüyor”.	Erkeklerin kadınlar üzerindeki iktidarını
M4	“Cinayetler çoğu zaman boşanma evresinde oluyor çünkü erkek o zaman kadın üzerinde olan iktidarını kaybediyor ya da kaybedebilir. O yüzden daha fazla güç kullanması lazım. En fazla öldürüyor ya da yaralıyor. Yani hiç zannetme benden ayrı yaşayabilirsin, ben seni yok edeceğim, benden kurtuluş yok diyor”.	
M5	“Boşanma evresinde gerçekleşiyor. Çünkü gücünü yitireceği nokta. Boşandığı anda onun tapulu malı olmaktan çıkacak. O ana kadar yapacağı her şeyi yapabilir o hakkı var. Bu yüzden	

	<i>'kendi haklarının' elinden alınmaması için en uca kadar gidiyor adam. Hepsi "haklı" olduğunu düşündüğü için yapıyor bunu".</i>	kaybetmesi ya da kaybetme korkusu
M6	<i>"Saniyorum kadınların en fazla şiddet gördüğü dönem boşanma süreçleri oluyor. Medyaya yansıyan cinayetlerin de epey bir kısmı boşanmak isteyen kadınlar. Burada erkeklere bakmak lazım. Boşanma aynı zamanda kadınların eskisi gibi yaşamak istemediklerinin bir göstergesi. Kadınlar o şiddet döngüsünün dışına çıkmak istediklerinde aslında adamlar hakikaten çok zalim olabiliyor".</i>	
M7	<i>"Aile kurumunun değişmesi, toplumun değişmesi, erkekliğin, erkek egemen sistemin bu değişiklik karşısında köhneleşmesi ve buna adapte olamaması kadın cinayetlerine sebep oluyor. Şunu demek istiyorum adam hala kadın üzerindeki egemenliğini devam ettirmek istiyor. Kadın farklı olarak ona direniyor. Kadınların artık kendilerine çizilen alanın dışına çıkması, daha kararlı olarak boşanmak istemesi, ayrılmak istemesi ve bütün bunlarla beraber erkekliğin de ciddi bir kriz yaşadığını düşünüyorum".</i>	
Ş2	<i>"Eğitim etkili, gelir seviyesi etkili. Mesela maddi durumu çok zor olan bir ailede, kötü alışkanlıklarda varsa, akli dengesi yerinde değilse ya da psikolojisi bozursa cinnet geçirebilir. Eşine çocuğuna zarar verebilir".</i>	Çeşitli nedenlerle ortaya çıkan cinnet hali

Görüşülen sivil toplum kuruluşu gönüllülerinin kadın cinayetlerini açıklamaları noktasında 3 farklı görüş ortaya çıkmıştır. Ağırlıklı olarak vurgulanan ve Mor Çatı gönüllüleri tarafından öne sürülen temel nedenlerden biri ataerkil toplumsal değerlerin hakim olduğu cinsiyetler arası iktidar ilişkilerinde erkeğin gücünü kaybetmesidir. Görüşmeciler, bu bağlamda kadın cinayetlerinin ortaya çıktığı dönemin boşanma dönemlerine denk gelmesinin tesadüf olmadığına dikkat çekmiştir. 35 yaşındaki kadın Mor Çatı gönüllüsüne göre *"Boşanma evresinde gerçekleşiyor. Çünkü gücünü yitireceği nokta. Boşandığı anda onun tapulu malı olmaktan çıkacak. O ana kadar yapacağı her şeyi yapabilir o hakkı var. Bu yüzden "kendi haklarının" elinden alınmaması için en uca kadar gidiyor adam"*. Literatür içerisinde de baskıcı/eril ve geleneksel toplum yapıları içerisinde kadının birey olmak, şiddet yaşamından uzaklaşmak, erkek hakimiyetinden çıkmak istemesinin, erkeğin otorite kaybına neden olduğuna ve kadının öldürülme riskini arttırdığına değinilmektedir (Sallan Gül ve Altındal, 2014; Çetin, 2014). Dolayısıyla *"erkeklikle yüzleşme"* sürecinde cinayetlerin ortaya çıktığını söylemek mümkündür.

Her iki STK gönüllülerinin hem fikir olduğu ve kadın cinayetlerinin temel nedeni olarak gösterilen ikinci neden ise, Türkiye’deki kadına yönelik aile içi şiddete ve kadın cinayetlerine yönelik hukuksal yaptırımların ataerkil sistemin değeri çerçevesinde erkeğin lehine olacak şekilde düzenlenmiş olmasıdır. Görüşmecilere göre, yasalar engelleyici değil, azmettirici bir rol oynamaktadır. Yasaların uygulanmaması ya da uygulandığı nokta da erkek bilinciyle erkeklerin lehine olacak şekilde cezaların indirilmesi erkekleri güçlendiren bir faktör olarak gösterilmektedir. Türkiye’de STK’ların öncülüğünde yasaların işlerliğine yönelik yapılan araştırmalarda; şiddete maruz kalan kadından delil istendiği, uzaklaştırma kararına uymayan erkeklerin ceza almadığı, karakollarda kadınların şikayetlerinin göz ardı edildiği, gizliliğin sağlanmadığı, kadın ve çocukların güvenliğinin tehlikeye atıldığı, kimlik ve diğer bilgilerin değiştirilmesinde güçlükler yaşandığı yönündedir. İzlenim ve deneyimler aracılığıyla ulaşılan bu sonuçlar yasaların ve sözleşmelerin kağıt üstünde kalmasına neden olduğu için eleştirilmektedir (Mor Çatı, 2014; Kadın Sığınakları Kurultayı, 2014).

Ağırlıklı olarak öne çıkan 2 görüşün dışında Şefkat-Der gönüllüsü olan bir başka görüşmeci, kadın cinayetlerini açıklarken gelir, eğitim durumu, psikolojik rahatsızlıklar, kötü alışkanlıklar gibi değişkenlere ve bu değişkenler çerçevesinde erkeğin cinnet geçirmesine dikkat çekmiştir. Bu yaklaşım cinayetlerin, sosyal düzensizlik kuramı çerçevesinde açıklandığını göstermektedir. Çünkü kuram içerisinde ekonomik statünün ve kültürel değerlerin bozulması sonucunda şiddet gibi suç olgusunun ortaya çıkabileceği öne sürülmektedir (Kızmaz, 2005; Beşe ve Geleri, 2006; İçli, 2013; Sallan Gül ve Altındal, 2014). Şiddetin psikolojik rahatsızlıklarla açıklanması ise Psiko-biyolojik kuram çerçevesinde açıklandığını göstermektedir. Kurama göre şiddet, bireylerin doğal kişilik özellikleri çerçevesinde artan hormon düzeyleri, beyin anormallikleri, ruhsal hastalık ve benzer nedenler sonucunda ortaya çıkmaktadır (Sallan Gül, 2011: 21). Bu yaklaşım doğrultusunda da toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sorgulama dışı bırakıldığı, cinayetlerin biyolojik erkek saldırganlığıyla açıklandığı görülmektedir.

4.3.3. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Yeniden Üretim Sürecinde Etkili Temel Dinamikler

Dini Söylemlerin Etkisi		
Gör. No	Cümle/Cümleler	Yorum/Açıklama
M1	<i>“Dini söylemlerin de şiddeti arttırdığını düşünüyorum. Çünkü kadına bir rolü söyleniyor. Kadının bir rolü var, evde erkeğine iyi baksın, iyi anne olsun. Onun görevi çocuklarıdır. Hatta hamileyken dışarı çıkmasın, 3 çocuk 5 çocuk neyse doğursun, erkekler tarafından talep edilen, söylenen sözcükler bunlar. Dolayısıyla toplumda yeniden ve yeniden aslında şiddet politikalarının yaratılmasını sağlamış oluyor bu söylemler”.</i>	Dinin cinsiyet rollerini aracılığıyla eşitsizliği yeniden üretmesi, bu eşitsizlik temelinde meşrulaştırılan şiddet
M2	<i>“Dini söylemler kullanılarak yapılan açıklamaların aileyi güçlendirmeye yönelik şeyler düşünüyorum. Bir tane haber vardı birkaç ay önce çıkmıştı. Aile irşat büroları var diyanet işlerine bağlı. Orada cevval bir muhabir aile irşat bürolarını aramış. Onların verdiği öneriler evlere şenlik yani. Biraz daha dayanun, aileyi de hemen yıkmak olur mu gibi öneriler. O nedenle çok tehlikeli bir yanı var”.</i>	
M7	<i>“Tek tanrılı dinlerde kadının yeri, sunulduğu kadının daha çok anne olarak kıymeti, değer görmesi, ailenin korumasının ön plana alan, çocuğa bakmanın iyiye de kötüye de annenin sorumluluğunda olması. Bu noktada dinin çok etkisi var. Çünkü şiddetin sebeplerinden biri kadın ve erkek arasındaki eşitsizlik”.</i>	
Ş2	<i>“Ben dini yorumlayanların yanlış yorumladığını düşünüyorum. Yani İslamiyet’te kadının dövülmesi yoktur. Mesela kadınlar erkeklere emanettir sözünün şiddetle ilişkili olduğunu düşünmüyorum. Emanet, kutsal güzel bir manası var. O bana emanet, ben onun üzerinde denetim hakkına sahibim değil. Ondan üstünüm çünkü o bana emanet edilmiştir gibi söylemler, insandan bahsediyoruz, biraz tehlikeli aslında. O yüzden bence dini söylemlerin kullanılmaması daha iyidir”.</i>	Dinin erkek egemen sistem lehine yorumlanarak kadınlara zarar veren bir olgu rolü oynaması
Ş4	<i>“Dini söylemin şiddeti üretmemesi lazım. Bu saçma olur, hiçbir din şiddeti, cinayeti kabul etmez. Kadın erkeğe emanettir deniyor ama emanetteki kasıt hakimiyet meselesi değil. Din şunu demeye getiriyor. Sen onun her şeyinden sorumlusun. Kadınlara karşı daha bir sorumluluk var. Kötü niyetli değil ama karşındaki insanlar belli konularda samimiyezsiz olduğu için geri tepiyor yani”.</i>	
Ş6	<i>“Kur-an’ın özünü bilmediğimiz için yanlış lanse ediliyor bazı söylemler. Bilinçli bir Müslüman ve gerçekten Allah ve resulünü tanıyan bir erkeğin değil karısına kendi uzvuna bile zarar</i>	

	<i>verebileceğini düşünmüyorum. Yeniden yorumlanması gerekiyor. Bu nokta da toplumda kanıksanan din anlayışı gereği işte kadının dövülmesi gerekiyor bunun şöyle yapılması gerekiyormuş gibi anlayışların din olmadığının öğretilmesi gerekiyor”.</i>	
--	---	--

Görüşülen STK gönüllülerinin kadına yönelik aile içi şiddet olgusunun yeniden üretilmesi sürecinde dinin nasıl bir etkiye sahip olduğu sorusuna iki örgütün farklı iki nokta üstünden yanıt verdikleri görülmektedir. Mor Çatı gönüllüleri şiddetin kaynağında ve ataerkil sistemin yeniden üretilmesinde aileyi yüceltici dini söylemlerin önemli bir rolü olduğunu düşünmektedir. 36 yaşındaki kadın Mor Çatı gönüllüsüne göre *“Tek tanrılı dinlerde kadının yeri, sunuluşu kadının daha çok anne olarak kıymeti, değer görmesi, ailenin korumasının ön plana alınması, çocuğa bakmanın iyiye de kötüye de annenin sorumluluğunda olması. Bu noktada dinin çok etkisi var. Çünkü şiddetin sebeplerinden biri kadın ve erkek arasındaki eşitsizlik”*. Feminist literatür içerisinde de ataerkillik, ideolojik alanda açıklanmakta ve farklı ideolojik ve kurumsal yapılar da sorgulanmaktadır. Özellikle aile kurumu; kadına üretim, yeniden üretim, cinsellik ve çocukların toplumsallaştırılması görevlerini yüklemesi nedeniyle cinsiyet eşitsizliğini yeniden üreten bir kurum olarak eleştirilmiştir (Millet, 2000; Mitchell, 2006; Yaman Öztürk, 2012).

Şefkat-Der gönüllüleri ise konuya Mor Çatı’dan çok farklı olarak yaklaşmışlardır. Din temelli söylemlerin, çoğu zaman dinin özünü yansıtmadığı, erkekler tarafından kadınlara zarar verici şekillerde yorumlandığı öne sürülmüştür. 30 yaşındaki kadın Şefkat-Der Başkan Yardımcısına göre *“Kur-an’ın özünü bilmediğimiz için yanlış lanse ediliyor bazı söylemler. Bilinçli bir Müslüman ve gerçekten Allah ve resulünü tanıyan bir erkeğin değil karısına kendi uzvuna bile zarar verebileceğini düşünmüyorum. Yeniden yorumlanması gerekiyor”*. 33 yaşındaki Şefkat-Der Başkan Yardımcısı kadın gönüllüye göre de *“İslamiyet’te kadının dövülmesi yoktur. Mesela kadınlar erkeklere emanettir sözünün şiddetle ilişkili olduğunu düşünmüyorum. Emanet, kutsal güzel bir manası var. O bana emanet, ben onun üzerinde denetim hakkına sahibim değil”*.

Türkiye’de 1990’lı yıllarda farklı kimlikler altında kadınların bir araya gelmelerinin en önemli örneklerinden birini oluşturan İslamcı Kadın Hareketi de temel savını bu doğrultuda oluşturmaktadır. İslamcı kadın hareketinin temsilcileri ataerkil değerlerin, geleneksel yaklaşımlar ve toplumsal adetler üzerinde etkili olduğunu düşünerek ataerkilliğin İslam dini içerisinde kadınların haklarını kullanmasını engellediğini ileri sürmektedir (Acar, 1995; Arat, 1995; Esim ve Cindoğlu, 1999; Göle, 2000; Gürhan, 2011). Bu noktada kendini İslamcı bir örgüt olarak tanımlamaktan kaçınan Şefkat-Der’in İslamcı Kadın Hareketiyle örtüşen yanlarının olduğunu göstermektedir.

Dijital Baskı		
Gör. No	Cümle/ Cümleler	Yorum/ Açıklama
M1	<i>“Kadınların geleneksel rollerde olduğu, kötü olduğu, suçlu olduğu gibi bütün kötülüklerin kadından çıktığı gibi bir dil var medyada. Bu şiddet görmüş bir kadının gösterilmesinden daha tehlikeli. Çünkü farkına varmadan ve derinden giden bir şey”.</i>	Medyanın ataerkil bir dil aracılığıyla güç ilişkilerini yeniden üretmesi
M2	<i>“Medya zaten mevcut eşitsizliğin, kadınlara karşı olumsuz bakış açısının, önyargının yeniden üretilmesini sağlıyor. Kullandığı dille, yaptığı haberlerle sağlıyor. Kadını cinsel bir meta olarak sunarak, kullanarak sağlıyor. Haberlerin verilmiş dili esasında bir zihniyetin göstergesi”.</i>	
M7	<i>“Medya zaten mevcut eşitsizliğin, kadınlara karşı olumsuz bakış açısının, ön yargının yeniden üretilmesini sağlıyor. Kullandığı dille, yaptığı haberlerle sağlıyor. Kadını cinsel bir meta olarak sunarak, kullanarak sağlıyor. Haberlerin verilmiş dili esasında bir zihniyet göstergesi. Mesela sevgilisiyle yakaladı öldürdü falan vs. Bu tür haberler erkekleri güçlendiriyor”.</i>	
M5	<i>“Haberlerin verilme sürecinde bir sıkıntı var. Her şeyi normalleştiriyor bu haber sistemi. Bir olguyu tartıştıran habercilik biçimini doğru buluyorum ama Ayşe’nin başına gelmiş, Fatma’nın başına gelmiş, Özgecan’ın başına gelmiş bir durum olarak bize sunulmasını bu şekilde dramatize edilmesini problemi buluyorum”.</i>	
Ş1	<i>“Medya mı satılmış medya mı? Yandaş medya mı? Kaç dakika haber yapıyor? Evet koca öldürdü, kadın kaçtı. Ama niye kaçtı? Özgeçmişine iniyor musun? Yok. Hani orospu demek kolay ama neden orospu oldu, onu buraya getiren adam nerede diyen yok”.</i>	
M4	<i>“Medya gerçekten ciddi sıkıntı, çünkü kadınlar o haberleri duyunca daha fazla korkuyorlar. Mesela buradaki arkadaşlarımıza oluyor. 6284 Sayılı Yasa’nın koruyuculuğundan</i>	Medyada yer alan haberler, televizyon

	<i>bahsedildiğinde kadınlar diyor ki işte televizyonda gördüm. Sonra öldürülüyorlar. Ben ölmek istemiyorum”.</i>	dizileri aracılığıyla erkeğin şiddete özendirilmesi, şiddetin öğrenilmesi; bunun karşılığında ise kadının gücünün kırılması
Ş2	<i>“Medyanın korkunç bir etkisi var. Şiddeti körükleyecek sürekli kötü örnek gösteriyorlar. O artık beyin o şeyi öğrenme olarak kabul ediyor. Halbuki sadece şiddeti ya da kötüyü göstererek o kötüden men edemezsiniz. İyi örnek göstermeniz gerekiyor. Mafya dizileri, bilmem kadını döven, tahakküm altına alan diziler ya da sinemalardansa şefkat gösteren, adil olan iyi örnekleri gösterip yayacaksınız ki insanlar bunları görsün bunu öğrensin. O kadar çok haber yapılıyor ki hani ağır tahrik indirimleri veriyor hakimler ya da af çıkıyor serbest bırakılıyor. Bu durum erkekleri cinayete teşvik gibi oluyor. Ayrıca her gün bir cinayet haberi geliyor ve toplum bunu kanıksıyor. Böyle bir düşüncesi varsa normal bir şeymiş hani bende yapsam demek ki anormal karşılanmazmış diye düşünebiliyor”.</i>	
Ş4	<i>“Medyanın şiddeti ürettiğini düşünüyorum. Haberler de verilirse erkekler daha çok şiddete eğilimli olurlar. Mesela Özgecan olayından sonra gördünüz bir kadın 50 parçaya bölündü. Bence haberlerde verilmemesi lazım. Fotoğrafların televizyonda gözükmemesini doğru bulmuyorum. Çünkü o fotoğraflar öbür şiddet yapanları daha çok heveslendiriyor ve şiddete eğilimlerini arttırıyor”.</i>	

Görüşülen sivil toplum kuruluşu gönüllüleri kadına yönelik aile içi şiddetin ve özelinde kadın cinayetlerinin üretilmesi sürecinde medyanın rolüne 2 farklı bakış açısıyla yaklaşmışlardır. Neredeyse hepsini Mor Çatı gönüllülerinin oluşturduğu birinci görüşe göre, medya, ataerkil bir dil aracılığıyla güç ilişkilerini yeniden üretmekte, kadına yönelik aile içi şiddeti meşrulaştırmakta ve erkekleri güçlendirmektedir. 36 yaşındaki kadın Mor Çatı gönüllüsünün ifade ettiği üzere *“Haberlerin verilmiş dili esasında bir zihniyet göstergesi. Mesela sevgilisiyle yakaladı öldürdü falan vs. Bu tür haberler erkekleri güçlendiriyor”*. Bu yaklaşım feminist perspektifle medyanın değerlendirildiğini göstermektedir. Çünkü feminist yaklaşıma göre de ataerkil toplumlarda erkek tahakkümü, toplumsallaşma sürecinde cinsiyet hiyerarşisi şeklinde yeniden kurulmakta, ideolojik araçlarla sürdürülmekte ve kurumsal yollarla korunmaktadır (Donovan, 1997; Kandiyoti, 1997; Mitchell, 2006). Medya kurumu da toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yeniden üretilmesini sağlayan bir kurum olarak sorgulanmaktadır. Ayrıca kadın imgesinin bedenle ve cinsellikle ilişkilendirilmesi,

kadına yönelik şiddetin normalleştirilmesi, haklılaştırılarak ve meşrulaştırılarak sunulması, kadınların kurbanlaştırılarak ve suçlanarak değerlendirilmesi birçok çalışmada eleştirilmektedir (Dündar, 2003; Ağduk, 2005; Sökmen, 2006; Altun ve diğ., 2007; Dursun, 2010; Toker Erdoğan, 2010; Gencel Bek, 2011; Sallan Gül ve Altındal, 2014; Kırık ve Korkmaz, 2014).

Ağırlıklı olarak Şefkat-Der gönüllerinin oluşturduğu ikinci görüşe göre ise, medyada yer alan haberler ve televizyon dizileri aracılığıyla erkekler şiddete özendirilmekte, şiddet öğrenilen bir olgu olarak tanımlanmaktadır. 33 yaşındaki kadın Şefkat-Der Başkan Yardımcısına göre *“Medyanın korkunç bir etkisi var. Şiddeti körükleyecek sürekli kötü örnek gösteriyorlar. O artık beyin o şeyi öğrenme olarak kabul ediyor”*. Şiddetin davranışsal boyutunu temel alarak yapılan bu açıklamanın sosyal öğrenme kuramına dayandığını söylemek mümkündür. Çünkü kuram içerisinde şiddet eğiliminin sosyal öğrenme sürecinde aile yapıları, çevresel deneyimler ya da televizyon ve sinema gibi kitle iletişim araçları aracılığıyla gözlem yoluyla öğrenilebildiğine yer verilmektedir (Giddens, 2000; Kızmaz, 2005; İçli, 2013). Medyanın öğrenme süreci üzerindeki etkisini Mor Çatı gönüllüsü ise kadınları güçsüzleştirmesi üzerinden açıklamıştır. 32 yaşındaki kadın Mor Çatı gönüllüsüne göre *“Medya gerçekten ciddi sıkıntı, çünkü kadınlar o haberleri duyunca daha fazla korkuyorlar. 6284 Sayılı Yasa’nın koruyuculuğundan bahsedildiğinde kadınlar diyor ki işte televizyonda gördüm. Sonra öldürülüyorlar. Ben ölmek istemiyorum”*. İki STK içerisinde de kadına yönelik aile içi şiddetin yeniden üretiminde medyaya atfedilen önem *“dijital baskı”*nın varlığına yönelik bir vurguyu oluşturmaktadır.

Fıtrata İtaat		
Gör. No	Cümle/ Cümleler	Yorum/ Açıklama
M1	<i>“İktidardakilerin, bakanların söylemlerine baktığınız zaman söylemler oldukça sorunlu. Kadınları geleneksel rollerine hapsedmek isteyen bu söylemlerin hepsi aslında şiddeti besler. Çünkü kadınlar zaten bu geleneksel rolleri kabul etmiyorlar, reddediyorlar. Reddettikçe de bu şiddetin dozu artıyor ilişkilerinde. O yüzden bu söylemler bu şiddeti sadece artırır”</i> .	Siyasal iktidarın geleneksel rollere ve aileye yönelik politika ve söylemlerinin şiddeti yeniden üretmesi
M2	<i>“Bu muhafazakar politikalarla kadınların durumu o klasik geleneksel konumu yeniden ve yeniden o rolleri üretilmekte. Tıpkı şey gibi eline silah verelim madem kendini savunsun demek gibi. “Devletin bir kadın bakanlığının bile olmaması.</i>	

	<i>Kadın bakanlığının adının bile aileden sorumlu bakanlık gibi olması ve kadın sorununun aile içine hapsedilmesi bu bile çok ciddi”.</i>	
M6	<i>“İktidar olarak kadının aileye bağlı olması gerektiğine yönelik mesajlar verdiğinizde tayt giyen bir kadının da öldürülebileceğini demeyeyim de en azından dövebileceğini ima ediyorsunuz demektir. Çünkü bir aile kadını, makbul kadın imgesi oluşturuyorsunuz. Dolayısıyla makbul kadın imgesinin dışındaki bütün kadınları şiddete açık hale getiriyorsunuz”.</i>	
M7	<i>“Mevcut iktidarın söylemleri. Kadınla erkeğin eşit olmadığını söylemesi, fıtrat demesi. Şu anlama geliyor kadını zaten güçsüz kılan şey kadına ve erkeğe yüklenen farklı toplumsal rollerdir. Ve sen gerçekten de kadının yerinin aile olduğunu. Mesela yılbaşında kadınlar sokağa çıkmasın, annelik en yüce kariyerdir dersiniz. Bu kadını aslında bütün sosyal hayattan, ekonomik hayattan dışlamak anlamına geliyor. Devlet kadına yönelik şiddetle hiç uğraşmıyor öyle bir derdi yok yani. Sadece bu yasanın çıkması bile uzaklaştırma kararı vs. kadın boşanmadan aile içinde kalsın. Adamın biraz gözünü korkutalım, yaptırımlar getirelim aile devam etsin. Düşünce bu isminde belli ailenin korunması ve kadına yönelik şiddetin önlenmesi.</i>	
Ş2	<i>“Çok saçma söylemler var diyor ki hamile kadın sokak da dolaşamaz, kahkaha atamazmış, kadın çalışırsa evini yıkarmış ocağını yıkarmış, trajikomik şeyler bunlar. İğrenç şeyler, hiç kale alınmaması gereken şeyler, zırvalık. Kadın erkek tabi ki eşittir. O da insan o da insan. Bunu söylediler. Çünkü onların eşit görmemesi yüzünden her gün 2-3 kadın öldürülüyor”.</i>	

Kadına yönelik aile içi şiddetin yeniden üretilmesi noktasında ağırlıklı olarak Mor Çatı gönüllülerinin siyasal iktidarın rolüne oldukça fazla önem attettikleri görülmektedir. Görüşmecilere göre, siyasal iktidarın geleneksel rolleri ve aileyi güçlendirici söylemleri, kadını özel alana itmekte kadına yönelik şiddeti devletin diliyle meşru kılmaktadır. 35 yaşındaki kadın Mor Çatı gönüllüsüne göre *“İktidardakilerin, bakanların söylemlerine baktığınız zaman söylemler oldukça sorunlu. Kadınları geleneksel rollerine hapsetmek isteyen bu söylemlerin hepsi aslında şiddeti besler. Çünkü kadınlar zaten bu geleneksel rolleri kabul etmiyorlar, reddediyorlar”*. Şefkat-Der’de ise 1 görüşmeci siyasal iktidarın söylemlerini yanlış bulduğunu ifade etmiş ve cinayetlerin ortaya çıkmasında etken olarak göstermiştir. Bu doğrultu da STK gönüllülerinin siyasal iktidarın söylemlerine yönelik ortak bir eleştirel söylem geliştirdikleri söylenebilir. STK’ların eleştirilerine neden olan ve toplumsal alanda

birçok kesim tarafından da eleştirilen fitrata dayalı eril söylemlere ise “Kadın ile erkek eşit olamaz; fitrata aykırı”, “Kız mıdır, kadın mıdır bilemem”, “Evdeki işler yetmiyor mu?”, “Kahkaha atan kadın iffetsizdir”, “Kadınlar için tek kariyer anneliktir”, “Türk kadını evinin süsüdür”, “Kadına şiddet büyütülüyor” gibi örnekler gösterilebilir.⁵³ Sosyolog Baydar’da bir köşe yazısında kadına yönelik aile içi şiddetin ve kadın cinayetlerinin azmettiricileri olarak “Kadınla erkeğin hayatın her alanında eşitliğini ve birlikteliğini kabullenemeyen, bu eşitlikten ve birliktelikten korkan, bunu da dindarlık, muhafazakârlık ya da namus diye pazarlayan” siyasal iktidar ve din yetkililerini göstermiştir (Baydar, 2013). Siyasal iktidarın cinsiyet eşitliğinden çok fitrat temelinde tamamlayıcılığı öne sürmesi “*fitrata itaat*” eden bir yönetim anlayışını ifade etmektedir.

Ataerkil Dayanışma		
Gör. No	Cümle/ Cümleler	Yorum/ Açıklama
M2	“Yasaların uygulanmasında çok ciddi sorunlar var. Hani yasayı da uygulayan erkekler. Kadın daha karakola gitme sürecinde polislerin tavrından başlıyor. Git hadi evine, kocandır yapardan başlıyor. Yasayı uygulayan hakimden savcısına kadar uygulayıcının kendisinin de bakış açısı çok önemli.”	Yasa koyucuların ve uygulayıcılarının büyük çoğunluğunun erkek olması ve bu durumun kadınların aleyhine olması
M4	“Yasalarda uygulanmıyor. Çünkü erkek egemen sistemi daha güçlendirmek için. Çünkü hakim, savcı, polis memuru mesleki anlamda orada oturmuyorlar. Erkek olarak oturuyorlar. Kendileri de şiddet uyguladığı için o zaman kendi hayatlarını da değiştirmek zorunda kalacaklar. Ve kendi eşleri de başvurabilecek”.	
M7	“Yasalar var ama uygulanmıyor. Polis karakolundakilerin %90 ı erkek ve orada dayanışıyorlar. Bunları kırmak kolay değil”.	
Ş6	“Tahrik indirimi kalkmıyor çünkü hala erkek egemen bir zihniyet, savcılara bakın hep erkek, çoğunluk olarak. Erkek savcılar acaba eşleriyle ilgili bir problem olduğunda bende öldürürüm zihniyetiyle baktığı için mi karşısına gelen bir vakada böyle yaklaşıyor diye düşünürüm.	
Ş2	“Devletin politikaları çok yetersiz. Tamamen ihmal var. Savcıya	

⁵³ <http://t24.com.tr/haber/fitrattan-kahkahaya-kurtajdan-tecavuze-akpnin-kadinla-imtihani,287493> (Erişim Tarihi: 20.10.2015)
<http://t24.com.tr/haber/kadina-yonelik-siddet-nasil-onlenir-hukumetin-soyleminde-kadin,278352>, (Erişim Tarihi: 20.10.2015)
http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/319261/Sare_Davutoglu_Kadina_siddet_buyutuluyor.html (Erişim Tarihi: 20.10.2015)
<http://onedio.com/haber/akp-iktidarinda-kadinin-adi-yok-264508> (Erişim Tarihi: 20.10.2015)
http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/kultur-sanat/15171/Toplumsal_Cinsiyet_Esitligi_AB_ve_AKP.html (Erişim Tarihi: 26.10.2015)

	<i>gidiyor kadın tehdit ediliyorum diyor. Koruma kararı çıkıyor. Kadın evine gidiyor takip olmadığı için adam geliyor koruma kararına rağmen öldürüyor. Koruma kararı çıkmış kadına diyor ki kocan seni öldürmeye gelirse beni ara. Zaten polis gelinceye kadar kadın öldürülmüş oluyor. Zaten yolda öldürülüyor. Etkin koruma yok ki. Koruma diye bir şey yok aslında. Yasalar var 6284, İstanbul sözleşmesi imzalandı ama etkin koruma olmadıktan sonra bir işe yaramıyor. Uygulama da problem var. Biz şey dedik kelepçeyle izleyin. Tehdit ediyor ya mesela kadını erkeği de kadını da kelepçeyle ayrı ayrı izleyin yaklaşıncı bunlara müdahale edin. Plakalara vergi cezası kesmek için şey yapıyorsunuz izliyorsunuz”.</i>	Yasaları uygulamada kadına yönelik şiddeti engellemeye yönelik yetersizlikler; ciddi sorunların olması
Ş4	<i>“Aile ve sosyal politikalar bakanlığı daha iyi çalışmalar yapmalılar çalışmaları çok yetersiz bu ülkede ve daha çok ezilsin diye şeyler yapılıyor. Mesela geçen gün birinin konuşmalarına rastladım. Kadın evde oturmalı, bilmem ne yapmamalı gibi. Yasalar etkili olmuyor”.</i>	
Ş6	<i>“Yasaların uygulanmasında da sorunlar yaşanıyor. Mesela 6284 sayılı yasa var kadına güya koruma verilecek ama bir bakıyorsunuz kadının yanında polis yok, koruma yok sadece mahkemede karar verilmiş. Adama işte telefon açma, evinin yakınına gitme, evine 6 ay girmeyeceksin falan. Kadın giriyor ardından adam anahtarlar açıp giriyor, ya da bu kadın hiç mi markete gitmeyecek, çocuğunu okula götürmeyecek, çalışamayacak mı bu kadın?”</i>	

Kadına yönelik aile içi şiddet olgusunun ortaya çıkışında ve yeniden üretiminde kamusal politikaların rolünün sorgulanması bağlamında tüm görüşmecilerin, politikaların üretilmesi ve uygulanmasında sorunlar olduğu konusunda hemfikir oldukları söylenebilir. Ancak Mor Çatı gönüllülerinin tümü, Şefkat-Der gönüllülerinden farklı olarak –biri hariç- yalnızca uygulamadaki sorunlara dikkat çekmekle kalmamış, politikaları ataerkil değerler bağlamında sorgulamışlardır. 32 yaşındaki kadın Mor Çatı gönüllüsünün ifade ettiği üzere “Yasalar uygulanmıyor. Erkek egemen sistemi daha da güçlendirmek için. Çünkü hakim, savcı, polis memuru mesleki anlamda orada oturmuyorlar. Erkek olarak oturuyorlar”. Ataerkilliğin kamusal politikalar doğrultusunda sorgulanması Mor Çatı’nın feminist niteliğinden kaynaklanmaktadır. Çünkü literatür içerisinde görülmektedir ki feminist yaklaşım devletin eril niteliğine vurgu yapmakta, politik bir kurum olarak cinsiyet eşitsizliğini sürdüren ve güç yetkisini kullanarak ve koruyarak erkeklerin lehine çalışmalar üreten bir kurum olarak

sorgulanmaktadır. Özellikle hukuk açısından eril olması toplum ile yasalar arasında eril iktidar perspektifinin temel alındığını göstermektedir. Mor Çatı'nın yürütmüş olduğu projelerde elde ettiği verilerde kadınların kamu kurumlarında karşılaştıkları eril bakışı gün yüzüne çıkarmaktadır (Donovan, 1997; Mackinnon, 2003; Berktaş, 2006; Mor Çatı, 1998, 2014).

Şefkat-Der'de ise 1 görüşmeci devlet kurumlarındaki işlevsizliği erkek egemenliğiyle ilişkilendirmiştir. 30 yaşındaki kadın Şefkat-Der Başkan Yardımcısı *“Tahrik indirimi kalkmıyor çünkü hala erkek egemen bir zihniyet, savcılara bakın hep erkek, çoğunluk olarak. Erkek savcılar acaba eşleriyle ilgili bir problem olduğunda bende öldürürüm zihniyetiyle baktığı için mi karşısına gelen bir vakada böyle yaklaşıyor diye düşünürüm”* diyerek tepkisini dile getirmiştir. Bu yüzden iki STK düzeyinde de siyasal alandaki erkek egemenliğine vurgu yapılması **“ataerkil dayanışma”**nın sorgulandığını göstermektedir.

Kadına yönelik aile içi şiddet sorunu, politik bir sorun alanı olarak devletlerin özel önlemler geliştirmesi ve ortadan kalkması için politikalar üretmesi gereken bir sorun alanını oluşturmaktadır. Çünkü anayasal çerçevedeki eşitlik devletin müdahalesiyle güvence altına alınabilir (Mackinnon, 2003: 273). Dolayısıyla üretilen yasalar ve yasaların işletilmesinden sorumlu olan kamu kurumları siyasal iktidardan bağımsız değerlendirilememektedir. Bu yüzden Mor Çatı tarafından getirilen eleştiriler hükümetin kadın politikalarına yönelik eleştiriye içinde barındırmaktadır. 56 yaşındaki kadın Mor Çatı gönüllüsüne göre *“AKP hükümetinin kadını yeniden eski gelenekçi role büründürdüğü, şiddet uygulayan bir erkeğin de bunu neredeyse gizlemeye bile ihtiyaç duymadan rahatlıkla söyleyebildiği bir süreç yaşanıyor”*. Literatür içerisinde de AKP hükümetinin politikaları; muhafazakar ve eril nitelikli olması, kadınları geleneksel cinsiyet rolleri kapsamında eş ve anne rolleriyle tanımlaması, kadınların siyaset ve ekonomi gibi alanlardan uzak tutulması, kadınlara karar verici noktalarda yer verilmemesi nedeniyle kadına yönelik aile içi şiddeti meşrulaştırıcı ve yeniden üretici bir faktör olarak sorgulanmaktadır (Haspolat, 2007; Sayın ve Kılıç, 2008; Dedeoğlu, 2009; Arat, 2010; Koray, 2011; Dedeoğlu, 2011; Arın, 2013; Baydar, 2013; Gülbahar, 2013; Sallan Gül, 2015; Oran, 2015; Mor Çatı 2015; Özdemir ve Demirkanoğlu, 2015).

4.3.4. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Faaliyetleri

STK'ların Şiddet Sorununa Karşı Kendilerini Tanımlama Biçimleri		
Gör. No	Cümle/ Cümleler	Yorum/ Açıklama
M2	“Çok şiddet gören bir kadın net sığınak talebi yoksa hayır sen mutlaka sığınağa gitmelisin ya da şunu yapmalısın gibi öğreten değil. Birlikte kadının durumunu beraber bir şekilde gözden geçirip seçeneklerini birlikte görebilmek ve arkasından ihtiyaç duyduğu şeyi onun kendisinin görüp buna yönelmesi sağlanıyor. Kurum olarak maddi yardımda bulunmuyoruz. Kişi ilgili yerlere yönlendiriliyor”.	Kadınları destekleme ve güçlendirme amacıyla bilgilendirme, ihtiyaçları doğrultusunda yönlendirme çabası olan
M3	“Biz bütün şeyleri kadınlara anlatıp yönlendirme yapıyoruz. Sığınakta da aynı şekilde onların adına iş yapmıyoruz. Tabi ki o yönlendirmede yaşadıkları sorunlar olduğunda araya giriyoruz elbette. Çünkü biz hep onların hayatında olmayacağız ki. Yani kendilerinin aslında yapması gerekiyor bütün bunları. Bir belediyeye gittiğinde bir kaymakamlıktan maddi destek alması gerektiğinde bunun onun bir hakkı olduğunu, yasal hakkını talep etmesi gerektiğini söylüyoruz”.	
M5	“Biz kadınlarla kendi hayatını sadeleştirmeye çalışıyoruz. Nerelerden destek alabilir, ne yapabilir, hangi güçlenme odakları var aslında. Bu seçenekleri değerlendiriyoruz. Zaten biz kadınlar adına sürekli olarak erkekler karar veriyor. Ve bu ilişkiyi biz Mor Çatı'ya taşıyamayız. Senin ne yapacağına, şiddet mağduru olan bir kadının ne yapacağına oradaki kadınlar karar veremez. Oradaki kadınlar en fazla ne yapmak istediğini anlayıp yapmak istediğin şeyle ilgili destekleyebilirler ve güçlendirebilirler”.	
M7	“Problemleriyle ilgili olarak biz burada danışmanlık yapıyoruz. Yani bire bir dava takibi yapmıyoruz. Sadece görüşmelerimizde haklarının neler olduğunu onlara anlatıp sorunlarına çözümler bulmaya çalışıyoruz”.	
Ş1	“Ben kurumsal olarak değil Ayşe olarak ne yapabilirim düşüncesinden hareket ederim. Mesela bir kadın sokakta kalmıştır ben onu devlet sığınmaevine yerleştiremiyorsam mecbur alıp eve götürüyorum. Ben aç da olsam tok da olsam ben sana aç mısın diye sormam. Hayatı tehlikede olabiliyor. Yeri geliyor ilk zaman sokağa çıkmaya korkuyor. Yakalanacağım, beni bulacak korkusu yaşıyor. Ben pek numaramı vermiyorum ama bana yönlendirirlerse yeri geliyor ben birkaç gün evimde de misafir ediyorum. Şu an da benim evimde de misafir var. Misafir diyorum. Çünkü ben sokakta kendimi savunabiliyorum, sokakta nerde koruyabileceğimi biliyorum. Ama evime gelen kadın koruyacak gücü yok”.	Şiddete maruz kalan kadına danışma, psikolojik destek, maddi yardım gibi çok boyutlu
Ş2	“Korunma amaçlı emniyete gidiyorlar polis bize getiriyor.	

	<i>Çünkü biz genel de şartsız alıyoruz”.</i>	koruma çabası olan
Ş5	<i>“Kim ihtiyaç sahibiyse Şefkat-Der o anda alır. Sorgusuz sualsiz işlemlerine yardım etmeye çalışır, psikolojik tedavi ettirir, hastaneye yatırılması gerekiyorsa yatırır”.</i>	
Ş6	<i>“Başvuran insanlarda sınırimız yok ama yardımcı olabileceğimiz kadar. Mesela kiramı öde diyen birine elimizde bir şeyler varsa yardımcı olmaya çalışıyoruz ama derneğin imkanları kendi kiralarını ödeyemediği için o kadına resmi manada yardımcı olmaya çalışıyoruz”.</i>	

Görüşülen STK’ların kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele etmeleri noktasında kendilerini nasıl tanımladıklarına bakıldığında, ciddi anlamda farklılaştıkları görülmektedir. Mor Çatı gönüllüleri, vakfın kuruluş amaçlarına da uygun olarak, kendilerine başvuran kadınları koruma güdüsüyle değil, onları gündelik yaşamlarında güçlenmelerini sağlayacak bir biçimde yönlendiren bir konumda tanımlamaktadır. 35 yaşındaki kadın Mor Çatı gönüllüsü *“Biz kadınlarla kendi hayatını sadeleştirmeye çalışıyoruz. Nerelerden destek alabilir, ne yapabilir, hangi güçlenme odakları var aslında. Bu seçenekleri değerlendiriyoruz. Zaten biz kadınlar adına sürekli olarak erkekler karar veriyor. Ve bu ilişkiyi biz Mor Çatı’ya taşıyamayız”* diyerek sürece yaklaşımlarını ifade etmektedir. Kadınların kendi kararlarını vermesini ve bir şeyleri tek başına gerçekleştirmesini sağlayarak aslında kadınların bireysel özgürleşmesine imkan tanındığı söylenebilir. Bu durum feminist literatür içerisinde ortak kadınlık sorununu ve kolektif güçlenmeyi ifade eden kadın dayanışması ve kız kardeşlik gibi kavramlarla açıklanabilmektedir (Michel, 1995; Mitchell, 2006; Hooks, 2012; Hanisch, 2013). Ayrıca 32 yaşındaki kadın Mor Çatı gönüllüsü *“Kurtulmuş kadın olmadığımız için zaten yardım edemiyoruz”* diyerek kuruluş içerisinde kadınlarla kurulan ilişkide kurtarıcı konumunda yer almadıklarını ifade etmektedir.

Şefkat-Der gönüllüleri ise kendilerini Mor Çatı gönüllülerinden farklı olarak şiddete maruz kalan kadın için danışma, psikolojik destek, maddi yardım gibi çok boyutlu çabası olan, kadınları koruma ve kurtarma misyonunu üstlenen bir STK olarak tanımlamaktadır. 40 yaşındaki kadın Şefkat-Der gönüllüsü *“Ben pek numaramı vermiyorum ama bana yönlendirirlerse yeri geliyor ben birkaç gün evimde de misafir ediyorum. Şu an da benim evimde de misafir var. Misafir diyorum. Çünkü ben sokakta kendimi savunabiliyorum, sokakta nerde koruyabileceğimi biliyorum. Ama evime gelen*

kadın koruyacak gücü yok” diyerek kuruluş içerisinde ihtiyaç sahibi olarak kadını korumanın esas alındığını ifade etmiştir. Şefkat-Der gönüllülerinin kuruluşu yardım eden, koruyan ve kurtaran bir dernek olarak tanımlaması cinsiyetler arasındaki eşitsizliğin biyolojik farklılıklara dayandırıldığını göstermektedir. Eşitsiz cinsiyet ilişkilerinin kültürel olarak üretilmesine neden olan bu yaklaşım doğrultusunda kadınların zayıf ve güçsüz, erkekler ise güçlü ve koruyucu olarak tanımlandığı literatür içerisinde yer almaktadır (Millett, 2000; Maybek, 2009; Sallan Gül ve Altındal, 2014). Dernek içerisinde bu rolü erkekler kadar kadınların da üstlenmesi güç ilişkisinin cinsiyet ve statü temelinde kurulduğunu ve hiyerarşinin farklı cinsiyetler temelinde yeniden üretildiğini göstermektedir.

Şiddete Müdahaleye Yönelik Faaliyetler		
Gör. No	Cümle/ Cümleler	Yorum/ Açıklama
M1	<i>“Dayanışma merkezi faaliyetimiz var, sığınak faaliyetimiz var. Bu temel iki faaliyetimiz. Buraya geldiklerinde öncelikle sosyal çalışmacı dediğimiz arkadaşlarımızla görüşüyorlar. Onlarla görüşmeler yapıyorlar. Daha sonra karşılıklı konuşularak ne istiyor, alternatifleri neler ve ulaşmak için neler yapabilir bunları detaylı olarak konuştuğumuz bir süreç oluyor”.</i>	Psikologlar, sosyal çalışmacılar, avukatlar gibi profesyonel gruplarla
M2	<i>“Mor Çatı’da psikolojik destek psikologlar aracılığıyla verilebiliyor”.</i>	danışmanlık hizmeti sağlama;
M7	<i>“Kadınlar bazen haklarını bilemeyebiliyor. Çünkü kadınlar kendi evinde kalıp kocasına uzaklaştırma kararı alarak uzaklaştırılabilir. Bunlar paylaşılıyor”.</i>	gerekli durumlarda sığınağa yönlendirme
Ş1	<i>“Kadın sığınmaevimiz var, misfihanelerimiz var. Kadına yönelik şiddet için kadınların yazı işlerini yapıyoruz. Devlete yazılacak yazıları yazıyoruz. O insanlara yol gösteriyoruz. Danışmanlık hizmetlerimiz, sağlık hizmetlerimiz var, barınma hizmetimiz var, psikolojik destek, kendini koruması için tedbirler. Hayatı eğer risk altındaysa tehdit altındaysa sosyal hizmet kurumlarına yönlendiriyoruz”.</i>	Kendilerine başvuran kadına yardım etme ve koruma çabası ile yarı-profesyonel yollarla danışma, barınma, maddi destek vb. olanaklar sunma
Ş5	<i>“En önemlisi barınma sorununu aşması ilk acil olan barınma, ondan sonra ne ihtiyacı varsa ihtiyacına bağlı. Bir bakarsınız kıyafete ihtiyacı vardır, psikolojik desteğe ihtiyacı vardır”.</i>	
Ş6	<i>“Maddi destek sağlıyoruz, barınma sağlıyoruz. Maddi anlamda yoksun olan, onlara hem maddi destek sağlama hem onların maddi olanaklara ulaşma kaynağını sağlama. Fax göndermeyi, dilekçe göndermeyi bilmiyor. Nereye nasıl müracaat edeceğini bilmiyor. Bazen sürekli olmasa da avukatlar var onlarla</i>	

	<i>görüştürmeye çalışıyoruz. Sığınma evi dışında resmi prosedür manasında yardımcı oluyoruz. Danıştığımız avukatlar da var. Psikolojik olarak açıkçası buraya geldiklerini dertlerini dinliyorsunuz buradan rahatlamış olarak gidiyorlar. Ailesine açamadığı, etrafındaki insanlara açamadığı meseleyi size açıyor. O şekilde yardımcı oluyorsunuz”.</i>	
--	--	--

Kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele alanında görüşülen STK’ların birbirine benzeyen ama uygulamada farklılaşan faaliyetleri olduğu görülmektedir. Mor Çatı, kadınlara yönelik bireysel faaliyetlerinde, psikologlar, sosyal çalışmacılar, avukatlar gibi profesyonel gruplarla danışmanlık hizmeti sağlamakta; gerekli gördükleri durumlarda sığınağa yönlendirme çalışmaları yürütmektedir.⁵⁴ Mor Çatı’nın 2015 yılı ilk 6 aylık faaliyet raporunda danışma merkezine başvuran 370 kadın ve çocukla 724 görüşme yapılmıştır. Kadınların en çok maruz kaldıkları şiddet türünün psikolojik şiddet olduğu, kadınların en çok eşleri tarafından şiddete uğradığı belirtilmiştir (Mor Çatı, 2015). Mor Çatı, danışma merkezi ve sığınak çalışmasının kadınlar tarafından yürütülmesi ve bağımsız kimliğin kaybedilmemesi gerektiğine inanmaktadır. Bu yönüyle devlet sığınaklarına model oluşturmaya çalışmaktadır. Çünkü Mor Çatı’nın temel amacı erkek şiddetiyle mücadele etmektir. Sığınak için finans kaynağı sağlamanın ve sığınak çalışması yürütmenin devletin sorumluluğu olduğuna inanılmaktadır. Devlet sığınaklarının yetersizliği ve eksikliği karşısında yürütmekte oldukları sığınakta kadınlara kendi hayatlarıyla ilgili alternatifler yaratma, şiddetle mücadele etme ve güçlenme noktasında destek sağlanmaktadır. Kadınlar için hayata yeniden dönüş alanı yaratılmaktadır (Mor Çatı, 1989, 1996, 1998, 2007; Şahinoğlu, 1998; Çaha, 2008; Açıkel, 2009). 36 yaşındaki kadın Mor Çatı gönüllüsüne göre sığınak “*kadının güçlenebilmesi için, özsaygısını, özgüvenini kazanabilmesi için, şiddet yaşantısına geri dönmek için, çocuklarıyla ilişkilerini daha iyi kurabilmek için güçlenebileceği bir istasyon, geçici bir durak*”tır. Ayrıca sığınak içerisinde kadınların ihtiyaçlarına göre destek kapsamında atölye çalışmalarının yapıldığı, psikolojik ve sosyal boyutta

⁵⁴ Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı’nın sığınak çalışması ilk kez 1995 yılında başlamıştır. 1998 yılında maddi imkansızlıklar nedeniyle kapatılmıştır. 2005 yılında Beyoğlu Kaymakamlığı sığınak çalışması için Mor Çatı’yla tekrar iletişime geçmiş ve belediyeyle ortak bir proje kapsamında sığınak tekrar yürütülmeye başlanmıştır. Ancak Mor Çatı’nın işleyişini üstlendiği ve feminist ilkelerle yürüttüğü sığınak, projenin bitmesinin ardından kaynak yetersizliği sebep gösterilerek 2008 yılında kapatılmıştır. Son olarak 2009 yılında Şişli Belediyesi’nin destek vermesiyle birlikte Mor Çatı, sığınak çalışmasına tekrar başlamış ve şu anda hala sürdürmektedir.

danışmanlarla her hafta görüşme gerçekleştirildiği görüşmeciler tarafından ifade edilmiştir.

Şefkat-Der’de ise kendilerine başvuran kadına yardım etme ve koruma çabası ile yarı-profesyonel yollarla danışma, barınma, maddi destek vb. olanaklar sunma durumu söz konusudur. İlk kez 1995 yılında ev tutularak başlatılan hizmetten farklı ihtiyaç sahibi bireyler faydalanmıştır. 42 yaşındaki kadın Şefkat-Der Başkan Yardımcısına göre *“Sığınmaevimiz illa ki şiddet mağduru diye sınırlamıyoruz. Biz kimin ihtiyacı varsa o an sığınmaevine alabiliyoruz. İsim olarak da sığınmaevinin kapasiteleri çok düşük geliyor”*. Bu yüzden Şefkat-Der tarafından yürütülen çalışmanın tam anlamıyla şiddetle mücadele etmek adına profesyonel bir çalışma olmadığı daha çok ihtiyaç sahiplerine *“güvenlik”* temelinde barınma imkanı sağlamaya yönelik bir çalışma olduğunu söylemek mümkündür. Sığınmaevinin ardından ise herhangi bir yönlendirme yapılmadığı, kadının tek başına kuracağı hayata karışılmadığı belirtilmiştir. Ancak 33 yaşındaki kadın Şefkat-Der Başkan Yardımcısına göre *“Bir insanın sağlıklı bir aile içerisinde yaşaması tabi ki çok daha şey. Normal olan bu zaten. İnsanlar aileleriyle beraber mutlu olur, yaşarlar”*. Bu yaklaşım kadını aile içinde tanımlayan ve muhafazakar bir perspektifte aile kurumuna atfedilen önemi göstermektedir. Araştırmacının alan görüşmelerinden elde ettiği izlenim ise yürütülen sığınmaevi çalışmasının risk analizi yapılmadan, geçici önlemler olarak profesyonel olmayan kişiler tarafından yürütüldüğü yönünde olmuştur.

Şiddeti Önlemeye Yönelik Kamusal Faaliyetler		
Gör. No	Cümle/ Cümleler	Yorum/ Açıklama
M1	<i>“Projeler yürütüyoruz. İzleme yapıyoruz, kanunların izlemesini yapmaya çalışıyoruz. Her sene faaliyetlerimizi ortaya çıkaran bir faaliyet raporu çıkarmaya çalışıyoruz. Bunun dışında her yıl kadın sığınakları ve dayanışma merkezi kurultayı düzenleniyor. Bu kurultayın sekretaryasın da yer alıyoruz ve bu kurultayın örgütlenmesinde bilfiil çalışıyoruz. Mor Çatı da gençlerle buluşuyoruz. Atölye çalışmaları yapıyoruz. Bunlar hem gönüllü atölyeleri oluyor hem de mor çatının deneyimini paylaşacağı bu alanda çalışmak isteyen örgütlerle ve de kurumlarla yaptığımız çalışmalar oluyor. Yayınlar çıkarıyoruz. İzleme raporları, kitaplar. Geçen sene 3 tane kitap çıkarttı mor çatı. Buradaki bilgi ve deneyimi dışarıya aktarmanın yöntemlerini arıyoruz. Aslında bu alanda çalışan birçok platform oluyor. Kadın örgütlerinin</i>	Okullarda, üniversitelerde atölye çalışmaları, projeler, izleme raporları, faaliyet raporları, Kadın Sığınakları Kurultayı ile işbirliği, kitap, broşür, afiş vb. yazılı

	<i>örgütlenmesi biraz daha platformlar üzerinden oluyor. Bu platformların üyesiyiz. Kürtaj haktır, kadın cinayetlerine karşı acil önlem grubu, şiddete son gibi platformların bir parçasıyız. Mesela İstanbul feminist kolektif. Basın demeçlerimiz oluyor”.</i>	materyaller, sosyal medya faaliyetleri, basın açıklamaları, televizyon programları, kampanyalar gibi geniş bir yelpazede yer alan toplumsal farkındalığı artırmaya yönelik profesyonel faaliyetler
M2	<i>“Mor Çatı çok farklı feminist gruplarla da örgütlerle de birlikte çalışmalar yapabiliyor. Özellikle Mor Çatının hukukçuları o medeni kanundaki yasalardaki değişikliklerde öncülük yapmışlardır. Kampanyalar, dayağa karşı farkındalık çalışmaları, bazen gazetelerde belirli zamanlarda çeşitli kampanyalar başlatır Mor Çatı. Duyarlılık kazandırmak için”.</i>	
M5	<i>“Bilginin paylaşıldığı medya ilişkileri var. Bir kurumlarla ilişkiler var. Belirli yerel yönetimler, kaymakamlık, valilik, bakanlık gibi kurumlarla ilişkiler var. Yasa yapım süreçlerinde aktif olma yasaların uygulanma süreçlerinde aktif olma gibi çalışmalar var”.</i>	
Ş3	<i>“Hedef belli sorun belli olduğu için. Bir taraftan kendimiz yükün altında bir şey yapmaya çalışıyoruz dayanışmayla bir taraftan meclisi, devleti, devlet kurumlarını yönlendirmeye çalışıyoruz yoğun şekilde. İstedğimiz çok hizmetler var. Şu an kadına şiddete karşı savunma sporlarında eğitim çalışmalarını organize etmeye çalışıyoruz”.</i>	Yetkili devlet kurumlarını yönlendirme; savunma sporları eğitimi verme

STK’ların kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele sürecinde şiddeti önlemeye yönelik faaliyetlerinde önemli bir ayrışmanın olduğu görülmektedir. Temelde iki STK’da kadına yönelik aile içi şiddet olgusuna ve özellikle kadına cinayetlerine toplumsal farkındalık sağlamak ve kamusal politikaları yönlendirmek amacıyla çalışmalar üretmektedir. Ancak kullandıkları yöntemler ve sorgulama biçimleri farklılaşmaktadır. Şöyle ki Mor Çatı’nın okullarda atölye çalışmaları düzenlemesi, toplumsal cinsiyet eşitliğini temel alan yayınlar hazırlaması, yasaların değerlendirmesine yönelik raporlar sunması, şiddete karşı farkındalık kampanyalarına dahil olması, basın açıklamalarında bulunarak sesini duyurmaya çalışması deneyimin toplumsal alanda paylaşıldığını ve toplumsal dönüşümü sağlamaya yönelik çalışmalar üretildiğini göstermektedir.⁵⁵ Ayrıca bu süreçte Kadın Sığınakları Kurultayı’nın bir

⁵⁵ <http://www.spod.org.tr/turkce/spod-lgbti-mor-cati-kadin-siginagi-vakfi-ile-siddet-atolyesi-duzenledi/> (Erişim Tarihi: 21.10.2015)

<https://www.morcati.org.tr/tr/neler-yapiyoruz/basin-aciklamalari/179-taksimde-yasanan-erkek-siddetine-karsi-kadin-orgutlerinden-basin-aciklamasi-26-mart-2013> (Erişim Tarihi: 21.10.2015)

<https://www.morcati.org.tr/tr/301-ucretsiz-guvenli-erisilebilir-kurtaj-hakkinin-takipcisiyiz> (Erişim Tarihi: 21.10.2015)

parçası olarak kadın örgütleriyle örgütlü mücadeleyi esas almaktadır (Mor Çatı, 2007, 2012). “Kürtaj Haktır”, “Kadın Cinayetlerine Karşı Acil Önlem Grubu”, “Şiddete Son Platformu” bunlardan bazılarıdır. Kadın cinayetlerine de kadına yönelik aile içi şiddetin ağır bir biçimi olarak ele alan 35 yaşındaki kadın Mor Çatı gönüllüsüne göre “*Şiddetin önlendiği nokta da cinayetlerin de önlenecektir*”. Bu yüzden şiddetin önlenmesi noktasında faaliyetler yoğunlaşmaktadır.

Şefkat-Der’de ise dernek yöneticilerinin ve gönüllülerinin katılımıyla gerçekleştirilen etkinlik, eylem, basın açıklaması, kitle iletişim araçlarına katılım gibi çeşitli faaliyetler doğrultusunda farkındalık çalışmaları üretilmekte ve kamusal politikalar eleştirilerek yönlendirilmeye çalışılmaktadır. Bu süreçte bir yandan şiddet uygulayan erkeğin caydırılmasına yönelik talepte bulunulmakta bir yandan da şiddete maruz kalan kadının korunmasına yönelik kamusal talepler dile getirilmektedir. Örneğin 2010 yılında Şefkat-Der sığınamevinde kalan bir grup kadın yüzlerini kireçle boyayarak, makyajla yüzlerini morartarak kendilerine uygulanan şiddette kullanılan zincir, kezzap, makas, ütü, bıçak, keser sapı gibi cisimleri yanlarında getirerek, önlerine tabut koyarak farkındalık yaratmaya çalışmışlardır. 30 yaşındaki kadın Şefkat-Der Başkan Yardımcısı etkinliğin basın açıklamasında kadın hakları için “*tecavüzcülerin hadım edilmesi, kadınların öldüren erkeklerin idam edilmesi, risk altındaki kadınları devletin koruması, şiddet uygulayan erkeklerin tutuklanması*” gibi önerilerde bulunmuştur.⁵⁶ Konya’da 2013 yılında yapılan bir basın açıklamasında 43 yaşındaki erkek Şefkat-Der Başkanı şiddet mağduru kadınları devlet koruyamadığı için şiddet uygulayan erkeklerin giremediği “özerk bölge” ya da “Kadınya” adında 82. ilin kurulmasını talep etmiştir.⁵⁷ Yine devletin kadınları koruyamamasına tepki olarak 2012 yılında kadınlara yönelik öz savunma kapsamında atış poligonunda silah atış eğitimi başlatılmıştır. Dernek tarafından yapılan açıklamada defalarca polise ve savcılığa gittiği halde korunamayan kadınlara “*Eşinizin bir daha elini kullanması zor olacak şekilde yaralamaya yönelik silahlı, bıçaklı eylemde bulunabilirsiniz. Bilekten vurmak, kesmek gibi...*” önerilerde bulunmaktadır.⁵⁸

⁵⁶ http://www.konyayenigun.com/haber/12097/Siddete_tabutlu_tepki.html (Erişim Tarihi: 10.04.2014)

⁵⁷ <http://www.radikal.com.tr/turkiye/sefkat-derden-kadinya-onerisi-1119777/> (Erişim Tarihi: 10.04.2014)

⁵⁸ <http://www.haberturk.com/gundem/haber/797440-siddete-karsi-tuhaf-bir-egitim>
http://www.dha.com.tr/sefkatderden-kadinlara-8-mart-kadinlar-gununde-gercek-silahla-atis-egitimi_890750.html (Erişim Tarihi: 10.04.2015)

Şiddeti biyolojik erkek davranışına indirgeyerek toplumsal düzlemde sorgulanmasına engel olan ve şiddeti şiddetle çözmeye yönelik olan bu yaklaşım ve çözüm önerileri riskli ve etkisiz yöntemler olması nedeniyle Mor Çatı gönüllüleri tarafından eleştirilmektedir. Mor Çatı gönüllüleri öz savunmanın önemli bir olgu olduğunu ancak toplumsal alanda yaymaya çalışılan şeyin bu olmadığını öne sürmektedir. 35 yaşındaki kadın Mor Çatı gönüllüsüne göre “*Adliye kapısında polislerle beraber öldürülen kadınlar oldu. Silahsa silah al poliste de silah vardı. Oysa ki bizim gündeme yerleştirmemiz gereken şeyler daha kalıcı çözümler olmalı. Yani atış poligonu sen gündeme koyarsan kaç kadın için gerçekliği var. Veleve ki oldu. Böyle bir dünya yok. Zaten olmasında*”. 35 yaşındaki bir diğer kadın Mor Çatı gönüllüsüne göre de “*Bu öz savunmanın silaha indirgenmesini veya karate gibi savunma sanatlarına indirgenmesini çok kısıtlayıcı bir şey olarak görüyorum. Eğer biz vatandaş olarak kendi güvenliğimizi kendimiz sağlar hale gelirsek toplumda birlikte yaşamının alanı ortadan kalkmış olur*”.

4.3.5. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Sürecine İlişkin Beklenti ve Öneriler

Cinsiyet Temelinde Beklenti ve Öneriler		
Gör. No	Cümle/ Cümleler	Yorum/ Açıklama
M1	“Ben bir öneri söyleyemem herkesin tecrübesi biricik. Şiddet yaşayan bir kadın ne yapmak istiyor bunu bilmek gerekiyor. Ben hiçbir kadına şunu diyemem o evden çık, karakola git, şunu yap diyemem. Destek alabileceği yerleri biliyorsa o yeri aramak, kendi geleceği hakkında karar vermek ve kendi gücüne inanmak aslında biz kadınların hepimizin aklımızda olması gereken şeyler güçlü olduğumuzu bilmek ve aslında buna inanmak”.	Kadınların sahip oldukları gücün farkında olması, sahip oldukları hakları bilerek bu haklar doğrultusunda kendileri ile ilgili süreçleri yönlendirebilme
M2	“Yoğun şekilde şiddete maruz kalmış kadınlar da dahil bütün kadınların çok güçlü olduğunu düşünüyorum. O şiddete maruz kalan kadın her gün gördüğü şiddete rağmen ayakta kalabiliyor. O şiddete rağmen ayakta kalabilmek, çocuğuna bakabilmek, onunla bir arada olmak inanılmaz direnç ve güç. Benim söyleyebilecek şeyim karşılıklı birbirimize kadın dayanışmasının çok önemli olduğu ve kadınların çok güçlü olduğu aslında”.	
M5	“Haklarımız var ve haklarımızı kullanmamız gerekiyor. Ben bir kadın olarak bana şiddet uygulanmasını engellemek, bunların alanlarını belirleyebilmem gerekiyor. Gerekli derken farkındalık anlamında söylüyorum bunları”.	
M6	“Yasaları mutlaka işletmek gerekir. Polise gitmezsen eğer, polisi tutanak tutmaya zorlamazsan eğer o yasa sadece kağıt üzerinde	

	<i>kalır. Ama hani bütün kadınlar polisi zorlarsa, görevini yapmaya çağırırsa, görevini yapmayan polisleri şikayet ederse mesela böyle bir mekanizmayı çok fazla işletmiyoruz. Hani bazen hakim görevini yapmıyor, polis yapmıyor bunlardan şikayetçi olup bunlara yönelmek çok fazla söz konusu değil henüz o yüzden bunları göreve davet etmek”.</i>	leri, güçlenmelerini sağlayacak kadın örgütlerine dahil olmaları
M4	<i>“6284 sayılı kanun çok önemli. Ona başvurmak gerekiyor. Bu süreç çok zor oluyor. Çünkü ne yazık ki devlet kurumlar yeterince destek vermeyebilir, dayanışma vermeyebilir. Bir de suçlayabilir. O yüzden mutlaka kadın örgütlerine başvurmaları gerekir. Ve gerektiği zaman sığınaklara başvurmak lazım”.</i>	
M7	<i>“Mevcut ortamda bir kadın örgütüne ulaşabiliyorlarsa bu onlar için çok şahane olur çünkü o zaman doğru yönlendirilirler. Acil bir durum varsa bulundukları yerdeki en yakın karakoldan destek isteyebilirler”.</i>	
Ş1	<i>“Hiç tanımadıkları bir yere gitsinler, yeri geliyorsa ikametgahsız otursunlar. Belli bir süre ortadan yok olmaları gerekiyor. Aslında bunu devletin yapması lazım. Yeni bir kimlikle farklı bir isimde yaşasınlar”.</i>	Tanımadıkları yerlere gitme, şiddet uygulayan erkekten uzaklaşma, kendilerini koruma noktasında silahlı, savunma sporları, hapse girme vb. üretilen stratejiler
Ş2	<i>“Öncelikle kendilerini kamufle etmeleri gerekiyor. 6284 sayılı yasa da şey var mesela, kimlik değiştirme hakkı. Ya da estetik talep edebilirsiniz. Ya da bunları yapamıyorsanız gözlük veya perukla kendinizi kamufle edebilirsiniz. Topuklu ayakkabı giymeyin diyoruz. Spor ayakkabısı giyin hızlı koşabilmek için ya da mesela yolunuzu değiştirerek gidin. Kontrol edin mesela. Kesici alet, biber gazı falan taşıyın kendinizi korumak için. Yanınızda flar taşımayın çünkü flarla boğabiliyor. Savunma sporları öğrenin ama mutlaka silah da edinin diyoruz artık. Tehdit altındalar ise ailelerinin yanına değil kadın sığınmaevine gizlenmeleri çok önemli. Çünkü kadın dışarıda güvende değil devlet korumuyor birebir etkin koruma yok cinayetler göz göre geliyor o zaman siz küçük bir suç işleyin hapse girin dedik. Şu anda hapis kadınlar için en güvenilir yer olarak görülüyor ne kadar trajik dimi. Tehdit altındaki bir kadının kendini güvende hissedebileceği tek yer hapisane”.</i>	
Ş5	<i>“Kesinlikle ailelerinin yanına ya da bir tanıdıklarının yanına gitmesinler. Tamamen bir kadın sığınmaevine sığınsınlar, izlerini kaybettirsinler. Öncelikle yapmaları gereken bu. Sonra her ne kadar ölümle de sonuçlanıyor olsa da mutlaka hukuki olarak işlem başlatsınlar. Korunma altında olan kadınlarımızda cinayete kurban gidebiliyor. Ama en azından denemiş olurlar. Resmi müracaatları yapılmadığı sürece yetkililer bunu göz ardı ediyor. İşte koruma isteseydi biz onu korurduk gibi”.</i>	
Ş3	<i>“Erkekleri biz adam edesiye kadar ömrümüz gider. Bu yüzden erkeğin onun bunun lütfuna şey yapmadan kendisi tam bir isyan</i>	Kadının siyasal iktidar içerisinde

	<i>etmeli, hareketi kendi başlatmalı. Bu da bir siyasi parti olur, iktidara gelmek olur. Partilere diyecek yarısı kadınlar olmuyorsa ben sizden ayrılacağım diyecek. İktidarı ele geçirmeli kadın”.</i>	yer alması
--	---	------------

Kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele sürecinde STK’ların cinsiyet temelli önerilerinin büyük çoğunlukla kadınlara yönelik olduğu ve bu önerilerin çok keskin sınırlarla birbirinden ayrıldığı ifade edilebilir. Mor Çatı gönüllüleri, şiddete maruz kalan ve kalmayan ayrımı yapmadıkları için önerileri de bütün kadınlar adına olmuştur. 56 yaşındaki kadın Mor Çatı gönüllüsüne göre *“Yoğun şekilde şiddete maruz kalmış kadınlar da dahil bütün kadınların çok güçlü olduğunu düşünüyorum. O şiddete maruz kalan kadın her gün gördüğü şiddete rağmen ayakta kalabiliyor. O şiddete rağmen ayakta kalabilmek, çocuğuna bakabilmek, onunla bir arada olmak inanılmaz direnç ve güç”*. Şiddetin kaynaklarını bireysel davranışlara indirgemeyen kuruluşun çözüm noktasında vurguladığı ikinci nokta da mücadeleyle ilişkili olarak bütün kadınlara yönelik olmuştur. 32 yaşındaki kadın Mor Çatı gönüllüsü göre *“6284 sayılı kanun çok önemli. Ona başvurmak gerekiyor. Bu süreç çok zor oluyor. Çünkü ne yazık ki devlet kurumlar yeterince destek vermeyebilir, dayanışma vermeyebilir. Bir de suçlayabilir. O yüzden mutlaka kadın örgütlerine başvurmaları gerekir”*.

Şefkat-Der’de ise şiddetin ortaya çıkış sürecinden daha çok şiddetin geldiği son noktaya önem verilmektedir. Bu doğrultuda devletin kadınları koruyamadığı, kadınların öldürüldüğünü toplumsal düzlemde kadınların kendi kendini koruması için stratejik önerilerde bulunmaktadır. 33 yaşındaki kadın Şefkat-Der Başkan Yardımcısına göre kadınların *“Öncelikle kendilerini kamufle etmeleri gerekiyor. 6284 sayılı yasa da şey var mesela, kimlik değiştirme hakkı. Ya da estetik talep edebilirsiniz. Ya da bunları yapamıyorsanız gözlük veya perukla kendinizi kamufle edebilirsiniz. Topuklu ayakkabı giymeyin diyoruz. Spor ayakkabısı giyin hızlı koşabilmek için ya da mesela yolunuzu değiştirerek gidin. Kontrol edin mesela. Kesici alet, biber gazı falan taşıyın kendinizi korumak için. Savunma sporları öğrenin ama mutlaka silah da edinin diyoruz artık. Kadın dışarıda güvende değil devlet korumuyor birebir etkin koruma yok cinayetler göz göre göre geliyor o zaman siz küçük bir suç işleyin hapse girin dedik. Şu anda hapis kadınlar için en güvenilir yer olarak görülüyor ne kadar trajik dimi”*.

Şefkat-Der tarafından öne sürülen çözüm önerileri Mor Çatı'yla farklı noktalardan yaklaştıklarını göstermektedir. Mor Çatı feminist bir kuruluş olarak kadına yönelik aile içi şiddet sorununun erkek sınıfıyla, toplumsal yaşamda yeniden üretilen ataerkil kurumlarla ilişkili olduğunu öne sürmektedir. Kadınlara yönelik stratejik önerileri, 35 yaşındaki kadın Mor Çatı gönüllüsü *“Öyle bir şey ki biz kadınlara çaresizliği örgütliyormuşuz gibi geliyor böyle bir şeyi söylerken. Elbette ki bazı kadınlar için kimlik değişimi vs. yapılır ama örgütlemeye çalıştığımız böyle bir şey olmamalı toplumsal yapının değişimi olmalı”* şeklinde değerlendirmektedir. Çünkü 56 yaşındaki kadın Mor Çatı gönüllüsünün de ifade ettiği üzere *“Kadınların soyutlanarak, izole olarak, bir arada toplanarak falan değil de hayatın içinde erkeklerle birlikte güçlenmek gerekmede”*.

Sadece 1 Şefkat-Der gönüllüsü kadınların örgütlenmesi gerektiğini, siyasal iktidar içerisinde yer alarak mücadele etmesi gerektiğini öne sürmüştür. 43 yaşındaki erkek Şefkat-Der Başkanına göre *“Erkekleri biz adam edesiye kadar ömrümüz gider. Bu yüzden erkeğin onun bunun lütfuna şey yapmadan kendisi tam bir isyan etmeli, hareketi kendi başlatmalı. Bu da bir siyasi parti olur, iktidara gelmek olur. Partilere diyecek yarısı kadınlar olmuyorsa ben sizden ayrılacağım diyecek. İktidarı ele geçirmeli kadın”*. Ancak bu yaklaşımın da toplumsal düzeyde ataerkilliğin değerleri üzerinden sorgulanmadığı görülmektedir. Sürece bireysel erkek davranışının değiştirilmesi, erkeklerin şiddet uygulamama noktasında eğitilmesi olarak bakılmaktadır. Ayrıca kadınların iktidarda yer almasını destekleyici nitelikteki açıklamanın derneğin erkek başkanı tarafından yapılması düşüncelerin pratikte yer almadığını göstermekte, çelişkili bir açıklama olarak değerlendirilebilmektedir.

Toplumsal Kurumlara Yönelik Beklentiler		
Gör. No	Cümle/ Cümleler	Yorum/ Açıklama
M1	“Kadınların özgür ve eşit bireyler olarak bu toplumun her alanında var olmasını sağlayacak politikalar üretmek zorundalar. O yüzden siyasi irade burada önemli. Eğitimde daha erken yaşta toplumsal cinsiyet ve barış eğitimi verilmesi gerekiyor. Eşitliği temel alan bir dilin kurulması gerekiyor. Nefret söyleminin olmadığı bir dünya yaratmak için o eşitliği besleyecek bir eğitim sisteminin olması gerekli. Devlet kurumlarının hepsinin şiddete sıfır hoşgörü, şiddetin haklı gerekçesi yoktur görüşüyle yola çıkması, kadınları yargılamadan suçlamadan desteklemesi, suçlunun kadın değil şiddet uygulayıcısının olduğunu kabul ederek destekleri sunması çok çok önemli”.	Devlet, aile, eğitim ve medya gibi kurumlar içerisinde cinsiyetçi bakış açısının sürdürülmesine neden olan eşitsiz ilişkilerin ortadan kaldırılması
M6	“Akut durumlarda kadınlar hala korunamıyor evet bununla ilgili herkes çalışmalı. Ama bir yandan da şiddeti besleyen, kadınlarla erkekler arasındaki eşitsizliği güçlendiren birçok mekanizma var. Toplumda çok yönlü vaaz edilen bütün bu tipolojilere karşı belki bir şey yapmak. Kadınların ikincilliğini üreten başka mekanizmalara bakmak. Nereelerde her yerde eğitim, medya bunun bir parçası”.	
M3	“Devlet yasaları uygulanmasını sağlamalı. Şiddetin doğduğu nokta toplumsal cinsiyet, kadın erkek eşitsizliği yok olmadan bunlar üzerine çalışma olmadan şiddet düzelemez”.	
M7	“Evinden ayrılmak zorunda olan kadınlara iş olanaklarının sağlanması daha nitelikli sığınak hizmetinin verilmesi, sığınak sonrası konut desteği sağlanması, doğru düzgün maddi yardım yapılması, karar alıcı organlarda kadınların olması, eğitimin özgürlükçü bir eğitim olması kadın erkek eşitliğine inanan o bütün bildiğimiz erkek egemen sistemin toplumsal cinsiyet rollerini alaşağı edecek bir eğitim sistemi olması gerekiyor”.	
Ş2	“Erkeğin psikolojisinin değişmesi lazım. Bu da tamamen eğitimle değişir. Din eğitimi değişecek. Mesela biz milli güvenlik dersleri görüyorduk ya kadın erkek cinsiyet eşitliği derslerini görecekler. Her alandaki eşitlik öğretilmeli. Eğitim hakkı, mahkeme önünde eşitlik hakkı, görev ve sorumluluklar alanında eşitlik mesela aile içinde işlerin istişareyle yapılması. Mesela aile reisi karar veriyor bir işe ama mutlaka eşinin de danışıklı olması gerekir. Mesela bir ev alınacak, mülk alınacak adam gidiyor krediye giriyor yarın öbür gün ödeyemiyor kadına kalıyor borç. Böyle bir şey olmaz. Kadın erkek beraber karar vermesi lazım. Resmiyette de adalette de eşitlik olması, kadının görüşünün olması lazım”.	Adalet mekanizması içerisinde
Ş2	“Bir defa adalet mekanizmasının işletilmesi gerekiyor. Yani idamın tekrar konuşulması gerekiyor. Kadının etkin korunması sağlanması gerekiyor. Bir kadının başına bir tane polis dikeceksiniz ve kadını koruyacaksınız”.	

Ş3	<i>“Cinayet zaten ağırlaştırılmış müebbet haptiden daha aşağı bir ceza olmasın. Artı kadın gerçekten kendi intihar ettiyse bile öyle bir ceza ver ki erkek öyle bir şeyi yapmasın. Örnek söylüyorum bir kadına devamlı eziyet ediyorsun, şiddet uyguluyorsun kadının hakikaten burasına geliyor, hayata küsüyor, intihar ediyor evet kendini atan, cinayet süsü veren, astığı halde kendini asmış gibi yapanlar var mı var. İstatistiklerde çıkıyor bunlar. Gerçekten intihar olayları da var ama bunun da ağır cezası olmalı, çünkü bu bir cinayet, o kadını intihara sürükleyen kişinin cezası da çok ağırlaştırılmalı. Gerekirse kadının yaşadığı şehre adamı sokmayacaksın”.</i>	cezaların ağırlaştırılması ve kadınların etkin korunması, din eğitiminin değişmesi, kadın erkek cinsiyet eşitliğinin öğretilmesi, aile kurumu içerisinde istişarenin temel alınması
Ş6	<i>“Özel cezaların, yaptırımların mesela idamın tartışılmasını tekrardan istiyoruz. Şiddet uygulayan, taciz, tecavüz eden değil, bir erkek bir kadına yolda sözlü tacizde bile bulunduğu pişşt dediği andan itibaren hapis cezasının başlaması gerekiyor. Türkiye’de ancak bu şekilde bu problem çözülebilir. Eğitim eğitelim, bilinç bilinçlendirelim, çocuklarımızı iyi yetiştirelim, diyanet oradan güzel hutbeler versin bunlar yeterli değil. Şu an için yeterli değil. Toplumun dönüşebilmesi için bunlar uzun vadede gerekli olan şeyler. Bu kanunları çıkaranların zihniyetinin değişmesi gerekiyor. Tacize tecavüze uğrayan kadını en yakınıymış gibi veya kendiymiş gibi değerlendirmesi gerekiyor. Bunların çoğunluğu erkek olduğu için ve böyle bir olayla karşılaşmadığı için değerlendiremiyorlar”.</i>	

Görüşülen STK gönüllülerinin kadına yönelik aile içi şiddeti önleme noktasında toplumsal kurumlardan beklentilerinin birbirinden farklılaştığı görülmektedir. Mor Çatı gönüllüleri tarafından büyük çoğunlukla kurumsal dönüşüm içeren öneriler ifade edilmiştir. Eğitim, medya, hukuk, devlet ve aile gibi kurumların ataerkilliğini dönüştürecek ve cinsiyet eşitsizliğini önleyecek politikaların üretilmesi gerektiğini öne sürmüştür. Görüşmecilerin ifadelerinde özellikle eğitim kurumunun önemine yapılan vurgu dikkat çekicidir. 35 yaşındaki kadın Mor Çatı gönüllüsüne göre *“Eğitimde daha erken yaşta toplumsal cinsiyet ve barış eğitimi verilmesi gerekiyor. Eşitliği temel alan bir dilin kurulması gerekiyor”*. Bu yaklaşım eşitlikçi bir eğitimin toplumsal cinsiyet rollerini sorgulayarak sağlanabileceği yönündedir. Şefkat-Der ise, kurumsal yapılara önem vermekle birlikte, özellikle din eğitiminde kadın erkek eşitliğinin öğretilmesi gerektiği öne sürülmüştür. 33 yaşındaki kadın Şefkat-Der Başkan Yardımcısına göre *“Din eğitimi değişecek. Mesela biz milli güvenlik dersleri görüyorduk ya kadın erkek cinsiyet eşitliği derslerini görecekler. Eğitim hakkı, mahkeme önünde eşitlik hakkı,*

görev ve sorumluluklar alanında eşitlik olmalı. Mesela aile içinde işlerin istişareyle yapılması gibi. Aile reisi karar veriyor bir işe ama mutlaka eşinin de danışıklı olması gerekir”. Bu söylemle ifade edilen eşitlik yaklaşımı cinslerin kamusal alanda ve haklar düzeyindeki eşitliğini içermektedir. Çünkü görüşmecinin aile reisi kavramını kullanması, istişare yoluyla karar alma sürecini vurgulaması aile içerisinde geleneksel ve İslami ilişkilerin temel alındığını göstermektedir. Bu yaklaşım doğrultusunda İslamcı Kadın Hareketi’yle aynı perspektiften yaklaşıldığı ifade edilebilir. Çünkü İslamcı kadınlar, kadınların kamusal alandaki eşitliğine önem vermekte ve talep etmekte ancak aile içi rollerin dayanışma temelinde kurgulanması gerektiğini öne sürmekte ve cinsiyet temelindeki eşitliği sorgulama dışında bırakmaktadır (Aktaş, 2007; Merçil, 2007; İlkcaracan, 2011).

Öne çıkan ağırlıklı ikinci görüş ise, tamamen Şefkat-Der gönüllülerine ait olup, kadına yönelik şiddetle mücadele sürecinde cezaların rolüne dikkat çekmektedir. Görüşmeciler, ağırlıklı olarak adalet mekanizması içerisinde tahrik indirimlerinin kaldırılması, yasaların aktif bir şekilde uygulanması, cezaların caydırıcı olması, idamın gündeme gelmesi, kadınların etkin korunması için başlarına polis (erkek) dikilmesi, şiddetin biçimine göre özel cezaların gelmesi ve tartışmasız kabul edilmesi gibi yasal önerilerde bulunmuştur. 30 yaşındaki kadın Şefkat-Der Başkan Yardımcısı *“Özel cezaların, yaptırımların mesela idamın tartışılmasını tekrardan istiyoruz. Çünkü tecavüz ediyor, öldürüyor. Bir bakıyorsunuz iyi hal indirimi alıyor, tahrik indirimi alıyor. Bir bakıyorsunuz 8-10 yıl sonra çıkıyor”* şeklindeki ifadesiyle çözüm sürecine cezalar çerçevesinde bakmaktadır.

STK gönüllülerinin kadına yönelik aile içi şiddetin önlenmesi sürecinde toplumsal kurumlardan olan beklentilerini açıklarken ortak bir şekilde siyasal iktidara bir üst kurum rolü atfettikleri görülmektedir. Görüşmecilerin söylemlerinden, toplumsal kurumların faaliyetlerinin siyasal iktidar odaklı olarak şekillendiğini düşündükleri söylenebilir. Mor Çatı gönüllüleri devlet odaklı tanımladıkları politik iktidardan, kadınların özgür ve eşit bireyler olarak toplumsal alanda yer alabilmeleri için toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayıcı, kadın odaklı politikaların üretilmesini beklemektedir. Şefkat-Der gönüllülerinin ise siyasal iktidarı cezaların arttırılması noktasında etkili bir faktör olarak gördükleri ve bu yönde çözüm önerileri sundukları söylenebilir. Şefkat-

Der Başkan Yardımcısı 33 yaşındaki kadın görüşmeciye göre “İdamın tekrar konuşulması gerekiyor. En ağır şekliyle sadece cinayetlerin değil yaralamaların da, tehdidin de, tacizin de çok ağır şekilde cezalandırılması gerekiyor”.

İdam gibi insan haklarına aykırı cezaların getirilmesi Mor Çatı tarafından onaylanmamaktadır. Hukukçu ve Mor Çatı gönüllüsü Gülbahar’a göre “Bütün araştırmalar ortaya koymaktadır ki idam cezasının olduğu ülkelerde kadın tecavüzleri ve kadın cinayetlerinde hiçbir azalma olmuyor. Türkiye’de idam cezası olduğu süre içerisinde tek bir erkek tecavüz nedeniyle idam edilmedi”.⁵⁹ Ayrıca Şefkat-Der gönüllüleri muhafazakar bir örgüt olduklarını kabul etmemektedir. 40 yaşındaki erkek Başkana göre “Sözde muhafazakar yöneticilere en ağır eleştirileri yapan bir dernek. Ve mevcut olan cemaatleri bilmem neleri bu alanda yönlendirememiş bir dernek”tir. Ancak Şefkat-Der’in idam noktasında öne sürdüğü çözüm önerilerinin AKP hükümetiyle benzer bir yaklaşım içerisinde olduğunu göstermektedir. Çünkü AKP’li bir bakanda idam konusunun tartışılması gerektiğini öne sürmekte ve toplumsal alanda çözüm olarak konuşulmasına zemin oluşturmaktadır.⁶⁰

Dikkat çekici bir vurgu da siyasal iktidarı daha çok yasaların uygulanması noktasında sorumlu bulan Şefkat-Der gönüllülerinin çözüm noktasında yasa uygulayıcılara yükledikleri görevdir. Şefkat-Der Başkan Yardımcısı 30 yaşındaki kadın görüşmeciye göre yasa uygulayıcıların “Tacize tecavüze uğrayan kadını en yakınıymış gibi veya kendiymiş gibi değerlendirmesi” gerekmektedir. Bu yaklaşımın kadını aile içinde tanımlayan, kadını anne, eş olarak yücelten, kadını koruma ve kurtarma duygusuyla hareket edilmesini sağlayan korumacı ataerkil bir yaklaşımla örtüştüğü söylenebilir (Sakallı Uğurlu; 2002, 2003, 2006, 2008; Ayan, 2014). Şefkat-Der’in bireysel empati çözümüne karşın Mor Çatı’nın bu noktadaki çözümü ise yasaların işletilmesi yönündedir. Erkek egemen işleyen yargı sisteminin dönüştürülmesini sağlayacak politikalara ihtiyaç olduğu öne sürülmektedir. 35 yaşındaki kadın Mor Çatı gönüllüsüne göre “36 defa savcının kapısına gitmiş bir kadının öldürülmesi ne demek. Orada devlet alenen suçludur, yargılanması gerekir. O görevini yapmıyor. Şimdi sen o savcıyı, o polisi cezalandırmazsan aynı süreç devam edecek demektir”.

⁵⁹ <http://www.diken.com.tr/hukukcu-hulya-gulbahar-devlet-ayakta-alkislamasi-gereken-kadinlari-verilerde-surukluyor/> (Erişim Tarihi: 20.09.2015)

⁶⁰ <http://www.sanalbasin.com/akpli-vekli-idam-ve-hadim-tartisilsin-8721701/> (Erişim Tarihi: 01.10.2015)

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye’de kadına yönelik aile içi şiddet sorunu ciddi boyutlarıyla yaşanmaya devam eden bir toplumsal sorundur. Son dönemde artış gösteren kadın cinayetleri de bu sorunun somut bir örneğini oluşturmaktadır. Kadın örgütleri tarafından tutulan nicel ve nitel veriler kadın cinayetlerinin günümüzde namus, töre, intihar gibi ataerkil meşrulaştırıcı öğelerin içine girmeyen cinayetler olduğunu göstermektedir. Her gün kitle iletişim araçlarında rastladığımız üzere kadınların; boşanmak ya da sevgilisinden ayrılmak, şiddet ortamında yaşamamak, kendine biçilen geleneksel, aile içiyle sınırlı cinsiyet rollerini reddetmek istemesi kadınların öldürülmelerine yol açmaktadır. Bu durum literatürde de belirtildiği üzere kadına yönelik aile içi şiddetin toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklandığını göstermektedir (BM, 1993; PEKİN, 1995; KSGM, 2012). Eşitsiz cinsiyet ilişkilerinin toplumsal kurumlar tarafından yeniden üretilmesinin yanında Türkiye’de izlenen kadın politikalarının çok fazla aile odaklı ve muhafazakar bir yapıya dönüşmüş olması da cinayetlerin yeniden üretiminde etkili bir faktör olarak yer almaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğini üretecek her türlü söylem ve eylem erkek egemen toplumsal alanı güçlendirmekte, kadınları aile içinde geleneksel rolleriyle sınırlandırmaktadır. Bu durumun en fazla zarar verdiği grubu da kendilerine biçilen geleneksel rolleri kabul etmeyen, direnen kadınlar oluşturmaktadır.

Kadın cinayetlerinin her gün artış gösterdiği bir toplumsal düzlemde kadına yönelik aile içi şiddetle nasıl mücadele edildiği, hangi bakış açısıyla, hangi yöntemlerle ve hangi çözüm stratejileriyle hareket edildiği önem kazanmaktadır. Bu çalışma içerisinde de farklı bakış açısına sahip iki sivil toplum kuruluşunun kadına yönelik aile içi şiddetle özelinde kadın cinayetleriyle nasıl mücadele ettikleri değerlendirilmiştir. Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı’ndan 7 ve Şefkat-Der’de 7 olmak üzere toplam 14 aktif gönüllüyle derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak görüşülmüştür. Elde edilen veriler nitel olarak analiz edilmiştir. Verilerin analizde ise kategorik içerik perspektifinden yararlanılmıştır. Mor Çatı’yla yapılmış birçok çalışma olmasına rağmen bu çalışma Şefkat-Der’le yapılmış olan ilk tez çalışmasıdır. Türkiye’de kadına yönelik aile içi şiddet sorunu üzerine çalışmalar kadın örgütleri temel alınarak yürütülmektedir. Bu çalışma içerisinde biri kadınlar tarafından yürütülen bağımsız kadın örgütü diğeri farklı cinsiyetlerin bir arada yürüttüğü sivil toplum kuruluşu incelenmiştir. Son olarak

çalışmanın en ayırıcı ve özgün yanını feminist ve muhafazakar perspektiften iki STK'nın kadına yönelik aile içi şiddetle ataerkillik temelinde mücadele etmesi oluşturmaktadır. Mor Çatı feminist bir perspektifle yaklaşırken, Şefkat-Der'in muhafazakar ve koruyucu ataerkil bir yaklaşımla mücadele ettiği görülmektedir. Ayrıca literatür içerisinde koruyucu ataerkil yaklaşımın STK boyutunda sosyolojik olarak sorgulandığı başka bir çalışma bulunmamaktadır.

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 1990 yılında ikinci dalga feminist hareketin bir ürünü olarak ortaya çıkmış ve feminist kadınlar tarafından günümüze değin sürdürülmüştür. Kuruluş içerisinde aşağıdan bakış, kolektif güçlenme, katılımlı bilgi, kadınları dinlemek ve anlamak gibi feminist ilkelerle hareket edilmektedir. Kadınların eşitliği ve özgürlüğü temelinde kadınlara destek olunmakta, toplumsal duyarlılık sağlanmaya çalışılmaktadır. Çalışma içerisinde değerlendirilen ikinci kuruluş ise Şefkat-Der'dir. Şefkat-Der 1995 yılında yardımlaşmanın ve hayırseverliğin temel alındığı muhafazakar bir yaklaşımla ortaya çıkmıştır. Bir erkeğin erkeklik deneyiminden yola çıkarak kadınları koruma ve kurtarmayı esas almasına dayanmaktadır. Devamında aynı yaklaşımı benimseyen kadın gönüllülerle sürdürülmüştür. Ataerkil hiyerarşik bir örgütlenme sistemi içerisinde kadına yönelik aile içi şiddetle ve ataerkillikle mücadele edilmektedir. Şiddet içeren çözüm önerileriyle şiddeti ortadan kaldırmaya çalışmaktadır.

Kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele eden ve medyada görünürlük kazanmış olan bu iki STK'nın kadına yönelik aile içi şiddet sorununu erkek egemenliğiyle ilişkilendirdikleri görülmektedir. Mor Çatı, kadına yönelik aile içi şiddet olgusunu ataerkillik ve toplumsal cinsiyet rol ve sorumluluklarına dayandırarak eşitsiz güç ilişkileri temelinde açıklamaktadır. Şefkat-Der içerisinde ise kadına yönelik aile içi şiddet erkek egemenliğine dayandırılmakta ancak erkek egemenliği biyolojik erkek davranışına indirgenmektedir. Görüşmecilerin erkek şiddetinin ortaya çıkışını sosyal öğrenme süreciyle ilişkilendirdikleri, fiziksel anlamda güçlü olan erkek davranışına dayandırdıkları, cinsiyet farklılıklarına toplumsal düzeyde bir anlam yüklemedikleri görülmektedir. Dikkat çeken en önemli nokta ise Mor Çatı gönüllülerinin kurtulmuş kadınlar olmadıklarını öne sürerek şiddetin ortak bir kadınlık sorunu olduğunu öne sürmesi ve diğer şiddet türlerinden ayrıştığını düşünmesidir. Çünkü Şefkat-Der kadına yönelik aile içi şiddet olgusuna bir cinsiyet sorunu olarak bakmamakta, bireysel erkek

saldırganlığı olarak ilişkilendirmekte, şiddete maruz kalan erkeklerle kadınları aynı çerçevede değerlendirmektedir. 40 yaşındaki Şefkat-Der başkanına göre “*Mesela 1 yılda aile içi şiddetten 300 tane kadın öldürülüyor. 15 tane de erkek öldürülüyor diyelim. O zaman aile içi şiddet dediğimizde 315 insan öldürülmüş diyelim. Hani suçu olanla olmayanı neden kıyaslayacağız. Hani birileri birilerinin günahını üstlenmeye mecbur değil*”.

Kadın cinayetlerine bakış noktasında ise iki STK’da yasaların uygulanmamasına ve erkek bakış açısıyla karar verilmesine bağlı olarak cinayetlerin ortaya çıktığını, kadınların hayatlarının çalındığını düşünmektedir. Kamusal politikaların yetersizliğine vurgu yapılmakta ve kadın cinayetlerinin en önemli sorumlusu olarak siyasal alandaki ataerkil dayanışma gösterilmektedir. Bu noktada kadın cinayetlerini politik bir sorun olarak görülmesi iki STK’nın ortaklaştığını göstermektedir. Mor Çatı ayrıca kadın cinayetlerinin bir erkeklik bilinci olduğunu öne sürmekte ve erkeklerin kadınlar üzerindeki hakimiyetini kaybetmesinin ya da kaybetme korkusunun yani erkeklikleriyle yüzleşmelerinin cinayetlere yol açtığını belirtmektedir. Dolayısıyla Mor Çatı’nın kadın cinayetlerini kadına yönelik aile içi şiddet olgusundan ayrı bir olay olarak görmediği Şefkat-Der’in ise sadece yasal yetersizliklere bağlı olarak açıklaması cinayetleri münferit olaylar olarak değerlendirdiğini göstermektedir.

Kadına yönelik aile içi şiddet olgusu toplumsal ve politik bir sorun olarak toplumsal kurumlardan bağımsız değerlendirilemeyecek bir alandır. Bu yönüyle STK’lar da kadına yönelik aile içi şiddet ve özelinde kadın cinayetlerini değerlendirirken kurumsal yapılar çerçevesinde değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı medya, siyaset ve din kurumunu söylem ve eylemleri doğrultusunda; toplumsal cinsiyet eşitsizliğini üretmesi, erkek egemenliğini güçlendirmesi, kadınlar üzerinde negatif duygulara yol açması, şiddeti beslemesi nedeniyle eleştirilmekte ve şiddetin yeniden üretiminde önemli bir etken olarak göstermektedir. Ataerkilliği kurumsal düzeyde cinsiyet rolleri çerçevesinde sorgulamaktadır. Şefkat-Der’de ise sadece medya kurumuna yönelik bir sorgulama yapıldığı görülmektedir. Medyada erkek bakış açısının hakim olduğuna inanılmakta, özendirici ve güçlendirici yönüyle biyolojik erkek saldırganlığını arttırdığı için eleştirilmektedir. Şefkat-Der’in muhafazakar bakış açısına sahip bir kuruluş olmasıyla

da ilişkili olarak din kurumuna yönelik eleştirel bir tavrının olmadığı görülmektedir. Çünkü İslami bir perspektiften cinsiyet farklılıkları biyolojik temelde ele alınmaktadır. Dolayısıyla şiddetin kaynağı olarak erkek davranışı gösterilmesi toplumsal cinsiyet rolleriyle ilişkili bir sorgulamanın yapılmadığını göstermektedir.

Kadına yönelik aile içi şiddete ve kadın cinayetlerine farklı temellerde yaklaşan iki STK'nın mücadele yolları da birçok noktada farklılaşmaktadır. Mor Çatı; medya, eğitim, din, siyaset, aile gibi toplumsal kurumların içine sirayet etmiş olan erkek egemenliğini ortadan kaldırmaya yönelik politikalar üretmektedir. Yayınlar çıkararak, projeler hazırlayarak, basın açıklamaları yaparak özellikle siyasete kurumunu yönlendirmeye ve işletmeye çalışmaktadır. Cinsiyet eşitliğinin sağlandığı bir toplumsal düzlemde şiddet sorununun da çözüleceğine inanmaktadır. Şefkat-Der'de ise aile, eğitim, din, medya ve siyaset gibi kurumlar eşitliği öğretmesi ve şiddeti özendirmemesi nedeniyle önemli kılınmaktadır. Ancak özellikle eşitlik vurgusunun geleneksel ve İslami bir yaklaşımla yapıldığı söylenebilir. Çünkü görüşmeciler aile olgusunu ön planda tutmakta, çocukların yetiştirilmesinde büyük oranda kadınları sorumlu görmekte, aile içerisinde cinsiyet temelli bir öğrenmenin olduğuna inanmaktadır. Özellikle ailede veya ikili ilişkilerde paylaşımcı ve dayanışmacı öğelerin geçerliliğine vurgu yapılmaktadır. Bu yüzden İslamcı ve geleneksel bir bakış açısıyla şiddetin ardında yatan geleneksel cinsiyet rol ve sorumlulukların eşitlikçi bir perspektifle sorgulanmadığı, eşitliğin yasalar düzeyinde varlığının kabul edildiği görülmektedir.

Kuruluş içerisinde iki STK'da şiddete maruz kalan kadınlarla birebire çalışmalar yürütmektedir. Mor Çatı, feminist ilkeler temelinde hem danışma merkezi hem de sığınak çalışması yürütmektedir. Psikolojik, hukuksal ve sosyal boyutta kendilerine başvuran kadınlara profesyonel destekler sunmaktadır. Şiddetten muaf olmadıklarını düşünmeleri onları kadınlarla dayanışma ilişkisi kurmaya yönlendirmiştir. Şefkat-Der'de ise muhafazakar yaklaşımın bir ögesi olarak hiyerarşik bir örgütlenme benimsenmektedir. Görüşmeciler eşitliği savunduklarını ifade etseler de örgütlenme pratiklerinin ve söylemlerinin ataerkil hiyerarşik bir biçimde gerçekleştiği görülmektedir. Şiddete maruz kalan kadınların güvenliği için koruyucu ataerkil bir yaklaşımla koruyucu ve kollayıcı bir misyon üstlenilmektedir. Dernek olarak ihtiyaç duyan herkese güvenli bir kalacak yer bulmaya çalışılmaktadır. Dolayısıyla kadınlara

yönelik müdahale çalışmalarının yarı-profesyonel yollarla, geleneksel cinsiyet ilişkilerini yeniden üreten bir söylemle yapıldığı görülmektedir.

STK'ların kadına yönelik aile içi şiddet ve özelinde kadın cinayetleriyle mücadele etme yolları da birbirinde çok farklılaşmaktadır. Mor Çatı feminist çizgisinden çıkmadan projeler hazırlayarak, kitaplar çıkartarak, tv programlarına katılarak, okullarda atölye çalışmaları düzenleyerek, basın açıklamaları yaparak ve diğer kadın örgütleriyle dayanışma içinde olup çeşitli kampanyaların içinde yer alarak ataerkillikle mücadele etmekte, eşitlik bilincini yaymaya çalışmaktadır. Şefkat-Der ise basın açıklamaları, etkinlik, eylem ve Tv programlarına katılım gibi faaliyetler düzenleyerek toplumsal farkındalık sağlamaya çalışmaktadır. Büyük oranda devlet düzeyinde görünürlük sağlamak amacıyla üretilen faaliyetler son dönemde kadın cinayetlerinin artmasıyla birlikte bireysel stratejik önerilere dönüşmüştür. Şiddet uygulayan erkeği caydırma, şiddete maruz kalan kadını koruma amacıyla talepler dile getirilmektedir. Bazı eylemlerde kadınlar tabut, silah, bıçak, kezzap gibi şiddet araçlarını yanında getirmekte, silah atış poligonunda kadınlara silah atış eğitimi verilmektedir. Dolayısıyla mücadelenin bireysel erkek saldırganlığını önlemeye yönelik olduğu, erkek saldırganlığı üzerinde etkili olan toplumsal etkenlerin sorgulama dışında bırakıldığı görülmektedir.

Çözüm noktasında ise iki STK'nın beklenti ve önerilerinin hem cinsiyet temelinde hem de toplumsal düzlemde farklılaştığı görülmektedir. Mor Çatı, bireyi temel alarak eşitlik ve özgürlük noktasında toplumsal çözüm öneriler sunmakta Şefkat-Der ise geleneksel/muhafazakar bir perspektifle kadınları korumaya, şiddetin kaynağı olarak görülen erkeği cezalandırmaya yönelik münferit çözüm önerileri sunmaktadır. Mor Çatı, en büyük görevi eril ve muhafazakar olarak nitelendirilen siyasal iktidara yüklemektedir. Bireysel vicdanlarını değil, kadınların hakları olan yasaları işletmeleri talep edilmektedir. Şefkat-Der gönüllüleri de benzer bir şekilde en büyük sorumluluğu siyasal iktidara özellikle de siyasal iktidardaki erkek davranışına yüklemektedir. Çözüm olarak sundukları tek nokta şiddetin kaynağı olarak görülen erkeğin caydırılması, çok ağır cezalandırılması ve kadının erkekler tarafından etkin korunmasıdır. Özellikle yargıdan şiddete maruz kalan kadınları kendi yakınları yerine koymasının beklenmesi kadınların aile içinde konumlandırıldığı geleneksel, koruyucu ataerkil yaklaşıma örnek

teşkil etmektedir. Bu yaklaşım şiddetin çözümünde de erkeklerin ön plana alındığını, kararların erkeklerin bireysel vicdanına bırakıldığını ve erkeği merkez alan bir yaklaşımla kadınların ikincilliğinin yeniden üretildiğini göstermektedir.

Kadına yönelik aile içi şiddet sorunu ve şiddetin en ağır biçimini oluşturan cinayetler ulusal ve uluslararası literatürde de sıklıkla işlenen ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayandırılarak açıklanan bir sorundur. Bu noktada 1985 yılında imzalanan CEDAW’la birlikte birçok uluslararası sözleşme ve anlaşmada devletlere müdahale ve önleme noktasında görev ve sorumluluk yüklenmiştir. Günümüzde yapılan birçok çalışmada şiddetin önlenmesi noktasında toplumsal kurumlara yönelik özellikle de siyaset kurumuna yönelik çeşitli beklentiler doğrultusunda öneriler sunulmaktadır. Bu çalışmalardan bazılarında ağırlıklı olarak vurgulanan öneri ve beklentiler şu yöndedir (Başbakanlık Genelgesi, 2006; Ertürk, 2007; TİHK, 2008; AİHM, 2009; Acar ve Arıner, 2009; KSGM, 2012; TBMM, 2012; Kadın Sığınakları Kurultayı, 2014; TBMM, 2015):

1. Devlet politikası içerisinde kadın erkek eşitliğine aykırı politikalar, yasal düzenlemeler ve uygulamalar kaldırılmalı, toplumda kadın ve erkek eşitliği sağlanmalıdır. Yasal, kurumsal, eğitsel ve kültürel planlar hazırlanmalı. Kamu kuruluşları kendi arasında ve STK’larla işbirliği içinde olmalıdır.
2. Kadına yönelik şiddet ve kadın cinayetlerine yönelik sağlıklı verilere ulaşılabilmesi adına bakanlıkların ulusal veri tabanı oluşturması gerekmektedir. Kadın örgütleri açısından bu çalışmaları yürütmek adına Kadın Bakanlığı kurulmalıdır.
3. Siyasi partileri, özellikle TBMM için kota uygulamasını içerecek biçimde, kadınların siyasete katılımını destekleyen düzenlemeler yapılmalıdır.
4. Hakimlerin, savcılarının ve hukuk uygulayıcıların Ceza Yasası’nın cinsiyet yönü hakkında eğitilmesi; güvenlik görevlileri, hukuk uygulayıcıları ve hukukçular için kurumlara cinsiyet perspektifi ile bakma konusunda eğitim programı hazırlanması gerekmektedir. Mahkemeler koruma emirlerine dikkatli bir şekilde bağlı kalmalı ve ihlalleri durumda ceza uygulamakta tereddüt etmemelidir.

5. Cinsiyet eşitliği eğitim sistemi içerisine yerleştirilmeli, kadına karşı şiddet kınanmalı ve şiddetin meşrulaştırılması kabul edilmemelidir. Bu konuda eğitim kalitesini ve çıktılarının bütün okullarda gözlemlenmesini sağlayacak bir göstergeler sistemi oluşturmalıdır.
6. Sağlık hizmeti sunan kurumlarda çalışan sağlık personelinin kadına yönelik şiddeti tanınması, tespit etmesi, gerekli müdahaleleri yapabilmesi ve şiddete uğrayan kadınları uygun kuruluşlara yönlendirmeleri için gerekli alt yapının oluşturulması ve sağlık çalışanlarının mezuniyet öncesi ve sonrası eğitim programlarında kadına yönelik şiddet konusuna yer verilmelidir.
7. Medyada çocuk istismarı, cinsiyet ayrımı, şiddet, pornografi, kadını küçültücü, ön yargılı yayınların yapılmaması için yayın kanallarının kendi “ETİK” değerlerini sorgulaması gerekmekte, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu tarafından şiddete karşı duyarlılığı artırıcı, eğitici çalışmalar hazırlanmalıdır.
8. Çalışan kadının işi ve aile hayatını uyumlaştırması için (çocuk, yaşlı, engelli bakımı, kreş, ebeveyn izni vs. konularında) ve kadınların kamu hizmetlerinden mahrum edilmemesi için devlete tedbir alma yükümlüğü getirilmelidir.
9. Şiddete maruz kalan, şiddetten uzaklaşmaya çalışan kadınların sığınak dışındaki psikolojik, sosyal ve hukuki destekleri de alabilecekleri, deneyimlerini paylaşarak karşılıklı güçlenebilecekleri, ulaşılabilir, kadın danışma ve dayanışma merkezlerinin olması gerekmektedir.
10. Kadın cinayetleri ile ilgili Meclis Araştırma Komisyonunun kurulması ve kadın örgütleri tarafından izlenmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak denilebilir ki Türkiye’de yasalar düzeyinde önemli gelişmelerin yaşanması şiddetin önlenmesinde etkili olamamaktadır. Kadın politikalarının cinsiyet eşitliği esasına göre üretilmesi ve uygulanabilirliğinin sağlanması gerekmektedir. Kadınların toplumsal alandaki konumlarını güçlendirici çalışmalar yürütülmelidir. Aksi takdirde kadınların aile içiyle ve geleneksel kadınlık rolleriyle tanımlayan politik eylem ve söylemler modern toplum düzleminde haklarını arayan ve şiddete karşı direnen kadınların ölümlerine sebep olmaktadır. Bu yüzden en büyük görev siyasal alana düşmektedir. Çünkü kadın cinayetleri politiktir. Devletin kadına yönelik aile içi şiddet

önlemesi, risk altındaki kadınların etkin koruyabilmesi gerekmektedir. Üretilen bireysel korunma stratejileri ya da erkekleri ölümle cezalandırma gibi yöntemler geçici ve etkisiz yöntemlerdir. Kadınların acil çıkış noktalarına sahip olması, kendini savunma yollarını bilmesi can güvenliğinin sağlanması adına elbette önem taşımaktadır. Ancak toplumsal düzeyde bunu örgütlemek şiddetin ardında yatan nedenlerin örtülmesine neden olacaktır. Dünyada görülmektedir ki en ağır cezaların olduğu toplumlarda dahi şiddet ve cinayetler sürmekte, kadınların aleyhine olacak şekilde sonuçlanmaktadır. Ülkemizde de görüldüğü üzere meşru müdafaa kapsamında erkekleri öldüren kadınlar tahrik, iyi hal vb. indirimlerden yararlanamamakta, erkek egemen zihniyet içerisinde müebbet hapisle cezalandırılmaktadır. Bu yüzden kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele etmek isteyen bireylerin ve kuruluşların profesyonel çalışan kuruluşlarla işbirliği içinde olması ve şiddetin köklü çözümlerine yönelik toplumsal alanı örgütlemesi, politikalar üreterek kamusal alanı yönlendirmesi ve işletmesi gerekmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin ne olduğu, cinsiyet ayrımcılığının nasıl ortaya çıktığı bebeklik döneminden itibaren çocuklara anlatılmalı, cinsiyet eşitliği kreş eğitimi başta olmak üzere eğitim sisteminin bütün aşamalarında yer almalıdır. Özellikle kitle iletişim araçları aracılığıyla üretilen cinsiyetçi dilin değişmesi ve meşrulaştırılan eşitsizlikler gözler önüne serilmelidir. Bu süreçte erkeklerin kendi erkekliklerini sorgulamalarını sağlayacak, kadınların kendi güçlerinin farkına varmalarına olanak tanıyacak bir iletişim ağının yaygınlaştırılması, kadına yönelik aile içi şiddetin ve özelinde kadın cinayetlerinin önlenmesinde etkili olacaktır.

KAYNAKÇA

Abadan Unat, N., (1998), Söylemden Protestoya: Türkiye’de Kadın Hareketlerinin Dönüşümü, 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler, Editör: Ayşe Berkay Hacımiraçoğlu, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, ss. 323-336.

Acar, F., (1995), Türkiye’de İslamcı Hareket ve Kadın, Kadın Bakış Açısından 1980’ler Türkiye’sinde Kadınlar, (der. Şirin Tekeli, 1995), İstanbul, İletişim Yayıncılık.

Acar, F., (1998), Kadınların İnsan Hakları: Uluslararası Yükümlülükler, 20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek, Editör: Oya Çitçi, Ankara, TODAİE Yayınları, ss. 23-31.

Acar, F. ve Arıner, H. O., (2009), Kadınların İnsan Hakları ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Ankara, İşçileri Bakanlığı Yayınları.

Acar, F., (2010), Türkiye’de Kadınların İnsan Hakları: Uluslararası Standartlar, Hukuk ve Sivil Toplum, Kadın Hakları Uluslararası Hukuk ve Uygulama, Editör: Gökçe Çiçek Ayata, Sevinç Eryılmaz Dilek, Bertil Emrah Oder, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, ss.13-22.

Açıkel, S., (2009), Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Kadın Sığınmaevi Önlemi: Türkiye Örneği, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Doç. Dr. Alev Özkazanç, Ankara.

Ağduk, M., (2005), Harika Ne Bu Hal! Medya Kadınlar ve Şiddet, http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce/SayfaDosya/harika_bu_ne_hal.pdf, (Erişim Tarihi: 10.04.2015).

Akbaba, Z. B., (2008), Töre, Namus ve Töre Saikiyle Kasten Öldürme, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı: 75, ss. 333-351.

Akgökçe, N. ve İlyasoğlu, A., (2000), Kadınların Yaşam Tarihi Anlatılarına Kadın Çalışmaları Alanından Bir Bakış, Yerli Bir Feminizme Doğru, Hazırlayan: Necla Akgökçe ve Aynur İlyasoğlu, Sel Yayıncılık, İstanbul.

Aktaş, G., (2013), Feminist Söylemler Bağlamında Kadın Kimliği: Erkek Egemen Bir Toplumda Kadın Olmak, Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 30, Sayı 1, ss. 53-72.

Aktaş, C., (2007), Bir Hayat Tarzı Eleştirisi: İslamcılık, 1. Baskı, İstanbul, Kapı Yayınları.

Altınay, A. ve Arat, Y., (2008), Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet, 1. Baskı, İstanbul, Metis Yayınları.

Altuntaş, N., (2012), Türkiye’de Farklılıklarına Rağmen Kadınlar “Post-feminist Çağda Türkiye’de Farklı Kadın Konumları”, 1. Baskı, Ankara, Orion Kitabevi.

Altun, A. vd., (2007), Aile İçi Şiddet Haberlerinin Üretim Süreci ve Medya Profesyonelleri, İletişim Araştırmaları Dergisi, Vol. 5, No: 2, ss.9-61.

Arat, N., (1991), Türkiye’de Kadın Olgusu, İstanbul, Say Yayınları.

Arat, N., (2010), Feminizmin ABC’si, 1. Baskı, İstanbul, Sel Yayınları.

Arat, Y., (1995), Feminizm ve İslam: Kadın ve Aile Dergisinin Düşündürdükleri, Kadın Bakış Açısından 1980’ler Türkiye’sinde Kadınlar, (der. Şirin Tekeli), İstanbul, İletişim Yayınları.

Arat, Y., (2010), Türkiye’de Din, Siyaset ve Cinsiyet Eşitliği: Demokratik bir paradoksun işaretleri mi?, çev. Murat Uyurkulak, Radikal Gazetesi. <http://www.radikal.com.tr/politika/turkiyede-din-siyaset-ve-cinsiyet-esitligi-demokratik-bir-paradoksun-isaretler-1029401/> (Erişim Tarihi: 20.08.2015).

Arın, C., (1996), Mor Çatı’nın Kuruluş Öyküsü, Evdeki Terör, İstanbul, Mor Çatı Yayınları.

Arın, C., (1998), Kadına Yönelik Şiddet, 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler, Editör: Ayşe Berktaş Hacımiraçoğlu, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Aslan Akman, C., (2008), Sivil Toplumun Yeni Aktörleri Olarak İslami Eğilimli Kadın Dernekleri, Toplum ve Demokrasi, Cilt 2, Sayı 4, Eylül-Aralık 2008, ss. 71-90.

ASPB, (2015), Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara.

Ayan, S., (2014), Cinsiyetçilik: Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik, Cumhuriyet Tıp Dergisi, ss. 147-156.

Aydın, M., (1998), İslam'da Ailenin Yeri ve Önemi, İslam Araştırmaları Merkezi, ss. 26-29.

Bal, H., (2014), Sosyolojide Yöntem ve Araştırma Teknikleri, Ankara, Sentez Yayınları.

Belge, M., (2003), Sivil Toplum Nedir?, Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları, No: 1.

Beneton, P., (1991), Muhafazakarlık, çev. Cüneyt Akalın, İstanbul, İletişim Yayınları.

Berktaş, F., (2000), Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın, İstanbul, Metis Yayınları.

Berktaş, F., (2004), Kadının İnsan Haklarının Gelişimi ve Türkiye, Sivil Demokrasi ve Konferans Yazıları, No: 7.

Berktaş, F., (2006), Tarihin Cinsiyeti, İstanbul, Metis Yayınları.

Beşe, E. ve Geleri, A., (2013), Suç Önleme Modelleri, Eskişehir, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Bhasin, K., (2003), Toplumsal Cinsiyet- Bize Yüklenen Roller, çev. Kader Ay, KADAV.

Bora, A., (2008), Ortadoğu'da Kadın Hareketleri: Farklı Yollar, Farklı Stratejiler, İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Sayı:39, ss. 55-69.

Bora, A., (2010), Hatırlananlar ve Unutulanlar: İslam Coğrafyasında Modernleşme ve Kadın Hareketi, Bilig /Bahar, Sayı: 53, ss. 51-66.

Bozkurt Şener, E., (2011), Kadına Yönelik Aile İçi Şiddeti Önlemede 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Değerlendirmesi, KSGM, Uzmanlık Tezi, Ankara.

Butler, J., (2008), Cinsiyet Belası, çev. Başak Ertür, İstanbul, Metis Yayıncılık.

Cindoğlu, D., (1998), Namus, Nikah, Bekaret: 1990'lar Türkiye'sinde Cinselliğe İlişkin Paradokslar, 20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek, Editör: Oya Çiftçi, Ankara, TODAİE Yayınları.

Connell, R., (1998), Toplumsal Cinsiyet ve İktidar, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.

Çaha, Ö. ve Çaha, H., (2012), Yerelde Tango “Kadın Örgütleri ve Yerel Demokrasi”, Ankara, Orion Kitabevi.

Çakır, R., (2000), Direniş ve İtaat, İstanbul, Metis Yayınları.

Çakır, S., (2008), Osmanlıdan Günümüze Kadın Kurtuluş Mücadelesi, 8 Mart Kadın Haftası Etkinlikleri, Ege Üniversitesi, İzmir, 11 Mart 2008.

Çayır, K., (2000), İslamcı Bir Sivil Toplum Örgütü: Gökkuşluğu İstanbul Kadın Platformu, İslamın Yeni Kamusal Yüzleri, İstanbul, Metis Yayınları.

ÇATOM, (2014), Kadına Yönelik Şiddet İle Mücadele ve Şiddete Uğrayan Kadınlara Destek Mekanizmaları, Kadın ve Kadın STK’larının Güçlendirilmesi Projesi, Hazırlayan: Ayşe Sargın.

Çetin, İ., (2014), Gelenek ve Modernite Arasında Türkiye’de Son Dönem Kadın Cinayetleri, Sosyoloji Dergisi, Sayı 30, ss. 41-63.

Dedeoğlu, S., (2009), Eşitlik mi Ayrımcılık mı? Türkiye’de Sosyal Devlet, Cinsiyet Eşitliği Politikaları ve Kadın İstihdamı, Çalışma ve Toplum Dergisi, Sayı 21, ss. 41-54.

Dedeoğlu, S., (2011), Türkiye’de Cinsiyet Eşitliği Politikaları ve Kadın İstihdamı, Kadın Emeği Konferansı TEPAV-ODTÜ Kadın Çalışmaları, Ankara.

Donovan, J., (1997), Feminist Teori Amerikan Feminizminin Entelektüel Gelenekleri, İstanbul, İletişim Yayınları.

Dökmen, Z., (2004), Toplumsal Cinsiyet, İstanbul, Sistem Yayıncılık.

Dönmezer, S., (1994), Kriminoloji, İstanbul, Beta Yayınları.

Durakpaşa, A., (2008), Kadınların Tarihinden Dersler: Feminist Bir Sosyoloji İçin Notlar, Toplum ve Demokrasi, Cilt 2, Sayı 4, Eylül-Aralık 2008, ss. 15-26.

Durkheim, E., (2010), Sosyolojik Yönetim Kuralları, çev. Cemal Bali Akal, Ankara, Bordo Siyah Yayınevi.

Durudoğan, H., (2011), Namusun İlmiği, Birkaç Arpa Boyu, (der. Serpil Sancar), İstanbul, Koç Üniversitesi Yayınları.

Dursun, Ç., (2010), Kadına Yönelik Şiddet Karşısında Haber Etiği, Fe Dergi 2, Sayı 1, ss. 19-32.

Dündar, S., (2003), Ana Haber Bültenlerinde Toplumsal Cinsiyetin Sunumu, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo Televizyon Sinema Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul.

Ecevitoglu, P., (2012), Namus Töre ve İktidar, Ankara, Dipnot Yayınları.

Esim, S. ve Cindoğlu, D., (1999), Woman's organizations in 1990s Turkey: predicaments and prospects, Middle Eastern Studies, 35:1, 178-188.

Ergas, Y., (1996), 1970'lerin Feminizmleri, Kadınların Tarihi İçinde, Cilt 5, ss. 481-499.

Ergil, D., (1986), Muhafazakar Düşüncenin Temelleri, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, ss. 269-293.

Ertürk, Y., (2007), Kadına Karşı Şiddet Nedenleri ve Sonuçları, İnsan Hakları Ortak Platformu, Ankara.

Ertürk, Y., (2006), Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Şiddet, Sebepleri ve Sonuçları Özel Raportörü Yakın Ertürk'ün Türkiye Ziyaretine İlişkin Raporu.

Gazioğlu, E., (2013), KADIN CİNAYETLERİ: Kavramsallaştırma ve Sorunlu Yaklaşımlar, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Hakemli Araştırma Dergisi, Cilt 7, Sayı 30, Haziran 2013.

Gencel Bek, M., (2011), Ataerkillik, Piyasa ve Mesleki Değerler Medyada Aile İçi Şiddetin Temsili ve Üretim Pratikleri, Birkaç Arpa Boyu, İstanbul, Koç Üniversitesi Yayınları.

Giddens, A., (2009), Toplumsal Cinsiyet ve Cinsellik, Editör: Anthony Giddens, İstanbul, Say Yayınları.

Glesne, C., (2012), Nitel Araştırmaya Giriş, çev. Ali Ersoy ve Pelin Yalçınoglu, Ankara, Anı Yayıncılık.

Göle, N., (1998), Modern Mahrem, İstanbul, Metis Yayınları.

Göle, N., (2000), İslamın Yeni Kamusal Yüzleri, İstanbul, Metis Yayınları.

Gökçe, B., (1998), Kadınların Sivil Toplum Kuruluşlarında Yer Almasını Etkileyen Dinamikler, 20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek, Editör: Oya Çitçi, TODAİE, Ankara.

Gözübüyük Tamer, M., (2010), Tarihsel Süreçte Sivil Toplum, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 27, Sayı 1, Haziran 2010.

Göz, A. C., (2008), İslami Feminizm: Feminizmle Uzlaşma mı veya Feminizme Meydan Okuma mı?, Toplum ve Demokrasi, Cilt 2, Sayı 4, ss. 201-210.

Güç, A., (2008), İslamcı Feminizm: Müslüman Kadınların Birey Olma Çabaları, Uludağ Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı:17, ss.651.

Güler, İ., (1991), Kur'an'da Kadın Erkek Eşitsizliğinin Temelleri, İslami Araştırmalar, Cilt 5, Sayı 4, ss. 310-319.

Gümüsoğlu, F., (2008), Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet, Toplum ve Demokrasi, Cilt 2, Sayı 4, ss. 40-50.

Gürhan, N., (2010), Toplumsal Cinsiyet ve 'İslami Feminist' Söylem, Uluslararası Sempozyum, Samsun.

Haspolat, E., (2007), Siyasal İslam ve İslamcı Kadının Kamusal Alana Katılımı, Eğitim Bilim Toplum Dergisi, Sayı 17, 2006-2007, ss. 4-21.

Hanicsh, C., (2013), Kişisel Olan Politiktir, çev. A. Nazar Erişkin ve Halil Duranay, Kocaeli, Kül İletişim.

Harding, S., (1995), Feminist Yöntem Diye Bir Şey Var Mı?, Kadın Araştırmalarında Yöntem, (der. Serpil Çakır ve Necla Akgökçe), İstanbul, Sel Yayıncılık, ss. 34-47.

Hartmann, H., (1992), "Marksizm'le Feminizmin Mutsuz Evliliği" Kadının Görünmeyen Emeği, Hazırlayan: Gülnur Acar Savran ve Nesrin Tuna Demiryontan, İstanbul, Kardelen Yayınları, ss.128-161.

Hırata, H., (2007), Laborie, Francoise, Le Doare, Helene, Senotier, Daniele, Eleştirel Feminizm Sözlüğü, çev. Gülnur Acar Savran, İstanbul, Pusula Yayıncılık.

Hogg, V., (2006), Sosyal Psikoloji, çev. İbrahim Yılmaz ve Aydın Gelmez, Ankara, Ütopya Yayınevi.

Hooks, B., (2012), Feminizm Herkes İçindir, İstanbul, Bgts Yayınları.

Işık, R. ve Sakallı Uğurlu, N. (2009), Namusa ve Namus Adına Kadına Uygulanan Şiddete İlişkin Tutumlar Ölçeklerinin Öğrenci Örneklemiyle Geliştirilmesi, Türk Psikoloji Yazıları, Cilt 12, Sayı 24, ss. 16-24.

İçli Günşen, T., (1995), Ailede Kadına Karşı Şiddet ve Kadın Suçluluğu, Devlet Bakanlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Ankara.

İçli Günşen, T., (2013), Kriminoloji, Ankara, Seçkin Yayıncılık.

İlkkaracan, P. vd., (1996), Sıcak Aile Masalı, İstanbul, Metis Yayınları.

İlkkaracan, P., (2011), Müslüman Toplumlarda Kadın ve Cinsellik, İstanbul, İletişim Yayınları.

Kadioğlu, A., (1998), Cinselliğin İnkarı: Büyük Toplumsal Projelerin Nesnesi Olarak Türk Kadınları, 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler, Editör: Ayşe Berktaç Hacımırzaoğlu, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, ss. 89-100.

Kalan, İ., (1998), Ailede Kadına Yönelik Şiddet ve Hukuk Düzeni, 20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek, Editör: Oya Çitçi, Ankara, TODAİE Yayınları, ss. 103-117.

Kandiyoti, D., (1997), Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar “KİMLİKLER VE TOPLUMSAL DÖNÜŞÜMLER”, çev. Aksu Bora, Ferhunde Özbay, Fevziye Sayılan, Hüseyin Tapınç, Şirin Tekeli, İstanbul, Metis Yayınları.

Kara, N., (2006), Feminizm(ler)in Toplumsal Hareket Olarak Medyada Yansıma(ma)sı, Küresel İletişim Dergisi, Sayı 1, Bahar 2006.

Kardam, F., (2005), Türkiye’de Namus Cinayetlerinin Dinamikleri- Eylem Programı İçin Öneriler Sonuç Raporu, BM Kalkınma Programı& Nüfus Bilim Derneği& BM Nüfus Fonu, Ankara.

Kardam, F., (2011), Namus Algısı ve Namus Cinayetlerinde ‘Kaçınılmazlık’ Vurgusu, İdarecinin Sesi, Eylül-Ekim 2011, ss.54-57.

Kaymak Özmen, S., (2004), Aile İçinde Öfke ve Saldırganlığın Yansımaları, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt 37, Sayı 2, ss. 27-39.

Keane, J., (2004), Sivil Toplum ve Devlet, Ankara, Yedi Kıta Yayınları.

KEİG, (2008), Avrupa Birliği’nde Çalışma Yaşamında Kadın-Erkek Eşitliği Türkiye Açısından Karşılaştırmalı Bir İnceleme, Hazırlayanlar: Aysun Sayın, Şebnem Kılıç, KEİG Yayınları Dizisi, Aralık 2008.

Keyman, F., (2004), Türkiye’de ve Avrupa’da Sivil Toplum, Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları, No: 3.

Kılıç, Z., (1998), Cumhuriyet Türkiye’sinde Kadın Hareketine Genel Bir Bakış, 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler, Editör: Ayşe Berktaş Hacımiraçoğlu, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, ss. 347.

Kırık, A. M. Ve Korkmaz, M., (2014), Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinde Medyanın Rolü, Uluslar arası Hakemli Psikiyatri ve Psikoloji Araştırmaları Dergisi, Sayı 1, ss. 2-16.

Kızmaz, Z., (2005), Sosyolojik Suç Kuramlarının Suç Olgusunu Açıklama Potansiyelleri Üzerine Bir Değerlendirme, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 29, No 2, Aralık 2005, ss. 149-174.

Kocacık, F., (2004), Aile İçi İlişkilerde Kadına Yönelik Şiddet, Sivas, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları.

Koç, H., (2012), Muhafazakarlığa Karşı Feminizm, İstanbul, Destek Yayınları.

Koğacıoğlu, D., (2009), Geleneksel Söylemleri ve İktidarın Doğallaşması: Namus Cinayetleri Örneği, Cogito, Sayı 58, ss. 350-384.

Koray, M., (2011), Avrupa Birliği ve Türkiye’de ‘Cinsiyet’ Eşitliği Politikaları: Sol-Feminist Bir Eleştiri, Çalışma ve Toplum Dergisi, Sayı 29, ss. 13-54.

KSGM, (2008), Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi, Hazırlayanlar: Fidan Korkut Owen ve Dean W. Owen, Ankara.

KSGM, (2008), Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylemi Planı (2008-2013), Ankara.

KSGM, (2009), Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara.

KSGM, (2010), Aile İçinde Kadına Yönelik Şiddet, Editör: Hidayet Şefkatli Tuksal, Din İşleri Başkanlığı, Ankara.

KSGM, (2012), Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Eylem Planı (2012- 2015), Ankara.

KSGM, (2015), Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara.

Kum, B. vd., (2005), Özgürlüğü Ararken: Kadın Hareketinde Mücadele Deneyimleri, İstanbul, Amargi Yayıncılık.

Kümbetoğlu, B., (2000), Kadın Gruplarında Yapı ve Katılım Sorunları, Yerli Bir Feminizme Doğru, Hazırlayan: Necla Akgökçe ve Aynur İlyasoğlu, İstanbul, Sel Yayıncılık, s.301.

Kümbetoğlu, B., (2010), Değersizleştirme: Kadın Bedeninin Maruz Kaldığı Şiddet, Kadın ve Bedeni, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, ss. 39-59.

Kümbetoğlu, B., (2012), Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma, İstanbul, Bağlam Yayıncılık.

Mackinnon, C., (1995), Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru, İstanbul, Metis Yayınları.

Marshall, G., (2009), Sosyoloji Sözlüğü, çev. Osman Akınhay ve Derya Kömürcü, Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları.

Maybek, S. D., (2009), Kadına Yönelik Şiddete Ataerkil ve Feminist Kuramlar Açısından Yaklaşım: Ankara İli Yeni Mahalle İlçesi Örneği, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Dr. Aylin Görgün Baran, Ankara.

Merçil, İ., (2007), İslam ve Feminizm, Cinsiyetli Olmak- Sosyal Bilimlere Feminist Bakışlar, Cogito, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, Sayı 156, ss. 106-117.

Mernissi, F., (2003), “İslam’da Aktif Kadın Cinselliği Anlayışı” Müslüman Toplumlarında Kadın ve Cinsellik, İstanbul, İletişim Yayınları, ss. 33.

Merriam, S., (2013), Nitel Araştırma, çev. Selahattin Turan, Ankara, Nobel Yayıncılık.

Michel, A., (1993), Feminizm, çev. Şirin Tekeli, İstanbul, İletişim Yayınları.

Mies, M., (1995), Feminist Araştırmalar İçin Bir Metodolojiye Doğru, Kadın Araştırmalarında Yöntem, Derleyen: Serpil Çakır ve Necla Akgökçe, İstanbul, Sel Yayıncılık, ss. 48-67.

Mitchell, J. ve Oakley, A., (1984), Kadın ve Eşitlik, çev. Fatmagül Berktaş, İstanbul, Pencere Yayınları.

Millett, K., (2000), Cinsel Politika, çev. Seçkin Selvi, İstanbul, Payel Yayınları.

Mitchell, J., (2006), Kadınlar: En Uzun Devrim, çev. Feraye Tınç, Gülnur Acar Savran, Gülseli İnal, Şirin Tekeli, Şule Torun, Yaprak Zihnioğlu, İstanbul, Agora Kitaplığı.

Moroğlu, N., (2007), Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi 6284 Sayılı Yasa ve İstanbul Sözleşmesi, İstanbul Barosu Dergisi, Türkiye Barolar Birliği Yayını, Sayı 2: Aile Hukuku, s. 91.

Mor Çatı, (1989), Şimdi Sığınak İçin, İstanbul, Mor Çatı Yayınları.

-----, (1996), Evdeki Terör, İstanbul, Mor Çatı Yayınları.

-----, (2007), Şiddetten Uzakta Bir Sığınak Nasıl Kurulur? Nasıl Yürütülür?, İstanbul, Mor Çatı Yayınları.

-----, (2008), Soru ve Yanıtlarla Erkek Şiddetine Karşı Kadın Dayanışması, İstanbul, Mor Çatı Yayınları.

-----, (2013), ŞÖNİM (Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri) Çalıştay Sonuç Bildirgesi, 2013. <https://www.morcati.org.tr/tr/neler-yapiyoruz/basin-aciklamalari/177-sonim-siddet-onleme-ve-izleme-merkezleri-calistayi-sonuc-bildirgesi-21-subat-2013>, (Erişim Tarihi: 10.09.2015).

-----, (2014), Adaletin Cinsiyeti, İstanbul, Mor Çatı Yayınları.

-----, (2014), 6284 Sayılı Kanun Uygulamaları İzleme Raporu, İstanbul.

-----, (2015), 2015 yılı 6 Aylık Faaliyet Raporu, 2015. <https://www.morcati.org.tr/tr/ana-sayfa/324-2015-yilinin-ilk-alti-ayinda-mor-cati-dayanisma-merkezi-ve-siginak-calismalarina-iliskin-faaliyet-raporu-yayinlandi>, (Erişim Tarihi: 10.07.2015).

Mutluer, N., (2008), Türkiye’de Cinsiyet Hallerinin Sınırları ‘Namussallaştırma’, Cinsiyet Halleri, (der. Nil Mutluer), İstanbul, Varlık Yayınları.

Neuman, W. L., (2011), Toplumsal Araştırma Yöntemleri, çev. Sedef Özge, İstanbul, Yayın Odası Yayınları.

Nisbet, R., (2007), Muhafazakarlık: Düş ve Gerçek, çev. Kudret Bülbül, Ankara, Kadim Yayınları.

Okutan, N., (2010), Eşcinsellere Yönelik Tutumlar: Cinsiyetçilik, Romantik İlişkilerle İlgili Kalıpyargılar ve Yetişkin Bağlanma Biçimleri Açısından Bir Değerlendirme, Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Okuyan, M., (2007), Kadına Yönelik Şiddete Kur’an’ın Bakışı, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı 23, ss. 93-134.

Ovadia, S., (1987), Kadınlar Dayağa Karşı Dayanışmaya!, Feminist Dergisi, Sayı 3, Ekim 1987.

Özalp, A., (2008), Sivil Toplum Örgütlerinin Toplumsal ve Siyasal Bakımdan Önemi, İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı, Dernekler Denetçiliği Yeterlilik Tezi, Ankara.

Özdemir, P. ve Aktaş Ymanoğlu, M., Türkiye'deki Sivil Toplum Kuruluşları Web Sitelerinin Diyalojik İletişim Kapasiteleri Üzerine Bir İnceleme, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 1, Sayı 2, ss.3-36.

Özdemir, H. ve Demirkanoglu, Y., (2015), Türkiye'de Muhafazakar Sağ Pencereden Kadına Bakış, Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 6, Sayı 10, ss. 223-248.

Özer, Y., (2003), Uluslar arası İnsan Hakları Söyleminde Namus Cinayetleri: Kadınlar İnsan Haklarının Ağır Bir İhlali, Kadın Araştırmaları Dergisi, Sayı 8.

Özgentürk, İ. vd., (2012), Aile İçi Şiddet ve Şiddetin Nesilden Nesile İletilmesi, Polis Bilimleri Dergisi, Cilt: 14, Sayı 4, ss. 559-57.

Pekin+5, (2001), Birleşmiş Milletler'de Kadının İnsan Hakları ve Türkiye'nin Taahhütleri, Hazırlayanlar: Ela Anıl, Pınar İlkcaracan, Zülal Kılıç, Karin Ronge, Gülşah Seral, Tuluğ Ülgen, Yeni Çözümler Vakfı.

Phillips, A., (2012), Demokrasinin Cinsiyeti, çev. Alev Türker, İstanbul, Metis Yayınları.

Poster, M., (1989), Eleştirel Aile Kuramı, çev. Hüseyin Tapınç, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.

Ramazanoğlu, C., (1998), Feminizm ve Ezilmenin Çelişkileri, İstanbul, Pencere Yayınları.

Philips, A., (2012), Demokrasinin Cinsiyeti, çev. Alev Türker, İstanbul, Metis Yayınları.

Sakallı Uğurlu, N., (2002), Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği: Geçerlilik ve Güvenilirlik Örneği, Türk Psikoloji Yazıları, Cilt 17, Sayı 2, ss. 47-58.

Sakallı Uğurlu, N., (2003), Cinsiyetçilik: Kadınlara ve Erkeklerle İlişkin Tutumlar ve Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Kuramı, Türk Psikoloji Yazıları, Cilt 6, Sayı 11-12, ss.1-20.

Sakallı Uğurlu, N., (2006), Eşcinsellere İlişkin Tutumlar: Türkiye’de Yapılan Görgül Çalışmalar, Türk Psikoloji Yazıları, Cilt 9, Sayı 17, ss. 53-69.

Sakallı Uğurlu, N., (2008), Erkeklerle İlişkin Çelişik Duygular Ölçeği’nin Türkçe’ye Uyarlanması, Türk Psikoloji Yazıları, Cilt 11, Sayı 21, Haziran 2008, ss. 1-11.

Sallan Gül, S., (2003), Dünyada ve Türkiye’de Feminizm ve Kadın Hareketi, Çağdaş Kamu Yönetimi 1, Ankara, Nobel Yayınları, ss. 125-147.

Sallan Gül, S., (2006), Sosyal Devlet Bitti, Yaşasın Piyasa! Yeni Liberalizm ve Muhafazakarlık Kısacasında Refah Devleti, Ankara, Ebabil Yayıncılık.

Sallan Gül, S., (2011), Türkiye’de Kadın Sığınmaevleri Erkek Şiddetinden Uzak Yaşama Açılan Kapılar Mı?, Ankara, Bağlam Yayınları.

Sallan Gül, S. ve Altındal, Y., (2014), Kadın Cinayetlerini Kadın Bakış Açısıyla Sorgulamak, ŞİDDET SUÇLARI: Yaklaşımlar ve Trendler, Ankara, Adalet Yayınevi.

Sallan Gül, S. ve Altındal, Y., (2015), Medyada Kadın Cinayetleri Haberlerindeki Cinsiyetçi İzler: Radikal Gazetesi, Akdeniz İletişim Dergisi.

Sancar, S., (2003), Üniversitede Feminizm? Bağlam, Gündem ve Olanaklar, Toplum ve Bilim, Sayı 97, ss. 164-182.

Sancar, S., (2008), Erkeklik, İmkansız İktidar, İstanbul, Metis Yayınları.

Sancar, S., (2010), Türkiye’de Kadınların Hak Mücadelesini Belirleyen Bağlamlar, Sivil Toplum Geliştirme Merkezi, Haziran 2010.

Scott, J., (2013), Feminist Tarihin Peşinde, (der. Fahriye Dinçer ve Özlem Aslan), İstanbul, Bgts Yayınları.

Sökmen, M., (2006), Ana Haber Bültenlerinde Kadın İmgesinin Nesne ve Özne Olarak Sunumu, İstanbul Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

STGM, (2011), Türkiye’de Hak Temelli Sivil Toplum Örgütleri, Editör: Özgür Gökmen, Ankara, Odak Ofset Matbaacılık.

Şener, Ü., (2011), 8 Mart’ın 101. Yılında Kadınlar, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, Mart 2011.

Şener, Ü., (2012), 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Ne Getiriyor?, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, Mart 2012.

Şener, G., (2013), Sosyal Medyada Mahrem İlişkiler, Gözetleme ve Dijital Şiddet, Akademik Bilişim 2013 Konferansı, Akdeniz Üniversitesi, Antalya, 23-25 Ocak 2013. https://www.academia.edu/3425309/Sosyal_medyada_mahrem_ili%C5%9Fkiler_g%C3%B6zetleme_ve_dijital_%C5%9Fiddet, (Erişim Tarihi: 10.04.2015).

Şişman, N., (2005), Küreselleşmenin Pençesi İslam’ın Peçesi, İstanbul, Küre Yayınları.

Tahincioğlu, N. Y., (2010), Namus ve Namus Cinayetlerinin Cinsiyet Eşitsizlikleri Bağlamında Analizi, Kültür ve İdeoloji, Cilt 13, Sayı 2.

TASCO, (2013), Mor Çatı ŞÖNİM Çalıştay Raporu, Technical Assistance for Civil Society Organisations, <http://www.tacso.org/documents/reports/?id=8764>, (Erişim tarihi: 10.05.2014).

TBMM, (2011), Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kadın ve Aile Bireylerine Yönelik Şiddet İnceleme Raporu, Ankara.

TBMM, (2012), Toplumsal Cinsiyet Açısından Anayasa Konulu Komisyon Raporu, Ankara.

TBMM, (2015), Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyon Raporu, Ankara.

T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, (1995), Aile İçi Şiddetin Sebepleri ve Sonuçları, Ankara.

T.C. Başbakanlık, (2006), 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi, Kadınlara Yönelik Şiddet, Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Genelge, 4 Temmuz 2006, Resmi Gazete, 26218.

T.C. Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı, (2008), 2007 Töre ve Namus Cinayetleri Raporu, Ankara, 2008.

Tekeli, Ş., (1995), 1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar, İstanbul, İletişim Yayınları.

Tekeli, Ş., (1998), Birinci ve İkinci Dalga Feminist Hareketlerin Karşılaştırmalı İncelenmesi üzerine Bir Deneme, 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler, Editör: Ayşe Berktaş Hacımırzaoğlu, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, ss. 337.

Tekeli, Ş., (2010), Türkiye'de Feminist İdeolojinin Anlamı ve Sınırları Üzerine, Halkevleri, (http://www.halkevleri.org.tr/sites/default/files/indir/01-11-2010-tekeli_turkiyede_feminizm.pdf), (Erişim Tarihi:10.05.2014).

Tohidi, N., (2004), 'İslami Feminizm' Tehlikeler ve Ümit Vaad Eden Unsurlar, çev. İhsan Toker, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı 11, ss. 279-289.

Toker, İ., (2008), Dindar Kadınların Güçlenme İmkanları -Eşler Arası İlişkiler Örneği-, Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı 17, ss. 1-15.

Toker Erdoğan, M., (2010), Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanmasında Medya Okuryazarlığının Rolü, KSGM, Uzmanlık Tezi, Ankara.

Topal Demiroğlu, E., (2014), Yeni Toplumsal Hareketler: Bir Literatür Taraması, Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi, Cilt 2, Sayı 1, Mart 2014, ss. 133-144.

Touraine, A., (1992), Modernliğin Eleştirisi, çev. Hülya Tufan, 9. Baskı, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.

Touraine, A., (2007), Kadınların Dünyası, 1. Baskı, İstanbul, Kırmızı Yayınları.

Tuksal Şefkatli, H., (2000), Kadın Bakış Açısına Sahip Olmalıyız, Birikim Dergisi, Sayı 137, ss. 48-59.

TÜSEV, (2006), Sivil Toplum ve Hayırseverlik Araştırmaları 2004-2006 Araştırma Bulguları ve Çözüm Önerileri, Hazırlayan: Filiz Bikmen ve Zeynep Meydanoğlu, TÜSEV Yayınları.

UNICEF, (2003), Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi, Türkiye.

Yaman Öztürk, M., (2012), Ataerki: Bir Kavramın Yeniden İnşası ‘Eski’ Ataerki’den Ataerki Kapitalizme, Eğitim Bilim Toplum Dergisi, Cilt 10, Sayı 38, ss. 72-115.

Yaraman, A., (2010), Modern Ataerki Toplumsallaşma: “Erkeksi”, “Erkekçi” Kadınlar, 21.Yüzyılın Eşiğinde Kadınlar, Değişim ve Güçlenme, Editör: Füsun Çoban Döşkaya, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayını, İzmir, ss. 698-704.

Yıldırım, A., (1998), Sıradan Şiddet, 1. Baskı, İstanbul, Boyut Kitapları.

Yıldırım Güneri, F., (1996), Aile İçinde Kadına Yöneltilen Şiddet, Evdeki Terör, İstanbul, Mor Çatı Yayınları.

Yılmaz, Z., (2015), Dişil Dindarlık, İstanbul, İletişim Yayınları.

Yüksel Kaptanoğlu, İ., (2011), Kadına Yönelik Şiddet, Hacettepe Üniversitesi, Nüfus Etütleri Enstitüsü, Eylül-Ekim 2011, ss. 34-37.

Zara Page, A. ve İnce, M., (2008), Aile İçi Şiddet Konusunda Bir Derleme, Türk Psikoloji Yazıları, 11(22), ss. 81-94.

Zihnioğlu, Y., (2009), Kadınsız İnkılap: Nezihe Muhiddin, Kadınlar Halk Fırkası, Kadın Birliği, Osmanlı Bankası Arşive ve Araştırma Merkezi Konuşma Metni, 21 Şubat 2009.

Walters, M., (2009), Feminizm, 2. Baskı, Ankara, Dost Kitabevi.

Weber, M., (2011), Sosyoloji Yazıları, çev. Taha Parlar, 3. Baskı, İstanbul, Deniz Yayınları.

Wolf, A. ve Wallace, R., (2012), Çağdaş Sosyoloji Kuramları, çev. Leyla Elburuz ve Rami Ayas, Ankara, Doğu Batı Yayınları.

Diğer Kaynaklar

Arın, C., (2013), Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, AB ve AKP, Aralık 2013, [http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/kultur-sanat/15171/Toplumsal Cinsiyet Esitligi AB ve AKP.html](http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/kultur-sanat/15171/Toplumsal_Cinsiyet_Esitligi_AB_ve_AKP.html) (Erişim Tarihi, 26.10.2015).

Baydar, O., (2013), Muhafazakar ulema! Kadın cinayetlerinde parmak izleriniz var..., Kasım 2013. <http://t24.com.tr/yazarlar/oya-baydar/muhafazakar-ulema-kadin-cinayetlerinde-parmak-izleriniz-var,7914>, (Erişim Tarihi: 18.10.2015).

İHD, Dünyada ve Türkiye’de Kadın, <http://www.ihd.org.tr/dunyada-ve-turkiyede-kadin/>, (Erişim Tarihi: 06.03.2015).

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu Resmi Sitesi, <http://www.kadincinayetlerinidurduracagiz.net/>

Gökdere, G., Kadına yönelik şiddet nasıl önlenir, hükümetin söyleminde kadın, <http://t24.com.tr/haber/kadina-yonelik-siddet-nasil-onlenir-hukümetin-soyleminde-kadin,278352>, (Erişim Tarihi: 20.10.2015).

Gülbahar, H., (2013), Şiddet rakamları gerçekleri yansıtmıyor, Kasım 2013, <http://t24.com.tr/yazarlar/bilinmeyen/siddet-rakamlari-gercekleri-yansitmiyor,7895> (Erişim Tarihi: 18.10.2015).

Sallan Gül, S., (2014), 8 Mart ve Türkiye’de Kadın, http://kazete.com.tr/makale/8-mart-ve-turkiyede-kadin_926 (Erişim Tarihi: 10.03.2015).

Sallan Gül, S., (2015), Özgecan İnfailini Konuşmak!, http://kazete.com.tr/makale/ozgecan-infialini-konusmak_1031, (Erişim Tarihi: 15.04.2015).

Taşçı, İ., (2015), Kadın Cinayetleri: Görmeli mi susmalı mı?, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/07/150711_kadin_cinayet_ilhan, (Erişim Tarihi: 08.09.2015).

Dayağa Karşı Dayanışma Kampanyası,
<http://sosyalistfeministkolektif.org/feminizm/tarihimizden/kampanyalara/744-dayaga-kars-dayan-sma-kampanyas.html>, (Erişim Tarihi:10.04.2015).

<https://www.morcati.org.tr/tr/ana-sayfa/261-sanal-ortamda-gordukleriniz-gercekte-de-yasaniyor-kadinlar-dijital-siddete-maruz-kaliyor> (Erişim Tarihi: 14.03.2015).

Kadın Cinayetinde Pişkin Savunma: Öldürme Hakkımı Kullandım!
<http://www.birgun.net/news/view/kadin-cinayetinde-akil-almaz-savunma-oldurme-hakkimi-kullandim/8340> (Erişim Tarihi: 10.03.2015).

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı Resmi Sitesi, <https://www.morcati.org.tr/tr/>

Şefkat-Der Resmi Sitesi, <http://www.sefkatder.org/>

Türkiye’de Kadın, <http://kadininstatusu.aile.gov.tr/uygulamalar/turkiyede-kadin>,
(Erişim Tarihi: 10.09.2015).

<http://www.radikal.com.tr/turkiye/sefkat-derden-kadinya-onerisi-1119777/>, (Erişim Tarihi: 10.04.2014).

http://www.dha.com.tr/sefkatderden-kadinlara-8-mart-kadinlar-gununde-gercek-silahla-atis-egitimi_890750.html, (Erişim Tarihi: 10.04.2015).

<http://t24.com.tr/haber/fitrattan-kahkahaya-kurtajdan-tecavuze-akpnin-kadinla-imtihani,287493>, (Erişim Tarihi: 20.10.2015).

http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/319261/Sare_Davutoglu_Kadina_siddet_buyutuluyor.html, (Erişim Tarihi: 20.10.2015).

<http://onedio.com/haber/akp-iktidarinda-kadinin-adi-yok-264508>,
(Erişim Tarihi: 20.10.2015).

EKLER

EK 1: GÖRÜŞME FORMU

(MOR ÇATI KADIN SIĞINAĞI VAKFI- ŞEFKAT-DER)

1) Kendinizden biraz bahseder misiniz?

-Kaç yaşındasınız?

-Medeni durumunuz nedir?

-Eğitim durumunuz nedir?

-Mesleğiniz nedir?

-Şu anda çalışıyor musunuz? Çalışma hayatınız oldu mu? Ne kadar sürdü?

-Farklı sivil toplum kuruluşlarıyla ilişkiniz var mı?

2) Kuruluş içerisinde yer alma süreciniz nasıl gelişti? Ne kadar süredir gönüllüsünüz?

3) Kuruluşun ortaya çıkış süreci hakkında bilgi sahibi misiniz? Kısaca bahseder misiniz?

-Hangi amaçları temel alarak kurulmuştur?

4) Kuruluş olarak nasıl bir örgütlenme politikası benimsiyorsunuz? Hangi ilkeleri temel alıyorsunuz?

-Faaliyet gündemi nasıl belirleniyor?

-Çalışmalar hakkında nasıl karar alıyorsunuz?

-Görev dağılımı yapılıyor mu? Nasıl yapılıyor?

5) Kuruluşunuz içerisinde yer alan gönüllü profili hakkında biraz bilgi verir misiniz?

-Şuan da toplam kaç gönüllü üyeniz var?

6) Kuruluşunuza gönüllü olmak için gelen bireylerin hangi amaçlarla ve hangi etkenler doğrultusunda geldiğini düşünüyorsunuz?

-Katılım da eskiye oranla bir farklılaşma söz konusu mu?

-Çalışmak istedikleri konularda farklılaşma oluyor mu?

7) Kuruluş içerisindeki diğer gönüllülerle bir araya geldiğiniz düzenli toplantılarınız oluyor mu? Biraz bahseder misiniz?

8) Şiddete maruz kalan kadınlar kuruluşunuza başvurduktan sonra nasıl bir süreç ilerliyor? Genellikle hangi nokta da ve hangi tür şiddete maruz kalarak başvuruyorlar?

9) Kuruluş olarak kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele sürecinde kadınlara yönelik hangi çalışmaları yürütüyorsunuz?

10) Kuruluşun finansal kaynağı nasıl temin ediyorsunuz?

11) Sığınmaevi çalışması yürüten bir kuruluş olarak sığınmaevi yapınızdan, amaçlarından biraz bahseder misiniz?

-Sığınmaevi içerisinde kadınların sosyo-kültürel gelişimlerine yönelik hizmetleriniz var mı?

-Sığınmaevinde veya sığınmaevi dışında zamanlarını nasıl geçiriyorlar?

-Sığınmaevi olanağının kadınlar üzerinde nasıl bir etki yarattığını düşünüyorsunuz?

12) Kuruluşunuza başvuran kadınlara yönelik çalışmalarınız dışında kuruluş olarak başka hangi yollarla şiddetle mücadele etmeye çalışıyorsunuz? Neler yapıyorsunuz? Sesinizi hangi yollarla duyurmaya çalışıyorsunuz?

13) Kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele eden farklı sivil toplum kuruluşlarıyla ilişkileriniz nasıl?

-Kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele sürecindeki çalışmalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

-Ortak çalışma yürüttüğünüz kuruluşlar var mı?

14) Kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele sürecinde devletin olanaklarından yararlanıyor musunuz? Beraber yürüttüğünüz çalışmalar var mı?

15) Peki siz kadına yönelik aile içi şiddeti nasıl açıklarsınız? Ardında hangi faktörlerin etkili olduğunu düşünüyorsunuz?

16) Medyanın kadına yönelik aile içi şiddet sorununu üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğunu düşünüyorsunuz?

17) Din temelli söylemlerin kadına yönelik aile içi şiddet üzerinde etki sahibi olduğunu düşünüyor musunuz? Düşünüyorsanız nasıl bir etkiye sahip?

18) Kadına yönelik aile içi şiddet sorununun aile içerisinde çocuklar üzerinde nasıl bir etki yarattığını düşünüyorsunuz?

19) Kadına yönelik aile içi şiddetin en ağır biçimlerinden biri olan kadın cinayetleri hakkında neler söylemek istersiniz?

-Cinayetlerin ortaya çıkmasında hangi faktörlerin etkili olduğunu düşünüyorsunuz?

-Bu süreçte şiddetin ve cinayetlerin normalleştirildiğini düşünüyor musunuz?

20) Medyanın kadın cinayetleri üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğunu düşünüyorsunuz?

21) Kadına yönelik aile içi şiddet sorunuyla ilişkili olarak devlet tarafından üretilen kamusal politikaları nasıl değerlendiriyorsunuz?

-Yasal gelişmeler sizce yeterli mi?

22) Peki size göre kadına yönelik aile içi şiddetin ve kadın cinayetlerinin son bulması için kimlere görev düşmektedir? Önerileriniz nelerdir?

23) Son olarak şiddete maruz kalan veya hayatı risk altında bulunan kadınlara öneride bulunabilir misiniz? Neler söylemek istersiniz?

Zaman ayırdığınız için çok teşekkürler.

EK: 2 ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler.....:

Adı ve Soyadı.....: Büşra Özen

Doğum Yeri ve Yılı.....: İstanbul - 1990

Medeni Hali.....: Bekar

Eğitim Durumu.....:

Lisans Öğrenimi.....: Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat
Fakültesi Sosyoloji Anabilim Dalı (2008-2012)

Yabancı Dil(ler) ve Düzeyi.....:

1. İngilizce: Orta Seviye